

P. o. lat. 1654

G. B. J. J. J.

✓

JOANNIS ANTONII
BERNARDI 60
E SOCIETATE JESU
CARMINA.

BONONIÆ,
Typis FERDINANDI PISARRI.
M. DCC. XV.

Sub Signo D. Antonii. Superiorum permissu.

Cia 166/322

Bayerische
Staatsbibliothek
München

EMINENTISSIMO,
AC REVERENDISSIMO PRINCIPI,
G E O R G I O
S. R. E. CARDINALI
C O R N E L I O.
EPISCOPO PATAVINO &c.

*Iquis esset , ut erit facile in-
ter infensos , aut obnoxios , se verioris fortas-
se vir supercilii , cui vel absurdum videri
posset , vel ineptum , hæc a me Carmina , nec
opus scilicet auctore Theologo , nec purpurato
Principe dignum munus ,* **GEORGIO CAR-**
DI-

DINALI CORNELIO nuncupari ; ne illum
ego , PRINCEPS EMINENTISSIME , convenire
hic statim vellem , atque in ipso Libri aditu
docere palam id a me consulto factum ,
Et tanquam rationem reddituro . Neque
ipse me iam defenderem (quod esset unum
refellenda accusationi satis) insignium Poe-
tarum exemplo ; quorum alii magnis saepe
Regibus , summis alii Pontificibus , in iisque
regnanti nunc temporis CLEMENTI XI. , in-
scripsere versus suos : neque id tamen aut si-
ne laude illis fuit apud alios prudentes vi-
ros , aut sine gratia apud ipsos Macenates .
Mallem enim vero vel sine teste , atque ad-
vocato meam unus ipse causam tueri ; ar-
reptisque , ut ita dicam , quibus me Censor
paulo religiosior impeteret , in illum telis pu-
gnare . Et sanè , cum tria ferme sint no-
mina , quorum uno tantum , alterove , eru-
diti plerunque viri consecratas viris princi-
pibus emitte solent lucubrationes suas ; pa-
tere , queso , P. E. , ut palam ego hic osten-
dam ea simul omnia , quod in hoc genere

Scri-

*Scriptorum rarum est, in rem meam con-
venire.*

*Atque, ut ab eo primum titulo exordiar,
quo laborare unice videri potest causa mea;
do quidem ultro, ac profiteor (quod in ple-
risque tamen haud fieri videmus) eos tan-
tum viris principibus iure, ac merito Libros
inscribi, in quibus scilicet aut rei argumen-
tum, aut ipse certe dicendi stylus, illorum
vel arrideat ingenio, vel officio probetur.*

*At, quid ergo, reponet hic aliquis statim,
tua isthac Carmina occupatissimo Praesuli;
quid amplissimo Cardinali poetici Flores,
aliaque id genus, frugis vacua, & inania?
Præcipuum videlicet vel in hortis Vatica-
nis, ut alios omittam minorum Principum,
Laurus, Myrtus, Cyparissus, atque adeo
Flores ipsi locum habent; neque alia magis
de causa, quam quod steriles videantur,
atque inanes, fortunam domini, liberalita-
temque commendant. Prædium enim in
spem census excolere, neque aliud inibi,
quam aut fruges, aut vites, aut oleas, pa-*

ti posse ; ut avari non sit , pauperis est , ac
privati . Ut alia Principum conditio ; ita
prædiis in ipsis , nedum reliquis in re-
bus , alia subinde omnia spectanda illis sunt ,
non ex ingenio tantum , sed etiam ex offi-
cio . Plura nimirum debent aliorum ocu-
lis ; quorum iudicio plerique divitias Prin-
cipis , haud pauci virtutes etiam intelli-
gunt . Quare imprudentis ego animi , ac pu-
silli esse crediderim , eam improbare , quam
Principum in hortis manufactam admira-
mur , amenissimam sterilitatem ; cum illa
scilicet tot Florum species , tot arborum um-
brae , aliaque id genus oculorum deliciae ,
quibus alii frequentius omnes , quam Prin-
cipes ipsi , frui solent , tributa quaedam ma-
gnæ fortunæ veriùs sint , atque insignia ma-
gnificentiae , quam aut voluptatis instrumen-
ta , aut monumenta vanitatis . Ergo quæ
fieri potest , P. E. , ut Versus mei eo tibi de
nomine minùs arrideant , quo decere viden-
tur maximè magnitudinem tuam : hoc est
quòd inanes , ac steriles sint , et Floribus
simi-

similes? Quanquam quanam, rogo, sterilitas, aut inanis species, exprobrari iure possit poeticis hisce Floribus; quos ipse fortassis, si materiam in plerisque spectes, atque auctoris animum, haud immerito voces^(a) Fructus honoris, & honestatis? Et sanè, ut rem ingenuè fatear, cùm humaniores literas tum aliis in locis, tum præsertim in Parmensi Nobilium Collegio docerem; quod Christiani, ac Religiosi Præceptoris est, sin minùs re ipsa, at voto certè, ac studio præstiti: ita videlicet adolescentulos auditores instituens, ut ipsi discerent et ab iisdem præceptis non tam linguae vitia cavere, quàm vitæ; et exemplis ab iisdem non minùs mores, quàm versus componere. Eam ob rem imitari Naturam tunc studui, quæ non hominum tantùm voluptati consultum voluit in hortis, sed etiam valetudini; atque adeo, ut gratiora nobis essent, quæ salubria, ac necessaria subinde sunt, amantissima Parentis in morem remedia,

§

quod

(a) Ecclesiæ. 24.

quod aiebat ille, posuit in Floribus. Ergo, cum ingenuos, ac nobiles adolescentes præ manibus haberem, remedia mihi vel in versibus paranda erant aduersus illa maximè vitia, in quæ labi exinde pronum ipsis est in lubrico ætatis, ac seculi; cum extra manum Parentum, atque oculos Præceptorum, videri sibi Quirites iam solent, ac juris sui. Hinc illis Elegiaco versu exaranda proponere, quibus ipsi simul, velut aliud agentes, persuaderentur, nunc exempla Virtutis, nunc hortamenta Conscientiæ, nunc consilia Mortis. Hinc illis fingere Condiscipulum voluptatis amantem, ac desidiæ; quem amicâ ipsi Satyrâ, non intellecto fortasse sibi, opportuno certè documento, ad studia pietatis, ac literarum reuocarent. Hinc illis demum meo aliquid de penu subinde legere; quo, velut aliis auditoribus iam parato, ad præcauendas ipsos hortarer, quæ sub honestis nominibus honestati plerunque morum aduersantur, molliorem quamdam de speculo concinnitatem; libe-

liberiores carminum, ac picturarum elegantiam: et eam maximè, peregrinam, olim, monstrique loco apud nos habitam, agendi simul, versandique liberaliorem (ne quid aliud dicam) humanitatem; quæ apud urbes Italiae plures adeo jam, blandissimæ instar pestis, invaluit; ut, (quod præposterum, eoque dolendum magis calamitatis genus est) nec malum jam ferre possint, qui sani sunt, nec ægri remedium. Video quidem, P. E., nihil ferme medicina meis ab hisce Carminibus sperari posse adversus vitia tam multis placentia, et quibus paria vix sint remedia longè graviora. Sed morbi nimirum quidam sunt, quos, ut ne ferro quidem, aut igne curamus, vetustos jam, ac latius serpentes; ita herbis plerunque, ac floribus vel accedentes tantum prohibemus, vel novos adhuc, et incipientes excludimus. Et sanè, si plures hodieque Vates carminibus suis, tanquam infectis veneno floribus, adolescentum mores, animosque corrumpunt; et, quod meritò conquerebatur, sa-

pietissimus idem Pontifex, ac Poeta,
URBANUS VIII.,

^(a) Cultores addunt Veneri, pubemque
pudicam

Dedecorum fatagunt commaculare
notis:

*quidnè mentibus aut intactis adhuc, aut
peste illa vixdum afflatis; quanquam natu-
rà infirmitatis humanæ præsentiora venena
sint, quàm remedia, afferre possint nonni-
hil pharmaci, ut agebat Pontifex idem,*

^(b) Carmina, quæ Juvenes fœdis affe-
ctibus arcent,

Et rectis monitis almæ pietatis
amore

Accendunt?

*Quod si eam tamen, quam honestas argumen-
ti promittere videtur, utilitatem morum
qualemcurque successus eludat; num eo tan-
dem loco prudentissimos apud Præsules La-
tina per se Poesis habenda est, quo alia
Prin-*

(a) Eleg. prima.

(b) Carmine ad ANTONIUM BARBERINUM Fratris CARO-
LI filium, mox Cardinalem.

Principum in aulis plura, quæ, cum neque animos per se ipsa ornent, neque moribus inserviant, supervacanea videri possent, atque inania, nisi essent extrinseca quædam fortune signa, et decora dignitatis? Sua per me sanè Literatorum cuique sententia sit; quanquam (quæ natura hominis, ac superbia fortassis est) haud paucos ego subinde videam, qui, ut ea scilicet, quibus instructi sibi ipsi videntur, plurimi faciunt, admiranturque, etsi literaria Reipublica nihil admodum, aut vix profutura: ita facile contemnunt in aliis, quæ ipsi non habent. Tuum hic ego, P. E., iudicium testor, quod unum mihi, ut in cæteris omnibus, instar concilii, ac propè Senatus est. Quàm porrò; ut alia plura, quæ in rem meam ipse sufficis, argumenta præteream, iis omnibus, qui futuros in Ecclesiæ ministros tam sanctè, sapienterque tuo isto in Seminario instituntur, notionem, atque usum Latine lingue, accuratam veterum Historicorum, ac Poetarum lectionem, humaniorum denique li-
tera-

terarum studia , nedum altiorum facultatum , commendatissima facis ! Quam ea omnia cumulatissimè illis præstas , quibus uti si velint , non tantùm discere facile possint , quæ docentur , sed in illis etiam excellere ! Ut ipsa eorum studia subinde erigis , atque accendis conspectu , et alloquio tuo ! Ut frequens ab illis , ac sollicitus rationem , exigis , nunc Patroni vultu , nunc Censoris ; et quidem quem probè intelligant nec iudicio falli posse , nec gratiã expugnari ! Inde potissimùm fieri crediderim , ut , præter alia bene multa Ecclesiæ tuæ commoda , plurimum accedat emolumentum literariæ Reipublicæ universæ ; cui videlicet ex eodem isto Seminario non tam emendatiores prodeunt , venustioresque veteris Latii Scriptores , quàm novi subinde , iique germani prorsus , imitatores ipsorum , Et tanquam discipuli ab illis recentes . Quare , si aliud nullum mihi nomen fuisset , cur inscriberem tuo Nomine , consecraremque Poesim hanc meam ; hoc unum scilicet , P. E. , quod
Poe-

Poesis , quòd honesta , quòd Latina est ,
satis esse , superque poterat , non id modò
prudenter ut possem , verùm etiam ut jure
deberem .

At , hoc ipsum præterea ut auderem ,
ego , alterum mihi , idque longè validius ,
nomen persuadebat , P. E. ; hoc est amor
patrocinii tui . Huc demum spectare ple-
rique Scriptorum solent , dum Libros de
re qualibet suos viris principibus inscri-
bunt : ut illis nimirum sub umbra , vel
in luce veriùs magni nominis , præsidium ,
uti dicitur , accedat , & decus . Neque
id verò , ut videri fortasse possit , aut
inanis gloriæ amor est , aut genus quo-
dam ambitionis . Mitto receptum passim
sapientissimos apud viros morem hunc ef-
se ; quorum exemplum qui sequatur , lau-
dari scilicet magis debeat , quàm excusa-
ri . Sanè , si Parentibus honestum est
Liberos suos Potentiorum patrocinio com-
mendare ; quidnè Scriptoribus liceat pa-
tronos adhibere Librorum suorum , quos

videlicet, ut mentis ^(a) partus, ac iudicii,
nec mensium iam, sed annorum saepe no-
vem studio, ac labore formatos, potiori
longè iure vocare possunt filios suos? Quod
si patronos eò maiores, gravioresque con-
stituere filiis Parentes solent, quo minores
illi vel aetate, vel mente sunt, atque adeo
periculis pluribus obnoxii: quisnam porro,
quantusque mihi quarendus erat meorum
Carminum Macenas; quorum pleraque,
inter tenebras jamdiu neglecta, auctorem-
que adhuc juvenem referentia, maluissem
enimvero, nisi alieno consilio uterer, meo
ipse damnare iudicio, quàm publico expo-
nere? At quem ego alium, præter unum
te, P. E., ut diu, multùmque magnam
Italia partem perlustrâssem, invenire
tandem poteram, in quo vel a Natura,
vel a Fortuna, vel a Virtute plura mihi
parata præsidia essent; ut ea certè de cau-
sa videri possit in hac editione meorum
Carminum, non tam mihi timendum il-
lo-

(a) Libri sunt filii animorum. Clem. Alex. Strom. lib.

lorum periculo, quàm gratulandum? Pre-
 tereo CORNELIÆ GENTIS, tum in Ro-
 mana, tum in Veneta Republica, notis-
 simam nobilitatem; eiusdemque celeberr-
 mas & Regnorum administrationes, &
 cum Regibus affinitates. Omitto viros in
 omni ætate quamplurimos, tum belli, tum
 pacis artibus, tum Christianis maximè
 virtutibus insignes; nec Familiæ solùm,
 sed etiam Patriæ, sed Religionis etiam,
 grande incrementum. Ut nonnulla tan-
 tùm ætati nostræ propiora vel obiter at-
 tingam; quot ex una, quæso, eademque
 Domo, P. E., prodierunt ^(a) SERENIS-
 SIMI DUCES; eosque non dignos solùm
 eligente Republica, sed invitos etiam ali-
 quando, propè cogente? Quot habuit Ec-
 clesia CARDINALES ^(b) AMPLISSIMOS; &
 quos ipsa plerunque dignitas emeritos quæ-
 reret, amissos nunquam non doleret?
 Quot exceperunt urbes Italiæ plures, &
 § § in

(a) Duces quatuor; & in his Proavus, Avus, & Frater
 EMINENTISS. MÆCENATIS.

(b) Cardinales octo.

in his maximè Patavina Civitas, ^(a)
PRÆSULES PRÆSTANTISSIMOS; quippe qui
apud illas solo CORNELIORUM nomine
magnum sui desiderium facerent, virtu-
tibus, ac benefactis longè majus relinque-
rent? Hæc porrò tot, ac tanta, P. E.,
Majorum tuorum decora, neque in ho-
mines solum sui temporis, sed in futuros
etiam merita singularia, dignitatis tibi
plurimum, auctoritatisque in rem meam
afferre possent; quanquam ab illis ipse
(quod in Principum, Heroumque Nepoti-
bus haud rarum est) aut animo, aut
ingenio degenerares. Et sanè, si inani-
mes ipsas insignium virorum, ac mutas
imagines suspicere nobis, ac venerari mos
est, quanquam dissimiles plerunque, ac
vetustate deformes; neque enim in ipsis,
quid ipse sint, sed nobis quos referant,
contemplamur: quantò equius fieri id de-
beat adversus illorum Posteris, quamvis
degeneres, ac minores; quippe quos, ut
ex-

(a) Episcopi duplo plures.

expressas non ab arte, sed a natura, si-
bique traditas, imagines sui, non tam
heredes constituerunt ipsi fortunarum sua-
rum, quam nominum, ac meritorum?
Sed videlicet neque in Patria, neque in
Ecclesia, neque in Orbe terrarum, hac
eges ipse, P. E., commendatione Majo-
rum. Crediderim verius gratulari sibi
ipsum e Cælo Nepotem tantum: dumque
mores in te suos contemplantur, dum præ-
terita facta, ac præsentia studia tua soler-
tius expendunt; exultare quodammodo,
vel quod ipsi vincantur, vel quod in omni-
bus certè spectare te sibi liceat & Majo-
ribus dignum, & Posteris monstrandum.
Quid ego hinc referam, P. E., quantum
de te Patria, in administranda Republi-
ca, juvenis adhuc non promitteres mo-
dò, sed etiam ostenderes: ut exinde, ipso
Romam te ultro vocante prudentissimo
ALEXANDRO VIII., vix primo tui con-
spectu oculos omnium, atque animos im-
pleveris: ut magnis statim Magistratibus,

ac Legationibus jam maturus, duorum de
te Pontificum iudicio, ac voto cumulatè
responderis: quæ in Umbria, quæ in Pi-
ceno, quæ in Æmilia, vigilantia, ac pro-
videntia exempla reliqueris: quæ in Lusi-
tania fortitudinis, ac prudentia præconia
retuleris: ut, quadam demum meritorum
veriùs, quàm honorum festinatione, eo-
dem ferme tempore venientes ultro, ut
ita dicam, optantesque, & Vaticanam
Purpuram, & Patavinas Insulas acce-
peris? Hæc tamen omnia, P. E., ut ma-
gna per se ipsa sint, & quæ gloria præci-
pua alterius cuiusque, ac summum decus
esse possent; experimenta veluti quædam
fuerunt virtutum tuarum, & quod dici
vulgò solet, iter Achillis. Quodsi in
ipso Dignitatis, atque Officii merito adeo
emines aliis, atque excellis; quantò sanè
te ipso maiorem longè suspicerem, si usum
ego utriusque, administrationemque accu-
ratiùs expendere? Nihil ferme, ut ita
dicam, prædicari de te potest, P. E.,
quod

quod non omnium istic in ore fuerit ; quod non alibi in aures propè omnium pervenerit . Videor tamen audire mihi vel longè loquentem Urbem istam , Patriam meam : Tuum , inquit , Macenatem ut probè noscas ; meos oculos interroga , mea per ipsum nova decora recense , felicitatem in illo meam contemplare . Quæ mens illi fortunâ suâ major ; neque administranda Ecclesiæ huic tantum , sed Romanæ etiam par ! Quod illi pectus magnis idoneum & negotiis conficiendis , & difficultatibus superandis ; idemque , quod longè majus est , adversus æquitatem non alieno solum favori inexpugnabile , sed etiam suo ! Quàm assiduum in illo , latèque extensum , Divina gloriæ studium ! Quàm oculata , nec odiosa tamen , Ecclesiastici juris cura ! Quàm intenta commissi sibi gregis , ac paterna planè sollicitudo ! Neque affectibus , ac studiis hisce , aliorum tantum manus , ac labores impendit ; suam ipse vix mentem , atque auctoritatem .

Prior

Prior ipse verius manum operi subinde
admovent; nec consilio solum, aut praesidio
laborantibus adest, verum etiam exemplo.
Quoties rudibus pueris, ac plebi ultima
Christianam ipse Catechesim exposuit, la-
boris nescius, ac tædii? Quoties, ad agro-
tos cum deferretur vel summo mane, vel
meridiano etiam tempore, augustissimum
Eucharistia Sacramentum, comitantibus
ipse se addidit, tanquam alterum illorum;
nisi quod omnibus pietate, ac religione præ-
celleret? Quoties fuit illi, tanquam animi
relaxatio, ac laboris remissio, publica in-
visere nosocomia; privatas ades egrotan-
tium subire, Et in his maxime quos hu-
militas tantum, atque egestas commenda-
bant: ut ea de causa suam ipsi sibi calami-
tatem gratularentur, quæ tanta locum be-
nevolentia, atque humanitati fecisset? Quid
eos recenseam Apostolicos planè labores,
quos exantlare non tam necesse, quam
jucundum illi est, dum suam ipse omni ex
parte, eamque amplissimam, Diocesim
per-

perlustrat? Ut moræ nihil, nedum metus
iniiciunt illi nunc abrupta montium, nunc
vallium declivia! Ut Soles æquè, atque
imbres, sua quodammodo caritate pro-
tectus, non tam sustinet libens, quàm elu-
dit! Ut, alienis maximè periculis timens,
sua ipse vel dissimulat prudens, vel secu-
rus contemnit! Ad hac accedit, quòd in
aliorum exemplar suam ipse antè Aulam,
quàm Diœcesim, composuit: quòd in tan-
ta salutis animarum cura quammaximè
fovet studia literarum: quòd Egentium Pa-
ter æquè audit, ac Literatorum Patronus.
Ipsa in illo virtutis, ac dignitatis decora
(quæ rara Principum, ac Presulum glo-
ria) extra invidiam videntur esse, atque
censuram. Adeo eminent in ipso auctori-
tas, nec eadem gravior; humanitas, nec
indulgentior; pietas, at sine furo; liberali-
tas, at sine strepitu; prudentia ipsa, ut
falli nescia, nec indigens fraudibus, ita
securior, & sine anfractibus: Egregium
enimvero Ecclesiastici verè Principis, ac
Pa-

Patris temperamentum ; cùm sejunctis ,
que irrepere subinde solent , affinibus vi-
tiis, solæ, ^(a) quod agebat ille , virtutes mi-
sceantur . His porro , aliisque vocibus ,
tuas longè , latèque laudes ferentibus , hor-
tari me ipsa videtur Patria mea , ut Poe-
sim hanc confidentiùs tibi sistam , nec de-
territam magnitudine fortune tuæ , nec
sue tenuitate dejectam : quando neque aliud
tibi præstat altera , quàm prodesse faciliùs
ut possis ; neque aliud altera , quàm liben-
tiùs ut velis . Què ergo impetrare a me
possim , P. E. , ut paratum jam Carmi-
nibus meis præsidium , ac decus tantum ,
nec Patriæ meæ credulus sperare audeam ;
nec adsciscere contendam humanitatis se-
curus tuæ ? Hac veriùs de causa tuos sub
oculos venire gestiunt & Opuscula quædam
mea antehac edita ; tanquam inscriptæ ti-
bi uni Poeseos appendix non improbanda .
Quidnè enim (ita me alloqui videntur
ipsa) & nos , insignium Equitum judicio ,
ac

(a) Tacit. Hist. lib. 2.

ac patrocínio iam probata, EMINENTISSIMI
PRINCIPIS sin minus præsidium, atque
ornamentum, at vultum certè, atque iu-
dicium mereamur? Cur non eundem &
nos cum Carminibus ipsis, ut pars Libri
aliqua, qui totus illi consecratur, commu-
nem habeamus Macenatem, quanquam
singula seorsim, quasi Libelli totidem, Pa-
trono alteri debita; cùm illa aliquando
(^a) Carmina, (^b) ut alia prætereas exem-
pla plurima) quæ sejuncta, & veluti per
partes, inscripta erant Patronis minori-
bus, in unum simul omnia volumen col-
lecta vel ipsi Pontifici maximo & nuncu-
pari potuerint, & probari?

Sed, ut illuc revertar, unde paulisper,
nec sine causa, digressus sum, alio tibi de

SSS

nomi-

(a) Vide Carmina Vallii ALEX. VII. dedicata.

(b) Vide Hosschii, Becani, aliorumque recentiorum plurimum
Versus; & ex his partem uni Macenati clarissimo, partem alteri
consecratam. Quod idem simul videre est tum in Georgicis Virgi-
lii, quorum liber primus AUGUSTUM, tertius MÆCENATEM
patronum habet; tum in Epigrammatis Martialis, quorum li-
bri aliquot DOMITIANO inscribuntur, alii privatis hominibus
&c.

nomine, P. E., debebatur Poesis hæc mea:
Et eo quidem non quesito de industria in
spem laudis, aut presidii; sed ab ipsa, ut
ita dicam, virtute facto, ac prolato legi-
timum in morem; quodque idcirco, ut ab
illa merito potest exigi, ita iure debeat a
me solui. Eam loquor, ut vides, P. E.,
Virtutem, cuius est acceptis beneficiis pro
fortune modo gratiam referre. Inde fit
scilicet, ut suos illis Libros eruditi viri
consecrare plerunque soleant, quibus Et
obstricti tenentur maioribus beneficiis, Et
nihil habent quo rependere vicem possint,
preter publicam illorum predicationem.
Neque ea porro grati animi significatio,
(absit verbo invidia) ut minimi constare
apud imperitos videatur, minimi haben-
da est apud viros sapientes: tum quod
esse gratum cum fortune non sit, sed vir-
tutis, ad hanc potius, quam ad illam,
confugiendum illi est, qui gratissimus esse
velit: tum quod ipsi viri Principes, quo-
rum est Literatis hominibus fortunam fa-
cere,

cere, non illorum fortuna indigent, ut si-
bi gratia referatur, sed eloquentia: tum
quod ille demum, sapientiorum iudicio,
gratissimus haberi merito possit, qui, Eru-
ditorum more, accepta beneficia non so-
lum meminit, ac fatetur ultro, sed etiam
literis, ac typis mandat; atque adeo, vel
ultra mortem gratus, in omnium oculis
seculorum & vultum debitoris gerit, &
animum testatur. Ut ut tamen ea se res
habeat, cuinam ego potiori jure, P. E.,
Poesim hanc meam consecrare debueram,
grati animi monumentum qualecunque;
quam cui scilicet (ut omittam etiam pri-
vata quaedam beneficia tua, quae sanè &
ego sentio, & ipse intelligis) tantum & re
ipsa debeo, & debere me planè fateor,
tum Patriae meae nomine, tum praesertim
nomine SOCIETATIS JESU, hoc est, ut in-
genuè loquar, Parentis meae? Habet illa
quidem, nulli fortassis Italiae Urbium in
hoc secunda, viros plures, quàm ingenio,
quàm eloquentiâ, ac doctrinâ, longè præstan-

tissimos; quorum ore nimirum, & calamo, collata sibi a te beneficia et recenseat distinctius, & facundius exponat. At non ideo aut absolvor ego ab exequendo, quod officii mei est, aut deterreor; quin ad illud excitor veriùs aliorum exemplo, atque impellor. Quare, cùm absens iamdiu, ac minùs eloquens, efficere non possim, ut ^(a) sim pars turbæ, quod aiebat Vates, parva canentis idem; quid aliud tandem superest mihi, nisi ut eadem beneficia utcunque hìc recinam, P. E., communis istic de te ^(b) vocis non jam transiens imago, & jocosa, ut canebat Vates alter, sed cordata prorsus, atque mansura? At quæ vox mihi satis esse possit, ut eam vel obiter commendem, P. E., qua Societatem nostram prosequeris, benignitatem, ac benevolentiam planè singularem; quanquam & SERENISSIMO cum Fratре tuo communis utraque tibi sit, & utrique vestrum clarissimis a Majoribus hæ-

re-

(a) Ovid.

(b) Horat. Lib. 1. od. 12.

reditaria? Tua sanè nihil inde decedit
beneficentia, nostra plurimum accedit &
gloria. Atque utinam, quos a senioribus
ipse nostris jam didici, optimè meritos de
Societate universa Maiores tuos tam fa-
cile mihi esset hic celebrare, quàm dulce
est meminisse! Unum ex omnibus præterire
mihi sine piaculo non licet, & impressum
altiùs pectoribus nostris, & Annalibus no-
stris nunquam tacendum. Avum tuum,
loquor, P. E., FRANCISCUM CORNELIUM,
JOANNIS DUCIS SERENISSIMI FILIUM,
DUCEM & ipsum SERENISSIMUM: quan-
quam, ut eximia vir prudentia, germa-
naque in Patriam caritatis, nihil unquam,
quod illa sibi domi, fortisque commiserit,
aut Magistratum, aut Legationum, aut
laborum recusavit; ita, quæ erat in ipso
non moralis tantùm, atque humana qua-
dam moderatio animi, sed Christiana
etiam, ut dicimus, humilitas, nihil ægrius
fortasse tulerit in omni vita, quàm Prin-
cipatum. Quanti porro Heros tantus fa-
ceret

ceret pro sapientia sua institutam ab Ignatio Societatem ; quantum pro benevolentia sua non amaret ipse solum , sed apud alios etiam & probaret , & defenderet : ut omittam argumenta cetera , quæ neque loci , neque temporis huius est recensere , voces illæ de nobis ultimæ testari possunt , quibus morti jam proximus , ac prioris vitæ iudicium retinens , vir integerrimus , tum Amicis , & Consanguineis , tum Filiis præsertim , totique CORNELIÆ Domui , amorem SOCIETATIS JESU , ac patrocinium commendavit . Neque vanam sanè commendationem fuisse felicissimus nobis eventus probavit : seu quòd affectus Principis , ac Parentis , ut virtutes ferme reliquæ , ipsos in Filios , & Consanguineos transiverint : seu quòd ille apud Superos , ut fas est credere , immortalis exoraverit , quod Posteris suis moriturus commendaverat . Ipsa certè Societas , quod timere maximè poterat , nec Patronum tanto in Principe , nec Parentem defuisse sibi sensit ;

sit; quando utrumque paucis post mensibus
experta abundè est tum in illius Fratre
FEDERICO CARDINALE AMPLISSIMO, eo-
demque antea PATAVINO EPISCOPO; tum
maximè in illius Filio GEORGIO, ANTI-
STITE & ipso PATAVINO. An utrumque
Societas eadem nunc sentiat, sibi que ma-
ximè gratuletur, in utroque magni FRAN-
CISCI Nepote, JOANNE scilicet, ac GEOR-
GIO, Reipublicæ altero SERENISSIMÆ PRIN-
CIPE, CARDINALE altero, atque Ecclesiæ
PATAVINÆ PRESULE; neque obiter dicere
possum, ne ingrati simus; neque prolixius
dicere debeo, ne gloriosi videamur. Ipse
mihi obstare vidèris, P. E., beneficentiæ
tuæ laudibus; quippe quæ innatum sibi
quodammodo, propriumque habet, ut col-
latis ultro beneficiis optantium preces, ac
spes prævertere; ita gratulari sibi postmo-
dum, quòd accepta sentiant illi magis,
quàm ostendant. At verò, tuis ut per te
liceat, P. E., haud licet sanè (pace di-
xerim tua) Fratris etiam SERENISSIMI
lau-

laudibus intercedere ; cuius illa , Principe verè digna , frequens in ore , ac veluti domestica vox est : Omnibus benefacere . Neque hac in illo , ut in pluribus , aut officii verius vox est , quam animi ; aut animi quidem , sed fallentis humaniter , Et benefici laudem sine pretio captantis . Tam eminebant in ipso scilicet privato adhuc (si tamen privatus unquam fuisse dicendus est , quem domi , forisque Magistratibus precipuis exercitum , bonoque publico laborantem nunquam non vidimus) tam , inquam , in ipso eminebant , idque in oculis solertissima Urbis , ac falli nescia , beneficentia , atque humanitas , quam aequitas , ac prudentia , virtutesque reliquæ : quarum , ceteras ut laudes sileam , Et , ut premium , nil tale cogitanti Respublica detulit , Et , ut officium , administrat nunc ipse Principatum . Sed , ut hominum genus ferme nullum humanissimum sibi , ac benevolentissimum Principem non fateatur ; id sanè multis , ac præ-

præcipuis nominibus & fatetur ultro Societas hæc nostra, & verò fateri etiam debet. Dicam paucis, si per te mihi licet, P. E., quantum illi debeamus. Quantum videlicet Tibi. Ut diu, multumque patrocinium erga nos, amoremque utriusque Fratris expendamus; fateri cogimur, quòd uterque vincitur, quòd vincit uterque. Hoc idem ferme de vobis fateatur necesse est, quisquis expendere naturæ decora in utroque, ac virtutis velit, atque alterum alteri comparare. Nimirum, ut studiosius contempletur utrumque, neutrum alteri præferet, quin statim posthabeat; neutrum alteri posthabebit, quin statim anteponat. Ita demum rem esse de vobis concludet: si alia spectentur, similes prorsus sunt: dissimiles fortassis, si alia: si omnia simul, æquales. OPTIMI in altero videre est exemplar PRINCIPIS; CARDINALIS in altero, atque

§§§§ AN-

ANTISTITIS . Sed , ut redeam ad vestrum erga nos , Majorumque vestrorum patrocinium , plurimi quidem in illo , ut par est , affectum facimus ; at multò tamen pluris iudicium . Neque id nobis in causa est , quanquam & hoc ipsum sit , quòd vir prudens ^(a) nullius putet expetendum esse beneficium , cuius vile iudicium est ; sed illud præcipuè , quòd vel ipsi sapientissimorum virorum beneficio ipsorum iudicium sit præferendum . Inde fit jure , ac meritò , nì fallor , quòd , ut obligemur maximè beneficio vestro , iudicio tamen gloriamur magis : quippe alterum accipere possumus , donantibus vobis ; non possumus a vobis alterum , nisi mereri : in illo felices idcirco , quòd liberalitatem vestram experimur ; in hoc longè feliciores , quod sapientia vestrè (liceat id mihi dicere)

(a) Sen. de Benef. lib. I.

cere) probamur . Ut de te uno loquar ,
P. E. , idque vel extra rem nostram ,
apud illum certè , quicumque te probè
noverit , necesse est , nisi sit ipse impru-
dens prorsus , & magna momentum
rationis iudicium tuum sit , & patrocini-
um tuum bonæ causæ argumentum .
Hoc unum mihi dixisse sit satis , ne ,
quantum tibi vel hoc de nomine debe-
amus , aut negligere videar , aut obli-
visci ; cùm id nimirum latius ostende-
re , ac dilucidius , aut invidiosum mi-
hi futurum sit , ut qui prædicare laudes
nostras obliquius velim , aut molestum
tibi certè , ut qui tuas veriùs expectare
jam possis .

Ergo , ut omnia tandem paucis com-
plectar , cui non facile videre sit , non
alteri fortassis potiori jure , quàm uni
Tibi , aut inscribendam fuisse , aut com-
mendandam Poesim hanc meam ; cùm
& argumenta Carminum pleraque pro-
bari

bari meritò possint dignitati, ac pietati tuae; et tua illis magnitudo, atque humanitas paratum iam ultro Mecenatem exhibeant; Et ab Auctore ipso, tum Patriæ suæ nomine, tum præsertim SOCIETATIS JESU, Tibi scilicet de utraque optimè merito grati animi monumentum aliquod debeatur. Utinam ætate hac jam virili, Et, quibus totus nunc detineor, virilibus studiis, dignum opus aliquod liceret mihi Et typis parare, Et tuo Nomine inscribere! At, quando neutrum impetrare valeo vel ab ingenio, quod sanè video, quàm sit exiguum; vel ab officio, a quo tempus mihi superest propè nullum: quid aliud Tibi meum offerre jam vir possum, quàm juventutem; quid aliud jam Theologus, quàm Poesim? Ut alia bene multa non desint mihi tum domestica exempla, tum etiam externa, satis unus tueri me potest, Scriptor suo tempore

pore insignis, Baptista Mantuanus; qui
Eclogas suas Theologus jam emeritus
edidit: hoc est suam, ut ait ipse,
^(a) jam fenex adolescentiam. Quan-
quam, ut verum fatear, auctoritate ma-
gis Præsidum meorum, quàm aliorum
Scriptorum exemplo, persuasum mihi est,
ut juveniles Versus nunc typis manda-
rem: idque viros prudentes eò majori
fortasse laudi daturus Poetæ credide-
rim, quò minorem Versus ipsi merean-
tur. At, qualiscunque demum Poesim
hanc, eiusque Auctorem, fortuna apud
alios maneat, (etsi utrique propitia tuis
ab auspiciis sperari facile possit) con-
sequutum iam me, quod optabam maxi-
me, gratulari mihi iure debeo; cui ni-
mirum iam licet obsequentissimi tibi pe-
ctoris anathèma hoc ita cæteris omnibus
spectandum exponere, ut in illo ipse,
pro

(a) Pref. in Eclogas ad Paridem Cæresarium.

*pro humanitate , ac sapientia tua , Et
opus excuses , Et animum interprete-
ris .*

EMINENTIAE TUAE REVERENDISSIMAE

Humillimus, Obsequentiss., Addictiss. Servus,
Joannes Antonius Bernardi e Societate JESU.

GABRIEL MARIA DE GRASSIS

SOCIETATIS JESU,

*In Provincia Veneta Prepositus
Provincialis.*

CUM Librum, cui titulus est: *Joannis Antonii Bernardi e Societate Jesu Carmina*, aliquot ejusdem Societatis Religiosi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint; potestate nobis a R.P. Nostro Michaelae Angelo Tamburino Preposito Generali ad id tradita, facultatem concedimus, ut typis mandetur, si ita iis, ad quos pertinet, videbitur. Cujus rei gratia has literas manu nostra subscriptas, Sigilloque nostro munitas dedimus.

Bononiæ 11. Januarii 1715.

Gabriel Maria de Grassis.

Vidit

*Vidit D. Franciscus Aloysius Barelli Barnabita Cler. Reg.
Cong. S. Pauli, Sanctissimę Inquisitionis Consultor, &
in Ecclesia Metropolitana Bononię Pœnit., pro Eminen-
tissimo, & Reverendissimo D. D. Cardinali Jacobo Bon-
compagno Archiepiscopo, & Principe S. R. I.*

*Ad Excellentiss. D. Doct. Cæsium, qui pro S. O. videat, &
referat.*

Fr. Jo. Victorius Massa Vicarius S. O. Bononię.

*Adsum, quamvis pauculos post dies, hocce cum Volumine in-
scripto -- Joannis - antonii Bernardi ę Societate JESU
Carmina -- relaturus, in executionem veneratissimę ius-
sionis huic Sancto Tribunali, me diligenter Illud percur-
risse, in eoque Catholicam contra Fidem, Principes, aut
bonos mores nihil deprehendisse; quin totum amœnioris li-
teraturę modulamine Admodum Rev. Patris Sac. Theo-
logię Lectoris, undequaque celebris, Authoris sui, sive
Christum Dominum, Deiparam, ac Cœlites prosequatur;
ad Virtutes sive capeffendas, aut firmandas, monita conci-
nat, maximę profuturum iucundissimę censui: quare, ne
diutiùs publica Typorum luce destituatur, celeriori qua
valui promptitudine, extra privatos lares hisce in votis
humillimę perfero Non. Maji M. DCC. XV.*

*Ego Bartholomęus Cesi J. U. D. Collegiatus, Protonotarius
Apostolicus, S. Petronii Archipresbyter, & Canoni-
cus, Sanctissimę Inquisitionis Consultor, Examina-
tor Synodalis m. p.*

Stante predicta Attestatione IMPRIMATUR.

*Fr. Jo. Victorius Massa Ordinis Prędicatorum Sac. Theol.
Magister, & Vicarius S. Officii Bononię.*

ELE-

ELEGIARUM

LIBRI DUO.

1773
The following is a list of the
names of the persons who have
been admitted to the office of
Magistrate since the last
report of the Committee.

In the year 1773, the following
persons were admitted to the
office of Magistrate:—
Messrs. John Smith, James
Brown, and Thomas White.
The following persons were
admitted to the office of
Magistrate in the year 1774:
Messrs. John Smith, James
Brown, and Thomas White.

THE FOLLOWING IS A LIST OF THE
NAMES OF THE PERSONS WHO HAVE
BEEN ADMITTED TO THE OFFICE OF
MAGISTRATE SINCE THE LAST
REPORT OF THE COMMITTEE.

In the year 1773, the following
persons were admitted to the
office of Magistrate:—
Messrs. John Smith, James
Brown, and Thomas White.
The following persons were
admitted to the office of
Magistrate in the year 1774:
Messrs. John Smith, James
Brown, and Thomas White.

THE FOLLOWING IS A LIST OF THE
NAMES OF THE PERSONS WHO HAVE
BEEN ADMITTED TO THE OFFICE OF
MAGISTRATE SINCE THE LAST
REPORT OF THE COMMITTEE.

In the year 1773, the following
persons were admitted to the
office of Magistrate:—
Messrs. John Smith, James
Brown, and Thomas White.
The following persons were
admitted to the office of
Magistrate in the year 1774:
Messrs. John Smith, James
Brown, and Thomas White.

ELEGIARUM³ LIBER PRIOR.

*Cur Auctor, quo tempore severioribus studiis maxime
detinetur, qualemque suorum Carminum
editionem paraverit.*

Ad. R. P. ANTONIUM FRANCISCUM BELLATI
Societatis Jesu.

E L E G I A.

Publicus hæc habeat per me sibi Carmina Lector;
Carmina si tamen hæc qui legat, ullus erit.
Ipsa quidem mallent, quo tutius antè latebant,
Illo nunc etiam posse latere loco.
Quippe novi, ambitiosa licèt, tamen anxia fati,
Id modò, quod forsan spes fuit antè, timent.
Et meritò timeant; quid enim, placuisse tot inter
Quod possit vates temporis hujus, habent?
Indiga sunt cultûs, et adhuc poscentia limam;
Nec tamen, ut placeant, est, puto, lima satis.
Pleraque jam cecini, dum nondum fortior ætas,
Mensque, boni tantum spes mihi vatis erant.
Tunc quoque nec Phœbus semper, nec tempus amicum;
Raucaque sæpe mihi voxque, chelysque fuit.

4
Quid quodd mox Pindum (duo sunt propè lustra) reliqui;
Nec libet huc iterum , nec vacat ire mini.
Forſitan et pudeat ; quid enim iuvenilia poſſim
Carmina nunc tetricos inter amare Sophos ?
Illorum quis , me Phœbo , Muſiſque vacantem
Si videat , riſum continuiſſe queat ?
Illorum quis non meritò ſimul arguat ; ægra
Mente tamen nî me deſipuiſſe putet ?
Rideat hirsutum nunc carmina noſtra Lyceum ,
Rideat Aonium dogmata noſtra nemus .
Ipſe inter lepidos dicar Sophus eſſe Poetas ,
Inter divinos eſſe Poeta Sophos .
Ergo quî poſſim dubio nunc mittere prælo
Carmina , jam longo penè ſepulta ſitu ?
An non ipſa ſuas optent nunc temporis umbras
Tutiùs , haud alijs , haud mihi nota ſatis ?
Hæc mecum toties , hæc ſæpe loquebar amicis ;
Vana tamen ſurdis verba fuere notis .
Nempe diu , vates aliquis cùm credar ab illis ,
Haud meriti pœnas nominis ipſe luo .
Jam colles Cyrrhæ notos , et amica reviſam
Dulcis Permeſſi numina , ſæpe monent .
Sæpe monent , aliquid promiſſi carminis edam
Jam tandem ; timidæ increpitantque moras .
Plurima quæ contrà prætendo , ut inania rident ;
Seque putant verbis ſolvere poſſe tribus .
Nil operis cuſiſſe novi vacet : ipſa juventæ
Carmina ſat dignum , ſi poliantur , opus .
Nec Sophiæ demam ſua tempora : ſiqua ſuperſit ,
(Et quota non ſuperest ?) hæc ſatis hora mihi .
Hæc illi ; tanquam in oculis prurigo canendi
Sit mihi , et ad nutum carmina ſemper eant .

Tu quoque (num simulas? Ah! Phœbi numina testor,
Et majus numen, Teque, tuamque Fidem)
Tu quoque, nec simulas, BELLATI, sæpe dedisti
Consilium, in dubiis dux mihi rebus, idem.
Utque tibi felix juveni jam risit Apollo,
Et poteras Vates inter habere locum:
Utque tibi nunc est dicendi gratia felix,
Et potes eloquio flectere corda tuo:
Plurima dixisti, quæ me quoque vincere possent;
Et media victus plus propè parte fui.
Cum tamen obstarem, nec jam superabilis essem
Totus adhuc; vires nam mihi causa dabat:
En subito causâ cecidi: tibi cedere cogor
Judicioque tuo, judicioque meo.
Scilicet ille, mihi cujus sacra quælibet instar
Præcepti vox est, iussaque numen habent:
Ille tuis favet, et paucis mea dicta refellit:
Publica lux habeat carmina nostra, cupit.
Et cupit, et poscit; neque enim jubet: hoc tamen ipso
Quod cupit, et poscit, miriùs ille jubet.
Quid faciam? Hic tandem me vinci nolle superbum est.
Jam tibi, jam reliquis, plaudite, victus eo.
En tibi, quæ poscor, quamvis pars maxima desit,
Carmina: tu meritò qualiacunque fove.
Ut culpent alii (nam plurima certus in illis,
Quæ meritò culpent, invenienda reor)
Te tamen, et notos comites decet illa tueri,
Visa quibus pridem digna fuere legi.
Sed tamen; ut rigidus maneat mea carmina Lector,
Ut maneat nullus, nil doluisse velim.
Nam quid ego doleam vobis placuisse Poetam,
Hos aliis versus non placuisse meos?

Ex occasione eruditæ cujusdam Litis

DE VIRGILIO,

ATQUE

OVIDIO:

Uter scilicet a Poetices studiosis præferri alteri
debeat,

*De Poeta utroque, ex Eruditorum mente, Auctoris judi-
cium; et quàm periculosa Adolescentibus sit
Poetarum minus pudicorum Lectio.*

ELEGIA.

PHœbe potens Pindo, Latii duo maxima Pindi
Nomina, Nasonem, Virgiliumque refer.
Ipse refer; neque enim nobis sat notus uterque:
Et, sicui satis est notus uterque, tibi est.
Aspicias, ut geminus longa est discordia Vates:
Ut pars ista suum præferat, illa suum.
Neutra minor pugnâ est: pars utraque cedere nescit;
Utraque, cur meritò vincere possit, habet.
Tu potes invictum prudens absolvere bellum;
Totaque judicio lis dirimenda tuo.
Ergo doce, quæ certa tuæ sententia menti est:
Sitne tibi Naso, Virgiliusne prior.
Ipse tuæ interpretes mentis, pacisque sequester,
Nec jam pars, partes conciliantis agam.

Utra-

Utraque, Phœbe, suos tibi subdit turba, meoque
 Jamdudum sensus poscit ab ore tuos.
 Nobile par Vatum, quo se tulit Itala Cœlo
 Gloria, nec quidquam Græcia majus habet!
 Nec te Virgilius, credo, minor ibit, Homere;
 Et tibi Callimachus, Naso, secundus erit.
 Ut tamen expendas Vatem consultus utrumque;
 Hos mage, quàm similes, dixeris esse pares.
 En tibi Virgilius: nihil est prudentius illo.
 En alter, quo nil dulcius esse potest.
 Plus huic naturæ forsan, plus artis in illo est.
 Hunc magis admiror; sed placet ille magis.
 At prior huc nostro veniat sub carmine Vates,
 Mantua quem genuit, Parthenopeque tegit.
 Quàm bene sylvestri carmen modulatur avena;
 Quosquè canit mores, ingeniosus habet!
 Quàm bene, cura solo quæ sit præstanda ferendo,
 Præcipit; et partes arva colentis agit!
 Utque boves, et equos cures: ut alantur in agris,
 Nunc docet auctor, oves; nunc docet auctor, apes!
 In tenui labor, at tenuis non gloria. Vati
 Rustica materies nobile præstat opus.
 Nec tantùm quondam trabeato plaussit aratro,
 Culta triumphali, Romula Terra, manu;
 Ingenio, quantùm, calamoque exculta Maronis,
 Plaudit aratori Terra superba suo.
 Sed propiùs magna superos Æneide tangit.
 Hoc satis ad laudem grande Maronis opus.
 Hic pius Æneas, flammis jactatus, & undis,
 Fert Latio patrios, Dardana sacra, Lares.
 Ut varias peragret terras fortissimus heros;
 Ut varios casus, pluraque monstra ferat;

Et dextrâ mores, et linguâ servat eosdem,
 Devotus fatis, Italiæque suæ.
 Non animos olli frangit Saturnia Juno,
 Dardanidas toto perdere certa Jove.
 Quin animos addit Genitrix fidissima, totum
 Dardanidis melior conciliare Jovem.
 Nunc mœstos comites, et se solatur in illis;
 Quoquè tulit, vultu longa perîcla refert.
 Nunc, Trojæ infandum renovans narrando dolorem,
 Phœnissæ lacrymas exprimit ipse suis.
 Nunc sibi vim facit; et, melior dux conjuge, præfert
 Reginæ precibus conscia jussa Deûm.
 Nunc hosti ferus est, nunc idem fidus amicis;
 Tamque ferox Turno, quàm pius antè Patri.
 Conjugio tandem fruitur, regnoque Latino.
 Hoc longæ pretium, causaque digna viæ.
 Quantus in his vates incedit passibus æquis!
 Ut nunquam minor est, dissimilisque sibi!
 Talis grandè fluit Padus, aut ingentior Ister,
 Contentus ripis, littoribusque suis.
 Nec species illi, nec abest Romana venustas;
 Et quidquid pro re pectora tangat, adest.
 Ipsa trahit similes prudens sententia voces;
 Verbaque, quod deceat, singula pondus habent.
 Si tamen, absolvit quæ non manus ultima Vatis,
 Quæquè minùs placeant, carmina pauca legam;
 Non ego, quæ plures fingunt, mysteria credam,
 Ingenio nunquam percipienda meo.
 An scelus est, si fortè suos, ratione magistra,
 Et magnis nævos vatibus esse putem?
 Quamvis nil Phœbo, quamvis nil pulchrius Astris;
 Sunt Astris labe, sunt tibi, Phœbe, tuæ.

Ipse

Ipse etiam quandoque bonus dormitat Homerus;
 Nec magno tamen est ille Marone minor.
 Quis non Virgilium libro repréndat in uno;
 Quamvis hac felix parte poeta fuit?
 Læsa dolet Dido, quòd, falsi Dædalus ignis,
 Duxerit in Lybicos arma, virumque toros.
 Vix norât, prudens animi Regina virilis,
 Dardanum fama posteriore ducem.
 Quid quòd et invicti servat decora alta pudoris,
 Nulli post thalamos nupta, Sichæe, tuos?
 Siqua tamen fonti venia, et laus danda Poetæ;
 Culpa, Maro, veniâ, dignaque laude tua est.
 Tales, ipse ardens, alius malè concinit ignes;
 Et simili pingit turpia facta manu.
 Tu neque concessio nimium concedis amor;
 Et, quæ sunt tacita nocte tegenda, taces.
 Hoc te Parthenium dicam de nomine vatem;
 Et quem, si quartum dempsero, quisque legat.
 Sed jam adsit Vates Pelignis natus aquosis,
 Inter inhumanos iussus obire Getas.
 O utinam, mihi dum caneris, tua vena canenti
 Purior hîc, Ovidi, lucidiorque fluat;
 Quiquè tuas leget hîc laudes: has, dicere possit,
 Dictavit laudes ipse Poeta suas!
 Præstitit ingenium Vati natura beatum.
 Ingenio vates adfuit ipse suo.
 Quos non, quidquid agat, numeros æqualiter implet;
 Quamvis ad teneros aptior usque modos?
 Sponte sua Charites veniunt in carmina Vati,
 Et Venus, et nulla dulcior arte Lepos.
 Insinuat se se vafer, et præcordia versat;
 Et molles animos, mollior ipse, facit.

Seu dolet, et de se queritur miser: ipse dolenti
 Annuis, et sensus commiserantis habes.
 Sive, ferant ut opem, fidos rogat exul amicos:
 Ferre velis promptam fidus amicus opem.
 Seu ferit ingratos, venalia corda, sodales:
 Sævus in ingratos tu quoque bella moves.
 Seu priscas narret mutantia Corpora formas,
 Et Romæ mores, primaque sacra rudis;
 Seu canat, Herois quidquid minitantiq̃ue, roganſque
 Exprobrat ingrato, conqueriturque viro:
 Quæ legis, hæc illo credas narrante videri;
 Quoquè canit, jures, quæ canit, acta modo.
 Usque adeo formas Protheus se vertit in omnes;
 Et, quamcunque libet sumere, forma decet.
 (a) Sunt tamen exigui vel pulchro in corpore nævi,
 Et patitur manes Naso poeta suos.
 Nil illi fatis est: ultra confinia justī
 Sæpius ingenio fertur ab ipse suo.
 Haud semel et gravibus mœstis leve miscet acutum,
 Fòrs prudens, dum vult blandior esse, minùs.
 (b) Ipse suas noscit mendas, sed diligit illas;
 Solaque peccandi causa piacere sibi est.
 O utinam tragicis ultrix Medea cothurnis
 Extaret, teneri nobile Vatis opus!
 (c) Siqua fides Fabio, fatis illa Tragædia magni
 Ingenium Vatis, judiciumque probat.
 Materiâ tamen ille magis, quàm carmine, peccat.
 Ipsa sui vitium carmina Vatis habent.
 Ah! meliùs pejora canit; nec tam bona turpi
 Carmina proposito convenienter eunt.

Arte

(a) Vide Senec. Nat. quæst. lib. 3. c. 27. (b) Senec. Controv. 10.
 (c) Quintil. Instit. Orat. lib. 2. cap. 1.

Arte sua meritò periit; sed plurimus illa
 Nunc quoque, me miseram! lector ab Arte perit.
 Forſan et Etruſcæ (pueris magis inde timendum)
 Pierides, quod ab hac diſcitur Arte, docent.
 Siquis adest, nullum quamvis hîc eſſe putandum eſt,
 Inter diſcipulos, qui legat iſta, meos:
 (Nempe meos olim, quamvis minùs ipſe putarem,
 Inter diſcipulos unus, et alter erant)
 Ah! turpes mihi nunc, Phœbus nam ſanctior urget,
 In verſus liceat, fœdaque plectra vehi.
 Hæc blandè vos a ſtudiis gravioribus arcent;
 Hinc animi vigor eſt, ingeniique minor.
 Quin et cum placitis præcordia verſibus intrat
 Mollior affectus, nec minùs ipſe placet.
 Ergo ſit, o Juvenes, ipſa vel in arte canendi
 Cura prior vitæ, cura ſecunda lyræ.
 Nil morum pretio bene diſcitur. Eſſe poetam
 Quis cupiat, ſi non debeat eſſe pius?
 Et ſtylus, et candor non eſt, quod amatis in illis
 Verſibus: ah! ne ſit ſubdolus alter amor.
 Si ſtylus, et candor tamen eſt, quod amatis in illis
 Verſibus, et non eſt ſubdolus alter amor;
 Id poterunt ſanctæ meliùs docuiſſe Camœnæ,
 Quarum jam vobis copia multa ſubeſt.
 Cur, quo ſecuræ ſparguntur nectare menſæ,
 Hoc placeat dubias inter habere dapes?
 Infantis cur non potior ſit floſculus horti;
 Quàm ſub quo flori concolor anguis adest?
 Non ego tot vobis teneros excludo Poetas;
 Non ipſum, de quo juſta querela mihi eſt.
 Et me (quid ſimulem?) tangit Sulmonis alumnus;
 Et mihi perlegitur, quò meret uſque legi.

Sed

Sed Pudor, et Pietas, sed quà Deus imperet; illum
 Vulcano pergam tradere primus ego.
 Primus ego: Vatis, clamem, procul este profani
 Carmina, inoffenso nescia corde legi.
 Quos facitis, flagrate rogis melioribus: uram,
 Urar ne vestro, vos prior igne meo.
 Suppleat incestas majori numine Musas
 Et Deus, et nato proxima Virgo Deo.
 His nos auspiciis sacros cantabimus ignes,
 Quos legat, et meliùs discat amare puer.
 Nec deerunt, quamvis absit cum matre Cupido,
 Et Lepor, et Charites, et sine fæce Sales.
 Nec deerunt versus, etiam Nasone relicto,
 Si casti non sint, quos putet ille suos.
 Talia tu, Virgo, facies in carmina vires:
 Ingenium dabitis Tuque, Puerque tuus.
 Sed jam oblita viam repetat nunc Musa priorem;
 Et Vati proprium signet utrique decus.
 Iudicium magni Vatum sibi quisque Maronis;
 (a) Ingenium, Naso, malit habere tuum.

MAR.

(a) *Seneca loc. cit. vocat Ovidium Poetarum ingeniosissimum, et summi ingenii virum; et Barclajus Euphorm. lib. 2. quem Natura omnium ingeniorum compendium fecit.*

MARCI TULLII CICERONIS,

A C

MARCI ANNÆI SENECAE,

Ex Eruditorum judicio,

* COMPARATIO;

Et quid in utroque admirandum præcipuè, imitandumque.

E L E G I A.

Q Uid Senecam vincat Cicero, quid cedat eidem,
 Quærere, nil tutæ, credite, laudis habet.
 Diffimiles ut sint formâ, cultuque loquendi;
 Attamen ingenii sunt propè laude pares.
 In reliquis magno se iudice quisque tuetur:
 Aptior ætati scripsit uterque suæ.
 Illic Roma suum Ciceronem libera præfert;
 Hic præfert Senecam subdita Roma suum.
 Cæsar utrumque probat. Juvenem regit iste Neronem;
 Vindictam Caji temperat ille senis.
 Hoc longè melior, quod sano tempore scripsit
 Tullius, et populi voce disertus erat.
 At paucis sapiens, et morum doctor in aula,
 Debuit Annæus Principis ore loqui.
 Si tamen in scirpo fas est mihi quærere nodum;
 (Hæc memini doctum verba dedisse senem)

Fòrs

* Vide de argumento eodem Prolusionem in fine Libri.

Fòrs addam Senecæ, Ciceroni pluscula demam:
 Ex omni neuter parte probandus erit.
 Sed vitiis nulli licuit caruisse. Laborat
 Qui tantum minimis, optimus ille mihi est.
 Hæc bonus ille senex. Sed non tamen audeo, mentem
 Ipse meam prodens, dicere prorsus idem.
 Quod si scire lubet, Senecæ quæ gloria major;
 Quod Tullii proprium, præcipuumque decus:
 Plura prior doceat forsân, persuadeat alter;
 Nempe hic Orator grandior, ille Sophus.
 Aptior his Seneca est, quos aut venerabilis ætas,
 Notaque jam virtus, aut grave munus habet.
 Quin alios etiam, tantum contenta doceri
 Materies, Senecæ nil vetat ore loqui.
 At, sapiens cui mens desit, doctrinave morum;
 Illâ qui speret providus ire viâ?
 Scilicet eloquio, res est, quæ tangit in illo:
 Hæc absit, vix, quod tangere possit, adest.
 Et tamen haud desit, fastus quem ludat inanis;
 Sit studio quamvis, ingenioque minor.
 Dum nil connexum, dum fatur gnomatis instar
 Quidlibet; hinc Senecæ se putat esse parem.
 Congeriem lapidum, nisi sit pretiosa, quis unquam
 Laudet; et hæc, dicat, quàm bene structa domus!
 Quid quòd et ipsa, suus si cultus desit, et ordo,
 Quæ placuisse solent, non tamen usque placent?
 Multum consilio debet, speculoque venustas;
 Raraque apud nos est forma sine arte decens.
 Cur non sit linguæ, quæ fronti cura placendi est;
 Cura viros deceat cum tamen illa magis?
 Ergo disjunctis minor est Oratio membris,
 Singula sint pulchro corpore digna licet.

Ut

Ut valeat nervis, placeat quoque sanguine; nec, ceu

Gutta cadat: potiùs fluminis instar eat.

Hæc, et plura docet, cui se malè conferat alter

Æmulus, exemplo Tullius ipse suo.

Seu lubeat pleno coram dixisse Senatu,

Causa sit in medio seu peragenda foro:

Sive sacro de suggestu terrere nocentes,

Quæquè pios maneant fata, docere juvet;

Quis non utendum ducat Cicerone magistro?

Possè loqui quis non illius ore velit?

Illius eloquium est, quo disceptanda Sophorum

Dogmata; quo dici publica jura petunt.

Illius eloquium est, quo res urbisque, domique;

Quo gaudent etiam moribus apta legi.

Hæc Senecæ pariter laus est; neque terminus idem

Poscat idem semper, quo teneatur, iter.

Tutior illa tamen via, quam tenuere Diserti:

Tullius his, primum quem sequerentur, erat.

Nunc illum et mea cura sequi est. Cùm suggeret ætas,

Aut ratio, forsan dux meus alter erit.

At ^(a) Vos, seu Senecæ, seu Tullî dictio tangit

Gratior; ut facitis, qua decet, ite viâ.

Pergite judicio componere quisque magistro.

Hoc Senecæ partes, hoc Ciceronis aget.

Mili-

(a) *Ad Viros eruditos, coram quibus hæc Auctor enunciabat.*

Militia est vita hominis super Terram. Job. 7.

ILLUSTRISSIMO VIRO,
AUGUSTINO IMPERIALE

QUONDAM

JULII.

ELEGIA PRIMA.

Nullo Orbis loco apud homines Pacem esse.

Cùm Europa ferme omnis diuturno bello laboraret

Anno MDCIVC.

ANnè homini sit Pax homines sperabilis inter,
AUGUSTINE, mihi nunc, rogo, testis ades.
Testis ades; quando mens est tibi stemmate major,
Nec magnâ virtus est tibi mente minor.
Nil ægrum jam corpus obest; quin providus illud
Doctrinæ causam, materiemque facis.
Ipsa quidem; nec jam frustra quæsitâ potentis
Divitias inter, deliciasque domus,
Inter nodosæ (quis credat?) vincla podagræ
Dat tibi Pax animo liberiore frui.
Jamque diu tibi nota, simul dat noscere, quonam
Ipsa sit, atque alios posse docere, loco.
Sæpe mihi totum Pax est quæsitâ per orbem;
At quæsitâ diu, nulla reperta mihi est.
Quò me cunque fero, nihil est, nisi Martis imago;
Et Martis comites, hinc Dolus, inde Furor.

Quas

Quas mihi non clades, quæ non incendia monstrat,

Viribus Europe penè subacta suis?

Thracia funesto dudum sub Marte laborat;

Victaque jam toties, vincere certat adhuc.

Quò non, lassæ, tuas mittis, Germania, turmas;

Quæquæ tuâ non sunt bella gerenda manu?

Surgunt Pannonicæ misto cum sanguine fruges;

Euxinoque diu decolor Ister adest.

Væ tibi, nî furdis, Hispania, cladibus obstes.

Quàm timeo sceptri lubrica fata tui!

Ipse novo cum Rege sibi nova bella Britannus

Traxit; et, ut vincat, quid, rogo, laudis habet?

Quid Batavos; quid te, Marti damnata perenni

Belgica: quid toties oppida capta canam?

Ut bene dissimulet, nec victrix Gallia ridet;

Et sentit pretio stare trophæa suo.

Tu quoque mœsta refers geminæ vestigia cladis,

Hostibus, heu? felix, Itala Terra, tuis.

Hei mihi? vincat uter geminis ex hostibus, optem?

Vincat ut alteruter, fors miseranda tua est.

Ut tamen hæc desint; et pulso læta Gradivo,

Accedat Mundo, quæ fuit antè, quies:

Restat adhuc odji semen, bellicque gerendi

Causa, nec optatæ tempora Pacis eunt.

Nec Mare, nec Tellus, nec Cœlo proximus Aer,

Dant Paci certum, perpetuumque locum.

Ingredior tectis plenas, et civibus urbes.

Hos patriæ pietas, hos bene junget amor.

Sed strepitus, rixæque mihi, Fraudesque, Dolique

Occurrunt ultro per fora, perque vias.

Hinc motus plebis varios, civiliaque arma:

Hinc video promptas in sua fata manus.

Ingredior, qua parte fori, venerabilis alto
In folio Minos, et Rhadamante, sedes.

Hic locus est Themidos; Themidos soror altera Pax est:

Regia fòrs Themidis Regia Pacis erit.

Attonitas sed quis clamor mihi vulnerat aures?

Quæ rumpunt trepidum jurgia rauca forum?

Ipsa sedet belli Themis, et simul Arbitra pacis;

At semper discors, et sine pace fuit.

Quis Pacem, nisi mentis inops, exquirat in aula?

Exeat hac, si quis commoda pacis amet.

Ut strepitus, et, quæ circum regalia Curæ

Tecta volant, longos prætereamque metus;

Armatae sistunt ipso se limine turbæ;

Et vultus, si non dextera, bella gerit.

Nec minùs excludunt privata palatia Pacem:

Sic primum terrent atria visa pedem.

Hic hastas pendere vides, vexillaque muris,

Scutaque cum galeis, oraque picta ducum.

Sed levis hinc timor est: domibus custodja magnis

Mittitur ex antro gens, Polypheme, tuo.

Quis vultus immanè truces, similesque Cyclopi;

Quis pictas hirto perferat ore minas?

Fòrs tamen ipsa domùs penetralia pace fruuntur.

Pax gaudet tacitos incoluisse lares.

Sed malè cum domino fervus, natusque Parenti

Convenit; et Fratrum gratia rara quoque est.

Quid quòd habet faciles conjux cum conjuge rixas,

Primaque vix illis est sine lite dies?

Infelix, sua quem fors, aut malesana cupido,

Has vocat in pugnas, nec finit esse suum!

At Pacis loca certa petam: loca Palladis ibo.

Hæc odit pugnas, hæc bona Pacis habet.

Me miserum! Quò nos belli rapit impius ardor?

Huc quoque fert rixas Martis imago suas.

Confule Grammaticos: vel Persæ pugnat Achivus;

Vel cum Romano Penus in arma ruit.

Et sua victori, sua sunt insignia victo:

Alter habet palmas, dedecus alter habet.

Bella canunt Vates; et, quas Venus improba mittit,

Quasquè puer Veneris, bella priora, faces.

Ah! quoties hæc, dum quis legit, prælia sensit;

Nec sua pax illi, mens nec, ut antè, fuit!

Parce memor teneros ignes legisse, Juventus;

Et quidquid molli vulnere corda ferit.

Rhetora quid memorem? Sunt et sua scilicet illi

Spicula, dispositis spicula certa locis.

Hæc, quoties opus est, magno ferus impete mittit;

Missaque proh quantum fulminis instar habent!

Nec minùs alterno gaudet Sapientia bello:

Hæc via, qua juvet, est; hac solet arte capi.

Certat Aristoteli pars hæc, pars illa Platoni:

Hic est Pithagoræ, Socratis ille comes.

Et Scotus sua castra regit, sua magnus Aquinas;

Nec medji defunt inter utrumque Duces.

Tu verò Euclidis telis, habituque Poetæ,

Bella moves cunctis, Cartesiane, Sophis.

Quid reliquos memorem? Tot jam sunt signa, quot hostes.

Militat ingenio, dux sibi, quisque suo.

An non materies belli, propè tota Vetustas,

Ingenio nostri temporis apta, subest?

Dimidji Lapides, truncoque Numismata naso,

Nec fatis inscriptis cognita signa notis:

Ipsi jam Veterum cineres, Manesque quieti,

Non uno lis sunt, rixaque longa loco.

Magnum etiam Medicis nostro de corpore bellum est;
 Et quo sint Morbis bella gerenda modo.
 Sævior hic ægro est, quò proſit; mitior ille.
 Quàm vereor, miſero ne ſit uterque nocens!
 Sacra Deo delubra petam, Pacemque requiram.
 Ipſe Deus Pax eſt, et loca Pacis amat.
 Hei mihi! Quæ caſtos arcent ſpectacula vultus?
 Hic quoque ſunt oculis bella videnda meis.
 Narratas audire ſolent Altaria pugnas;
 Votorumque loco prælia ſæpe legi.
 Quin, Myſtes dum ſacra facit, pacemque precatur,
 Prælia ſi non Mars, prælia miſcet Amor.
 Plurima non arcu, ſed vultu, pugnat Amazon;
 Quæquè ferox minùs eſt, acriùs illa ferit.
 Hæc dixiſſe ſat eſt: oculi procul eſte pudici.
 Ah! quot ſunt iſto vulnera facta loco!
 Fòrs, nudis pendent ubi picta Silentia muris,
 Et Pietas, et Pax, et manet alta Quies.
 Sed neque, quos habitus, quos ritus confecrat idem,
 Conveniunt ſemper; ſed ſua bella gerunt.
 Bella gerunt equidem, Cœlo duce, et auſpice Cœlo;
 Et Domini noſcunt in Cruce ſigna ſui.
 Sæpe etiam (quid enim nulla non parte beatum eſt?)
 Bella gerunt palmas non habitura ſuas.
 Si Sylvas intres, in Sylvis bella videbis:
 En Furor adverſas cogit in arma feras.
 Aera ſi ſpectes, Aer ſua prælia monſtrat:
 En urget trepidas armiger ales aves.
 Et Ventî certant Ventis: adverſus in Auſtrum
 It Boreas; Zephyrum fortior Eurus agit.
 Quid tonitrus, ſævoſquæ canam de nubibus ignes;
 Cæteraque attonitis tela timenda reis?

Hinc

Hinc habet armorum Mavors exempla suorum;

Hinc didicit fieri fulmina posse manu.

Si Mare conspicias; Mare Pacis regna putabis:

Sic Pacis vultum, signaque Pacis habet.

Sed cave, ne credas: nihil inconstantius illo est.

Vix Pelago vultus, qui fuit antè, manet.

Bella gerent Venti, fretaque indignantia voluent;

Et Nereus furias tollet in astra suas.

Quid superest? Pacem stygiis quæremus in antris?

Ah! non hoc Pax est invenienda loco.

Hic habitant Curæ ultrices, Pallorque, Timorque;

Et Labor infelix, et malefvada Fames.

In foribus Bellum fedet, et Discordia demens;

Intus habent poenas impia Bella suas.

Ibimus in Cœlum? sed et hic quoque bella laceffit

Lucifer; et comites urget ad arma suos:

Syderaque in Sisaram pugnant; jussunque morari

Solem Nuniades ad sua signa vocat.

Quin et sæva suo quoque nomine Sydera terrent;

Et belli causas, auguriumque ferunt.

Exerit hinc ensen nautis metuendus Orion;

Hinc Mars irato splendidus ore rubet.

Hic ferus Alcides, hic est ferus ægide Perseus:

Inde vibrat Chiron spicula certa senex.

Quonàm abjit misero tandem Pax transfuga Mundo;

Quâve mihi terrâ, quove petenda mari est?

Jam nec habet Pacem Phlegeton, nec Sydera Pacem:

Pace caret Pelagus, Terraque Pace caret.

ELEGIA SECUNDA.

Non est Pax impiis, dicit Dominus. *Isaia 57.*

*Ex persona Christiani hominis paulò liberioris, hinc
Conscientiæ stimulis, inde Voluptatis illecebris
exagitati.*

ERgo mihi Tellus, Pelagus mihi bella minatur;
Ipsa feri vultum Sydera Martis habent?
An præter Coelique vias, Solisque labores,
A nostro longè Pax tenet Orbe locum?
Hic nullam video vel Pacis tempore Pacem.
Pax aliis visa est, Pax mihi nulla fuit.
Quid procul ex hominum turba mihi profuit uni
Vivere; quid paci consuluisse meæ?
Quò me cunque tuli, nova mecum bella ferebam;
Nec pax ulla mihi, nec bona pacis erant.
In me nunc etiam, duce me, me milite, pugno.
Campus ego Martis, causaque Martis ego.
Adversæ dubio surgunt in pectore turmæ:
Hinc Amor, hinc Ratio; sed mage pugnat Amor.
Talis erat, credo, geminos paritura Marito
Isacidas, pleno torta Rebecca sinu.
Discordes Matris vexabant anxia Fratres
Viscera, dum nasci certat uterque prior.
Ipse etiam fatum experior crudele Rebecca.
Par hoc nescio quid pectore bella gerit.
Esau Jucundo, Jacob decertat Honesto:
Viribus in miserum sævus uterque suis.
Quàm timeo, ne sit tandem felicior Esau;
Et victus Frater turpiter alter eat!

At

At quid dissimulem? Fuit, heu! felicior Esau;
 Et victus Frater turpiter alter iit.
Indignas subii demens ab Amore catenas,
 Infidoque dedi colla premenda iugo.
Nec tamen inveni speratæ gaudia Pacis;
 Et meritò culpa plector ab ipse mea.
Plura petit, quò plura tulit, furiosa Cupido.
 Ah! miserum, siquem vicerit illa semel!
Pabula dum flammis crescunt, incendia fiunt;
 Jamque mihi febris est, quæ sitis antè fuit.
Nec minor est morbus, dum crebro proluor haustu:
 Ardor ab ingestis sæviùs urit aquis.
Ut tamen exundet pleno mihi fonte Voluptas,
 Quamquè diu votis fingo, perennis eat;
Instat agens Ratio, scelerumque in pectore vindex
 Ostendit mihi me nocte, dieque reum.
Hei mihi! Quid feci? Piget, heu! fecisse, pudetque;
 Ipsaque jam longus sunt mihi facta dolor.
At neque præteriti pudor est medicina futuri;
 Et, modò quod doluit, rursus, ut antè, placet.
Lumen adest menti, defunt in pectore vires;
 Et meliora probo, deteriora sequor.
Sæva dies animi satis est, ut tristior; idem
 Ut fiam melior, non tamen illa satis.
Ah! quoties; cùm non possem parere monenti,
 Et terrere tamen pergeret ipsa scelus:
Optavi, Ratio vel nequid cæca moneret;
 Vel sceleri titulum ferret, opemque meo.
Ipsa tamen stultè profugo præsentior instat;
 Exprobratque novum, sævior ore, nefas.
Et modò, terribiles intentans Numinis iras:
 Hoc læsum toties est tibi Numen, ait.

Et modò, Tartareos oculis dum subjicit ignes:

Hos, ait, an toties te meruisse neges?

Perge viâ, quæ trita tibi est, sceleratus eadem:

Hinc Erebi ad postes vix breve restat iter.

Nequidquam mentem avertò: trepidare necesse est,

Meque vel invitum frigidus horror habet.

Jamque sequi certum est vitæ meliora futuræ

Consilia, et lævam deservisse viam.

Atque utinam possim! Miserum jam grata moratur

Semita, proposito deficiuntque pedes.

Quid quòd, ab irato veniam sperare paratam

Numine ne possim, conscia culpa facit?

Rursus adest Ratio, veniamque a Numine læso

Spondet, et auxilium; si tamen ipse velim.

Cur non ipse velim? Quidnam (suspiria testor

Hæc mea) sic vellem? Velle sed istud ubi est?

Nescio, quid pugnet contrà: Videor mini velle,

Et vellem certè; nec tamen usque volo.

Invitum, dum penè volo, rediviva Voluptas:

Ah! non invitum, nam placet ipsa, trahit.

Me miserum! Nunc huc vertor, nunc anxius illuc.

Nulla quies illic, hìc mini nulla quies.

Ut malè turbatum ventis, ac fluctibus æquor

Æstuat huc illuc, impatiensque sui est;

Et nunc alternâ superat, nunc deserit undâ

Littora; nunc Cœlum, nunc Styga pulsat idem:

Sic totum trahit hinc Ratio, trahit inde Cupido;

Inque vicem dominam victus utramque sequor.

Sepe etiam, neutri cedens, divellor utrinque;

Ceu Reus adversis corpora scissus equis.

Heu! quodnam genus hoc poenæ? Quid sævius illo,

Quo mea Styx tandem crimina plectat, habet?

ELE-

ELEGIA TERTIA.

Non veni Pacem mittere, sed gladium.

Matthæi 10.

*Ex persona hominis a molliori sæculi vita ad solidam
pietatem redacti.*

HÆC, et plura tuli; sed jam pertæsus iniquæ
Militiæ, pugnas, & nova castra sequor.
Causa quidem melior, sed non minùs aspera pugna est;
Nec mihi nunc major, quàm fuit antè, quies.
Me malè victorem toties nunc vincere pergo;
At quantò est alios vincere posse minus!
Nam quot ego, quantosque simul jam solus in hostes
Bella, opus est, moveam, bellaque solus agam?
Privigno vix tot Juno, quæ vinceret, idem
Ut vinci posset, grandia monstra dedit:
Vincendas quot habet pestes natura rebellis.
Hæc etiam nobis, credo, noverca fuit.
Nos quoque corde feras vario nutrimus, et hydras,
Vulnere crescentes, indocilesque mori.
Quanto, dic, opus est ad tales Hercule pugnas!
Hic mihi, si vincas, Hercule major eris.
Forfan et, attonito quæ vicit plurima Mundo
Alcides, animi monstra fuere sui.
Nec jam cum Vitiis pacem, foedusve pacisci
Fas est: hac multi conditione cadunt.
Nec mihi tuta fuga est hostis: fuga subdola Parthi est.
An! quoties, etiam dum fugit, ille ferit!

Pugnan-

Pugnandum semper. Vix bello vincitur hostis;
 Nec bellum poscit quilibet hostis idem.
 Suggestit arma quidem Ratio; simul edocet, hostem
 Quo valeam prudens subdere quemque modo.
 Quis tamen hanc discat satis, aut exerceat artem?
 Hæc cui sit facilis semper ad arma manus?
 Cautior audaces frænat custodia sensus;
 Nam pugnant sensus in mea damna mei.
 Præcipuèque oculis ea, quæ fuit antè, negatur
 Libertas: oculi vulnera prima ferunt.
 Adde, quòd et volucris (gentem quoque sævus in illa
 Hostis habet) menti ponere fræna decet.
 Hic visæ quondam simulacra fugacia formæ
 Hostis agunt partes, diraque bella movent.
 Quin visæ nunquam formæ se sistit imago,
 Menti nescio qua picta subinde manu.
 Blandior illa tamen, veroque potentior ore,
 Hei mihi! plus etiam, quod timeatur, habet.
 Sollicitus vafræ mentem subducere larvæ
 Ut studeam, mentem fortior illa subit.
 Quid faciam? Precibus, lacrymisque sequacibus utor,
 Sæpius et flagris; auxiliumque voco.
 Auxilium, tumuli Cineres, meditataque fertis
 Vos mihi tunc, stygio Crimina nigra rogo.
 Hos cineres pius, hos menti Deus injicit ignes;
 Jamque fugit Cypris, nec placuisse potest.
 Hinc mihi læta quies, hinc sanctæ gaudia pacis.
 At quàm pax brevis est, quàm mihi vana quies!
 Protinus est alios pugnandum rursus in hostes,
 Bellaque jam lassâ rursus agenda manu.
 Laudis amor victo Veneris succedit amori.
 Alter amor, victo Laudis amore, venit.

Ipsi jam redeunt hostes in praelia victi,
 Victori rursus turba timenda suo.
 Me miserum! Jam pulsa Venus nunc fortior instat.
 Ira modò domita est: Ira domanda modò est.
 Hoc quoque jam timeo, ne me victoria perdat;
 Seu minùs inde vigil, sive superbus eam.
 Haud semel hoc dolui; spoljis ceu victor opimis
 Degener, et præda captus ab ipse sua.
 Usque adeo facilè est vinci tot ab hostibus unum.
 Quælibet exitio causa fit apta meo.
 Quid misero superest? Tanti victoria constat
 Una, nec a multis pax tamen ulla venit.
 Militiæ par vita mea est: mihi militis instar
 Tristitia perpetui tempora Martis eunt.
 Sed tamen et castris ludit securus in ipsis;
 Sed sua post pugnas otia miles agit.
 Nec semper rigidâ tractat fera spicula dextrâ;
 Nec semper, cum quo congrediatur, habet.
 At mihi nulla dies tutam finit esse quietem.
 Ambiguo certus semper ab hoste metus.
 Ecquando, Superi, longis jam debita votis
 Pax mihi tot curas, duraque bella levet?
 Jam minor est animus, novaque in certamina virtus.
 Jam fessum toties dimicuisse piget.
 Aut Pax certa ferat longi mihi præmia Martis;
 Aut Mors militiæ meta sit ipsa meæ,

ELEGIA QUARTA.

Pax est electis ejus. Sap. 3.

IN SOLO DEO PACEM ESSE.

Ex persona viri sancti, absoluteque virtutis.

P Laudite : Jam totum frustra quæsitæ per Orbem,
 Huc ades in solo, Pax mini cara, Deo.
 Ut tandem dubitata venis, vultuque beato
 Sollicitæ penfas tædia longa moræ!
 Cur malè quæsi vi te nugas inter inanes?
 Ah! non hoc fueras inveniendæ loco.
 In solo Pax vera Deo est: quid quæritur extrâ?
 In solo certè Pax mihi vera Deo est.
 Quid mihi spondebas pacis, vesana Voluptas?
 Pax inter flores non fuit ulla tuos.
 Quis mihi congesto pacem promisit in auro?
 Ah! miser, et pacis nescius ille fuit.
 Quid vanâ toties me lusit imagine pacis
 Gloria? Nil veræ Gloria pacis habet.
 Ite leves Risus, et falso Gaudia vultu:
 Ah! toties votis Gaudia falsa meis.
 Ite leves, domino labor improbus, anxia mentis
 Curaque, dum fugitis, dumque venitis, Opes.
 Nulla fides posthac titulis, et inanibus auris;
 Quas patulo laudum Tantalus ore bibit.
 Pax mini divitiæ, Pax est mea sola voluptas;
 Inque sinu Pacis gloria tota mea est.

Hæc

Hæc opportuno venientes nectare curas
 Oblinit, hæc tristes non finit ire dies.
 Sive tegat Cœlum nubes obscura serenum;
 Clara dies animo, quæ fuit antè, manet.
 Seu rigidi Boreæ, seu nubilis aura Favoni est;
 Nulla statu mentem dimovet aura suo.
 Sive nocens æstu, seu frigore sæviat annus;
 Perpetui lætus tempora veris ago.
 Scilicet æquali respondent omnia menti;
 Nec vitiis animus pugnat, ut antè, suis.
 Bellorum causas animo Deus expulit omnes,
 Ipse regens animum; nec prior hostis adest.
 Nec me læva premit, nec me fors dextera tollit;
 Dextera nam fors est, lævaque nulla mihi.
 Ipse meum fingo, Cœlo, et me iudice, fatum;
 Et sum fortunæ Dædalus ipse meæ.
 Nec vexant aliena mihi jam prælia pacem;
 Alterius fio nec mihi clade miser.
 Seu Rutulus, seu Tros adverso Marte laboret;
 Nec Rutuli subeo, nec mala Trois ego.
 Ac, velut aereo quà vertice surgit Olympus,
 Nube minax æther inferiore tonat;
 Sic ictus in me rerum mittuntur inanes:
 Omnibus his extant pectora tuta malis.
 Fors aliquis, cui sancta quies, ignotaque mentis
 Gaudia, me miserum, dum videt, esse putet.
 Ipse tamen felix meliores exigo Soles;
 Atque uni tantum fors mea nota mihi est.
 Quin etiam facili spectro de littore præsens,
 Quos mare per medium ventus, et unda trahit.
 Ut me naufragii tantum miseratio tangit,
 Nec turbæ sum pars ulla ferentis idem!

Et

Et quibus eripior Cœli, pelagique ruinis!
 Quas extra possum currere liber aquas!
 Ipse etiam quondam ventis jactabar, et undis,
 Expertus medio publica fata mari.
 Nunc mihi tuta facit littus spectacula. Nullam
 Spem mihi fert; nullum ventus, et unda metum.
 Hoc opus est Pacis: Deus omnia præstat in illa.
 Pax votis fatis est omnibus una meis.
 Nec mihi Mors tollet, tollat licet omnia, pacem;
 Quin auctor longæ Mors mihi pacis erit.
 Hanc patrio, Pax ipse, dabit Deus æthere tandem.
 O quæ pax illic, quæ bona pacis erunt!
 Hanc avidus toto suspiro pectore pacem;
 Summaque fit voti nigrior hora mei.
 Ergo veni, Mors cara mihi, per tela, per ignes;
 Et quocunque soles sævior esse modo.
 Optantem feriet mundo devota securis,
 Nec fati trepidum, degeneremque mori.
 Ut Phoenix it vivaces securus in ignes;
 Ut vicina canit funera lætus Olor:
 Æternæ sic pacis amor mihi prævia mulcet
 Funera, cur cantu præveniamque, facit.

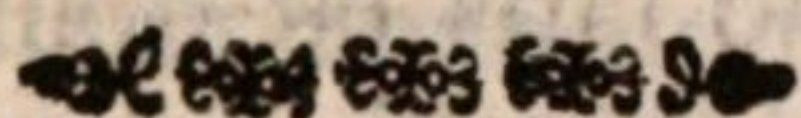

31

SACRUM VIRTUTUM OMNIUM VIRIDARIUM,
* FARNESIANIS
PARMENSIS NOBILIIUM COLLEGII
APIBUS

IIS IN COELITIBUS EXHIBITUM,
QUIBUS EST NOMEN A FLORIBUS;

Cum Auctor in eodem Collegio humaniores literas doceret.

FLOS NAZARENUS, CULTOR FLORUM;

SIVE

CHRISTUS DOMINUS

Omnium nobis Exemplar, ac Magister Virtutum.

IDYLLIUM ALLEGORICUM.

TE primum, (nam quem celebrent mea carmina primū?)
Flos idem, atque idem Cultor pulcherrime Florum,
CHRISTE, canam. Tu ver Mundo Flos efficis unus:
Tu curâ pigram in flores operosus amanti
Tellurem exerces: tibi sanctior undique surgit
Hortus, & inscripti referunt tua nomina Flores.

Jam

* Insigne Collegii ALVEARE cum APIBUS: ejusdemque Patronus, Serenissimus Dux FARNESIUS.

Jam sterili dudum Tellus damnata veterno
 Agricolæ primi pœnas dabat, undique solas
 Fertilis in spinas, et acutis horrida dumis;
 Cùm Pater omnipotens fatum miseratus iniquum
 Terrarum, quas in tales haud condidit usus
 Ipse prius: miseris, inquit, satis usque malorum est.
 Tempus adest, longis tandem spes anxia votis,
 Quo primæ felix iterum Telluris imago
 Floreat, et sæclis ætas haud invida priscis.
 Jamque adeo, fido dudum promissus Abramo,
 Jessiade e virga Flos, et de virgine terra
 Tandem mortales erumpat notus in auras.
 Hæc Pater; et magno satis est dixisse Parenti.

Ergo, Sithoniæ quamvis hyberna pruina
 Arva tegant, sæva et Boreas conspiret ab Arcto
 Floribus infensus, primisque nocentior herbis;
 Pulcher inoffenso Flos est de caulice visus
 Erupisse tamen, magni primordia veris.
 Primum Bethlemii Florem agnovere coloni
 Nazareum: tali Flos est agnomine dictus.
 Nomen si quæras, cunctorum nomina Florum
 Solus habet; nam solus habet decora omnia Florum.

Quos non inde, licet nebulis vexatus, et Euris,
 Vitales circum exhalans immisit odores
 Judæa in magna, et campis Samaritidos oræ;
 Atque ubi Davidicæ pulcherrimus imminet Urbi
 Collis Olivarum, sacroque ubi vertice Thabor
 Erigitur Cœlo, Cœlo gratissimus idem:
 Quaquè fuit præceps Cisson; quâ purus amaras
 Jordanis, quas ingreditur, præterfluit undas,
 Et loca designat factis memoranda vetustis.
 Huc verò insuetusque odor, & vis integra Floris

Florigeras longè gentes trahit. Illius ergo
 Et patriam, et dulces natos, carosque labores
 Deferuisse juvat: veteres quoque visere saltus,
 Et variis pridem celebratos floribus hortos
 Cura fugit; nam, dum tanti data copia Floris,
 Lilia cum Violis sordent, tristesque Hyacinthi,
 Et Thymus, et Crocus, et Smilax, et lutea Caltha;
 Narcissique, Rosæque, atque omnis copia naris.
 Tantus amor, tanta est divini gratia Floris.

At vos bisseuæ, quid non suxistis in illo,
 Felix agmen; Apes? Quàm dulcis semina mellis
 Haud licuit, quas aut ceras libare futuras?
 Vos adeo cunctas coelestis dona tulistis
 Nectaris in terras; et vestra luce minores
 Errorum, Scelerumque procul fugere tenebræ.
 Vos homines, cæca pridem in regione vagantes,
 Et curvum in terras animum, vultumque trahentes,
 Nempe Deo dignos docuistis iudice mores,
 Et nota optantes ad sidera tollere vultus.

Hæc Apibus Flos, mortali jam vividus ævo,
 Posse dedit. Ferro at postquam succisus iniquo est,
 Et vitâ simul exutus, formaque priori:
 Dum dolet amissum, mutato Flore, recepit
 Cultorem florum tellus; nec funere Floris
 Jam doluit, quo facta sibi tot Copia florum.
 Certa fides facta est; nam, cum Bethanides illum
 Lugerent Nymphæ formæque, animæque carentem,
 Præcipua e Sociis, & Floris amantior una,
 Magdalis agnovit redivivum e funere Florem;
 Ipse alius quamvis, nec jam Flos ampliùs idem,
 Sed posset, qualis, cui florum est cura, videri.
 Sic vultus, sic ille manus, habitumque ferebat

Agricolæ; totusque, nisi formosior esset,
 Florum cultor erat, florique simillimus idem.

Scilicet ex illo jam tempore sedulus hortos
 Excolit, atque omnem impendit mentemque, manumque,
 Exemplumque sui: quæ Florum gloria prima est.
 Ergo nec incertum verno quoque tempore frigus,
 Nec ventis, pluvijisque nocens, aut Solibus Æther,
 Non ipsum sæpe ingenium telluris iniquæ,
 Aut quidquid teneris infestius advenit hortis,
 Irrita divini frustratur vota Coloni.
 Nil opis alterius timet indigus: ipse, quod obsit
 Floribus, avertit; quod prosit, Floribus addit.
 Mollia pro tepidis suspiria sufficit auris;
 Et lacrymas oculis quondam mortalibus ortas,
 Sudoresque suos, (quid enim fecundius illis?)
 Roris habet, pluviaeque loco, creberque ministrat
 Floribus. Adde alios, quos illis segregat, imbres,
 Ignotos vulgo, et missos sine nubibus imbres.
 Est certo pro Sole, sacri lux aurea vultus;
 Pluribus inque locis fusus, pro murice, sanguis.
 Dissimilem præstant quovis pro Flore colorem
 Virtutes; nam quæ virtus haud floret in illo?
 Inde virens latè populus confurgit in hortis
 Herbarum, Florumque, et in omni germine crescit
 Parva quidem, sed pulchra, sui Cultoris imago.

Jam non Hesperidum Sylvæ, non Thessala Tempe
 Deliciis formosa suis, non regia tellus
 Alcinoi; nec jam Patribus celebrata Latinis
 Jugera Thelegoni, vel Tyburis arva supini,
 Nomen habent. Jam quæ tellus gaudebat aratro
 Consulis agricolæ, dum lætos curia campis
 Reddebat Patres, et Dictatore colono,

Ultro,

Ultro, **Christe**, tuis victam se præbeat Hortis.
 Tantò maior honos, quantò præstantior ipsis
 Cultor adest; quantò melius, quod floret in ipsis.
 Quos non insignes datur illic cernere Flores?
 At nullus tamen est, qui non sit **FRUCTUS HONORIS**;
 Nullus, **HONESTATIS** qui non sit **FRUCTUS**, in illis.
 Ut sanctis defensa rubis, spinaque fideli,
 Læta verecundo gaudet **ROSA** verticis ostro!
 Ut **ROSA** dissimilis, cui par tamen usque venustas,
 Pallet amans! Ut dulcè virent et castus **ADONIS**,
 Et nivei **NARCISSI**, et purpurei **HYACINTHI**;
 Quosquè referre mora est alios sine nomine Flores!
 O Florum decor! O Patriæ cœlestis imago;
 In terris siqua est Patriæ cœlestis imago!

Vos adeo quid non hortos properatis in istos
 Sollicitæ; quid non istos exugere Flores,
FARNESIÆ, certatis, **APES**; quibus alta parandi
 Cura sedet ceræ, divinaque munera mellis?
 Ite leves; neque enim pecus estis inutile, fuci,
 Quos procul a campis, procul ille a Floribus arcet.
 Ite leves: en ipse suos vos Cultor in hortos
 Invitat bonus, atque ultro sua germina donat.

D. NARCISSUS MARTYR,
UNA CUM FRATRIBUS
ARGÆO, ET MARCELLINO,

Christiane Caritatis, ac Fortitudinis
Exemplar.

ELEGIA PRIMA.

ET sacris etiam suus est Narcissus in hortis;
 Et Flos nunc idem est, qui puer antè fuit.
 Sed non imbellis, sed non sibi blandior uni;
 Infanoque sui captus amore puer.
 Quid mentis fuerit, quid magni pectoris olli,
 Qualicunque memor carmine, Musa, refer.
 Ipsa quidem culto meret, ut res ore canatur;
 Ipsa tamen culto non eget ore cani.
 Tres fuerant Fratres. Pueri, juvenesque vocari
 Possent: sic ætas inter utrumque fuit.
 Nec minimus Narcissus erat, nec maximus; illo
 Alter nam major, nam minor alter erat.
 Par illis pietas, et amor virtutis; et ingens
 Ardor pro cara Religione mori.
 Hoc inter sese crebro simul ore loquuntur;
 Hoc simul a Superis sæpe precantur idem.
 Quisque suo calet igne. Sed, ut solet igne propinquo
 Alterius prunæ pruna calere magis:

Ut

* Vide eorum Vitas apud Bolland. tom. 1. die 20. Januarii.

Ut magis exurgit longæ vis addita flammæ,
 Quam tumido vehemens incitat ore Notus;
 Fraternalis sic quisque magis sermonibus ardet:
 Majorem alterius sentit ab igne suum.
 Sed rata vota prius tua, Marcelline, fuerunt:
 (Hoc Fratrum minimus nomine dictus erat.)
 Ille truces Licinij turmas, inimicaque Christo
 Castra sequi jussus, fortiùs ire negat.
 Instat agens judex puero blandusque, minaxque;
 Ipse minas ridet, blanditiasque puer.
 Cæditur ergo flagris, et, nî mea castra sequaris,
 Plura tibi, Judex, plura parantur, ait.
 Ille autem: prius hæc, et plura en ferre paratum,
 Quàm prodam Domini signa relicta mei.
 Clauditur inde, lacer totos crudeliter artus,
 Carcere: curta specus, cæcaque, carcer erat.
 Vix hoc Narcissi, atque Argæi venit ad aures;
 (Nominis id, natus maxime Frater, habes)
 Haud mora, conveniunt Fratrem, custodibus emptis:
 Sponte patent viso carceris ære fores.
 Dum peragunt secum, quidquid pro reque, locoque
 Sanguinis, et morum præcipiebat amor:
 (a) Unanimes inter nata est discordia Fratres,
 Pulchraque lis tenuit pectora juncta diu.
 Tu litem, Narcisse, moves: sive æmulus ardor
 Poenarum, pietas seu magis illa fuit.
 Scilicet hic Fratrem damnatum carcere, ab ipso
 Carcere mutatis vestibibus ire jubet.

C 3

Ipse

(a) Argæus, et Narcissus fratrem Marcellinum convenerunt jam
 carcere detentum. Certamen Fratrum, quo quisque pro Christo prior
 mori contendebat, additum est a Poeta.

Ipse vicem Fratris (neque enim res ardua) præstans,
 Hoc amat, hoc gaudet posse manere loco.
 Et vultus similes, et par propè convenit ætas.
 Nil, quod custodes fallere possit, abest.
 Addit ad hæc titulos. Pro Christo plura tulisti,
 Nil ego; nec Frater sum tamen ipse minor.
 Nec tua causa meâ est melior. Veneramur uterque
 Numen idem; hinc meritum carceris omne tuum est.
 Siquid adhuc pœnæ (pœnam hanc pro munere posco)
 Te manet, ipse feram: tu modò carpe fugam.
 Hæc Narcissus; et his simul addere plura parabat.
 At non Argæus longiùs ire finit.
 Ipse sibi palman deberi certat eandem,
 Ætatis referens jura priora suæ.
 Impatiens pugna sed Marcellinus in illa,
 Penè subirasce visus utrique fuit.
 Et, quid in hoc juris vobis est carcere, Fratres;
 Quave huc ad Fratrem mente venitis, ait?
 Hunc egomet, suadente Deo, et damnante Tyranno,
 Jam subii, nulla subdolus arte, locum.
 Me pariter juvat hîc tandem mea fata morari:
 Sive mori, atque utinam; vivere sive velint.
 Nil juvat hîc ætas. Coelum non computat annos.
 Hoc ipso possum, quòd mînor, esse prior.
 Quid lacrymas, et verba datis? Gratissima, Fratres,
 Vestra quidem est pietas; sed minùs apta tamen.
 Quæ jurata fides a me tibi, Christe, probare
 Mors mea sola potest: morte probanda mea est.
 Et vos, spero equidem, tandem manet exitus idem;
 Et noscam Fratres hac quoque parte meos.
 Has voces dabat ille; at neuter vocibus illis
 Flectitur, et causæ pugnat uterquæ suæ.

Hoc

Hoc tantum excipias: reliquis cor in omnibus unum,
 Mensque fuit semper Fratribus una tribus.
 Nunc quoque, ne tristis mors dividat impare fato,
 Quos genus, et virtus, sed mage junxit amor;
 Nulli, Christe, sacri differs decora alta triumphi.
 Pulchra cadit Fidei victima quisque tuæ.
 Qui colerent eadem, Fratres, sacra, nempe Tyrannus
 Vix Marcellino noverat esse duos:
 Protinus hunc alto vinctum jubet æquore mergi;
 Illis intrepidum demetit ense caput.
 Felices nimium, quos terris pulchrior Æther
 Abstulit, inque hortis maluit esse suis!
 Nunc quoque Terra tamen, magno nil invida Cœlo,
 Nescio quid vestri servat odoris adhuc.
 Vos Christi bonus estis odor. Fœcundior illo
 Quæ non Virtutum germina reddat humus?
 Siquid grata tamen sacri vis præstat odoris,
 Siquid purpureus sanguinis imbre decor:
 Narcissos tibi dissimiles, Narcisse, tuisque
 Fratribus, in mores fac, precor, ire tuos.

D. HYACINTHUS POLONUS,

*Pietatis, ac Fiduciæ sacram in Eucharistiam, ac
 D. Virginem singularis, Exemplar.*

ELEGIA SECUNDA.

Æ Baliden fileant Hyacinthum carmina Vatum.
 Cui non hæc puero fabula nota satis?
 Lætus amor Phœbi, Phœbi dolor anxius idem,
 Nominis in florem transiit ille sui.

Nunc mihi Sarmaticis vernans Hyacinthus in hortis,
 Nullo jam dictus carmine, carmen erit.
 Partheniæ selectus amor fuit iste Parenti;
 Et tibi, quo nato est Parthenis ipsa parens.
 Hos simul ipse sui (quæ gloria major) amantes
 Arsit amans simili, sin minus igne pari.
 Cætera quid referam? Factum vix eloquar unum.
 Hinc satis, ut noscas cætera, lector, habes.
 Augustâ quâ diva Ceres servatur in ara,
 Et coleris, doctâ Partheni sculpta manu:
 Mos erat et vigiles Hyacintho ducere noctes;
 Mors erat et solidos ducere sæpe dies.
 Corpora pronus humi, vectus super æthera mentem,
 Nunc tibi, Christe, dabat, nunc tibi, Virgo, preces.
 Mysta simul vobis, et victima gratior idem,
 Addebat precibus se supèr ipse suis.
 Plura tamen, (tales quis vincere possit amantes?)
 Quæ tunc a vobis ipse ferebat, erant.
 Ah! quoties nunc, Diva, tuos, pulcherrima, vultus;
 Nunc meruit vultus, Christe, videre tuos!
 Ignotasque alijs excepit pectore voces,
 Verbaque mortali non referenda sono!
 Ah! quoties, explere suum quò posset amorem,
 Aut quò, Christe, tuo posset amore frui;
 Tela per, et medios voluit pius ire per ignes,
 Vicinique fero Bistonis ense mori!
 Talis eras Hyacinthe; tuas cùm venit ad aures
 Armatos, ingens agmen, adesse Getas.
 Obvius actutum venientibus ire parabas;
 Quaque enssem exciperes, pectora nudus eras.
 At metuis, ne diva Ceres, ne Virginis icon,
 Præda sit insani, ludibriumquæ Getæ.

Hic metus et grandes animos, et strenua vincit
 Pectora; nec tamen est strenuus ipse minus.
 Ergo sacram properans Hyacinthus Pyxida dextrâ,
 Et lævâ sculptæ Virginis ora rapit;
 Dumque rapit: non aram, inquit, sed linquitis hostem.
 Ara ego, dum vobis tutior adsit, ero.
 Tum manibus geminis Sacra, et Sacra altera secum
 Fert, dubiæ causam, præsidiumque viæ.
 Dum fugit, auget amor curam, minuitque laborem;
 Corque premit, sed non, Sarcina grata, manum.
 Scilicet armorum strepitus, gemitusque cadentum,
 Auditur propius; nec ferus hostis abest.
 Jamque iter emensus medium pervenerat illuc,
 (a) Grandior amnis ubi longius ire vetat.
 Heu! quid agat? Plures a tergo Bistones instant:
 Antè minax fluvijs, nullaque puppis adest.
 Nil trepidat. Geminam manibus fert ille carinam;
 Et nautas secum, si petat amnis, habet.
 Sed non aut nautis opus est, aut puppibus ullis;
 Humana nec trans amnis eundus ope.
 Hæc timidi quærant. Quæ mecum Numina porto,
 Hæc, inquit, terris, hæc dominantur aquis.
 Lætus ad hæc undas sicco pede transilit: undæ
 Sub pedibus stantes marmoris instar erant.
 Interea, certo relegens vestigia gressu,
 Venerat ad flumen barbarus hostis idem.
 Sed tibi nil actum est. Tenet altera ripa receptum,
 Quem sequeris; nec, quâ progrediaris, habes.
 Tela jacis frustra. Telis ereptus, et undis,
 Non sibi, non oneri jam timet ille suo.

Usque

(a) Boristenes.

Usque adeo servat Superos, servatus ab illis;
 Et ponit tuto pignora sacra loco.
 Tu quoque, cui vivum casto stat pectore templum,
 Quo fruitur Virgo, virgineusque Puer:
 Ah! tibi cum Puero Matrem servare memento.
 Hos malè qui rapiat, nî fugis, hostis adest.
 Cœtus nescio quos, belli mala grata recentis;
 Et comptas facies, & loca blanda fuge.
 Illic, ut non sint, sævos tamen esse Gelonos;
 Et sævos illic Bistonas esse puta.
 Quò raperis, Clio? Siquis formosior adsit,
 Væ tibi: jam magni criminis acta rea es.

D. ROSALIA PANORMITANA,

*Generosi rerum Omnium propter Deum contemptus
 Exemplar.*

ELEGIA TERTIA.

INdue de Jesu vultu, Rosalia, pudorem.
 Nominis, & formæ sit color iste tuæ.
 Quin age degeneres frontis simul exue frondes;
 Solas in frondes ne decor omnis eat.
 Nec vepre jam pigeat formam custode tueri.
 Non facit ad mores gratia nuda tuos.
 Nec speculum desit: speculum, pulcherrimus ipse,
 Pulchrior ut fias, formaque Christus erit.
 Audior. Hanc Jesus dignam cœlestibus hortis,
 Nunc referam, quam fecerit arte Rosam.

Vos

Vos comptæ, gaudete, nurus; et comptior illis
 Tu quoque, si quis ades, nunc mihi, Nise, fave.
 Non adytis Rosalia sacris, nec tristibus antris:
 Ad speculum facta est sanctior ipsa suum.
 Pectendos en ut præbet de more capillos;
 Pectendos quos non rursus, ut antè, dabit.
 Inde sibi fingit pexos, et lege severa
 Ponit captivas in statione comas.
 Nec mora, nec requies; sed in omni crine laborat,
 Utque sibi placeat, displicet usque sibi.
 Forsitan et longi nimium pertæsa laboris,
 Ferro morosam devovet illa comam;
 Felicesque vocat, quibus unam comere mentem
 Cura sedet, nudum velo obeunte caput.
 Ergo diu totam solers impenderat artem,
 Quæquæ comas, posset, quæquæ decere genas;
 Seque putans, quod erat, (quid enim, nisi pulchrior esset,
 Conspiceret vultus, jam sibi nota, suos?)
 Rursus amat Virgo simul omnem expendere formam
 Iudicio speculi, iudicioque suo.
 Qualis at e speculo species, Rosalia, redivit,
 Nec tibi jam similis, nec tibi visa prius?
 E cruce pendentis Jesu (quis credat?) imago
 Aut fuit, aut visa est; sed, puto, utrumque fuit.
 Olli concretos expresso sanguine crines
 Circumstant texti, sæva corona, rubi.
 Tum laceri flagris squalent immanibus artus;
 Et cruor, et totum vulnera corpus habent.
 Talis erat; talisque tibi, Rosalia, capillos
 Ad speculum, et poenas exprobrat ipse suas.
 Nescio quid vultu tamen arridebat in ipso;
 Totus et extremi pallor Amantis erat.

Quis

Quid tibi, Virgo, fuit speciem tunc mentis ad illam.

Quis tibi tunc vultus, mentis imago, fuit?

Hæsit in objecta nil moto lumine forma;

Et steterunt comptæ, voce silente, comæ.

Nec promptos habuit gemitus de corde, nec ipsas

Ex oculis lacrymas; vellet utrumque licet.

Erubuit tantum vultus dejecta modestos,

Illo se trepidam fassa pudore ream.

Inde furens animo (sed enim furor iste decebat,

Et nunquam in vultu pulchrior ira fuit)

Attonitos, ut erant, sine lege, sine ordine, crines;

Præcipuè comptos, qui meruere magis,

Undique succidit. Nec tam sibi visa placere est,

Dum malè dilectas, fingeret antè comas.

Hinc viduos relegens crines, speculumque revisens,

Ingemit; atque illis imputat esse nocens.

Cur mihi plùs æquo crines placuistis inanes,

Et studium, et stultæ grande fuistis opus?

Cur tua, me miseram! fallax, mendacia, Vitrum.

Ah! toties oculis imposuere meis?

Ipsa tamen, magis ipsa nocens; speculique, comæque

Debita culpa mihi, debita pœna mihi est.

Ipsa vitrum feci mendax, crinesque nocentes;

Inque leves nugas ingeniosa fui.

Ergo simul læsi pœnas solvamus Jesu:

Vos semel, id satis est; ast ego, donec ero.

Hasque, ait, exuvias capitis tibi, Christe, rebellis;

Has malè formosas, dissimilesque tuis,

Accipe, Christe, comas. Nudo tibi vertice sistor.

Sic tibi Captivam, sic decet ire Ream.

Ut meliùs, quæ te vexant nil tale merentem,

Convenient capiti spinea ferta meo!

Ut

Ut meliùs . . ! Sed jam, speculo quam reddis ab isto,
 Hæc nisi forma mea est, forma futura mea est.
 Non alia fingam posthac ab imagine vultum:
 Non alius speculum jam mihi vultus erit.
 Dixerat; et, quas in tales non compserat usus,
 Cum vitreo sectas projicit orbe comas;
 Cæteraque abjiciens pompæ instrumenta profanæ,
 Et formæ quod pars, auxiliumque fuit:
 Ite, inquit, vanæ labor, et spes anxia mentis.
 Mens nova nil, posthac tale quod optet, habet.
 Sanguine nunc melior decor est, lacrymisque parandus.
 Jam mihi nunc lacrymæ, jam mihi sanguis eat.
 Vix ea fata, lares patrios, thalamosque paratos,
 Et curas, et opes, exul honesta, fugit.
 Hinc nemorum latebras, sylvasque petit desertas.
 Virgineis locus est aptior ille Rosis.
 Tanti a te, Jesu, cerni, te cernere tanti est
 Pendentem e dura, semianimemque trabe.
 Consularet tales si nunc quoque comptior ætas,
 Christe, tuos vultus, dum parat ipsa suos:
 Ut minùs ipsa sibi, meliùs sibi nota, placeret;
 Pulchraque judicio fingeret ora tuo!

D. ROSA VITERBIENSIS,

*Magna vel teneris ab annis erga Deum
Caritatis Exemplar.*

ELEGIA QUARTA.

Altera nunc adsit Rosa ; quam non mater Amoris,
Ipse sed ardenti murice pinxit Amor.
Pinxit Amor, divinus Amor ; Cœloque magistro
Primus adhuc teneræ ludus amare fuit.
Jam culto gaudet, jam mœret Numine læso.
Has adhibet causas ad sua vota duas.
Ah ! quoties, dum tota Deo suspirat in uno,
Est Matri nugas credita flere suas !
Nescia quem Genitrix puerilibus imputat annis,
Non erat ætatis fletus, amoris erat.
Ah ! quoties, parvas dum sedula construit aras,
Non intellecto Numine visa frui est !
Plus tamen illa videt, quàm quod demonstret imago ;
Et vanæ non est, quod parat, artis opus.
Forma cor est operis : priùs illic struxerat aram ;
Ipsaque structa manu cor simul ara refert.
Quin etiam similes annis, animisque puellas,
Parva Dei vates, ad sua sacra vocat ;
Cœlicolûmque docens varia sub imagine vultus ;
Et modò, Christe, tuos, et modò, Virgo, tuos :
Utri de yoveam castos, scitatur, amores ;
Num mage, Christe, tibi ; num tibi, Virgo, magis.
Illa meos dudum rapuit pulcherrima, dicit :
Antè tamen rapuit pulchrior ille meos.

Inde

Inde manus fingit, vultusque precantibus aptat;
 Quasquè canant reliquæ, præcinit ipsa preces.
At, veras Templi siquando accedit ad aras,
 Spectet ubi, niveo qui latet orbe, Deum;
Quas tunc illa preces, ægrique vicaria cordis,
 Mittit amans Sponso dulcia tela suo!
Ipsa faces auget votis, ipsa ardet in omni
 Lumine: majoris cor facis instar habet.
At viso, magis ipsa calens, tamen invidet igni;
 Et cordis flammæ increpat usque sui.
Dumque, sacro, spectat, quod thus exardet ab auro,
 Plenaque odoratum præbet acerra nemus:
Felices, dicit, qui sic ardetis, odores;
 Quosquè licet propius Numinis ore frui!
Me miseram! Tantæ non sunt mihi pabula flammæ,
 Nec pius ex nostro sic salit igne vapor.
Tu mihi, Christe, fave. Non sunt mihi thurea dona:
 Sint tibi, Christe, preces thurea dona meæ.
Non mihi Panchæo lacrymata e cortice myrrha est:
 Pro myrrhæ lacrymis accipe, Christe, meas.
Non rudis est auri, non auri copia facti,
 Gemmea non aris dona ferenda tuis.
Sed gemmis, sed noster amor tibi pulchrior auro est.
 O utinam meus hic sit tibi talis amor!
Hei mihi! cur lentâ torpent mea pectora flammâ;
 Quaquè flagrent alii, non ego flamma feror?
Talia suspirat secum; sed plurimus ardor
 Haud patitur teneri claustra minora sinus.
Fortior erumpit; laribusque extracta paternis,
 Per medias, Virgo, te jubet ire vias.
Inventi, quod Numen agit, de vertice saxi,
 Numinis ipsa sui Rhetora major agit.

Quid

Quid Cœlo, clamat, fegnes ardemus amantes?

Longa quid in nostro pectore durat hyems?

Cætera cuncta suum Superis profitentur amorem;

Inque suo tellus ardet, et unda Deo.

Inque Deum tot habet flammæ, quot sydera, Cœlum;

Totque Deum, quot aves sunt, canit aura modis.

Et flores, et amant illum sylvæque, feræque;

Discit et in gelido piscis amare mari.

Et montes flammæ, et habent quoque saxa favillas;

Et pascunt ignes ipsa sepulchra suos.

Ingenium res quæque sui simul explicat ignis;

Et, qualis noster debeat esse, docet.

Insurgit Cœlo ramis felicibus arbor:

Illo quàm vellet posse virere loco!

Fors, ut munifico referant sua gaudia Cœlo,

Ostendunt risum florida prata suum.

Sunt virides herbæ: color est sperantis in illis.

Alba Ligustra: Fides, te decet ille color.

Pallet amor Violæ: tuus, o Rosa prima, rubescit;

Hei! mihi, cui sterilis nomen inane Rosæ.

Et nubes lacrymas, et habent suspiria venti.

Lenè dolent auræ, lenè queruntur aquæ.

Usque adeo sua sunt cunctis incendia rebus,

Auctoremque docet Mundus amare suum.

At riget in nobis; et, quò plus cordis in illo est,

Hoc minor in nostro pectore flagrat amor,

Cùmque Deo gratas ostendant cætera flammæ;

Nos homines tantùm frigida turba fumus.

Sed non in levibus pariter mortalia nugis,

Hei mihi! tam durum pectora frigus habet.

Vix oculos fugiens aut auri fulgor inanis

Obruit, aut ævi lubrica forma brevis:

Hic

Hic stipulæ fumus, et molles ad lumina ceræ;
 Et quidquid piceo fortiùs igne calet.
 Ditior at quantò, quantò formosior ipse es,
 O nunquam exhausti causaque, fonsque boni!
 Et tamen, heu! quantus friget præcordia circum
 Caucasus! Ut nostro marmora corde rigent!
 Sic ait, et lacrymis voces commendat obortis;
 Et mores alijs, quos habet ipsa, facit.
 O utinam tales saltem narraret amores,
 Qua populos longè scena canente trahit!
 Me miserum! Vanos canit, et simul excitat ignes;
 Inde nec auditor, qui fuit antè, redit.
 Si sapis, has furdus fugias Sirenas Ulysses.
 Hinc procul occurret, quem Rosa dixit, Amor.

D. ROSA LIMENSIS,

*Virginalis Integritatis, ac voluntaria corporis afflictationis
 Exemplar.*

ELEGIA QUINTA.

TU quoque præ reliquis, quos nobis India mittit,
 Floribus, alba tuas huc Rosa confer opes.
 Alba quidem, dixi; sed et ostro tincta rubenti:
 Qualia purpureis lilia mixta rosis.
 Non hæc forma tui est, quam malim dicere, vultus;
 Quamvis hæc vultus sit quoque forma tui.
 Negligis hanc; et, cum possit neglecta placere,
 Ne placeat vel sic, ipsa latere jubes.

Altera forma tibi, quam malim dicere, cordi est:

Grataque Coelitibus, grataque forma Deo.

Candorem facit Integritas, Metanœa ruborem.

Hinc rubra jure mihi, nec minùs alba Rosa es.

Ut tibi mens, longè major puerilibus annis,

Injicit attonitos ad scelus omne metus!

Ut niveos servat mores, et nescia labis

Pectora, vix noto certa placere Deo!

Vos, equidem credo, teneram docuistis alumnam,

Aligerùm patrio missa caterva polo.

Ipsè suis, docuit, toties qui visus ab astris

Ludere cum parva Virgine, parvus Amor.

Nam cur non idem, QUI LILIA PASCITUR INTER,

Sponsus cum simili gaudeat esse Rosa?

Ipsè manu flores gerit, et flos pulchrior idem est.

Candidus est olli, purpureusque color.

Hunc amat, huic gaudet casto Rosa fœdere jungi.

Jungitur; et sponso concolor inde suo est.

Scilicet ille Rosæ spinarum inspirat amorem;

Ipsa sibi spinas invenit, ipsa facit.

Jam didicit scabrum capiti supponere saxum,

Fessaque vix nudo ponere membra solo.

Jam nivei livent artus tortore flagello;

Jam vexat tenerum dura catena latus.

Nec sua crux illi deest: hanc fert nocte silenti,

Nuda pedes, altâ per loca tecta nive.

Quin et claviculis argentea lamina densis,

In morem ferti lamina ducta, riget.

Hanc velo tegit illa quidem, sed et inferit aptè

Temporibus, ceu sit digna corona, suis.

Mox adigit clavos toties in vertice, donec

Vivus ab impresso vulnere sanguis eat.

Ah!

51

Ah ! quoties vultu pallens, et viribus impar,
Dicitur ad poenas succubuisse suas !
Ah ! quoties ægram præsens solatus amantem est,
Et pretium simul, et causa doloris, Amor !
Sæpe etiam in se crudelem, et nil tale putantem,
Increpuit miserans, indoluitque Parens :
Quis demens in te sævi furor arma doloris
Sufficit ? Ah ! membris, ferrea, parce tuis.
Quodnam plectendum tam largo sanguine crimen ?
Quænam tot poenis culpa luenda tibi est ?
Imbelles deceant hæc instrumenta puellas,
Vana quibus nimium cura placere fuit.
Quid tibi peccavere comæ, quibus undique sectis
Plectant, heu ! nudum tam mala ferta caput ?
Cur latus innocuum, cur plenum numine pectus
Crudeles nodos, duraque vincla ferat ?
Me miseram ! Quam non eadem mihi, nata, videris,
Nec vultus cerno mater, ut antè, tuos !
Quò teneræ decor abscessit, succusque juventæ ;
Et roseus, niveo qui fuit ore, color ?
Ah ! ne plus nimio tua te jejunia lædant.
Ah ! ne plus nimio barbara flagra necent.
Crede mihi, scelus est istos immanibus artus,
Tale nihil meritos, dilacerare modis.
Ipsam, crede mihi, scelus est sic temnere Matrem ;
Quam tibi nempe sui vult Deus esse loco.
Nec voces, nec tu lacrymas tractabilis audis.
Hei mihi ! cur toties hæc ego vana loquor ?
Supplicis, et miseræ saltem miserere Parentis ;
Sitque mei pietas, quam tibi sæva negas.
Ergo duas anima perdes crudelis in una ;
Nullaque cura tui, nullaque matris erit ?

Hæc et plura Parens. Placidas tamen obstruit aures
 Virginis, et majus pectora numen agit.
 Ergo, oculos ut Virgo, diu tellure moratos,
 Sustulit, accenso plenior ora Deo;
 Eduxitque sinu parvam morientis Jesu
 Icona, quam semper fert memor illa sinu:
 Jamdudum pœnis, Genitrix, majoribus, inquit,
 Debueram sponso dignior esse meo.
 Scilicet ipsa geram pictos in vertice flores:
 Implicitas hirtis vepribus ille comas?
 Ipsa sinu gemmas, et textum pensile collo:
 Ille ferat sævis terga cruenta flagris?
 Mollius ipsa cubem, dura trabe pendeat ille?
 Vestibus ipsa nitens, vestibus ille carens?
 Larga Ceres, dulcisque liquor mihi suppetat: olli
 Vix sit in extrema myrrhaque, felque siti?
 Ah! per siqua tibi est pietas, quæ plurima certè est,
 Fida Parens, miseræ, quam potes, affer opem:
 Affer opem pro re memor, et mea vota secunda.
 Ut referam Sponsum, sunt mea vota, meum.
 Aspicias hunc, Genitrix. Iterum, precor, aspice; neque
 Argue de nimia nunc feritate ream.
 Heu! quàm illi dispar; quantò, heu! sum mollior illo!
 Me miseram! cur non, quæ tulit ipse, fero?
 Cur non, si Natæ tangunt pia vota Parentem,
 Ipsa manus in me, notaque flagra moves?
 Cur dulces prohibes (quid enim mihi dulcius illis?)
 Optanti pœnas; pœnaque major ades?
 Quo potero squalore tuos imitata dolores,
 Exemplo pergam vivere, Christe, tuo.
 Sit rosa; sint spinæ, plantis audacibus ibo,
 Quà mihi cunque tuo semita facta pede est.

Dixit; et in tepidas, sed quas amor exprimit unus,
 Continuo lacrymas ora loquentis eunt.
 Victa Parens, nec, quid lacrymis, dictisve reponat,
 Invenit; et flentem, flens simul ipsa, dolet.
 At Vos, qui florem Cypridos decerpitis omnem,
 Cingitis et tenerâ tempora vana rosâ:
 Quas datis, heu! memori poenas, lacrymasque Tonanti,
 Crimina quem toties vestra dedere neci?
 Quàm vereor, ne vos, longum lacrymanda per ævum,
 Amissis maneat spina relicta rosis! &c.

Ad Illustrissimum ; atque Excellentissimum

D. ANTONIUM BARBADICUM,

Haud multò post mortem Fratris ,

Eminentissimi , ac Reverendissimi

GREGORII S. R. E. CARDINALIS

BARBADICI

EPISCOPI PATAVINI,

Electum D. Marci Procuratorem ex Merito.

E L E G I A.

ET memori pius ardet amor , superestque sepulchro ;
Et sequitur manes pristina cura suos .

Quin etiam , si qua est meritis , ea gratia Cœlo est ;
Regnat ubi melior , nec periturus amor .

Huc ades , ANTONI ; neque enim nova purpura vultus ,
Aut mores , illam quæ meruere , tulit .

Vera cano : tu me verum , precor , afferre vatem :
Adde fidem citharæ , carminibusque meis .

Quid dubitas ? Tibi visa recens , tibi cognita dicam .
Nil mihi cum Musis , Aonioque Deo .

Nuper

* Nunc ob insignia Sanctitatis testimonia gaudet titulo VENERABILIS .

Nuper eras de Fratre dolens, quo Præsule felix
 Urbs Patavî, et reliquis invidiosa fuit.
 Hærebant animo surdæ nova vulnera mortis.
 Ipse morâ luctus, curaque major erat.
 Nulla tamen magno suberat, nisi digna, dolori
 Causa: tuas lacrymas nil, nisi Frater, habet.
 Non Latiae quod spes fallens, et vota Thiaræ,
 Haud tulit in patrios grandia fata lares:
 Nec quod nil, præter virtutum exempla, reliquit;
 Solaque de tanto est gloria Fratre tibi.
 Talia vix animum tangunt, et pectus honestum.
 In luctu virtus, nobilitasque tua est.
 Quod tibi, qua totum posses ostendere fratrem,
 Mors nullam dederit, durâque fata moram:
 Quod non ille tuis avidos explêrit amores
 Vultibus, aut ægro dixerit ore, Vale:
 Quod non fraternis animam exhalârit in ulnis;
 Unica magnanimi causa doloris ea est.
 Talia mœrebas tacitus; cùm lumina vertens
 Fraternos vultus, oraque nota vides.
 Adfuit e Cœlo, (nunc illi Patria Cœlum)
 Et fuerant ipso cætera digna loco.
 Solis erant oculi, faciesque simillima Soli;
 Purpureus chlamydi, qui fuit antè, color.
 Inde levi risu, qualem prius ore gerebat,
 Hæc dedit, aut visus verba dedisse fuit.
 Quid longum vultuque foves, animoque dolorem,
 O mihi quem Genitor, sed mage junxit amor?
 Mitte pios gemitus, neque enim tibi causa dolendi est;
 Nec, quid in hac tristis veste queraris, habes.
 Tristitiæ satis est, siquid natura poposcit,
 Aut Ratio: Ratio nunc tibi plura vetat.

Ergo alijs aliam cum vultibus induc pallam.

Læta sit, et chlamydi concolor illa meæ.

Jam te certa manet vicino Purpura fato,

Emeritos decorat qua tua Roma Patres.

Ut non conveniat meritis, queis debita dudum est,

Illa tuis; meritis convenit illa meis.

Dixerat. Ex oculis tenues sublatus in auras

Invisâ repetit protinus astra viâ.

Hic merito gaudet Cœlo; sed gaudia crescunt,

Dum Fratris mores, lætaque fata videt.

Tu quoque fortunâ Fratris lætare, tuâque.

Instant lætitiæ nomina bina tuæ.

Quod tibi promisit Cœlum, dat, iudice Cœlo,

Adria: GREGORII sunt rata dicta tui.

Perge novo Patriæ toti spectabilis ostro;

Et Fratrem nobis hac quoque laude refer.

Usque adeo vestræ stat debita purpura Genti:

Altera, vix una deficiente, ^(a)redit.

DEI.

(a) Ex clarissima BARBADICORUM Familia plures fuere D. Marci Procuratores.

DEIPARA VIRGO, ³⁷

*Venetæ Reipublicæ Patrona, et quodammodo
Exemplar.*

E L E G I A.

VIdimus Adriacas Cœlo testantia laudes
Sydera: quis Cœli Sydera falsa putet?
Noctis erat medium: (a) lucem nox illa præibat,
Qua tu digna Deo es, Partheni, facta Parens:
Qua simul auspiciis et tu fundata secundis
Parthenidos, medjis, (b) Adria, surgis aquis.
Noctis erat medium; sed nondum pectora curis,
Nondum nox oculos clauferat ulla meos.
Mordax per venas calor ibat: sive juventæ,
Seu veris (sed erat forsan uterque) calor.
Quin etiam studij vestigia longa diurni
Obstabant, posset nequa venire quies.
Quid facerem? Lecto vigilem jacuisse pigebat;
Et suberat somni tristior ira loco.
Scilicet exilui stratis, favamque reliqui
Impatiens noctem, degeneremque torum.
Inde petens, qua nempe domûs mihi parte licebat
Prospectu Cœli liberiore frui,
Sydereo cepi vultumque, animumque theatro
Pascere; nec somni jam mihi cura fuit.

Ecce

(a) Diem scilicet Virginis ab Angelo salutata.

(b) Urbis nomen, unde Adriaticum Mare dictum est, Urbis illius sit proprium, quæ nunc Adriatico dominatur.

Ecce autem, pictis dum totus figor in astris,
 Quà Sol Eois purior exit aquis;
 Aut Dea visa mihi, aut certè Dea visa videri est,
 Grandior, et toti conspicienda polo.
 Illam regali circum Sol lumine vestit;
 Plus tamen ex illa luminis ipse refert.
 Par honor est Astris: olli bisseña coronant,
 Ast ipsis longè pulchrius, Astra caput.
 Nec minùs officio lætatur Luna superbo,
 Augustos lambens subdita Luna pedes.
 Talis erat Cœlo species mihi visa sereno,
 Reginae vultus, oraque nota ferens.
 Nam cui non specie jam sint cœlestis in illa
 Reginae vultus, oraque nota satis?
 Jamque genu posito Dominam, Matremque colebam,
 Jamque preces illi, votaue sponte dabam;
 Cum Juvenis Cœlo pulcherrimus adfuit: urbis
 Seu Venetæ Genius, seu fuit ille meus.
 Et, bene visa refert magnam tibi forma Parentem;
 Quodquè roges, illinc, quod venereris, habes:
 Non tamen hæc tantùm divinæ Matris imago;
 Hæc simul est ^(a) Patriæ, dixit, imago tuæ.
 Ut sibi sacra tenet Veneti primordia regni
 Parthenis, et simili gaudet in Urbe coli;
 Illius auspiciis, quæ culpæ subdita nulli,
 Adriâ fert nulli subdita colla iugo:
 Illius auspiciis, eadem quæ Virgo, Parenisque
 Numinis, ipsa etiam Virgo, virûmque Parens.
 Aspice Cœlesti reliquas in imagine dotes,
 Et Patriæ discas grandia fata tuæ.

Quem

(a) Elegiam hanc adolescens Venetus Venetiis recitavit.

Quem circum fulgere vides pro cyclade Solem,
 Justitiæ Solem, si lubet, esse puta.
 Hic illi clypeum, nec inanem fingit amictum
 Aureus: hic decoris, præsidique loco est.
 Inde refert pretium merito, pœnamque nocenti
 Fortior, et solis legibus ipsa minor.
 Nec sua jam vitiis pugnat fortuna; nec ullum
 Culpa patrocinium, quo foveatur, habet.
 Quid quod et in dubiis, illo de lumine prudens,
 Quid teneat potius, quid caveatque, videt?
 Hinc neque civiles metuit secura ruinas,
 Nec patitur vires in sua damna suas.
 Hinc vocat infensos in mutua fœdera Reges,
 Et partes animos conciliantis agit.
 Nec minor augustæ regnat Clementia fronti;
 Idque coronati verticis astra docent.
 Hæc tua præcipuè, regnatrix Adria, virtus:
 Moribus, et populis convenit ista tuis.
 Illa frequens gentes tua sub iuga sponte subactas
 Misit, et in media pace trophæa tulit.
 Illa facit, quod te populi venerentur, et ingens
 Supplicium reputent displicuisse tibi.
 Et meritò; neque enim quisquam moderatiùs unquam
 Imperii visus fræna tenere sui.
 Tu, tibi quos Virtus, et Cœlum subdit, in illos
 Regina vultum, pectora matris habes.
 Sæpius emendas veniâ, et terrore coerces;
 Invitâque jacis fulmina rara manu:
 Utque domas vinci indociles; sic parcere victis
 Fortunæ credis munera prima tuæ.
 Sed quid in Adriaca testatur Amazone tristis
 Luna, triumphales lambere iussa pedes?

Odry-

Odrysiæ agnosco vultus, et cornua Lunæ.

Proh quantus miseræ pallor in ore sedet!

Frustra se tremulis extendit splendida signis,

Impiaque innumeros duxit in arma Getas.

Frustra collectâ diverso e littore prorâ

Hellespontiacas horrida texit aquas.

Proh! quoties versas acies, classesque fugatas

Sensit ab auspiciis, Partheni magna, tuis!

Proh! quoties pallens, et sanguine foeda suorum,

Devovit turmas, Adria læta, tuas!

Hinc ^(a) pacem vultu minor, imperioque precatur;

Victaque, ne vinci pergat, ut antè, timet.

O nimium dilecta Deo, divæque Parenti

Adria; cui terrâ, cui favet illa mari!

Cui nova fatidico nunc mittit sydera Coelo,

Atque suas laudes efficit esse tuas!

Talia narrabat visi super æthera signi

Interpres fidus; nec mihi somnus erat.

At subitò nox attonitum, Geniusque reliquit;

Et solito citiùs tunc fuit orta dies.

Felix illa dies, et quæ mihi semper habenda est,

Virginis, et Patriæ nomine, festa dies.

ELE-

(a) Pacem scilicet, paucis antè annis Carlovitii, ut vulgò dicitur, in Pannonia fœderatos inter Christianos Principes ac Turcas constitutam.

61

ELEGIARUM

LIBER ALTER.

AD SOMNUM.

ELEGIA.

SOmne, veni. Quid adhuc, dulcissime Somne, moraris?
Tempora noctis eunt: nunc age, Somne, veni.
Ut venias, iterum, atque iterum tibi lumina claudo;
Nec tamen, ut claudam lumina, Somne, venis.
Aut, si fortè venis, nec fers mihi munera Somni;
Nec, quem te cupio, Somne, venire, venis.
Vix oculos circum pennis humentibus erras,
Cum subitò penna præpete falsus abis.
Me miserum! Sic poma famem frustrantur hiantem,
Vanaque Tantaleam deserit unda sitim.
Quod scelus admisi, cur me, dulcissime, plectas;
Et pergas oculos fallere, Somne, meos?
Blanda quies Cœlo est, circum filet humidus aer;
Et suus in terris omnia Somnus habet.
Et Volucres sylvis, stabulis armenta quiescunt;
Et stabuli custos, & canis ipse tacet.
Garrula vix mecum, de te puto, murmurat unda.
Vix mecum de te flebilis aura dolet.

Debue-

Debuerant tamen hæc (neque enim non tangeris illis)
 Officium nobis conciliare tuum.

Nil tamen ingenuam mihi præstat, ut antè, quietem;

Nil partes Somnum conciliantis agit.

Sis aljis equidem placidissima mortis imago.

Dum fugis, ah! quænam mortis imago mihi es?

Cur, idem placidus cunctis, mihi degener uni

Deficis, et sævi nominis omen habes?

Peccavi, fateor; nam, cùm mihi luce venires,

Tunc operam libris, carminibusque dedi.

Quæ mea culpa tamen; nisi si mea culpa vocanda est,

Officio feci quòd satis ipse meo?

Nunc age, Somne, veni. Cur nolis, Somne, venire,

Nulla tibi causa est. Nunc age, Somne, veni.

Te propter vacuo posui de pectore curas;

Curaque siqua mihi est, hanc mihi, Somne, facis.

Te dextro lateri, te lævo innixus, et omni

Anxius exquiro, sollicitusque toro.

Jam solito plures noctis numeravimus horas;

Longior et solito quælibet hora fuit.

Nec tamen irriguam vultuque, aut pectore noctem

Sensimus, et nondum, perfide Somne, venis.

Ipse, equidem credo, dormis, Somne improbe, dormis;

Quodquæ aljis debes, nunc tibi, Somne, facis.

Hæc forsan causa est, cur nobis sæpe diurna

Luce venis: somno nox data tota tuo est:

Tunc ades ingratus meritò; tunc debita Soli

Lethæâ frustra lumina spargis aquâ.

Si tamen incautis subrepas blandus ocellis;

Quid tibi tunc lucri, quid tibi laudis habes?

An non sæpe meres risum, dum lumina furtim

Vincis, ubi sacro Rhetore templa sonant?

An

An non, discipulos quoties in gymnade fallis,
 Plecteris; et turpem corripis inde fugam?
 Si nescis, lux est, qua non tibi sævior hostis.
 Hæc nos præcipuè non finit esse tuos.
 Illa vovet Phœbo mentem, studijque Minervæ;
 Illa vocat vigiles ad sua pensa manus.
 At tu nocte veni: noctem tibi, Somne, dicamus.
 Aptior officiis convenit ista tuis.
 Nocte sumus, tu nocte veni, dormire parati.
 Ipse die dormi, si tibi somnus ades.
 Me miserum! Quamvis videar mihi dignior illis,
 Nocte venis aljis; nec mihi nocte venis.
 Et geminam pinguis Damasippus dormit in aurem,
 Et pingues rhonchos ebria turba trahit.
 Stulte, quid indignos, et non tua dona merentes,
 Nocte finis placida, teque favente frui?
 Ah! nosco. Similes tibi sunt: tu pinguior illis,
 Tu quoque plus illis ebrius esse soles.
 Cur mihi non venias, cur me, sævissime, plectas,
 In promptu causa est: sobrius ipse fui.
 Sum macer: hæc causa est. Sed, si mihi, Somne, venires;
 Vel pinguis possem; vel minus esse macer.
 Ergo, Somne, veni. Quid adhuc, ignave, moraris?
 Non alio poteris gratior esse loco.
 Ibis ad Excubjas, quæ tota nocte vagantur;
 Ibis et ad Steropes, quos grave torquet opus.
 Quid facis infelix? Non est locus ille soporis.
 Nullus honos illis, nullaque cura tui.
 Quin etiam Somnos abigunt aljisque, sibi que;
 Bellaque luce tibi, bellaque nocte gerunt.
 Castra petes; et ibi certas dabis, improbe, pœnas:
 Dignus eris pœnâ, si pia Claustra petas.

Mars

Mars jubet in Castris vigiles vel nocte phalangas:
 Nocte Deo vigiles dant pia Claustra preces.
 Quid facis imprudens? Somno loca noxia quæris;
 Et, quæ, Somne, tibi sunt loca tuta, fugis.
 Nauta vafer cantu, cantu te durus arator,
 (Verte retro pennas) fallere, Somne, parant.
 Fallere, Somne, parant Citharæque, et Carmina noctu;
 Unde fores vigiles, et via læta sonat.
 Et Somno fraus est, et ibi fraus sæpe Pudori est.
 Verte retro pennas, et mihi, Somne, veni.
 Hinc dolus omnis abest, huc vera voce vocaris.
 Hic tibi, Somne, preces, hic tibi vota fero.
 At tu, dure, preces; at tu vota, improbe, temnis.
 Hei mihi! cui supplex vota, precesque feram?
 Nulla mihi, nî tu venias, dormire facultas.
 Ferre potest præter te mihi nullus opem.
 Totis (me miserum!) vigilo, scis ipse, diebus.
 Cur totis merear noctibus esse vigil?
 Non ego longa mihi maturæ dona quietis;
 Nec precor in multam somnia blanda diem.
 Quod superest noctis, Somnus mihi quilibet adsis.
 Quid minus orari per mea vota potes?
 Ergo paulisper bonus adsis. Ire licebit,
 Cùm primùm fuerit Memnonis orta Parens.
 Vix alijs tunc nox, et primo debita Somno
 Tempora: nunc vigiles mos malè blandus habet.
 Scis bene, dispositis ut lucent atria tædis;
 Et domus innumeras continet una domos.
 Ut compti juvenes, forsan quoque grandior ætas
 Spectat ibi comptas, alloquiturque nurus.
 Quin ludo, choreisque vacant. Hac scilicet una
 In re mollities, et labor omnis abest.

Quis-

Quisnam illic tibi, Somne, locus; nisi fortè remoto
 Sicui clàm famulo lumina fessa premas?
 Quamvis, exemplo Domini, tenet alea pernox;
 Aut vigiles famulos ira, fameſve facit.
 Ergo adſis nunc, Somne, mihi bonus. Ibis ad illos,
 Cùm fuerit madidis Lucifer ortus equis.
 Audimur. Jam Somnus adest, blanduſque vocanti
 Annuit, et ſecum molle papaver habet.
 Jam mihi Lethæâ ſparguntur lumina lymphâ,
 Laſſaque nescio quæ ſerpit in oſſa quies.
 At quis nunc trepidas ſonus, heu! mihi perculit aures?
 Quis ſtrepitum paſſu nunc faciente venit?
 Me miſerum! Jam nox abijt, ſubitòque relictis
 Ænea de ſtratis ſurgere nola jubet.
 Jana properat, primo reſerat qui manè fenestras
 Impiger, et largo nuntiat ore diem.
 Quid faciam? Dum Somnus abeſt, datur hora quietis.
 Eſſe vigil jubeor, dum mihi Somnus adest.
 Surgere nulla mora eſt. Sed cur, ſi ſola morantis
 Culpa fuit Somni, pœna luenda mihi eſt?
 Hæc quoque, Somne, tamen mecum tibi pœna luenda eſt,
 Intempeſtivæ debita pœna moræ.
 Tempora noctis erant: renuiſti, Somne, venire.
 Tempora lucis eunt: nunc age, Somne, fuge.

IN ILLUD
DIVÆ TERESIÆ:

Aut Pati, aut Mori.

ARS CHRISTIANÆ PATIENTIÆ,

Christi Domini Cruci affixi Amore magistro.

ILLUSTRISSIMO VIRO
MARCHIONI FRANCISCO ZAMBECCARIO.

ELEGIA PRIMA.

Sunt etiam (quis enim dubitet?) sua gaudia pœnis;
Nec mors pœna homini est, si velit ipse mori.
Hæc doceas, Cœlo TERESIA docta magistro:
Exemplo doceas ipsa magistra tuo.
Nam quis terrigenas inter fatis explicet artem,
Qua tibi dulce pati est, qua tibi dulce mori?
Vera mihi tu Musa, rudem, precor, instrue: Pinus,
Nunc age, Carmelus sit mihi, Diva, tuus.
Audior. Ipse audi mecum, FRANCISCE, docentem.
Et magnas deceat, quod docet illa, Domos.
Ipsa quidem tua te mens recti certa, tuoque
Par generi pietas sat docuisse potest.
Quis tamen affectus fatis est sibi doctus in omnes,
Quosquæ opus est subigat, quosquæ opus ipse regat?
Quis fatis adversus casus instructus iniquos
Sola virtutis se tueatur ope?

Adde,

Adde, quòd exemplo meliùs præeunte docemur;
 Ardua nec, magno quæ pede trita, via est.
 Ergo ades, atque artem sub tanta disce Magistra,
 Qua, tibi quæ veniat pœna ferenda, feras.
 Jam terras Virgo, curasque oblita minores,
 Nunc animo tacitas, nunc dabat ore preces:
 Seque Deo dignam fieri, similemque petebat;
 Quamvis digna Deo, quodquæ petebat, erat.
 Præcipuè, cùm de tristi meditatur Jesum
 Pendentem trunco, pallidaque ora videt;
 Ardet amans, nescitque tamen, quid amantior optet.
 Et rogat, et dubitat; sed magis illa rogat.
 Hinc dolor, et mors arridet, dum spectat Jesum:
 Hinc dolor est vultu, morsque timenda suo.
 Nunc animo ruit in pœnas, nunc corpore pœnas
 Respuit: in dubio est, hinc timet, inde cupit.
 Sic, gemino dum jactatur ratis anxia vento,
 Nescit, utri cedat: cedit utrique tamen.
 Excutit illa, Deo quidquid mortale repugnat;
 Et, quæ mente probat, vult meliora sequi.
 Terreni sed sunt artus, moribundaque membra.
 Ut possit, jam non est voluisse satis.
 Hanc spectator amat pugnam Deus, et prece vinci
 Vult crebra: crebra vincitur ille prece.
 Jamque Deum, gaude, potuisti vincere, Virgo.
 En venit, et votis annuit usque tuis.
 Sumit Amor telum, laterique immergit Jesu;
 Et rubri totum nectaris imbre linit.
 Tum miscet sacros illo de fonte dolores;
 Terque manu mollit, nec finit esse ferum.
 Virginis inde sinum petit: (et quis nolit ab isto
 Hoste peti?) facilem præbuit illa sinum;

Accepitque libens, et amanti pectore telum.

Non alio telum maluit esse loco.

Vulneris hæc forma est, Christi patientis imago:

Impressam referunt faucia corda crucem.

Nec jam Virgo dolet, sed amat, quæritque dolere;

Inque sinu vulnus, vulnus habente, cupit.

Hinc stupet, et secum jucundo gaudet amaro;

Et sancto tepidas irrigat imbre genas.

Tunc didicit voluisse mori TERESIA. Quidquid

Ex illo cupjit tempore, pœna fuit.

ELEGIA SECUNDA.

ERgo duas tantum Superos res anxia poscit.

Altera posse pati est, altera posse mori.

Et dum nulla sibi pœna est, ea maxima pœna est;

Cumque mori nequeat, se putat usque mori.

Nec sanctas sua vota sagax celare Sorores,

Ut cupiat, vultu dissimulante potest.

Fingit amor vultum; cordisque vicarius ægri,

Exit ab invito Virginis ore, sonus.

Siqua dolens lecto jacet, aut extincta pheretro;

Jam non illius, sed sua fata dolet.

Invidiâque calens: aljis exaudior, inquit.

En fruitur votis altera Virgo meis.

O utinam, quod et hanc torquet, quod et enecat illam,

Dicere jam possem: pœnaque, morsque mea est!

Seu spectet nitido labentia sidera Cœlo,

Et reputet, qua sint astra petenda via:

Pulchra quidem vos, Astra, probo; sed parcite, dicit,

Ad vos quæ ducit, pulchrior illa via est.

Vel

Vel nisi pulchra mihi promitteret astra, placeret
 Ipsa satis, pulchrâ strata subinde cruce.
 Ingreditur plenos siquando frugibus agros,
 Aut ubi vere novo picta renidet humus:
 Hæc minùs arva probat; neque sic, ait, arva placetis.
 Cur non dat jussos impia terra rubos?
 Cur bene respondet culpæ, nec semina reddit?
 Cultori similis debuit esse suo.
 Gaudet, si teneras lædant mala gramina plantas;
 Et placet offenso spina reperta pedi.
 Gaudet, ubi stratum foljis paliurus acutis;
 Herbaque jucundas præstet amara dapes.
 Nec tamen ingenuis nihil est, quod discat, in hortis:
 Hic quoque pro voto, quod meditetur, habet.
 Ipsi etiam flores sunt documenta dolendi:
 Signa refert mortis flos quoque, Christe, tuæ.
 Hunc legit admirans, oculoque interprete clamat:
 O Sponsi, Flos, et cordis imago mei!
 Sic spinas, sic ille crucem, clavosque trabales
 Pertulit: hæc in me singula sculpsit Amor.
 Seu videat positis surgentia tecta columnis,
 Et loca divitiis ambitiosa suis:
 At nasci Jesus voluit sub paupere tecto;
 Sub dio voluit, tunc ait illa, mori.
 Obvia seu veniat regali fœmina curru,
 Cui decor, et cultus, pompaque digna Deâ:
 Non hæc forma mihi, non hæc mihi pompa necesse est.
 Quæsitæ veniant, hæc mea pompa, cruces.
 Vixdum fera cubat, cum mors in imagine mortis
 Jam subit; et pheretrum lectulus ipse refert.
 Hic, veluti moritura, jacet; vultusque, manusque
 Congruit, et solito pallidus ore color.

Ergo oculos claudens, mentemque in sydera tollens,
 Sive mori visa est, seu voluisse mori.
 Mox damnat sua vota, et inertia fata recusat;
 Et, vix imbelles sic moriantur, ait.
 Non hoc grata loco, non hoc placitura paratu,
 Mors, ades: ut placeas, Mors, mihi, sæva veni.
 Sæva veni; qualemque tulit, cui debita morti,
 Heu! duræ pretium, causaque mortis ego.
 Vix tenui claudit curas, et lumina somno:
 Ecce ferunt curas somnia grata novas.
 Occurrunt animo meditati vincula Mauri;
 Et dat captivas in fera vincla manus.
 Sæpe minas, ferrumque gerens, et vulnera, tortor
 Vult faciat, fiat ne scelerata, scelus.
 Illa ferox negat usque, et aperto in pectore dignum
 Aptat amans ferro, vulneribusque locum.
 Sæpe etiam audita est: quid, tortor lente, moraris?
 En tibi, quam possis usque ferire, feri.
 Nunc Christo comes ire putat; crudeliaque inter
 Vulgi probra suam se quoque ferre crucem.
 Jam properat, jam læta tenet feralia montis
 Culmina, jam clavis præbet utramque manum.
 Mox vigil excutitur; circumque fugacia lustrat
 Somnia, cum poenis somnia grata suis.
 Ah! quoties visi quæsit signa cruoris;
 Nullaque quæsit signa cruoris erant!
 Ah! quoties elusa manus extendit inanes;
 Invenit et solam, quam facit ipsa, crucem!
 Quid faciat? Poenis inhiat noctesque, diesque;
 Nullaque poena die, falsaue nocte venit.
 Ergo, quod superest, ingentis imagine poenæ
 Et spes sollicitas, et sua vota fovet.

Laudatas priscis annalibus Heroinas,
 Illarumque frequens fortia facta legit.
 Has magnæ largas animæ ferus abstulit ensis,
 Digna quidem Cœlo pectora, digna Deo.
 Induit inde pares animos TERESIA, nec se
 Ipsa capit: votis vincitur ipsa suis.
 Hic sectas Agathæ crudeli forfice mammas
 Invidet: hic oculos, Virgo Sicana, tuos.
 Et modò Thecla cupit fieri, modò Filia Costi;
 Altera quòd flammæ, altera passa rotas.
 Nec fatis hoc illi est; sed in omni Martyre Martyr,
 Unanimes pœnas in sua fata vocat.
 Nec Decios, nec sat sævos putat esse Nerones.
 Plus Amor ingenii, plus feritatis habet.
 Ipse Nero, Deciusque, et si quis sævior illis,
 Supplicia haud illis invenienda parat.
 Suppliciis tamen antè animum, pretiumque paravit:
 Plus hinc ingenii, nil feritatis habet.
 Quidnî Virgo pati quærat? Sat causa ferendi,
 Cur pœnas optet, cur sibi poscat, habet.
 Inde tuam quò, Christe, Crucem vel tollere victrix,
 Quòve crucem possit victa subire suam;
 Ah! quoties vellet patriâ tentare relictâ
 Littora, virgineo non adeunda pede!
 Nec velis opus est: celeres amor adderet alas.
 Sed pudor, et pietas, et Deus ipse vetat.
 Ah! quoties vellet, Bacchantis more, per urbes
 Spectantum risu, verberibusque peti;
 Et pœnas insons alieni ferre furoris,
 Et non admissi criminis esse ream!
 At votis, qui vota movet, contrarius obstat;
 Nec fecisse Deus, sed voluisse, probat.

ELEGIA TERTIA.

QUod licet, oblatas hilaris TERESIA pœnas
 Excipit; et numerum ponderis instar habet.
 Nil dolet illa unquam, nisi dum putat esse nocentem;
 Et, cùm visa queri est, ipsa querela fuit.
 Seu Boreas fremat hirsutus, seu languidus Auster;
 Nec servant certas tempora fida vices:
 Ipsa vices Cœli varias, frigusque, caloremque,
 Ipsa probat ventos, temporibusque favet.
 Sive latens tristi Sponsus sub nube recedit;
 Nec menti fulget, quæ fuit antè, dies:
 Ipsa gemit; (quis enim viduæ vetet istud amanti?)
 At gemitum ratio, non sua pœna facit.
 Quin tenor idem animo manet, et constantia menti:
 Credas divino nunc quoque Sole frui.
 Nec Cœli, nec virtutis solatia quærit;
 Proque Deo gaudet vel caruisse Deo.
 Quid quòd sponte novas tunc fert quoque corpore pœnas:
 Usque adeo est animi tædia ferre parum.
 Nec contenta suis, veluti miserata Sororum,
 Illarum curas, iussaue pensa subit.
 Ah! quoties visa est ad magnos apta labores;
 Nec tamen, ut verum dicere vellet, erat!
 Ah! quoties ægram læta se fronte negavit;
 Et tamen, ut verum dicere vellet, erat!
 Sic quoque vera fuit; quid enim se diceret ægram,
 Dum gaudens animo, quod magis optet, habet?
 Quod si iussa feбри cedat, studioque Sororum,
 Nec solo possit sola dolore frui;
 Ipsa novas medicæ, qua morbo ferre levamen
 Cogitur, ad pœnas utitur artis ope.

Quæ

Quæ minùs arrident, trahit haustu pharmaca lento;
 Ceu Sponsi manibus pharmaca mixta sui.
 Siquid dulce sapit, captans fastidia morbi
 Respuît: hac gratum est, quod placet, arte minùs.
 Ne noceant febri, quibus interdicitur undis,
 Ne diram recreent, abstinet ipsa, sitim.
 Tunc etiam fellis liquor, et crudelis aceti,
 Aucta sitis, moriens, quo tua, Christe, subit.
 Sed levia hæc, et vix magnis præludia pœnis,
 Quas parat ipsa suâ, cùm minus ægra, manu.
 Dilecta Jesu quoties in imagine vultum
 Conjicit, atque animum; nec memor usque sui est:
 Instat Amor telo, vulnusque in pectore figit
 Altius. Hæc visa est sæpius illa loqui:
 Ten' ego, Nate Deo, pro me videoque, feroque,
 Heu! toto lacerum corpore, sponte mori?
 Nec morior pro te; nec, quos fers ipse dolores,
 Ipsa fero; nec par est mea pœna tuæ?
 Cur similem tibi me poscis, similemque recusas;
 Nec mea te tandem, nec tua vota movent?
 Hac trabe cur pendes, si non ego figor eidem;
 Exempli nec sum gloria parva tui?
 Crux mea si titulo minùs apta videbitur isti;
 Apta cruci, tibi sunt nomina plura, mea.
 Siquid ego merui, pœnam pro munere posco.
 Si quid demervi, debita pœna mihi est.
 Dissimiles tecum video pendere latrones.
 Hinc bonus, hinc malus est: dignus uterque cruce est.
 Aut hoc ergo crucem, aut illo mihi nomine debes.
 Alterutrâ tibi sum parte futura comes.
 Hic alios a te mores, tibi proxima, discam,
 In cruce si latro, fòrs tibi fidus ero.

Sed

Sed quid ego pœnas e Cœlo vindice posco?
 Sunt mihi, quæ plectant impia facta, manus.
 Est mihi; quod mereat, quod amet tua, corpus, Jesu,
 Vulnera: non isto vulnere digna loco.
 Quid dubitamus adhuc? Non hîc, TERESIA, votis
 Est opus: armatam res petit ipsa manum.
 Dixit; et arreptis, nil tale merentia, cædit
 Membra flagris: ictus grandinis instar eunt.
 Hei mihi! Vix ullus sine vulnere decidit ictus;
 Et largo circùm profilit îmbre cruor.
 Nulla tamen dextræ pietas: in vulnere sævit
 Fortior, heu! nimîd. Sic tamen illa pia est.
 Me miserum! Quid me deceat fecisse nocentem?
 Et tamen ad pœnas horreo, Virgo, tuas.
 O utinam, mea tot saltem post crimina, veras
 Ipse darem lacrymas, consimilesque tuis!
 Nempe dabas tunc et lacrymas, pia Virgo; nec illæ
 Pondus habent lacrymæ, quàm cruor ipse, minus.
 Jamque novis ultro vellet sævire flagellis;
 Nec satis, ut possit jam doluisse, dolet.
 At lacero defunt exhaustæ corpore vires;
 Nec par est animo sensus, ut antè fuit.
 Ipsa manu languens, buxoque simillima vultum,
 Deseritur genibus, semianimisque cadit.
 Nescio quid tamen ex oculis micat: ardet in illis,
 Interpres animi plura loquentis, amor.
 Ergo nunc Cœlo, nunc sancto lumina ligno
 Vertit; et hæc tenui voce subinde refert:
 O ego sic tecum merear, dulcissime Jesu,
 Vel patiente pati, vel moriente mori!

CONSILIA MORTIS.⁷⁵

O Mors, bonum est consilium tuum.

Ecclesiastic. 41.

ELEGIA PRIMA.

Ubique, et ex rebus omnibus nos mori docemur.

Illustrissimo, et Excellentissimo

MARCO FOSCARENO.

Quod pridem extincto promissi munus Amico,
Mitto tibi, Domino terque, quaterque meo.
Exiguum est, fateor; sed, præter dantis amorem,
Non uno gratum nomine munus erit.
Materies sacra est: pietas tua gaudeat illâ.
Gaudeat ingenium carmine: carmen habes.
Siqua leges, vates quæ scribere possit amico,
Non domino; hæc illi, non tibi, scripta putes.
Hæc tamen ipse tibi, tua nunc fortuna requirit,
Ut scribam: virtus hæc tua, MARCE, jubet.
Usque adeo gratum est tibi, quod doctumque, piumque est;
Et generi mores convenienter eunt.
Ergo vive diu. Sed nos tamen omnia mortem
Cum doceant; doctus vivere, disce mori.
Obvia Mors cunctis; sunt omnia mortis imago.
Aut picta, aut vera est quolibet illa loco.
Tendit in occasum, si Coelum cernis, ab ortu.
An non hæc vitæ semita certa tuæ?

Si

Si Solem prudens, Lunamque, et cœtera species
 Sydera, et alternos noctibus ire dies;
 Quid non inde tibi disces, sine crimine vates,
 Et fati verè præscius ipse tuî?
 Quàm bene luce mori me qualibet, Astra, docetis;
 Ultima ceu mihi sit quæque futura dies!
 Fata tamen quantum distant communia; quantum
 Vestræ dissimilis vitæque, morsque mea est!
 Vobis, Astra, mori; vobis licet, Astra, renasci.
 At semel, heu! misero mors obeunda mihi.
 Hæc Cœlo poteris nulla non luce magistro
 Discere, si Cœlo lumina docta feras.
 Nec te Terra minùs mortem docet: adspice terram.
 At nimiùm vultus ne trahat illa tuos.
 Hic splendent Flores, hic passim gramina rident;
 Sed brevis hic risus, sed brevis ille nitor.
 Flos etiam vita est, et ^(a) *carnis gloria fœnum*.
 Una dies nobis exhibet, una rapit.
 Hic flavæ surgunt messes: falx imminet illis.
 Imminet at semper Mors tibi falce sua.
 Quid quòd maturas expectat messor aristas;
 Nec ferrum, nondum plenior, herba timet?
 Mors etiam virides cædit crudeliter annos;
 Mors et vere novo tempora messis agit.
 Hic patria siccæ labuntur ab arbore frondes
 Sponte sua: siccas ipsa senecta facit.
 An non ad manes, ut ferrum desit, et ignis,
 Tandem homines folii more cadentis eunt?
 Hic valido surgunt duratæ robore quercus.
 An duri corpus roboris instar habes?

Ven-

(a) *Isaia 40.*

Ventus, et unda tamen validas scit sternere quercus.

Mors erit in robur ventus, et unda tuum.

Siquando celeri videas labentia cursu

Flumina, seu rivi prætereuntis aquam:

Et nos, instar ^(a) aquæ, repetas, dilabimur; et nos

Unda rapit veteri non reditura viâ.

Ut fluctum fluctus, trudit lux altera lucem.

Ipsa hæc, me miserum! dum loquor, hora fugit.

Seu mare conspicias sulcatum mille carinis:

Sulcandum nobis hæc quoque vita mare est.

Pars totum velis metitur euntibus æquor.

Pars perit in medio, naufragiumque facit.

Felix, speratum cui Cœli tangere littus

Seriùs, aut citiùs numina læta dabunt!

Non me pulchra vehat spatiosa per æquora puppis.

Si teneam portus, est mihi cymba fatis.

Nec longum vagus ire velim, pelagoque morari.

Stultus amet dubiæ tædja longa viæ.

Me Patriæ vicina juvat cœlestis imago.

Hoc mors nescio quid nomine dulcis habet.

Tu tamen invenies mortis simulacra propinquæ

Ipso, dulcior est quo tibi vita, loco.

Quæ nunc ipse colis; qua tandem sede morentur,

Qui coluere prius, patria tecta roges.

Dic, ubi sint Atavi, Proavique, et longa tuorum

Majorum series, nobilitasque domûs?

Illustres monstrant, sed inanes, atria vultus.

Vix ullo invenias corpora vera loco.

Dic ubi sint, quorum versas monumenta frequenti

Docta manu, celebres, nomina magna, viri?

Fune-

(a) 2. Reg. cap. 13.

Funera certa solent, et inexpugnabile fatum,
 Forsitan in scriptis sæpe docere suis.
 Nunc melius pergunt non expugnabile fatum,
 Funeraque exemplo certa docere suo.
 Nec miseris, cantu Mors blandè victa pepercit,
 Vatribus: in cantus furdior illa fuit.
 Nec pietas aliis, sua nec facundia Mortem
 Lenivit: nulla est lenior illa prece.
 Hæc disces, et plura, vacans Auctoribus illis.
 Optima pars studji est ista futura tui.
 Vel memori locus est inter convivia Morti.
 Hic etiam, cineres, quos mediteris, habes.
 Jussiades tali conspergit pulvere lances;
 Et cyathis lacrymas miscuit ipse suas.
 At qua, me miserum! spectacula talia mensâ,
 Ut quæras, nunc sint invenienda tamen?
 Scilicet invenies illic risusque, jocosque;
 Et quidquid memorem, Mors, vetat esse tui.
 At simul invenies inter risusque, jocosque,
 Illic convivam sæpe fuisse Necem.
 Ipsa sibi vitæ causas in tela paravit,
 Ingenio nostræ callida facta gulæ.
 Nec jam mixta loquor tacitis aconita Falernis,
 Aut blandas inter toxica, cæca dapes.
 Ah! quoties miseros innoxia mensa peremit.
 Et victrix prædas Mors tulit inde suas!
 Nec minùs admittent meditatam stragula mortem,
 Dum tumuli tenebras nox tibi muta refert.
 Adde, quòd et frater, quòd Mortis Somnus imago est:
 Pluribus, heu! Somnus Mors simul ipsa fuit.
 Sed memori meliùs reputes tua funera lecto,
 Dum nondum placidus lumina somnus habet.

Hic

Hic oculos claudens, junctisque ad pectora palmis,

Te functum terris, exanimemque puta;

Et tecum: Fòrs quamprimùm sic ipse jacebo,

Extentus rigidis calcibus ante fores,

Ante fores hoc non uni miserabile fiet

Corpus iners, quo nunc fòrs mihi pulcher eo.

Hujus ab aspectu tristem meditabitur horam.

Hujus ab aspectu: sic ego, dicet, ero.

Hinc me conspecto multi sua fata timebunt;

Et discent animæ consuluisse suæ.

Plura loqui tecum poteris, quæ suggeret illo

Tempore mens sapiens, et Deus ipse tibi.

O quantò tunc vita minùs, Mundusque placebit;

Et quidquid Mundus, vitæque mellis habet!

Ista juvent, quos tunc mors rectè vivere tantùm,

Ultima cùm vitæ venerit hora, docet.

Sæpe mori tu disce. Frequens cui Mortis imago est,

Extendet notam mitior ipsa manum.

A D E U M D E M.

Ex persona viri cujusdam Religiosi,

E L E G I A S E C U N D A.

Cui reditus in Patriam mortis memoriam ubique

excitaverat.

SIC est, quis dubitet? Mortis meminisse necesse est,

Quà minùs ipse putes, cùm minùs ipse velis.

Experto credas. Patriam modò vectus in urbem

Contigeram reduci mænia nota pede.

Quæ

Quæ nova tunc rerum facies, inopinaque prodit!
 Quæ veniunt oculis plurima monstra meis!
 Hic non visa prius Cœlo palatia surgunt;
 Quodque domus fuerant, larga ruina loco est.
 Hic habitus alijs, et vultus gentibus apti:
 Vix quidquam ante oculos rursus, ut antè, venit.
 Nec satis accipio patrio sermone loquentes;
 Nec patrio videor jam satis ore loqui.
 Fòrs aliquis: cujas ego sim; quam denotet urbem
 Sermo, peregrinum quem putat ipse, rogat.
 Tunc alibi, aut alia me natum ætate putavi.
 Tunc mihi sum primùm creditus esse senex.
 Attonitus circùm mentemque, et lumina verto;
 Et Patriæ recolo compita nota meæ.
 Sed jam me poscunt ad limina nota Parentes.
 Ad notam jubeor protinus ire domum.
 Jam Pater occurrit; sed quàm diversus ab illo,
 Qui lustris fuerat, plus minùs, antè tribus!
 Nec visus Pater est: sic est mutatus ab annis.
 Quem vidi nunquam, sed mage visus avus.
 Illum contemplor: canescunt tempora raris
 Crinibus, et vultus ruga senilis arat.
 Ille autem: quid, ait, canos circumspicis istos?
 Vicinæ sunt hæc prævia signa necis.
 Adspice nunc Fratrem: toto tibi vertice supra est;
 Et, nos cùm fugeres, ipse novenis erat.
 Si nescis, pater est fœcunda conjuge felix.
 Hæc me non uno pignore fecit avum.
 Tum mihi tres natum puerum non ampliùs annos
 Ostendens: (reliquos et puer inter erat)
 Ille nepos tuus est, dixit; puerumque vocavit
 Nomine: nomen erat, quod fuit antè meum.

Venit

Venit, et erubuit: Patrum sensisse putares.
 Cognati vox est sanguinis ille pudor.
 Me puer hinc oculis metitur amantibus omnem;
 Tum filet, et noto lumina vertit avo.
 Doctus ab hoc nostræ sed mox dedit oscula dextræ;
 Pluraque facturus, si modò sciret, erat.
 Interiora domûs subeo, sedesque reviso
 Antiquas, oculis jam loca nota meis.
 Multa peto vetera oblitus, nova plurima disco.
 Singula solliciti voce, manuque docent.
 Sepositus locus est, memini, quo sæpe solebam
 Ducere tranquillos, otia plena, dies.
 Struxerat hic, natos cum traderet ille Magistro,
 Tecta sagax alijs non adeunda Pater.
 Hic mihi Pindus erat, quoties studuisse juvabat;
 Nec deerant Phœbus, Pieridesque Deæ.
 Nec deerant magni, doctissima turba, Poetæ,
 Quosquæ recens ætas, quosquæ vetusta tulit.
 Hos mihi sæpe loqui dulcis labor: hi mihi sæpe
 Exemplum studij, parsque fuere mei.
 Hi comites, magnique instar mihi sæpe theatri,
 Lætum secreta detinuere domo.
 Ergo, cum primùm dilectam invisere sedem
 Quæsissem, veteris captus amore loci;
 Fecerat, heu! vitium, propiorque erat usque ruinæ.
 Multiplici stabat vix malè fulta trabe.
 Miror ad hæc, scitorque simul, cur nulla jacenti
 Penè loco facilem cura tulisset opem?
 At Genitor: nullum vitio mihi crimen in isto;
 Tota, ait, hæc culpa est temporis, atque loci.
 Crede mihi, bis hæc jussi tua tecta novari:
 Bis manus artificis, curaque vana fuit.

Tunc egomet tacitus: quis, dixi, credere posset;
 Ni facerent certam lumina nostra fidem?
 Tempore nata meo est domus hæc, me junior ipsa est;
 Et tamen est veteri jam propè lapsa situ.
 Quid mihi, molle lutum cui fingit membra, futurum est;
 (a) Ætatis si sunt putrida saxa meæ?
 Jam sedeo, dulcesque tero sermonibus horas.
 Scitatur Frater plurima, plura Pater.
 Plura tamen Genitrix rogat anxia. Nil satis illi
 Est semel, atque aliter sæpe recurrit idem.
 Et stupet ad voces, et pendet ab ore loquentis;
 Et probat, et gaudet, nesciaque ipsa sui est.
 Inde suos casus, et fata domestica narrat:
 Ut Soror, ut Frater tertius æger obijt.
 Ut Marulo (senior famulus sic nomine dictus)
 Clauserit extremam mors inopina diem.
 Ut simili fato vix paucis antè diebus
 Occiderit, nutrix quæ mihi Martha fuit.
 Ipsa etiam haud pridem ut fuerit jam proxima letho;
 Sitque tuæ, Ignati, quod modò vivat, opis.
 Hæc Genitrix. At mox, ut resque, locusque ferebant,
 Et Pater, et Frater talia multa docent.
 Quot veteres casus rapuit non unus amicos;
 Et comites quondam, nomina nota, meos.
 Hunc mors Pannonico tulit, illum Marte Sabauda;
 Privata rixans concidit iste manu.
 Alter vix biduo febris correptus acuta;
 Alter tabe miser languidiore perijt.
 Quot labor extinxit, pejorque labore voluptas;
 Cùm tegeret primas ver juveniles genas!

Tali-

(a) *Ex Seneca, Epist. 12.*

Talibus alloqujis celeres dum fallimus horas,
 Curvus adest baculo præveniente senex.
 Subridens Genitrix: quâ Simon prodjît, inquit;
 Bisque novem dorso fert propè lustra suo?
 Nil ego noscebam, si demas nomen, in illo;
 Et tamen ille mihi est cognitus antè senex.
 Ipse autem subitò agnoscens: Ut grandior illo,
 Quem puerum memini, nunc mihi, dixit, ades!
 Ah! quoties, tibi dum madidis dolor iret ocellis,
 Sedisti gremio sarcina grata meo!
 Ah! quoties tibi ludus erat mihi vellere canos,
 Et barbam tenera perfricuisse manu!
 Omnibus intentis aliò, memorabat anili
 Hæc, et plura bonus garrulitate senex.
 Sed jam vesper adest; et me lex certa propinquâ
 Imperat ad sacros nocte redire lares.
 Illi obstant, et adhuc multum superesse diei;
 Et sacros, repetunt, haud procul esse lares.
 Ergo in spem reditûs; cùm vellent usque morari,
 Et Genitrix causas quæreret usque novas,
 Digredior tandem, longisque amplexibus ægrè
 Divellor. Frater fit comes ipse viæ.
 Ecce autem vixdum egressis ex æde paterna
 Occurrit mediâ flebilis ordo viâ.
 Sublatum feretro juvenem contemplor eunti:
 Fòrs mihi jam puero est cognitus ipse puer.
 Id mecum sub corde, domique audita revolvens,
 Vix Fratri voces, jussaue verba dabam.
 Scilicet ipse etiam tristis narratio fiam;
 Si tamen, heu! de me qui roget, ullus erit.
 Ipse etiam e medio fiam spectacula templo;
 Si tamen hoc condi mors finet æqua loco.

Hæc vel ego, vel sub tacito mihi pectore majus
 Verba dabat Numen; sed, puto, Numen erat.
 Hoc posthac titulo Patriæ meminisse juvabit;
 Quam tamen ex animo deseruisse juvat.
 Illa nempe die, quod debuit esse voluptas,
 Disciplina mihi, consiliumque fuit.
 Plus certè Patriæ jam debeo: vivere pridem
 Quæ dederat, melius nunc docet illa mori.

ENTHUSIASMUS.

*Ut Amicum vanis ab amoribus revocet, Auctor cum
 ipso nobilis fœminæ nuper extinctæ sepulchrum
 ingreditur.*

ELEGIA TERTIA.

HUC te paulisper comitem volo. Tollite faxum,
 Quà latet effossâ pulchra Lycoris humo.
 Et decor, et Veneres, et quidquid Mundus adorat,
 Aut hîc, aut nusquam, quàm sit inane, patet.
 Dimotus lapis est. Geminam nunc ducite tædam,
 Quæ regat incertos, nox ubi cæca, gradus.
 Interea mecum tutus vestigia figas;
 Junge manum comiti, meque sequare ducem.
 Alternos metire gradus: loca sacra subimus.
 Hæc nobis quondam certa futura domus.
 Sed jam adsunt tædæ. Cedas mihi, Dave, sinistram;
 Altera eat manibus prævia tæda tuis.
 Exiget hæc tumuli crassas, animique tenebras;
 Hæc geminum nobis afferet una diem.

Quid

Quid trepidas, gelidaque minor formidine torvos
 Avertis vultus, oraque mœsta tegis?
Si nescis, hîc illa tibi pulcherrima rerum;
 Hîc, tibi nota satis, magna Lycoris adest.
Hæc toti nuper fuerat spectabilis Urbi.
 Hanc ut spectares, quid tibi vile fuit?
Jam notis oculos, ac mentem vultibus imple;
 Dumque licet, prudens utere sorte tua.
At quæ (me miserum!) pallet feralis imago!
 Heu! quàm non eadem, dissimilisque sibi est!
Hic, Charitum sedes, et Amoris gloria, vultus,
 Ut subitæ venit lurida præda necis!
Stant vacuæ, fuerant ubi sydera bina, lacunæ;
 Deformique patet naris hiulca loco.
Quære genas primis certantes floribus, et quæ
 Vincebant teneras mollia labra rosas.
Aurea vincla tibi, nunc crines quære solutos;
 Aurea, nunc vinctas, sic quoque vincla, comas.
It vultûs flores, et verticis excidit aurum;
 Et referunt turpem tempora nuda senem.
Tic age nunc reliquæ titulos, et nomina formæ;
 Cùm Dea, vel certè par tibi visa Deæ.
Ah miser, et nimiùm stultè miser! Adspice, quali
 Colla fluant sanie, pectora tabe fluant.
Ut circum scateant gentiles undique vermes;
 Ut natet in tabo sordida turba suo.
Exitio pars nulla vacat; sævamque mephitim
 Exhalant omni putrida membra loco.
Hæc homini, quisquis fuerit, fors debita. Quidnam,
 Inspicis, ex illa, quæ fuit antè, manet.
Illa tamen, ceu Numen, et ipso Numine coram,
 Nuper Amatorum est a grege visa coli.

Illius in cultus studio patiente locavit
 Auxiliatrices sedula turba manus.
 Illius in cultus, et quidquid Gallia fingit,
 Adfuit; et quidquid Belgica textit acus.
 Quidquid gemmarum fert India, quidquid odorum
 Mittit Arabs, vivas corporis auxit opes:
 Ah! quoties speculi vanos ab imagine fastus
 Sumpfit, et a vultu facta superba suo est!
 Imbelle, ah! quoties Paridum, sua tela putavit,
 Obsequium; et visa est pulchrior inde sibi!
 Et potuit tot spes fieri, votumque procorum;
 Et potuit curas promeruisse tuas.
 An non, in vectæ curru quò gratior esses,
 Dulce fuit mediâ turpiter ire viâ?
 An non sæpe tibi magni instar muneris, illam
 Posse sequi propius, posse videre, fuit?
 Plus aliquid jam posse datum est tibi. Forſan et iſtud,
 Hei mihi! jam voti pars fuit una tui.
 Tange manu toties laudatam carmine formam.
 Æmula ne timeas lumina: ſolus ades.
 Collige formoſos cineres, carasque ruinas;
 Et pleno referas ad tua teſta ſinu.
 Hic noctes gratare tibi patienter amaras;
 Et toties ſurdis tradita vota notis:
 Et capiti nocuos æſtivo tempore Soles;
 Et vento mixtas, axe rigente, nives.
 Quid dubitas? En, quod dudum tua vota petebant,
 Huc tandem præſens ad tua vota venit.
 Accipe, (jam prohibet pudor hæc mihi tangere nullus)
 Accipe de noſtra corpora nota manu:
 Me miſerum! Ad tactas animusque, et dextera ſordes
 Excidit; et verbis ſum minor ipſe meis.

Jam

Jam tua conspectum referunt pallore cadaver;
 Jam mea nil vultûs ora prioris habent.
 Cedamus tumulo. Tumulo vos reddite saxum
 Longior hîc nobis perniciofa mora est.
 Tu tamen, ah! ne te rapiat fôrs altera, qualis
 Hæc fuit, huc memori mente subinde redi:
 Qualis et in tumulo, repetas tibi sæpe, Lycoris
 Visa mihi; quævis altera talis erit.

AMICUM EUMDEM,

Jam mortis oblitum, a profana militia debortatur.

ELEGIA QUARTA.

F Allimur in vitium faciles; pravique tenaces,
 Turba sumus nostris ingeniosa malis.
 Nobis nescio quam, quæ vincat funera, Famam
 Fingimus: ex illâ gloria nostra venit.
 Laudatum sæclis transmittere nomen ituris.
 Credimus, et vita nobiliore frui.
 Hæc magnum tibi pondus habent. Hinc ultima sanctos,
 Quos habuit nuper, non habet urna metus.
 Nec mortis timor est, nec vitæ sanior usus.
 Mutata mores sunt tibi mente tui.
 Me miserum! Jam te vultûs, animique putâram
 Degenerem Mundo, dissimilemque tibi.
 Pallor ubi, et viso facies cognata sepulcro;
 Et nive frigidior tunc mihi juncta manus?
 Mens ubi se major, nec rebus amica caducis;
 Quæquæ Deo mecum vota subinde dabas?

Scilicet est clausus tumulto timor omnis in illo;
 Et cineres inter vota sepulta jacent?
 Nec meminisse potes, quæ nuper visa probasti;
 Nec tibi mens melior, si meminisse potes?
 Abstulerant tibi te blandæ mendacia formæ.
 At nunc cæcus honor, fama que vana rapit.
 Sic quoque, (crede mihi) quamvis speciosius, erras;
 Et veræ noctis lux tibi falsa loco est.
 Nunc, ais, in medijs mihi gloria quæritur armis:
 Gloria non ullâ conficienda die.
 Nec te mille feri terrent discrimina Martis;
 Nec tibi mors quidquam, quod timeatur, habet?
 Prodigus es vitæ, possis ut vivere famæ.
 Hæc placet, hæc votis ultima meta tuis.
 Sed faciles adhibe veteri, caroque sodali
 Huc animos: iterum pauca docendus eris.
 Non ego, quod folio levior, quod inanior aurâ
 Fama sit, et bello gloria parta, canam.
 Ut saperent alij, non ultra ferrer; at, ipse
 Ut sapias, aliâ me juvat ire viâ.
 Hoc quisnam folium, quisnam hanc tibi spondeat auram,
 Gloria cui nomen, fama que vestra facit.
 Dic age, quot rapuit teneros mors aspera Martes;
 Quos tamen, et quorum nomina fama filet?
 Quot Cœlo malè trunca Ducum jacuere sereno
 Corpora, diversis invenienda locis?
 Inde canes pasti, et convivia præbita corvis;
 Et tetro pinguis sanguine crevit humus.
 Tu quoque vulturibus peregrinis viscera servas
 Forsitan, et canibus bella cruenta paras.
 Nil trepidas: stimulos famæ, titulique cupido
 Addit, et invictum Gloria calcar habet.

Siccine plebejas inter, sine nomine, cædes
 Ignota jaceas semisepultus humo?
 Et quisnam turba medium te noscat in illa;
 Nominis aut possit certior esse tui?
 Quisnam, quod melius pugnâris, dicere possit;
 Aut ipso laudet vulnera pulchra loco?
 Fòrs aliquis (quod sæpe venit) pertranseat illac,
 Tristis ubi nudis ossibus albet humus;
 Horridaque inspiciens sævi spectacula Martis,
 Debeat iratus, quæret, an esse pius.
 Inter utrumque tamen: Quæ vos dementia cœpit,
 O miseri, quos sic mors tulit ante diem!
 Quid tanti, dicet, vobis fuit; ut cadere ultro
 Juverit indignâ sæva per arma manu?
 Hæc meritò, sed et his, vel secum, plura loquetur,
 Vel comiti; sicui fòrs erit ille comes.
 Tu quoque cum reliquis fies miserabilis illi:
 Illi cum reliquis tu quoque stultus eris.
 Ipse autem, Martem secum execratus iniquum,
 Discet ab exemplo sanior esse tuo.
 Discet mercari fato sibi præcoce Cœlum;
 Et vitæ melius prodigus esse suæ.
 Tu tamen arma tenes, et adhuc superabilis obstas.
 Hic movet extremam Gloria vestra manum.
 Cui non magnanimo vilis jactura sepulchri,
 Si longum populi speret in ore locum?
 Si sit in historia, versuque legendus in omni,
 Perpetuus Phœbi, Pieridumque labor?
 Fòrs et Posteritas quæret cognata cadaver,
 Ossaque honorato condet amica rogo:
 Aut magnum statuet, tumuli vice, grata trophæum;
 Inque mea famæ consulet ipsa suæ.

Marmoreum emerito ponet pro corpore signum,
 Addet et inscriptis bellica facta notis.
 Et leget, et nostrum mirabitur advena nomen;
 Et secum in patriam nomina lecta feret.
 Infelix nimium, cui spes hæc ultima restat;
 Cui sævi merces funeris ista sat est!
 Scilicet immemores nullus (mihi crede) Nepotes
 Tanget amor laudis, curaque nulla tuæ.
 Vix aliquis, (sed et has quis possit credere laudes?)
 Qui biduum de te pauca loquatur, erit:
 Vix lacrymas (sed et has quisnam promittere possit?)
 Qui tibi persolvant, unus et alter erunt.
 Plura tibi frustra spondes: alia omnia mentem,
 Illorumque oculos post tua fata tenent.
 Si tamen aut sculpto vivas post funera faxo,
 Aut memori rursus carmine victor eas:
 Quis sculpto, si te non novit, marmore noscat;
 Quasquæ leget laudes, has putet ipse tuas?
 Quis non et laudes credat mendacia Vatum;
 Cognatique pium, marmor, amoris opus?
 Adde, quod excelsis sua sunt quoque fata sepulchris;
 Et sua mors libris, carminibusque venit.
 Nec solo pereunt Heroes corpore: tandem
 Illorum nomen, totaque fama perit.
 Ergo animæ tibi sit pluris contemptus honestæ;
 Et causa malis nobiliore mori.
 Sunt tibi, quos vincas, propriis in moribus hostes;
 Sunt tibi de vitiis bella gerenda tuis.
 Hinc tibi verus honos, hinc gloria vera paranda est.
 Hinc animum, nedum nomen, in altra feras.
 Ipse Deus spectator adest, et præmia monstrat,
 Et læto palmas spondet ab axe suas.

Ipse

Ipse animos facit, ipse habiles in prælia vires
 Sufficit, et facili tela vibranda manu.
 Quid dubitas? Agedum, melioribus utere castris;
 Et Cœlo felix auspice miles eas.
 Ipse tibi dux, ipse probo comes omina tanta;
 Et mea, si tamen hæc sunt mea, verba sequor.

ELEGIA QUINTA.

Religiosi hominis letbo jam proximi

PRESOPOPEJA.

HÆC erat extremæ mihi meta novissima vitæ,
 Quæ præsens animo sæpius antè fuit.
 Ipsa tamen, proh quàm differt ab imagine mortis,
 Mors mihi jam vultu conspicienda suo!
 Summa dies abigit, quas inter vivimus, umbras.
 Hæc oculos aperit, quæ teget, hora meos.
 Jam mihi præteritos recolo sapientiùs annos;
 Et quanti mundus, totaque vita fuit.
 Heu! quæ res votis mortalia pectora vexant;
 Et magnum, sensu iudice, pondus habent;
 Quid, nisi, sunt, vanæ specioso nomine curæ;
 Et vapor, & fumus, prætereaque nihil?
 Virtus una manet, morituros cætera relinquunt.
 Huc bona naturæ, donaque fortis eunt.
 Ipsi etiam, qui se memores post fata sodales,
 Et fore se jactant tempus in omne tuos:
 Aut ægrum ingrati vicina in morte relinquunt,
 Aut nil singultu proficiente dolent.

Hei

92
Hei mihi! Quos habui plures ego nuper amicos,
Turba fuit vitæ, non mea turba fuit.
Tu superes de tot, Jesu, mihi solus Amicis;
Ingeniumque tibi, quod fuit antè, manet.
De cruce semianimes, morientis in oscula, vultus
Sufficis; inque tua est hæc mea poena minor.
Quin et communis præstas solatia fati;
Et jucunda mihi mors mea morte tua est.
Ut bene respondes, primis dilectus ab annis,
Officiis (et erant hæc tua dona) meis!
Tu me vicini rapuisti e faucibus Orci,
Incauto peterem cùm loca trita pede.
Tu me jam dubium docuisti luce magistra,
Quæquæ tenenda homini, quæquæ cavenda via est.
Et Scyllam potui, et potui vitare Charybdim;
Et quæ naufragiis sunt loca nota suis.
Quodquæ datum paucis est, te duce, transfuga Mundi
Militiæ duxi castra sequenda tuæ.
Siqua mihi fuerant, (utinam mihi plura fuissent!)
Projeci facili, pondus inane, manu.
Nulla Pater, nulla est Genitrix mora: pugnat uterque
Nequidquam; hæc lacrymis fortior, ille minis.
Non Fratres, non me veteres tenuere Sodales:
Heu! tamen exemplo turba timenda magis.
Hæc ego dum facerem primæ præludia mortis,
Altera mors oculos tunc erat ante meos.
Et quoties, quod me blandè revocaret euntem,
Nescio quid tenero in pectore Matris erat;
Vultus erat tuus hic magni mini roboris instar:
Aspectu poteram fortior esse tui.
Forfan et hæc olim, dixi, meminisse juvabit;
Nec jam falsus eram: nunc meminisse juvat.

Hæc

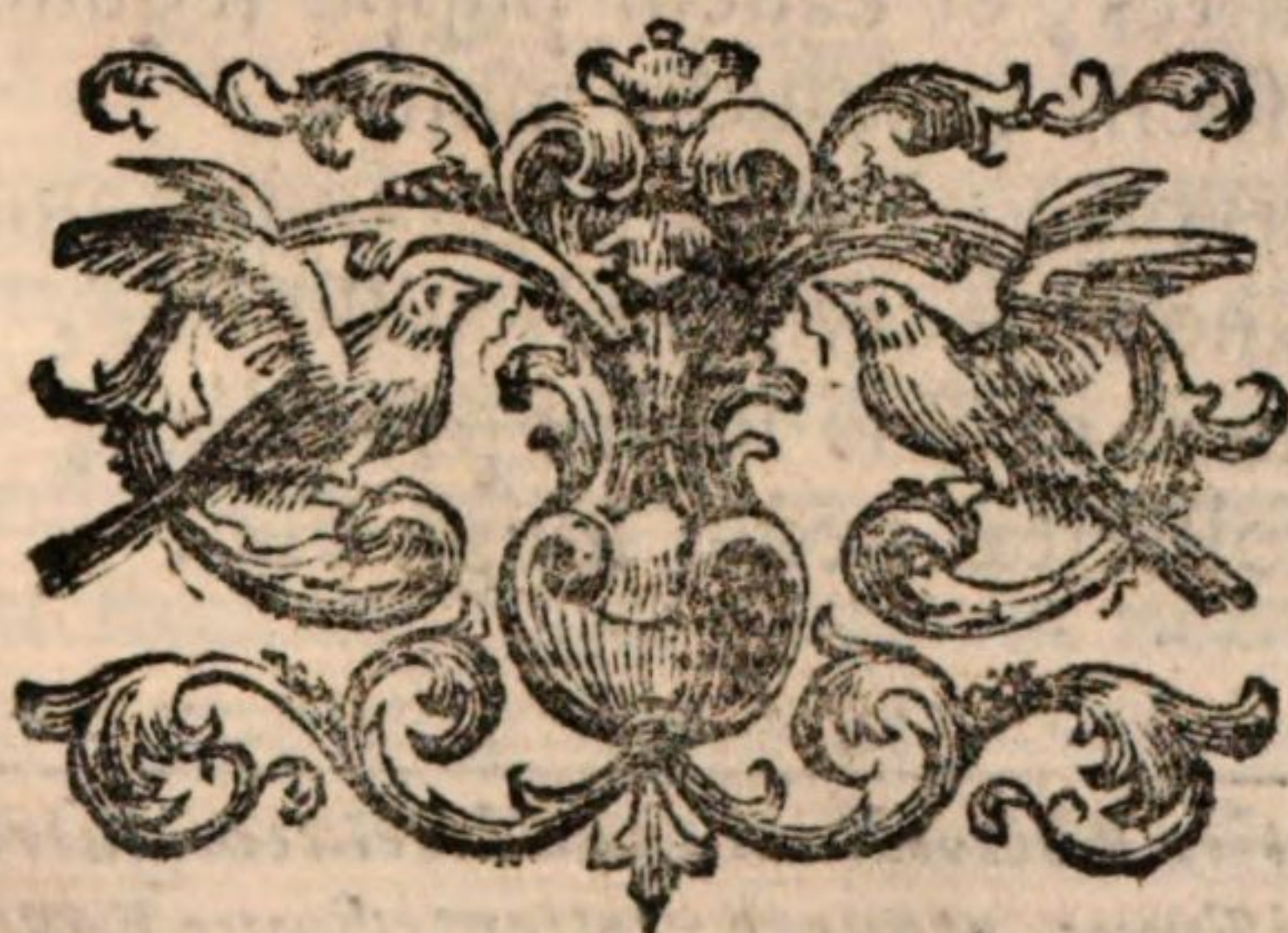
Hæc certè species, et mortis imago futuræ,
 Proh quantum rectis moribus apta fuit!
Seu me cura subit vitæ jucunda prioris,
 Tædet et inceptam longiùs ire viam:
Sive modos Erebus tentat mihi mille nocendi,
 Hinc vafer, inde ferus; sed vafer ille magis:
Sive mihi pro te, quam non meruisse putavi,
 Sed tamen et merui, pœna ferenda venit:
Nil unquam longum, nil non leve duximus unquam;
 Cujus mors finis, causaque Christus erat.
Sic ego sustinui jussos (scis ipse) labores;
 Ut plures idem sustinuisse velim.
Nam quis honos, nam quæ sine te jucunda voluptas?
 Quid carum mihi, te præter amare, fuit?
Ergo memor famulo mercedem solve paratam,
 Si mea commissum dextra peregit opus.
Si divina bonus pugnavi prælia miles,
 Accedat capiti sponsa corona meo.
Cur expectati nondum vocor incola Cœli;
 Inque diu Cedar finibus exul ago?
Denique quid moror hîc? Cœlum est, quò tendere pergo;
 Terra relinquenda est: utraque longa mora est.
Sed quid ego sequor insanæ deliria mentis;
 Nec mihi vita prior, nec mea culpa subit?
Me miserum! Quid non pœnæ meruisse fatebor?
 Ætatis quæ pars usque probanda meæ?
Quid referam virides annos, et lubrica falli
 Tempora, vix ulli non lacrymanda seni?
Quid lenti pugnas (quæ major causa dolendi est)
 Cordis, et ingratas ad tua jussa moras?
Quid referam, quæ multa..? Comes tibi nomine tantum;
 Cætera diversus, dissimilisque fui.

Ah!

Ah ! memini , nimioque mihi meminisse pudori est ;
 Spargitur et toto flebilis ore dolor .
 Cur nugas sum plus æquo sectatus inanes ,
 Et plausu levior raptus ab ipse levi ?
 Annè fuit tanti pars mundi parva relictæ ,
 Et breve nescio quid , quod placuisse pudet ;
 Ut vel casta levi foedarem pectora noxa ,
 Nec magno fierem victima digna Deo ?
 O mihi præteritæ redeant si tempora vitæ ,
 Et lapsam liceat rursus inire viam ;
 Quàm vellem . . ! Sed jam lucis mihi terminus instat ,
 Et vitæ ratio fontis agenda mihi est .
 Jam video solium non exorabile magni
 Judicis , ac testes in mea facta duos .
 Lævam hostis Stygius , dextrâm cœlestis Achates
 Obtinet ; at medio quis ferus ore sedet ?
 Fallor ? An iratum mihi te contemplor , Jesu ;
 Et terrent vultus , gaudia nostra , tui ?
 Ergo in me , toties dignatum nomine Fratris ,
 Judex , abjecto Fratre , timendus eris ?
 Ergo tot collata mihi tua munera perdas ,
 Oblitus famuli , cum famuloque tui ?
 Ergo sustineas me perdere , dulcis Jesu ;
 Si , dum me serves , est tibi vile mori ?
 Hæc per ego , quæ nunc lacero quoque corpore monstras ,
 Vulnera , præsidji pignora certa mei :
 Hoc ego præcipue per apertum Pectus amanti ,
 Spes ubi non ullo stat mea victa metu ,
 Parce , precor ; titulosque bonus depone severos .
 Te mihi Patronum , te decet esse Patrem .
 Ipse quidem gnati nomen , jusque omne clientis
 Amisi toties : (heu ! subit ora pudor)

Ipse

Ipse ego te læsi ferus, ingratusque reliqui;
 Nec veniam lapsus promeruerè mei.
 Sed repetas animo, quòd ego tibi causa laborum;
 Quòd tanti pretium sanguinis ipse fui.
 Quæsisti, bone Pastor, ovem, inventamque tulisti
 Supra humeros (et erat sarcina grata) tuos.
 Ah! miseram ne nunc, et adhuc Pastoris egentem,
 Sustineas Stygio deseruisse lupo.
 Hei mihi! Jam - patulis - jam faucibus imminet ille.
 Ah! trepidam noto protinus abde sinu.
 Ipsa etiam pro me, rerum tibi maxíma, Virgo
 Accedat, meritis altera causa tuis.
 Quid non illa, licèt fontem, sperare jubebit?
 Hac, si non causâ, iudice tutus ero.
 O mihi spes, Jesu, prior; o spes altera, Virgo:
 O votis gratum nomen, uterque, meis:
 Vos precor, hos primùm veteres cùm deferat artus,
 In vestras veniat spiritus iste manus.

Dum * Auctor Venetiis Constantinopolim
versus navigaret;

AD AMICOS VENETOS.

ELEGIA PRIMA.

C Armina cui toties (ipsi vos nostis, Amici)
Currebant facili qualiacunque manu:
Vix lenti mihi nunc versus ducuntur, et ipsis
Nunc brevior, nunc pes longior alter adest.
Hinc etiam tenues Elegos vix scribere possum,
Et veniunt claudo carmina nostra gradu.
Forſan et ipſa decet tristes Elegeia casus
Flebilis, et ſenſus apta referre meos.
Talis erat pelago vates Pelignus in iſto,
Exul ab Auſonia dum procul urbe fugit.
Cauſa mihi melior, ſed non mihi mitior unda eſt;
Nec minor in noſtram perſtrepit aura ratem.
Illi etiam comites, et eadem puppe ſequutæ,
Pierides ſociis indoluere malis.
Et potuit lacrymas, Latiis miſerandus amicis,
Dulcè canens lacrymis elicuiſſe ſuis.
Et potuit, cantu doctus lenire procellas,
Fallere ſollicitæ tædia longa viæ:

Nec

* Eum, Venetiis Rhetoricam tunc docentem, ſacris a cōfeſſionibus
adſcivit Illuſtriſſimus, atque Excellentiſſimus Eques (nunc etiam
D. Marci Procurator ex merito) CAROLUS RUZINUS, pro Sere-
niſſima Republica Veneta ad ACHMETUM Tertium, Turcarum
Imperatorem, Legatus Extraordinarius.

At me crudeles nimum, ingrataeque Camoena,
 Heu! vatem possunt deseruisse suum.
 Nec jam triste silens animo lyra subvenit aegro;
 Nec promptum facilem fert mihi carmen opem.
 Quin, ceu causa mali, Musis incusor ab ipsis:
 Haec mihi praeter reliquis poena dolenda magis.
 Ipsae me profugum, desertoremque queruntur
 Sponte mea Pindo terga dedisse suo:
 Et, quod habes, dicunt, ventos, fluctusque sinistros,
 Solus es in causa, totaque culpa tua est.
 Quae mea culpa tamen, nisi si, parere volentis
 Numinis imperio, culpa vocanda mea est?
 Culpa vocanda mea est nisi si, carissima pridem
 Testa mihi, Venetos deseruisse lares:
 Et vos, antiqui, mihi pectora fida, Sodales;
 Et vos Discipuli, cura secunda, mei.
 Quid memorem ante alios, quorum complexibus haerens
 Quarebam tardas ad vada iussa moras:
 Quosque alto impressos, quamvis mare separet ingens,
 Mecum animo comites, quod feror, usque fero?
 Siquis, amicitiae quid possint vincula, novit;
 Noverit, haec misero quam mihi dura via est.
 Haec mihi plus ipsis tangit precordia ventis;
 Haec mihi plus ipsis pectora vexat aquis.
 Et tamen, ah! quanam faciunt mihi praelia venti;
 Quot mihi sunt ipsis, quae timeantur, aquis?
 Nunc laevum Boreas, nunc dextrum perfurit Auster
 In latus: ambiguae saevus uterque rati.
 Attamen, Adriacae furiosior arbiter undae,
 Pugnat in eum saepius Auster iter.
 Quid quod et adverso proram ferit Eurys ab ortu?
 Rarior in puppim, quae juvet, aura venit.

G

Viri-

Viribus ipse ferox pontus ventique, suisque,
 Fortunam miseræ, fataque puppis agit.
 Nunc illam tumido tollit prope sidera fluctu,
 Ad Styga nunc fluctu desiliente premit.
 Nunc hanc ille diu partem, nunc jactat in illam.
 Lentior est motus, sævior iste tamen.
 Tunc vertigo caput, stomachum mala nausea lædit;
 Corpus nescio quis serpit in omne tremor.
 Nec tunc stare loco, nec tunc tamen ire facultas.
 Ut sedeas; idem te quoque motus habet.
 Nec caput, ut lecto jaceas, stomachusve quiescit:
 Utque nihil comedas, sic tamen usque vomes.
 Bis talem tulimus puppisque, marisque procellam.
 At non ista tamen sola ferenda fuit.
 Sæva quies pelagi, tristisque silentia Coeli,
 Eheu! quàm nobis tædia longa ferunt!
 Tunc moestum languent homines, et carbasa: nullam
 Ars ad iter, quamvis sedula, præstat opem.
 Quodsi vela bonus majora Favonius implet,
 Et Tethys facilem sternit amica viam;
 Tardius incedens, nostræ comes addita, puppis
 Sæpe jubet nostram tardius ire ratem.
 Hinc nova causa moræ est. Sic, quod ventusque, fretumque
 Dant iter, heu! nostræ juncta carina vetat.
 Quodquæ magis doleam, dum ventus vela secundus
 Non habet, hinc totam quassat, et inde ratem.
 Et stomacho, capitique, ratis concussa, molesti
 Causa fit, ut nuper dicta procella, mali
 Plura quidem sunt hæc; sed adhuc mihi plura supersunt.
 Hæc etiam vobis scribere dulce mihi est.
 Quantus sæpe timor nautarum pallet in ore!
 Quantus habet miseros nocte, dieque labor!

99

Me quoque major habet terror; stomachique tumultus,
Atque animi, pelago convenienter eunt.
Sunt animi majora tamen, quam tædia ponti.
Hæc mea continuum, credite, vita mare est.
Ipse etiam exuperior diversos pectore ventos.
Turbatum pelagus mentis imago meæ est.
Africus, et Boreas, et si quis sævior illis
Ventus adest, animo fert nova bella meo.
Solutus abest Zephyrus; nec, quæ solet esse subinde
Fluctibus, et ventis, est mihi læta quies.
Aspicio quoties puppim, contemplor in illa
Me quoque: vexatam fert ratis ægra ratem.
Unda sequax undam trudit; geminæque carinæ
Vela ferunt similes, vanaque vota Noti.
Hic tamen (idque aliàs etiam monuistis, Amici)
Audio, quid vestrum forsitan alter ait.
Æolus ipse mihi ventos, pluviasque, procellasque,
Et quidquid torquet pectora nostra, creo.
Mens mihi causa mali est. Nimiùm dum cogitat æquor,
Tempestat illi, qua caret æquor, adest.
Ipsa sibi, dum plura timet, fit causa timendi.
Ipsa negat, dum non provida quærit, opem.
Hæc vos prudentes, et plura monetis, Amici;
Nec tamen, ut prosint, hæc puto dicta satis.
Mens equidem ad pœnas, fateor, doleoque, pusilla est;
Militat et virtus pectore curta meo.
Sed sua sunt vero non vana pericula ponto;
Nec, qua vos hilares, hac ego puppe vehor.
Hic ego vos vellem, quorum prudentia major;
Sed stabilis domus est, et bene tuta quies.
Hic grandes animos, firmumque ostendere pectus,
Est labor, et magnæ nobile mentis opus.

Esse alacrem facile est, ubi, quod vetat esse, remotum est;
 Lætaquæ fortunæ mens habet ora suæ.
 Ipse etiam intrepidus, dubiam de littore pinum
 Prospiciens, potui dicere: nauta cave.
 Velorum nunc pande sinus, nunc collige; Cœlum
 Confule: consulto est tuta carina Polo.
 Ipse etiam, lætum quæ monstrat Pagina pontum,
 Sæpe legens oculis, navita mente fui;
 Nec metuens scopulos, quorum mihi dulcis imago,
 Vela dedi pictis, cæcaque corda Notis.
 At, postquam veram jussus conscendere puppim,
 Quid venti, sensi, quid minitentur aquæ:
 Ad terras oculos memor, ac suspiria mitto;
 Quamquæ dedi, revoco, fluctibus antè fidem.
 Felices, quibus in solis novisse Poetis
 Contigit incerti crebra pericla freti!
 Vos nunquam visum melius describitis æquor;
 Vestraque sunt placidæ carmina mentis opus.
 Nec minùs, unde fluunt, cursu tranquilla quieto est,
 Venaque turbati nil habet illa maris.
 Quid quòd dulce nemus lætas cantantibus umbras
 Exhibet, et rivus lenè sonantis aquæ?
 Quid quòd amor cantûs vobis, plaudente theatro,
 Crescit, et ingenium conscia turba facit?
 At mihi (quod paucis plena conceditur alno)
 Sit proprius quamvis, conspicuusque locus;
 (a) Vix pro Pierio tristis patet angulus antro,
 Nox ubi vel media creditur esse die.
 Vix est, quâ sedeam; vix est, quâ scribere possim.
 Omne loci spatium lectulus unus habet.

Alte-

(a) Hic, & alibi, nonnulla Auctor amplificat per licentiam poeticam.

Altera quin etiam lectum bombarda superstat;
 Altera post ipsum, qui minor inde mihi est.
 Quæ ruit e Cœlo, qua tergit navita puppim,
 Flebilis in nostrum decidit unda caput.
 Mille patent vento rimæ: furit undique ventus;
 Nec partem, quâ non ingrediatur, habet.
 Excubat assiduè multus prope limina miles:
 Et noctu somnos, et vetat ille diu.
 Scilicet historias nunc ridens narrat ineptas,
 Miscet et obscœnis impia verba jocis:
 Nunc improvisas ludendo surgit in iras;
 Inque vicem comiti probra, minasque jacet.
 Nunc se fraudatum solito dolet ære, suoque
 Haud semel implorat tristia fata duci.
 Sæpe aliquis; cui dissimiles tamen inter amicos
 Mitis in humano pectore sensus erat,
 Clamanti nimium comiti: dic mitius, inquit;
 Nam quid opus vanis astra ferire probris?
 Excubat hinc *Frater*, forsan dormire paratus.
 Væ tibi, si voces audiat ille tuas.
 Scilicet audieram; sed adhuc tamen ille procaci
 Invictus perstat non minus ore loqui:
 Et, quisquis sit, seu *Frater*, seu *Presbyter*, inquit,
 Audiat; aut aures obstruat ille suas.
 Sæpe tamen, dum blasphemus mihi verberat aures,
 Et tota miles jurgia nocte trahit;
 Impatiens strato exilui, et nil tale putantem
 Increpui: voces plura minantis erant.
 Ille filet trepidus: dum me tamen ille sopori
 Indulgere putat, rursus, ut antè, fremit.
 Haud procul hinc vigiles alios tenet alea pernox;
 Parsque jacet talos, pars digitisque micat.

Concinit agrestes infani Thyrsidis ignes
 Ardens ille simul ; concinit iste suos .
 Est etiam lepidò ridendus Pusio vultu :
 Hic quoque pars aulæ est , delictumque ratis .
 Ut volucrum lætum trahit ad se Noctua vulgus ;
 Aspectu reliquos sic tenet ille suo .
 Excitat egregios manibus , vultuque cachinnos ,
 Simius ingenio , Simius arte sua .
 Ah ! quoties , illi nautæ , famulique minores
 Dum plaudunt , tristis nox mihi tota fuit !
 Ipse quoque invitos solvissem pectora forsan
 In risus ; risûs sed fuit ira loco .
 Sævior at multò (proh quantum sæva carinis
 Hæc regnat pestis !) Mus mihi bella gerit .
 Nescio , quas nostri cæcas catus ille latebras
 Luce colat tugurî : nocte timendus adest .
 Nocte metu liber partes excurrit in omnes ;
 Fòrs fugit et comitem , persequiturque suum .
 Sæpe mihi lectum peragravit mobile pondus ;
 Sæpe mihi iussò culcita mota loco est .
 Quid mihi in audacem crepidas jecisse sonantes
 Profuit , aut plausas exagitasse manus ?
 Sistit ad hæc timidus paulum , tacitusque quiescit .
 Si cessent strepitus , protinus ipse facit .
 Quod caput est , miseras clamor mihi nauticus aures
 Verberat assidue , nec finit esse meum .
 Mutatur quoties ventus , vox plurima terret .
 Vix tantus capta clamor in urbe sonat .
 Undique concurrunt Nautæ , Lixæque , Calonesque ,
 Extremaque latens sordida turba rate .
 Ipsi augent strepitum , seque exhortantur ab illo :
 Adjuvat ille manus , diminuitque metum .

Carbasa jam vento strident, et mille rudentum
 Nomina, quos trahit hinc grandis, et inde manus.
 Quis mihi, si totus tunc adsit pectore Phoebus,
 Scilicet e misero pectore versus eat?
 Et timor, et clamor, strepitusque, et ventus, et unda,
 Accedensque alijs ira, dolorque malis,
 Impediunt vocem, nedum mihi carmen; et ipsum
 Penè valere mihi, vivere penè vetant.
 Ipse etiam, ut nollet, mecum hìc, puto, Naso taceret:
 Ipse etiam, quamvis hìc moreretur, Olor.
 Quòd mihi proveniant hæc, quamvis languida, miror,
 Carmina, et auctori penè pudenda suo.
 Qualescunque mihi magnum nunc scribere versus
 Est opus: ingenio sum minor usque meo.
 Parcite, si vobis (quid enim celentur amici?)
 Nostra libens fidâ vulnera pando manu.
 Est aliquid caris avidos aperire dolores
 Pectoribus: misero fit minor inde dolor.
 Et mihi nunc (animum testor vestrumque, meumque)
 Nescio quid teneri carmina nostra ferunt.
 Fòrs et, dum legit hæc, dum vestrum quilibet audit,
 Molle cor, et vultum commiserantis habet:
 Meque vocat pelago dignum meliore; meumque,
 Quale sibi votis fingeret, optat iter.
 Ne tamen ah! me dejectum quis pectore credat;
 Aut deploratas res putet esse meas.
 Insueto, quamvis æger, mihi numine surgit
 Spiritus; et sensu mens mihi major adest.
 Sunt grandes animi, neque ego mihi noscor in illis:
 Est Deus; hinc possum fortiùs esse miser.
 Id quoque fas vestris precibus, meritisque referre est,
 O quorum ante alios jam mihi notus amor.

Vestra mihi Superos exorant vota faventes,
 A vobis virtus hæc quotacunque mea est.
 Hinc mihi præsentem vel nunc in amore sodales,
 Deque meo vestrum cor mihi corde probo.
 Pergite; neu memori vobis de pectore cedat,
 Vos quoque qui memori pectore semper habet:
 Utque redux citius veteres amplectar amicos,
 Expugnate Deum; si velit ipse tamen.
 Hæc erit ambiguae mihi tutior anchora puppis;
 Post longum felix hic mihi portus iter.

SUB ALLEGORIA NAUTÆ.

Suam Auctor in Aula vitam describit.

AD AMICOS EOSDEM.

ELEGIA SECUNDA.

JAM mihi dicta Maris mala sunt; nunc dicimus Aulæ.
 Aula mari similis, nec minus ipsa mare est.
 Illa suas etiam semper mutabilis undas,
 Et patitur ventos sæpius illa suos.
 Et scopulos, et habet Syrtes, Stellasque nocentes;
 Quæquæ suos faciant, subdola monstra, metus.
 Hei mihi! Nauta rudis virides horresco procellas:
 Ducitur ignoto nunc mihi cymba mari.
 Prudentes alii, veteres et in æquore nautæ,
 Vix aliquid, timeat quod sua puppis, habent.
 Et captare sciunt ventos, et ludere fluctus;
 Et ferri obliquâ, fertur ut unda, rate.
 Quin etiam fyrtes, et saxa latentia norunt:
 Quid pelagi facies, quid levis aura notet.

Hinc

Hinc nunquam adverso cauti torrente feruntur ;

Et jacitur tutis anchora certa locis.

At mihi prima novi nunc experientia ponti ;

Et mea vix placido flumine puppis iit.

Quid quòd et invitus spumantia marmora fulco ;

Nec juvat ingenium ventus, et unda meum ?

Officio tantum regitur mihi credita Pinus.

Nullus amor laudis, curaque nulla lucri est.

Inde mihi sterilis facies crudelior undæ :

Inde mihi placido sæpe procella mari.

Majus ab alterius nec jam mihi robore robur ;

Nec metus est, alio nil metuente, minor.

Quod misero profit, respectum consulo Cœlum.

Stella mihi cursus dirigit æqua meos.

Æqua mihi (quid dissimulem ?) tu, Partheni, stella es ;

Nec minor est Jesus altera stella tuus.

Hinc mea tutelam domina de Virgine puppis

Jactat, et a Jesu nomine nomen habet.

Ergo, seu perflēt Boreas, seu plumbeus Auster ;

Seu tristis Nereus, seu mihi lætus eat ;

Pendet iter Cœlo. Notam spectamus ad Arcton :

Hæc me, quid faciam, quid caveamque, docet.

Candida panduntur poscenti lintea vento ;

Quæquē mihi teritur, non nisi recta via est.

Nec mea, quam Tacitus præfert, dubiæve peritus

Alter aquæ, fallax Pagina vela regit.

Nec faciles blandus Zephyros mihi portat Ulysses ;

Nec, quæ Neptunum leniat, ulla Dea est.

Si tamen hæc aliquid possint, ubi cælibe prudens

Neptunus pelago, nullaue Tethys adest :

Hæc placeant alijs ; quorum vel sedula quærit,

Vel timidas defert anxia puppis opes.

Nul-

Nullam cymba petit, nulla mihi merce laborat:

Siqua tamen merces, nil gravat illa ratem.

Nil timet hæc scopulos, pelago nil debet avaro.

Cœlesti tantùm littore pondus habet.

Sæpe quidem ventis doleo jactatus, et undis;

Causaque, cur doleam, est altera sæpe timor.

Quàm vereor, ne vasta levem premat unda carinam;

Neu cedant rabidis vela minora Notis?

Et sibi mens, et adest puppi: manus altera clavum

Dirigit, et Superos altera poscit opem.

Sæpe labor, quamvis validum mihi duret ad illum

Corpus, obest animo, tædiaque ægra facit.

Idque magis, terræ meminî siquando relictæ,

(Et quando possum non meminisse?) dolet.

Absentes, hilaris quondam mihi turba, Sodales

Sunt modò tristitiæ causaque, parsque meæ.

Vixdum illis miser amplexus, hæsuraque longè

Verba dedi; cùm me longiùs unda tulit.

Hoc ego præcipuè crudelibus imputo ventis:

Hoc, primùm de te quod querar, unda, mihi est.

Ah! nimiùm faciles me discedente: morantes

Forfitan in reditum ventus, et unda meum!

Sed tamen hoc ipsum, reliquis licèt ægriùs, æqua

Mente fero: sensum mens levat æqua mali.

Et dabit, ipse mihi repeto, Deus his quoque finem:

Forfan et hæc olim me meminisse juvet.

Hoc ego dum fulco pelagus, diversus ab ipsis,

Libera judicio vela regente meo;

Fòrs alji rident nautæ, mirantur et artem

Insuetamque sibi, dissimilemque suæ.

Ipse tamen de me ridentes rideo mecum,

Et partes meliùs dissimulantis ago.

Fòrs

Fòrs et nota mihi est, cuius vocor infcius artis ;
 Sed non hæc puppi convenit apta meæ.
 Quid quòd et hæc aljis, quibus idem pontus aratur,
 Nota satis, sed non ars satis apta placet?
 Parva quidem; nam tres, aut vix tribus additus alter,
 Turba tamen concors, et sine lite sumus.
 Hi me sæpe rogant, quid agendum; sæpius illos
 Consulo: sic focia quisque juvatur ope.
 Vos me jam tales animos docuistis, Amici.
 Vestra mihi tutum Pagina monstrat iter.
 Atque utinam vel nunc cymbâ veheremur eâdem;
 Sed non hoc, jactor quo miser ipse, mari.
 Quo sistam emeritam, dnbium est, in littore puppim.
 Sunt mihi adhuc pelagi multa perîcla super.
 Spero equidem portum. Si non mihi gratior iste
 Contingat reduci, gratus et alter erit.
 Deseruisse mihi satis est mare: littora cymbam
 Excipiant tandem qualiacunque meam.

EX URBE CONSTANTINOPOLI

AD AMICOS EOSDEM

Urbis ipsius Descriptio ;

*Et quot ibidem commiserationis , ac doloris causæ
Auctori suppeterent.*

ELEGIA TERTIA.

EN iterum vobis, (jam vel sine nomine dextram
Noscitis) a vobis exul, Amicus adest.
Hei mihi ! quòd tantùm votis, ac versibus adsum ;
Dum procul absentem barbara terra tenet.
Quàm fieri, vobis quam mitto, Litera mallem !
Invidus ut cogor versibus esse meis !
Felices illi, sibi si novisse faventem
Fortunam possint, degeneremquæ meæ !
Et venient, quòd dura vetant mihi fata venire ;
Et Veneta poterunt, quà licet, urbe frui .
Me quoque non minor Urbs, sed ubi tam vivere amara est,
Istic quàm vita est vivere dulcis, habet .
Hæc olim, cùm res meliùs Romana vigeret,
Invida nil primæ Roma secunda fuit.
Europam, atque Asiam, nimioque a Sole calentem,
Sceptra tenens longo tempore, rexit humum.
Nunc

Nunc quoque, Threycio dum subditur ipsa Tyranno,
 Quot regit imperio subdita regna suo!
 Et, quamvis illi terrâ sit gloria major,
 Imperio gemini est ambitiosa maris.
 Euxinum Boreas, Ægæum sufficit Auster:
 Albus hic Oceanus dicitur, ille Niger.
 Distat ab Euxino Urbs spatio sejuncta minori:
 Thracius id spatii Bosphorus omnis habet.
 Longiùs Ægæum est: jacet interjecta Propontis,
 Quoquè soror Phryxi est, naufraga facta, fretum.
 Urbs ferme triquetra est. Geminum latus alluit æquor:
 Quod superest, solida continuatur humo.
 Ipsa triumphalis pulcherrima more theatri
 Eminent, et longè conspicienda venit.
 Quid quòd clementis jucundior indole Cœli,
 Fertiliorque sui est commoditate loci?
 Credite: quæ reliquas, quamvis divisa, beatas
 Efficiunt Urbes, Urbs simul una tenet.
 Præsidjjs certâsse suis elementa videntur,
 Dignior ut fieret Cæsare Roma suo.
 Frugibus est tellus, fœcundum piscibus æquor:
 Aer omnigenas ducit amicus aves.
 Penè Urbes totidem, numerosa Suburbia mitto;
 Nomina vix quorum dicere longa mora est.
 Centum una, atque ultrâ stadjis amplissima circum
 Urbs patet; et populum vix capit ipsa suum.
 Quid quòd et hic quævis terrarum natio sedem
 Invenit, et magna est orbis in urbe minor?
 Littus ad hoc veniunt quovis a littore puppes:
 Qualibet externæ puppe feruntur opes.
 Ipse juvat Portus; quo non securior alter.
 Navibus, aut nautis pulchrior alter adest.

Hæc

Hæc bona sunt Urbis; sed non ita lætus ab illis,
 Pluribus ut non sim tristior usque malis.
 Urbe frequens, Pestis (quis crederet?) hospes in ista est.
 Inde suas clades quilibet annus habet.
 Illa tamen toti solito fuit acrior Urbi,
 Adventum binis mensibus ante meum.
 Jamque mihi, nondum extincti vis lubrica morbi,
 Prudens solliciti causa timoris erat.
 Nunc, licet Urbs aliqua tantum vix parte laboret,
 Et minor a longa sit mihi peste metus;
 Major in urbe tamen pestis: suus accola, pestis
 Major adest urbi, nec metuenda minus.
 Hei mihi! (a) Quam sævos vultus, torvumque minantes;
 Quos Odium, et Terror, quos amet Ira suos!
 Marmorei tales istic finguntur Atlantes,
 In magnæ speciem, subsidiumque domus.
 Non tamen ex vero Mentor satis exprimit illos:
 Plus hi terroris, plus feritatis habent.
 Tales Tisiphone, dum torquet verbere fontes:
 Tales, bis nulli visa, Medusa gerit.
 Par animus formæ, si non crudelior ipsa;
 Vultibus et mores convenienter eunt.
 Non intellectam quid opus mihi dicere linguam?
 Convenit ingenio barbara lingua suo.
 Rugitus, voces hominum, fremitusque videntur:
 Sic sonat Ursus atrox, sic sonat hirtus Aper.
 Prolixus præfert aliquid gravitatis amictus:
 Fastus inest illi, barbariesque tamen.

Bar-

(a) Hæc dicta per hyperbolem; cum Turcarum plerique incertes potius sint, & quieti, quam terribiles, ac permolesti.

Barba vel intonso cadit illis horrida mento;
 Linea vel torvo prominet ampla labro.
 Tale quid et tunicæ nobis, barbæque gerendum est,
 Dum summs hîc: istud mosque, locusque jubent.
 Jam mihi sylua hirti dudum est incædua menti:
 Hæc me nec juvenem, nec probat esse senem.
 Quin et barbaricâ, qualem gerit Armenus istic,
 Plena peto populo dum loca, veste tegor.
 Nec minus Illyrico tunc tempora claudo galero,
 Diversus Turcis, consimilisque tamen.
 Utque minùs timeam, custos datur, ipse timendus:
 Nempe mihi dubiæ duxque, comesque viæ.
 (a) Jannifarum Franci, simili quoque nomine Turcæ,
 Altera si fiat syllaba longa, vocant.
 Ille mihi, nequis sistat, vel lædat euntem,
 Et facit, et tutum præstat amicus iter.
 Ipse tamen, fateor, comes it mihi semper eunti,
 Quamvis ille vetet me timuisse, timor.
 Incedit trepido talis Judæus apella
 Lumine, dum vestras nix tegit alta vias.
 Sæpe jocos de me, metuendos sæpe cachinnos
 Audio; sed patiens, sed propè surdus eo.
 Quin lapides metuo; vel ne nucibusve, lutove,
 Quæquè odjum pueris suggerit arma, petar.
 Saxa semel jecit puer improbus: inde, videntem
 Jannifarum metuens, dat sua terga fugæ.

Hic

(a) JANIZZARUM. Quò tutiores per urbem Constantinopolim
 incedere possint, comitem, ac ducem adsciscunt nonnulli, alterum
 e Janizzaris, quorum plures ad Domos Christianorum Oratorum
 excubare solent. Francorum nomine vocantur ibidem Christiani
 omnes Latini.

Hic tamen insequitur; sed ego desertus ab ipso,
 Hei mihi! plus timui, causaque major erat.
 Scilicet, ut plebis mos est in casibus istis,
 Me circum subito plurima turba fuit.
 Nullus erat, turba qui pro me staret in illa:
 Tota favens puero est, commiseransque suo.
 Me miserum! Nec me poteram fatis ipse tueri,
 Et vindex ierat longius usque meus.
 Ut rediit tandem, rediit mihi spiritus, et mens;
 Et melior turbæ tunc mea causa fuit.
 Sic mihi vel tuto metus est; semperque videtur
 Quælibet in media longior urbe mora.
 Inde domum repeto; comiti sua strena paratur:
 Hoc etiam pretio tristis emenda via est.
 Siquis, præ reliquis quidnam spectabile rebus,
 Quærat, in hac oculos impleat urbe meos.
 Non ego Threycii miror magna atria Regis,
 Aut loca securo non adeunda pede.
 Nec me Templa tenent centum suffulta columnis,
 Cultoris vitio Templa profana sui.
 Bizanti memores, quamvis periere vel ipsæ,
 Cernere reliquias, hæc mihi cura prior.
 Perdidit, heu! veterum monumenta quot inclyta Regum
 Tempus edax, nec edax tempore Turca minus!
 Vix aliquid trunci corroso nomine saxi;
 Est aliquid facti vix super æris adhuc.
 Magnorum, laceros, testes hinc inde Penatum,
 Cernere nunc muros, ruderaque ægra licet:
 Et steriles passim surgunt per lata cupressi
 Compita, quo fuerant marmora sculpta loco.
 Divinæ stat adhuc ædes jam sacra Sophiæ,
 Parte licet magnâ diruta, magna tamen.

Versa sed insanæ jam Religionis in usum,
 Plus miseræ, quàm si tota jaceret, habet.
 Hic status, heu! lætæ quondam, tristissimus Urbis
 Spectari madido cui minùs ore queat?
 Cætera quid memorem, quæ nostrum visa dolorem
 Augent, et lacrymas sæpius ire jubent?
 Visa mihi nuper captivæ ergastula turbæ.
 Eheu! sub duro quàm gemit illa iugo!
 Nescio quis turba visum me novit in illa.
 Ah miser! Ipse tamen nil mihi notus erat.
 Ostenditque suas manibus, vultuque catenas;
 Quaquè silens potuit voce, rogavit opem.
 Mota mihi tenero tunc sunt præcordia sensu,
 Hoc quoque, quòd jussam ferre vetabar opem.
 Ergo, mihi tantùm quod resque locusque sinebant,
 Auxilium vultu commiserante tuli.
 Ille tamen nudum vultûs, mihi gratus, amici
 Officium sensit; ceu minùs inde miser.
 Forfan et, hæc, reputans, quàm sit mihi dissona tellus,
 Indoluit casus, tristior ipse, meos.
 Cui non hæc, et plura, mihi quæ dicere longum est,
 Scilicet hoc, faciant, vita sit ægra loco?
 Hoc ipsi, fateor, comites pelagique, viæque,
 Sæpe dolent mecum, sæpe queruntur idem.
 Ut sit quisque tamen terrâ miserabilis istâ,
 Ipse mihi videor quolibet esse magis.
 Cætera prospicio, mea me infortunia tangunt;
 Forfan et hæc aliquid, quod magis angat, habent.
 Detinet hîc alios laudis, lucrive cupido.
 Nulla mihi laudis, nulla cupido lucri est.
 Quid quòd nullus honos hîc nostris, nullaque merces
 Artibus? Ars uni vix mihi nota mea est.

Incolumes animo plerique, aut corpore gaudent.

Ast animi, nedum corporis, æger ego.

Hic, quid agat, certus sua quisque negotia tractat.

Nil ego, si, quid agam, discere vultis, ago.

Ut tamen invisi (nam mens gravioribus impar

Est studiis) fallam tædia longa loci;

Carmina nunc Latio, nunc Tusco carmina plectro,

Præcipuum tristis sunt mihi mentis opus.

De re materies est versibus obvia quavis;

Sors mea materies sed tamen apta magis.

Nunc casus describo meos, causamque gemendi,

Ipse gemens, metro conveniente cano.

Nunc meditor Volucrem: (captiva auditur in aula,

Deque suo volucris carcere læta canit.)

Me miserum! Quàm non dulcis mihi carcer, ut illi, est;

Inque meo solus concinit ore dolor!

Nunc Italos comites reputo, sanctosque Penates.

Hic mens, hic animus, totaque Musa mea est.

Sæpe mihi veteres amor est evolvere vates;

Ut nunc iste magis, nunc magis ille placet.

Mox tamen et versus, et sunt mihi tædia vates;

Quodquæ modò juvit, postmodò lædit idem.

Optatas sic antè, dapes morosior æger

Respuir; estque famis nescius ipse suæ.

Sæpe etiam casus reputans Urbisque, meosque,

Tristia Bizanti comparo fata meis:

Nec melior, (si parva datur componere magnis)

Sæpe Urbi repeto, fors mea forte tua est.

Credo equidem, nostri forsan miseratio tanget,

Siquem fors Urbis, duraque fata movent.

Illa jugo dudum Turcarum invita tenetur:

Invitus teneor moenibus Urbis ego.

Illa

Illa fui perfert domini jam barbara mores:
 Urbis ego mores, barbariemque fero.
 Quàm velit illa sacris reddi, dominisque Latinis!
 Ad te quàm, Tellus nota, redire velim!
 Est aliquod mihi, cùm doleo, solamen ab illa:
 Et mihi fòrs debet, quòd dolet illa minùs.
 Talis apud stratae Marius Carthaginis arces
 Dum trahit ignotos, exul ab Urbe, dies:
 Illa videns Marium, Marius Carthagine visa,
 Solamen fati sensit uterque sui.
 Nos etiam pariter miseri, pariterque jacentes,
 Parcimus ambobus Numina læva queri.
 Nosco equidem (nostri est nec tanta superbia fati)
 Nil, Urbi, & Mario ut conferar, esse mihi.
 Hoc ipsum tamen est, tam magnos ipse dolentes
 Respiciens, meritò cur doluisse veter.
 Sic mihi conspicuis, nulla medicabilis arte,
 Luditur exemplis, decipiturque dolor.
 Atque utinam hac vafrum possem sopire dolorem.
 Arte memor, quoties resque locusque petunt!
 Sæpe levant aljis tristes convivia curas,
 Quiquè frequens aulae nobilis hospes adest.
 Ipse, dolens quamvis, alios tunc induo vultus,
 Dissimiles animo, consimilesque loco.
 Sed, licèt hoc unum similem, simulare negatur
 Hoc unum: vultu prodor ab ipse meo.
 Dumque rogor, quid agam; frustra, quæ pectora celent,
 Reddo sagax voces, oraque læta gero.
 Nescio quas animi voces legit Aulicus ægri;
 Quosquè videt vultus, hos negat esse meos.
 Quid quòd nunc unus, nunc alter carior, (omni
 Ex aula tales sunt duo, tresve mihi)

Sæpe meum conclave petit, me sæpe revisit;
 Et fido gaudet tristior ore frui.
 Tum mihi mœsta sui referat penetralia cordis;
 Quidve magis doleat, quid timeatve magis.
 Quà licet, ipse juvo miserum miserabilis: ægro
 Ipse fero, quamvis sim magis æger, opem.
 Virtutis meritum in duris, finemque malorum
 Felicem, atque aliter talia multa loquor.
 Hei mihi! quòd profint, nil proficientia nostro,
 Alterius morbo pharmaca nostra, puto.
 Cùm doleo, ipse mihi hæc repeto, mecum ipse revolvō;
 Ipse tamen mecum perstat, ut antè, dolor.
 Ille autem facilis rationi sæpe medenti
 Annuit, et nostra lætus ab arte valet.
 Nî juvet et ratio, (nam quando sola dolorem
 Vincit?) ab exemplo vincitur ipse meo:
 Dumque magis miserum discit, minùs ipse videtur;
 Nec dolet, expendit dum mala nostra, suis.
 At mihi, ne doleam, medico majore necesse est.
 Me miserum! monitis sum minor usque meis.
 Ah! quoties (hæc apta meo medicina dolori est)
 Vos mihi præsentēs, conspicuosque puto;
 Et, tanquam, quid ego valeam, quid agamve, rogetis,
 Effusis recreo pectora lassa malis:
 Nec vereor tutis deponere cordibus, et quæ
 Nunc aljis prudens explicuisse vetor.
 Hæc ego dum narro; nunc admiratio vestros,
 Nunc pietas vultus, iraque dulcis habet.
 Nunc alios tacitè, nunc accusatis amicè
 Me quoque; ceu fati sim reus ipse mei.
 Mollia prudentes miscetis dicta subinde,
 Tristia narrantis fit minor unde dolor.

Ah!

Ah! quoties et vos videor mihi cernere, nostro
 De reditu certos non patienter agi.
 Anchora vix jacta est, vix stat bene littore puppis:
 Præsentes sistit vos mihi cymba minor.
 Affectus quis tunc numeret vestrosque, meosque?
 Promptius est vestros, quàm numerare meos.
 Metiri me circum avidis obtutibus omnem
 Pergitis; atque oculi pondera vocis habent.
 Vix, adsim fidis quanquam sat notus amicis,
 Sunt tamen hi vultus, oraque nota fatis.
 Attonitos vobis oculos, animosque morantur
 Et macies, et qui pallor in ore mihi est:
 Præcipuè nec visa priùs, nec credita forsan,
 Hæc mea par annis, annua barba, decem.
 Hinc, quod iter mihi, qui terræ, pelagique labores;
 Vitaque quo fuerit, quæritis, acta modo:
 Qui Turcis mores, qui sit vultusque, colorque:
 Quid mihi in hac meritò grandius Urbe fuit?
 Ipse loquar numquid Getico sermone: Tyrannus
 Turcarum visus sæpius annè mihi?
 Contrà poscenti mihi plura reponitis ipsi;
 Et vestra, primùm, quid sit in urbe novi.
 Ut reliqui, vos ut primi valeatis amici,
 Exilio semper nomina grata meo.
 Ecquid agant, fòrs ipse rogem post cætera, nostri
 Ignaros quos nunc, immemoresque puto.
 Jam bene, quos dicam, tacito vel nomine scitis.
 Hei mihi! dissimiles quàm reor esse fui!
 Proh quàm sic notas audire, et reddere voces,
 Absentis penset tædia longa moræ!
 Ne tamen, ah! claudo veniat Spes anxia gressu,
 Vos etiam votis addite vestra meis.

Quàm vereor, ne, si reditum mihi fata morantur,
 Credar, agens quartum post tria lustra, senex!
 Forſan et hæc vobis jam nunc, ut cætera deſint,
 Carmina me referunt, vix ſene digna, ſenem.

S E R M O N U M

LIBER UNUS.

1875
The undersigned, being a resident of the State of New York,
do hereby certify that the within and foregoing is a true and correct
copy of the original as the same appears from the records of the
County of Albany, New York, and is a true and correct copy of the
original as the same appears from the records of the County of Albany,
New York.

SEAL OF THE
LIBRARY OF THE
UNITED STATES

121

S E R M O N U M

L I B E R U N U S.

A D A M I C U M,

*Qui Poetam frustra hortabatur, Sacerdotio propediem
initiandum, ut Satyras scriberet.*

S E R M O P R I M U S.

UT Satyras scribam, frustra poppismate crebro
Mollius hortaris; frustra majoribus urges
Obstantem stimulis. *Amic.* Facilis tibi ridet Apollo
Obliquis salibus, nec vafri parcus aceti.
Præterea vel nolenti nunc plurima falci
Occurrit seges, et trivjis innascitur ipsis.
Non opus, ut quondam, Venusinâ intrare lucernâ
Atria Trojugenûm, ac timidæ penetralia culpæ
Scrutari. Vitjis facies, et gratia major
Mollibus accessit. Priscum irridentia morem
Italiæ, gaudent jam Sole, et nomine honesto;
Ex quo Tyrrhenos infregit Gallia mores
Comptior, et totum corrumpit Sequana Tybrim.
Quanquam plûs æquo culpatur Gallia. Non est,

Non

Non est illa nocens morum, quos fecimus ipsi.
 Suggestit illa viros plures galeâque, togâque,
 Et plures Phœbo insignes, et Pallade. Sed quid
 Illinc avectum Aufonidæ flagrantius optant;
 Quàm leges cultûs varji, crinisque parandi:
 Quàm pictos Parides, similesque Heroidas ipsis,
 Inde futura viris, nuribusque exempla Latinis?
 Annè ignavus ad hæc lento tibi stertat Apollo,
 Pieridesque canant hortos, et prata puellæ?
 At nonnulla togâ prohiberis dicere nigrâ,
 Quæ ^(a) *Rosa*, quæ nitido ^(a) *Sectanus* pingere versu
 Nil timeat: Tua jurato desponsa Pudori
 Calliope, obducto vix quædam ostendere velo
 Fas habet, ac timido cautè perstringere versu.
 Ingenium Musæ probo, consiliumque severæ.
 Atque utinam tales essent, qui, molle videri,
 Sæpe docent alios vitium; dum pingere nudum,
 Ridendumque suis monstrare coloribus audent!
 Est quædam Satyræ reverentia. Nomine solo
 Plura nocent, verbis vix execranda Latinis.
 At quisnam timor est, quæ non est gloria castæ
 Calliopes, dignam vitiis, quæ dicere salvâ
 Fronte queat, satyram, sanctumquè indicere risum?
 Felices nimium, nî carmina nostra timerent,
 Cùm metuant aliunde nihil, qui prædia jactant,
 Surgentesque lares Cœlo, turbamque sequentem,
 Et rident miseros; postquam claufere tabernam
 Emeritam, soboles ipsi nuperrima terræ,
 Munere Fortunæ quamprimùm ex arbore Julî!
 Qui, pleni quamvis madeant sudore theatri,

Exi-

(aa) Satyrici insignes; prior Etrusco versu, alter Latino.

Exiguâque duos numerent pro sede Philippos:
 Pluris semiviri vocem, citnaramve Bathylli,
 Et longè pluris tenerum Sirena canentem;
 Quam sacri eloquium faciunt Demosthenis, etsi
 Hic scamna expectent nulli metuenda crumenæ.
 Quid memorem doctos intra suspiria vatam,
 Et scriptas Tusco historias sermone, loquentes
 Dogmata Aquinati vix extricanda Magistro?
 Quid, cum foeminea solitos confidere turba,
 Regum Censores, et flavo crine Catones?
 Hæc facient vati laudem, si vindice plectro
 Excutiat, vitiisque ferat ridendo pudorem.

Poet. Hæc, et plura simul furdo importunus amico
 Sæpius inculcas. Nunc paucis accipe, quæ me
 Deterrent. Primum studiis gravioribus omnis
 Addicenda mihi nunc mens; jamque occiput amplâ
 Quamprimùm mihi conspicias albere coronâ.
 Nec jam tam præceps sanctas operabor ad aras;
 Quàm bonus ille tui nimirum Myrta sacelli,
 Qui peragit quadrante sacrum, si longius, uno:
 Nec mora, cum reliquis, quid rerum Hollandia, quidve
 Aut Rhenus ferat, aut Tamesis, scitatur, et audit.
 Quippe horæ integrum semissem impendere sacro
 Stat certum mihi: tantundem propè temporis ibit,
 Aut paulò plus, dum se se mens colligit antè,
 Dumque eadem grates, sacris operata, rependit.
 Adde, quòd (appendix hæc tunc operosior urget)
 Sæpius et Titii noxas, et crimina Caji,
 (Namque aljis Cajas ultro, Bertasque relinquo,
 Quarum debetur gerris prudentia major)
 Jussus ero, ut minimùm, festis audire diebus;
 Atque illis tacitas sapiens indicere pœnas.

Hinc

Hinc mihi, quid deceat, quid non, quid lege vetetur;
 Quid pravum ex se sit, quanto discrimine pugnent
 Penè pares vultu noxæ, didicisse necesse est,
 Tamquam ungues, digitosque meos: hinc sæpe vetusta
 Nomina consulere, et grandes evoluere libros.
 Nî faciam, (haud uni quod contigit antè sodali)
 Judicium possim meritò timuisse secundum;
 Indictumque mihi studium Septembribus horis,
 Dum ridere alijs vacat, & per prata vagari.
 Finge tamen reliquas curis majoribus horas,
 Pieriis cupiam ludens impendere nugis:
 Nolo meo quemquam monstrari carmine; nolo
 Musa graves doleat scapulas, baculoque rependat,
 Quidquid peccavit calamo. Satis erudit illam,
 Quanquam et sint alji, longo tibi cognitus usu,
 Admonitusque diu vates; cui sævior æquo
 Urbanæ nuper merces est reddita linguæ,
 Vulneribus surdis nil illius ense decoro,
 Nil obstante coma, quamvis de crine Britanno.

Amic. Sed tibi (quis porrò dubitet?) nil tale timendū.
 Id castigati spondet prudentia plectri,
 Cui datur ingenuo culpas defigere ludo.
 Nam quis legitimo vitiis pugnare cachinno
 Jure vetet? Tacito peccantum nomine, quidnî
 Criminibus meritam infligant tua carmina pœnam?
 At se carminibus forsan cognoscet in illis
 Consciis, atque olli subitus pudor ora notabit.
 Hoc Satyræ pretium est. Utinam, quod provida morum
 Regula, quod nequeunt divina oracula, contra
 Mollem Asiam totâ longè, latèque vagantem
 Europâ; metuendum opponere carmina vallum
 Possent, et risu crescentem avertere pestem!

Poet. Ardua res hæc est, et quam nec magnus Apollo,
 Nec junctæ præstent decima cum Pallade Musæ.
 Quid quòd, carminibus mores terrere finistros
 Ut possim, vel me leviora pericula terrent;
 Et centum malim Sciolis ignarus haberi,
 Quàm mordax uni, pravèque facetus amico.
 Euryalus nuper, nullo unquam carmine læsus,
 Iram inter, lacrymasque mihi exprobravit amicè,
 Quòd focjis per me sit jam ipse subinde cachinnus:
 Tum timidis pulcher votis, blandaque coegit
 Me prece, ne flavam Venusino verbere posthac
 Cæsariem, et vultus nimium de matre ferentes
 Insequerer. Nostro fatis ipsum carmine notum,
 Damnavi quoties indignum fronte virili
 Consilium speculi, studiumque imbelli placendi.
 Quin etiam Morpheus, si vera loquuntur amici,
 Morpheus Bæotos inter Coryphæus onagros,
 Multa mihi fremit indignans, torvumque minatur;
 Therfiten si fòrs, iterum dum pingere versu
 Stat mihi, Bæotum appellem, vacuumque medullâ
 Sinciput, & vanum Musis, Phœboque laborem.
 Insulti phaleras rides, irasque Thrasonis?
 At bilis mihi nulla magis metuenda videtur;
 Quàm, quorum fatuæ facilis manus annuit iræ.

Ergo vafer valeat ^(a) Calaber, ridensque Neronem
^(b) Tuscus, & imbellis Crispini irrisor ^(c) Aquinas;
 Et si quis nasi est similis. Me nemo Poetâ
 Causidicus vafræ timeat mysteria linguæ;
 Aut Judex dictum jus, exorante Moneta,
 Et suadente Auro. Nullus, me vate, Machaon

For-

(a) Horatius. (b) Persius. (c) Juvenalis.

Formidet risum, dum terque, quaterque micantem
 Explorat venam, sectumque in gnomata fatur
 Hippocratem, et morbi præfagit fata pusilli,
 Inde refert stragem Batavi, pugnamque recentem
 Victoris Galli, et narrantem singula chartam
 Extrahit e loculis: misero febris additur ægro
 Interea, curaque animus majore laborat;
 Germanis namque ipse favet, sociisque Batavis.
 Excusso pergant alji suspendere naso,
 Quos geminum facit insignes epigramma poetas,
 Uno ceu natos, et adultos vespere fungos;
 Quanquam illis, nil ut dicturum epigramma laborent
 Incude assidua, vix est satis hebdomas una.
 Irridere alijs juvet, aut quos splendida magni
 Umbra patrocinii tumidos facit, atque potentes:
 Aut quibus infelix, est gloria macra, Parentum
 Nobilitas, unoque venit de stemmate virtus,
 Ingenium, doctrina, et quod prætendere possint
 Objectis meritò vitiis, humilique sodali,
 Sed docto, sed qui sic nobilis esse recuset;
 Nam quænam laus est majorum incumbere laudi,
 Et picta tantum se nobilitate tueri?
 Non ea me vexat scabies, nec pectore lævo
 Infanum cacoethes habet. Quin carmine falso
 (Quod plerique solent hodierno tempore vates)
 Verus adulator potius super æthera tollam,
 Quos Fortuna jubet magnos Heroas haberi;
 Quamvis et famuli, et mores, et facta reclamant.
 Dicam Musarum Patres, miseræque Patronos
 Virtutis, qui dilapidant patrimonia curtos
 Inter cantores; et, tanquam Sole calenti
 Cera, liquefunt ad Lillæ carmina toti.

Dicam

Dicam Pellæos Martes, belloque potentes
 Hunniadas, quibus ad lætas sæpe ebria menfas
 Assidet, et sicco ridet Victoria ferro
 Fortibus in lepores frixos, tostasque palumbes,
 Elixosque simul rhombos, atque ostrea cruda,
 Auxilio veteris Chii, invictique Falerni.
 Dicam, quæ sexûs consurgit flamma minoris
 Longo ex alloquio, dulcique per otia vultu,
 Ardoris, fumique expertem; et lumine puro
 Conspicuum tantum: Qualem sub sydere Lunæ
 Magnus Alexandri præceptor credidit ignem;
 Aut qualem, non corde solum, sed virgine tantum
 Mente, Plato nostro huic ævo transmisit amorem.
 Quid plura his? Per me, quidquid jam temporis acti
 Laudator, nostro prudens avus exprobrat ævo,
 Et fragrante rosa, et molli spargetur oliva.
 Ingentes animas, invictaque pectora Marti,
 Et Veneri, læves Nisos: exempla vocabo
 Italidum posthac Matrum, Latioque canendas
 Penelopas, quæ spectatum, et spectentur ut ipsæ,
 Procedunt patulis et manè, et vespere bigis;
 Vixque domo somnique horas, speculique, cibique
 Impendunt, nisi tunc alibi spectacula poscant.
 Ingenuos, si vis etiam, et nil turpe loquentes,
 Impatiens vel dum madidis calet ira, fatebor
 Aurigas, Nautas, Caupones, atque Gnatones,
 Et Mediastinos; ac tandem nomine docti
 Donabo, quisquis Doctoris nomine gaudet.
 Usque adeo nullum Satyrâ mihi lædere certum est.

ITALIA,

Magna ex parte, externos in mores degenerans.

Ex persona eruditi cujusdam

EQUITIS ROMANI.

SERMO SECUNDUS.

Illustrissimo Viro, Marchioni

UBERTINO LANDI.

E Uropâ longè Cyprium transire relictâ
Oceanum mens est; et vivere moribus illic
Antiquis, ubi Bethlemium nascentis adorat
Numinis hospitium, memoris reus advena voti.
Id mihi jam certum est; nisi fortè occurrat avitæ
Angulus Aufoniæ, et veteris pars mascula Romæ,
Quæ populis mores dedit olim, juraque victis,
Nunc dominis: quæ servet adhuc vestigia prisce
Pectoris, et meritum fortunæ, animumque prioris.
At quota nunc est Italiæ pars Itala tandem?
Scilicet, adverso quantumvis Marte subactæ,
Antiquum tamen ingenium, moresque manebant
Romani. Nunc ipsa, suis jam sponte relictis,
Externos abit in mores. Hac parte catenas

Induit

Induit ingenio, vel quæ jam libera collo est.
 Quædam olim, fateor, forsan pejora fuerunt;
 Sed secreta tamen. Levior, sed publica nunc res;
 Si tamen hæc levior. Teneros defendis honestis
 Nominibus frustra mores, et falleris ultro;
 Romanis nec jam vitiis, gens nostra, laboras.
 Nos utinam falsi! Sed equi, famulique loquuntur,
 Ingentesque domus, nunc festi more theatri,
 Plenæ urbe, et cantu, et strepitu: nunc noctibus altis
 Desertæ, ac pueris tantum, ancillisque relictæ,
 Atque illis, quos admittunt tunc temporis ipsæ.
 Hæc tamen, et graviora, sacri vel tempore macro
 Rhetores exagitant, vel quovis veriùs anni
 Tempore; nam toto passim sic vivitur anno.
 Vix quædam attingam ipse obiter magis obvía; sed quæ
 Democrito bilem possint, risumque movere
 Vel tibi, cui causas præstabant omnia flendi.
 An non hæc veniam, si non, te iudice, laudem,
 UBERTINE, sibi possint mea dicta mereri?
 Dic age; nam viridi sapientia fortior ævo,
 Et generi par ingenium, cognataque virtus,
 Nec tibi iudicium dictant de rebus ineptum,
 Et blando illudi prohibent tua lumina falso.
 Quin etiam; (quæ paucorum nunc gloria) quamvis
 Te Zephyris pelago in magno fatis ampla secundis
 Vela ferant, fyrtes longè, scopulosque latentes
 Prospicis; exemplo nec passim duceris, at te
 Exemplum ipse facis. Sed jam rem persequor. Audi.

Et primò, dum Germanos, Gallosque loquuntur,
 Non possum Romanus homo perferre patronos
 Unius partis tantum: hinc laudare paratos
 Vel quod causidicus nollet defendere Cossus;

Inde, ubi res etiam pateant, et ab hoste probentur,
 Figere theta nigrum, atque in scirpo quærere nodum.
 Quis nunc intrepidis felicia sydera Gallis
 Abnuat, et vero Lodoicum nomine magnum:
 Aut spectet dextram, aut mentem, et par pectus utrique:
 Aut grandes belli numeret, pacisque triumphos;
 Unde minor laceris it crinibus Hæresis, et se
 Relligio dominam regno circumspicit omni?
 Hæc hostis, quamvis doleat, tamen ipse fatetur.
 Haud tamen id multis laudum fatis. Omnia Francis,
 Nil alijs cedunt. Reliquum est Bœotia, quidquid
 Europæ est; nisi quantum externas Gallia quercus
 Dedolat, inque suos fingit saxa aspera vultus.
 Ergo illis semper dulci Rex unus in ore:
 Hunc et solliciti celebrant sermone diurno;
 Interfunt vel dum sacro, et contrarius alter
 Post tergum filet, ac narranda lotalibus audit.
 Hunc ipsis noctes, et amantia somnia reddunt
 Victorem. Sed nullam oculis, aut pectore noctem
 Accipiunt miseri; siquid metuenda sinistri
 Fama refert, nec fors Gallis de more secunda est.
 Tunc iræ faciles, tunc muti, aut vocis avari;
 Seria frons illis, omnisque ingrata voluptas.
 Quanquam alji, Austriacis si fractos Vasconas armis
 Rumor eat, classemve Anglo victore fugatam;
 Usque negare fidem, et vanam ridere Chimeram.
 Quî fieri id possit? Levis hæc vox improba vulgi.
 Expectanda dies, dum pinguis luceat error.
 Scilicet aut nulla est terrâ commissa, marique;
 Aut, si pugna fuit, fuit et victoria Gallis.
 Inde tamen, quamvis nolint timuisse videri,
 Usque timent; sed rem, comitum de mente, suâque,
 Decer-

Decernunt vero abfimilem, falluntque timorem.
 Ut patula contrà aure bibunt, dubitandaque nulli
 Affirmant, quæ fòrs incerti Allobrogis error
 Nuntiat, et nondum famâ narrata secundâ,
 Prælia Germanis, et junctis læva Batavis!
 Tunc Marti finis longo imminet: Austria pacem
 Quamlibet exposcet: fiet prior ipse Batavus
 Exemplum. Reducem, Lodoix jubet, Anglia Regem
 Quamprimùm accipiet.... Sic bella, et fœdera tractant
 Europæ: mox aut lassum cocolate parato
 Ingenium recreant, aut crinem, ensenque venusti
 Componunt; namque hora nurus invisere comptas
 Jam monet, et fortasse alji invisere priores.
 An non magnanimus Lodoix, et Gallia prudens
 Rideat hîc meritò, et sapientiùs optet amari?

At parte ex alia plures pro Cæsare pugnant.
 Dissimilis causa est; sed idem quoque fervet in ipsis
 Ingenium, studiumque inimico cedere vero
 Indocile, ac flecti haud patiens ratione magistra.
 Laudo quidem, plenis tollant quòd in æthera buccis
 Ingentem Leopoldum, et cætera dicere pergant:
 Ut sua fortunet pietate, atque auspice Cœlo,
 Regna, nec alterius malit crevisse ruinâ:
 Ut Thracas toties, et junctos Thracibus ipsos
 Pannonidas, causâ potior, quàm milite, latè
 Fuderit: ut laudis, fortunam expertus utramque,
 Plus tulerit. Vox hæc de Cæsare publica clamat.
 At quis tam patiens, tam saxeus, ut teneat se;
 Grandia dum tetro Lodoici facta veneno
 Distingui, inque illis mentem plerunque secundam
 Culpari videat? Dum solos Teutonas armis
 Invictos, primo validos tantùm impete Gallos

Audiat: his solam fortunam, artemque relinqui;
 Nudum illis Martem adscribi, atque in prælia vires?
 Adde, quod hîc etiam, si fòrs victricia Rheno
 Lilia, vel captæ prope Scaldin mœnibus arcis,
 Fama refert; certo invenies incredula vero
 Pectora, vel nulli factum adscribentia laudi,
 Quamvis id fieri posse haud semel antè negâssent.
 At contrà, siquem referat transisse citatis
 Villicus, aut caupo calcaribus, et pede in uno
 Stantem obiter pugnas Aquilæ narrâsse secundas:
 Ut plaudunt, ut nil dubitant, properisque triumphum
 Literulis jam solliciti testantur amicis!
 Hi referunt alijs, alijs hi protinus, omnes
 Secretò, inque aurem. Sed plura per ora vagatur
 Secretum, totamque implet sermonibus urbem.
 Fit major strages, victoria crescit eundo
 Parte alia; ast aliâ hæc eadem victoria nulla est.
 Quis retulit? Quo missa loco fert Litera? Quisnam
 Id credat, nisi brachatus femoralibus amplis?
 Hæc, et plura alter; simul alter plura reponit.
 Tum remis iterum, ac velis certatur utrinque;
 Jamque fluit fessis sudor; vultusque rubescunt
 Acriùs: exsurgunt voces, et jurgia raucis
 Mixta sonant probris. Tollit quoque sæpe paratas
 Ira manus, et eunt pugni, veniuntque vicissim;
 Veraque de falsa fervent certamina pugna.

Quid porrò infelix faciam, aut qua providus aures
 Occludam cera; ne tales nocte, dieque
 Accipiam rixas, et euntia bella per omnes
 Italiæ jam discordes Urbesque, domosque,
 Cognatos etiam, et sinceros inter adelphos,
 Inter heram famulamque, inter socrumque nurumque,
 Uxorem-

Uxoremque Virumque, atque ipsos inter amicos?
 Ah! leuius, rhonchos tumida de nare sonantes
 Quintilli, miseræ mihi quondam exordia noctis,
 Dulciaque Auroræ rumpentem somnia Brontem,
 Et tonitru massæ alternum a pistore subactæ,
 Ferre queam; et longo recitantem manè Cotinum,
 Et Marci citharam, et rudentis carmina Mævi.
 Mens mihi adhuc recta est, et neutra parte laborat.
 Nil ego Germanis Italus, nil debeo Gallis;
 Nil itidem exprobro. Mea me infortunia tangunt,
 Italiæque meæ. Cur demens plura requiram?
 Addictus nulli, nullique infensior idem,
 Partibus adversis facio communia, nec quæ
 Audiri metuant, aut sint mihi vota pudori.
 Iratum neutri Cœlum fortunet utramque;
 Italiam tantum fervet, nullique relinquat
 Materiem belli, et Martem procul arceat omnem.
 Si tamen, hinc etiam vincat pars una, necesse est:
 Vincat, quam Ratio præfert; cui, iudice Cœlo,
 Causa favet melior, nec adhuc sat cognita Mundo;
 Quandoquidem hæc plures, plures habet illa patronos.
 Nobis, quos turbam voluerunt fata minorem,
 Aut pacem, aut saltem externa inter bella quietum
 Dent animum. Quid me vanis innectere quæram
 Vexandum curis, somnumque subinde, famemque,
 Et veteres etiam amittam maleficus amicos,
 Germanis, Gallisque ignotus homuncio; si fors
 Aut hos, aut anceps Victoria præferat illos?

At aliud simul, ad Siculum quæ longior æquor
 Alpibus a Grajis extenditur, occupat omnem
 Italiam commune malum. Vitium antè vocari
 Jam poterat: lex nunc, et mos civilis habetur.

Quisnam ferre queat, quibus omnia Gallica constant,
 Et pudor est Italos habitu, vultuque videri?
 Jam crinis piget Aufonii, jam sordet amictus,
 Calceus, et petasus; si non censura probavit
 Lutetiæ, si non advectos credimus illinc.
 Inde Latina nurus spernit, noletque minoris,
 Quod Venetus ferat, aut patrio mercator ab Arno.
 Pluris emet, merces vendat si Gallus easdem.
 Tanta fides rebus Francis. OEnotria tellus
 Nil habet infelix tandem, quod blandiùs intret
 Lumina; quod Nisus probet, aut Lavinia laudet.
 Omnia vilescunt, nisi mittat Gallia. Quodsi
 Hæc jubeat: quod heri Priamumque, Hecubamque decebat,
 Cras Helenam faciet, cras fiet Adonide dignum.
 Sin jubeat rursus: quod nunc simul excitat ignes,
 Et plausus, cras aut stomachum, risumve movebit.
 Ipsæ jam putent epulæ, sordentque palato,
 Si nostras coquas est. Si natus fortè putetur
 Trans Alpes; quamvis illotâ foedior ollâ
 Et manibus totam, et totam gerat ore culinam,
 Omnes jam sapiunt, potiores nectare, lances.

Quid quòd, turpe magis cùm sit nescire Latino,
 Aut Tusco sermone loqui; jam nubilis ætas
 Paulatim blæso discit mollire palato
 Semefas voces; mixtisque audire subinde est
 Vocibus Insubriæ, aut Latii, Æmiliæve ferocis,
 Gallica verba, diu gaudet quæ virgo doceri
 Sic placitura proco: namque hæc pars altera formæ est;
 Forsitan et dotis, nisi sint a dote sagittæ.
 Donandum tamen hoc veniâ. Quis perferat unquam,
 Quòd plures, quibus est studii laus, atque sagacis
 Ingenji, situi ac tineis Cicerone relicto,

Et

Et Flacco, et priscis Annalibus, atque Poetis,
 Contemnant ætas quidquid tulit aurea; tanquam
 De trivio, ac pueris tantum majoribus aptum,
 Frænat adhuc, si non ferulâ, quos voce Polæmon?
 Res est digna viro, manibus versare magistris,
 Mirarique diu, atque alijs ostendere, siquid
 Fortè novi, sive a Rhodano, Ligerive, libelli
 Adveniat vel de nucibus, lanâve caprinâ;
 Tale aliquid majora inter namque advenit illinc,
 Et placet hoc magis, et veræ plus artis in illo est.
 O pulchrum! O nitidum! Ut blandè sapit! Ut facilè intrat!
 At cui non moveat tenui fastidia dulci
 Mollior, et nullo robustus Rhetor aceto?
 Quem scalpât, quod pygmææ concinna Thaliæ
 Fistula dilutum crepat, et delumbe sonorum?
 Si mihi tam parvò Phœbus daret esse Poetam;
 Una dies fatis est. Myrtum, laurumque parate:
 Cras ego magnus ero vates. Quæ vilia nunc sunt,
 Quamprimùm magni vendam mea carmina. Quidnî?
 Edam Parisiis, aut illic edita fingam,
 Nomine supposito. Quis non ea protinus optet,
 Si sciat, et mitti sibi poscat, missaque tollat
 In Cœlum, et vates Italos contemnat in illis?
 Usque adeo, ut reliquis felix in mercibus, addit
 Et decus, et pretium Regio nunc versibus illa;
 Unde novas sapiens expectat Livia cristas,
 Et putat Euganeum Crispus venisse galerum.
 Quis porrò stupeat? Jam blandæ gratia linguæ,
 Et Lepor, et Charites, Graiisque Poesis ab oris,
 (Nuper nescio quis tumido sic ore canebat)
 Exul, et Aufoniis, sequitur victricia Franci
 Cæsaris auspicia; et Pindus felicior illuc

Pieridas, Phœbumque tulit. (a) Jam barbarus audit,
Nec satis humanus, cui non aut axe sub illo
Nascier, aut mores licuit, linguamque doceri.
Me miserum fanè! Visus mihi Sequana nunquam;
Et natale solum Latium, et mihi patria Roma est.

Rideor; at misso repetamus seria risu.
Non ea de nobis sentire, aut dicere totam
Gentem illam, bello insignem, studiisque Minervæ,
Crediderim. Plures laudent ibi, do, sua tantum,
Extera contemnant: at longè pluribus ipso
Doctrina, ingenium, virtus, vel in hoste probantur;
Nec tamen aut illis sumus, aut nos dicimur hostes.
Quin ipse, ut de me fatear, quæ Gallicus ad nos
Mittit Permessus, magnorum carmina vatum,
Præcipuè si sint numeris digesta Latinis,
Voluo libens, eademque fruor: simul improbo, si quis
Nostratum fortè aut vanus legisse recuset
Contemptor; nimum aut lector morosus iniquam
Ad trutinam vocet, et naso suspendat adunco.
Et fanè plura huc veniunt e partibus illis
Digna supercilio, curâque exacta sagaci
Pectinis, et speculi: quis enim neget? Invidus ille,
Aut certè rudis est; qui *Cornelios*, *Racinosque*,
Et vos, *Cossartî*, et culto vos ore, *Rapini*;
Multiplices et *Comirios*, grandesque *Rvæos*:
Et te pingentem cultissima Prædia versu
Consimili, ac Pindo, *Vanieri*, plura parantem:
Et te, *Santoli* (sed enim, quo iudice Phœbo,
Quo

(a) Huc (s. in Galliam) tanquam in veram humanitatis Scholam, mittitur quotannis ex omnibus terræ partibus selecta nobilitas, ut cum lingua civilem vivendi modum, posita barbarie, addiscat
Petrus Bertius in Breviario tot. Orb. terrarum.

Quo vatum tandem jam decernente Senatu,
 Ipse *Poetarum Princeps* inscriberis, etsi
 Forsitan invitus tua jam post funera, plures
 Ausonidum ignorant, et pergunt quærere) prisci
 Ore canens Latii, et veri doctissime plectri:
 Atque alia haud celebret, gemino quæ Gallia jactat
 Nomina Permesso vatum celebranda suorum.
 Mitto Oratores magnos; nam Gallia tales
 Et Latio parit, et patrio sermone disertos
 Quamplures: rostris alios civilibus aptos,
 Suggestis alios sacris. Nos sæpe loquentes
 Etruscè audimus cinerali tempore apud nos.
 Nostrorum hinc etiam tam bellè dicere quosdam
 Miramur, quibus est doctrinæ curta supellex,
 Et studium Fabii nullum. Sed Gallia præstat
 Auxilium, et nobis meritò laudatur in illis.
 Tunc aut bile uror præcordia sæva virili,
 Aut malè compresso rumpor penè ilia risu,
 Compti nescio qui quoties super astra Catones
 Extollunt libros; quorum pars optima margo
 Latior, et corium lævi de pumice mundum,
 Aut aliquid blandi spectandum in fronte *Lebruni*,
Bazinive, aut alterius de gente recenti
 Protogenum; namque hoc aliqui de nomine libros
 Pluris habent, tanquam dignos pictoribus illis.
 Ipsi jam Celtæ, quibus est sapientia major,
 Rident, et nobis (plures *nobis* sed in illo
 Excipe) mirantur tanti quosdam esse suorum;
 Dum veteres nostros, quos ipsi habuere magistros,
 Spernimus, et rivos neglecto fonte sitimus.
 Quanquam post veteres, et posteriora tulerunt
 Consimiles illis plures, hodiernaque plures

Tem-

Tempora . Quid ^(a) geminos referam , quos Gallia citra
 Alpes nostra dedit , Grajo , Latioque Maroni
 Haud multum abfimiles , nullique exinde secundos ?
 Quid geminos , quos ^(b) luget adhuc Insubria , Flaccos ,
Lemenium , *Madiumque* ; quibus *Filicaja* passu
 It comes æquali , præeuntem ponè *Petrarcam* ?
 Quid referam , sua carminibus quos monstrat in ipsis
 Nobilitas , quanquam hæc laudum pars altera tantum ,
^(c) *Maphæosque* , ^(d) *Ursosque* ; et te , Musisque , Sophisque
 Note satis , solidique sciens , ^(e) *Hieronyme* , veri ?
 Quid reliquos , quos Benacus jam dulcè canentes ,
 Quos Italus Rhenus , quos et Padus audit , et Arnus
 Nunc quoque ? Quid contrà modulantes carmina plectro
^(f) *Parthenium* , *Cevamque* , et te *Ravafine* , Latino :
 Vosque , o Romani notissima nomina Pindi ,
^(g) *Carole* , quem proprio cognomine donat , *Aquinum* ,
 Atque expectati vates , ^(h) *Carrara* , Columbi ;
 Et te , cui Latium , Tuscumque lyrâ exit eadem
⁽ⁱ⁾ *Pastorine* , melos ; teque , o *Spinelle* , canentem
 Fœcundæ teneros , quibus ardes , Virginis ignes :
 Et vos , (namque inopem reddit me copia) quorum
 Versibus , ipsa legat si missos Gallia , plaudat ?
 Nec minùs ingenti fœcundum Rhetore Cœlum est
 Aufo-

(a) Areostum, & Tassum . (b) Haud ita pridem extinctos . (c) March. Scipionem Maphæi : (d) March. Joannem Josephum Ursi : (e) Com. Hieronymum Frigimelica Roberti, Equites Poeseos, doctrinaque laude, et editis libris insignes . (f) Nicolaum Parthenium Giannettasium, & P. Thomam Cevam S. J. ac Thomam Ravasium Nob. Parmens., Latinos Poetas illustres . (g) P. Carolus de Aquino S. J. (h) P. Ubertinus Carrara, cujus celebratur, & jamdiu expectatur, insigne Poema de Cristophoro Columbo . (i) P. Joannes Baptista Pastorinus ; P. Bartholomæus Spinelli S. J.

Aufonium; quamvis plures abduxerit antè
 Tramite, quo magnus vestigia tuta reliquit
 Arpinas, decor imbellis, studiumque placendi.
 Atque utinam stimulis majoribus alta foveret
 Plurimus hìc etiam (quot tales jactat ^(a) in uno
 Gallia!) Mæcenas studia; æqualisque teneret
 Materies validas mentes, et fortia quædam
 Ingenia Æneadûm; nec soli sæpius essent
 Versiculi, Mundique minor doctrina minuti,
 Fertilis ingenii laus, assiduique laboris!

Sed quò me longè tulit importunius œstrum
 Pieridas veteres inter, notosque Poetas?
 Nostrium ergo properemus iter; nam plura supersunt,
 Tri tior unde mihi est Cœlo mora longa Latino.
 Quid pulchros Parides inter, morisque recentis
 Euryalos faciam? Quî possim ostendere memet
 Coetibus in medjis, ubi sexus uterque disertum
 Postulat, et comptum, Parisinoque ore loquentem?
 Vix Tusco rectè loquor, et sermone Latino.
 Sum rudis ad cultum, nec quidquam præfero blandi
 Aut habitu, aut vultu. Nunquam mihi pulvere crinis,
 Aut toga conspersa est; nisi quem nil tale volenti
 Injicit aut Eurys præceps, aut ocyor axis.
 Ut medicum, speculum vix consulo, cùm mihi pectus
 Languet iners, et eunt vires per membra minores:
 Supposita vitreæ speculum dant veste fenestræ
 Promptius, aut plena facilis crySTALLUS in urna.
 Nec scio, nec molles studeo miscere choreas,
 Ad numerumque pedes, et brachia docta movere.
 Sola mihi ratio passus, tempusque, locusque

Dirigit,

(a) Rege suo, Ludovico Magno.

Dirigit, et plantas naturâ figo magistrâ.
 Si mihi vir princeps, si conveniendus amicus;
 Ingenuas phaleris humanus promo relictis,
 Et quales veniunt vero de pectore, voces.
 Ast Ledam, aut Helenen invisere manè tepenti,
 Dum sedet ad speculum, totumque a crinibus imis
 Ædificat caput; et cerussæ pyxidas illi
 Nunc præbere, sedens contrà; nunc dicere magnum
 Crimen inæqualis nimium, similisque cadenti
 Cincinni, aut cristam paulò laudare minorem,
 Nec volo, nec possum, nec debeo. Pluribus hic mos
 Jampridem ut placeat, mediam pedes ire per urbem
 Innixo ad bigas cubito, et simul ore retorto
 Læves in vultus: si mecum, quæ sedet intus,
 Rideat obliquè, nec semper vertice recto
 Garriat, indigni pretium duxisse laboris,
 Et didici nunquam, et nullo post tempore discam.
 Non ego tam parvi mihi sum, nec foemina tanti
 Ulla mihi est; quando nondum Puer improbus arcum
 Fortius adduxit, telumve in pectore fixit
 Hæsurum, vacuo nunquam, et sine mente relicto.
 Id quoque nunc caveo, dulci ne vulnere mentem
 Auferat, et versis mutet sua nomina rebus.
 Præterea me sancta pii miseratio sexûs
 Jamdudum tangit; quem, longè imbellior ipso,
 Turba virum, vel penè virum, plerunque superbum
 Efficit, infontem licèt, et nil tale merentem.
 Nam cur incedunt quædam jactantiùs, et se
 Credunt esse Deas? Cristas non erigit illas
 Aut decor, aut speculum; (quid enim meditentur in ipso,
 Quod non artis opem poscat?) sed amica sequentum
 Obsequia, et circum admiratio blanda procorum.

Nec

Hæc absint, animusque viris sit in ore virilis:
 Nec Dea, nec Divæ similis, nurus ulla videtur
 Ipsa sibi; puerisque domi, pictisque vacabit
 Staminibus, placitura Deo, placitura marito.
 Nulla igitur, (servent, precor, hanc mihi Numina mentem)
 Nulla queri de me poterit, quod penè coacta est
 Esse verecundam minùs, et magis esse superbam,
 Me nimiùm spectante: colo, calathisque Minervæ
 Quod castas assueta manus, jam talia dudum
 Dedidicit, veniente domum me sæpius; aut quod,
 Me stimulante, ducemque sibi, famulumque gerente,
 Ipsa domo et capiti infestis exire diebus
 Nunc amet, atque omnem, quàm major turba, per urbem
 Spectari, festumque adeo sub vesperis ortum
 (Namque aliquid dandum et pietati) invisere templum:
 Inque domum mox inde aliam divertere, fessas
 Solis ubi curas relevant, sævosque labores
 Aut ludo infanti, aut doctis sermonibus, usque
 Ad galli cantum, Dominæ, Dominique secundum.
 An non, hæc peccet levior si foemina, culpa est
 Tota viri; quando exemplo frænare volentem
 Imperioque potest vel contrà obstare parantem?

Quid quod plura mihi, quæ præsens rideat usus,
 Arrident magis, et nostræ sunt commoda vitæ?
 Quidquid culta novi inducat jam Gallia moris;
 Immutanda mihi tantùm pro tempore vestis,
 Quæ tegat, et deceat: luxum, speciemque relinquo,
 Cui plus argenti, cui major cura placendi.
 Nolo, mihi Germana nurus, Judæave mater
 Vestiat illepidum detonso sinciput auro.
 Ah! tanti non est Crispum, Phœbumque videri;
 Si malè dissimiles accuset barba capillos,

Quam-

Quamvis alternis minor a tonsore diebus :
 Si tam crinitus dicar, quàm doctus habetur,
 Dum nunquam lectos ostendit Scævola libros.
 Malo viri, quales exornant atria, vultum,
 Et nudum, totumque caput: vel si qua capillos
 Poscat hyems, aut mos patriæ, exemplumque virorum;
 Haud timidos præstat crines mihi pectere, quales
 Sponte sua veniunt; Latiamve adsciscere saltem
 Cæsariem, et quæ annos deceat, moresque viriles.
 Nolo galericulum, qui partem obliquus in unam,
 Extensâque comâ brevior, vix protegat ipsam
 Dimidiam, atque omni facilis rapiatur ab Euro.
 Oblongum, latumque, et nulla parte minorem,
 Qualem Ignatiadæ debent pictoribus, orbem
 Prætulerim; quo sit mihi tuta cucurbita quavis
 A nebula, et pluvia, solesque avertat iniquos.

Hæc ego si faciam, et paucis me adungere quæram,
 Quos rapidum contra torrentem mascula virtus
 Dirigit, et duro cataphractos Socrate, vani
 Stare jubet nugas contra, et dicteria vulgi:
 Quò me cunque feram, falso noter indice, tanquam
 Diogenes aliquis; vel quem, Timone relicto,
 Attonitæ Μισάνθρωπον dixistis, Athenæ.
 Quid quòd tota domus, cognataque, fortior illâ,
 Turba simul, nec non ipsi mihi longa sodales
 Bella ferent? Quò me vertam? Pugnare molestum,
 Vincere difficile est; neque enim mihi pectus ahenum
 Vel natura dedit, vel nondum interrita virtus.
 Sin autem patiar vinci, et ferar amne secundo;
 Me miserum! longus mos, ingeniumque repugnat,
 Secretique amor innocui, studiumque Minervæ;
 Et Ratio simul, et stimulis Deus intus amaris

Incre-

Increpitans. Quid iam misero mihi denique restat?
 Ire libet procul hinc, aliamque exquirere sedem,
 Quâ nostræ vigeant animi, vultusque priores
 Ausoniæ; et nullo Tybrisve, Arnusve, Padusve,
 Aut Rhodano fluat, aut Tamesi, aut corruptus ab Istro.
 Talem, spero equidem, aut hic, aut felicior illic,
 Partem aliquam inveniam Italiæ; præsentia quando
 Æneadûm haud pauci sanis inimica queruntur
 Moribus, et domibus fatalia tempora magnis.
 Interea, Numen donec mihi certius urbem
 Ostendat, longos præstet quæ tuta Penates;
 Dulce Palæstinas votum est invisere terras,
 Et loca plena Deo quondam; quaque arbiter idem,
 Atque hominum vindex, hominemque indutus, et auras
 Mortales hausit nascens, moriensque reliquit.
 Hoc mecum, jam certus, iter meditatur Achates
 Impiger, invenitque ratem. Sed fortior Auster
 Jamdudum fremit Adriaco; et, qui ducat in Ortum,
 Aut Zephyrus nobis, aut expectandus Japyx.
 Nunc mihi farcinulas, et cætera comparo, tanquam
 Littoribus nostris abiturus mense futuro;
 Nî mihi dent aliam Deus, et Prudentia mentem.

SUOS AD AUDITORES

Suprema abeuntis Præceptoris Monita.

Cum Auctor autumnalium Vacationum tempore

EX PARMENSI NOBILIUM COLLEGIO,

*Ubi literas humaniores docuerat, propediem
discessurus esset.*

SERMO TERTIUS.

UT mihi nunc, lepores ultro, sociosque relinquens,
Huc ades, o Theodore! Animum flaventibus annis
Majorem, et patria dignos simul indole mores
Agnosco; certique mihi data pignora cordis
Accipio, amplectorque libens. Quis talia præstet
(Unus te præter vix excipiatur, et alter)
Discipulus veteri, discessuroque Magistro;
Dum novus advenit, spesque, et timor omnis in illo est?
Quanquam a te, verum ut loquar, id non spem mihi præter,
Insuetumque venit. Gemino sat doctus ab anno
Jam didici, mens ut moneat te provida semper
Officii, doceatque adhibendi horamque, modumque;
Quamquæ tibi gratos memori sub pectore sensus
Impressit natura, et virtus fortior illâ.
Sed jam age, nunc mecum federas, quando ultima poscis,
Quæ bonus excipias, atque alta mente reponas,
Jam non doctoris monita, at senioris amici;
Namque unum hoc de te nomen mihi denique restat.
Ergo

Ergo, tuis quanquam siquid minùs ipse probavi
 In studiis, si quid culpandum in moribus ipsis
 Adverti; monitor satis opportunus amicè
 Corripui; neque me vitium unquam offendit in illis
 Rursus idem: (cura hæc animi tibi pectore sedit)
 Plura tamen, rarò ex alta mihi dicta cathedra,
 Hic ego privatus paucis, adverte, docebo.
 Nec temnenda putes: seu rursus ^(a) *Candida Luna*,
 Seu te ^(b) *Immaturæ* maneant, Insignia, *Fruges*:
 Sive Stagiræo studeas, seu Justiniano;
 Emerito quanquam e læva tibi pendeat ^(c) *aurèum*
Alvèare, et ^(c) *lecti* pars sis veneranda *Senatus*,
 Cui reliqui assurgunt venienti, adstantque minores.

Et primò, studium quamvis felicius, et par
 Ingenium, inter aves reliquas te ostendere possint
 Aut Aquilam, aut alio devectam ex orbe volucrem;
 Magnum crede nefas rostrum jactare magistro,
 Et vetito audaces pennas extollere Cœlo.
 Esto favens emendenti, auscultansque docenti;
 Neu fronte obducta, aut naso crispante cachinnos
 Indecores, unquam abscedas, tacitusve susurres.
 Vel quo majorem speras a themate laudem,
 Majores longè ille potest exposcere poenas.
 Nam, si fortè oculis tua carmina limet acutis,
 Inveniet Valli multum, multumque Becani:

K

Hæc

(a) In Classe Humanitatis Academia Candidatorum, cujus emblema Luna nova.

(b) In Classe Rhetorices Academia Immaturorum, cujus emblema Fruges adhuc virides.

(c) Totius verò Collegii Academia princeps est Selectorum, cujus insigne ALVEARE cum APIBUS; quod et ipsi Academici numismate aureo insculptum deferunt.

Hæc tibi Sarbivius dedit, hæc debes Venusino;
 Sed malè detorta, atque loco tantùm apta relicto.
 Hæc autem (quæ tanta tuo fiducia furto est?)
 Integra de Danae auctorem tria distica clamant
 Nafonem: nihil usque tui est, puer improbe, in illis,
 Nî dolus, et vetiti temeraria lectio libri.
 Hinc tristis pudor, et risus Cornicis ineptæ
 Te maneat, malè confutum centona, coactum
 Exuere, ac nitidi pœnas expendere furti.
 Rides alludens monitum. Sed quidquid in illo
 Occurrit, tibi sit monitum præsentius illo.
 Sin autem morum censor, læsusve Magister
 Aut scuticam, (scuticam caudati sæpe Magistri,
 Quamvis Æacides, et proles unica Divæ,
 Ipse etiam expertus, siquid peccaret, Achilles)
 Aut illi similem merito pro crimine pœnam
 Intendat; palmam exhibeas plectendus utramque,
 Et lacrymis scelus excuses, soloque pudore.
 Maxima debetur ferulæ reverentia, quamvis
 Clementi in dextra. Nullo me verbere; nullo,
 Quidquid agam, studio certa ultra tempora plectet,
 Sat bonus in mores qui nunc inquirat ineptos,
 Æacus, et causas parcendi mitior optat:
 Hæc inter reliquos jactabat sæpe sodales
 Ille tibi notus quondam comes. Et tamen idem
 Coram alijs pejora timens, veniamque rogavit,
 Et ferulam, et quidquid potuit meruisse videri.
 Hinc pœnam, risumque tulit cerebrofus amarum;
 Et meruit miser esse, et non miserabilis ulli.

Quid verò hîc Curios referam, Fabiosque secundos
 Ante diem, bullis nondum, nucibusque relictis?
 Sive graves vultus recitatus Cinna, theatro

Plau-

Plaudente, inspiret; Latiove insignis in ostro
 Patruus: aut festis tantum spectanda diebus,
 Quam Genitrix misit, moris coma longa recentis;
 Præcipue siquid speculi, Cyprique minutæ
 Accedat, vel tale aliquid, quod foemina præstat
 Nunc pueri studiosa, suis nunc ipsa capillis.
 Ergo alji fronte obducta spectare videntur
 Præceptorem ipsum, et vultu punire severo;
 Siquando læsi officii, aut pietatis omissæ
 Admonuitve palam, aut poenas exegit ab illis.
 Sunt alji, qui vix aliquando prætereunti
 Affurgunt ægrè; nec quidquam, plura rogati,
 Respondent, nisi quod vix affirmantve, negantve
 Verbo uno, vix ulla minùs quo syllaba curta est.
 Inde solum spectant, tacitisque obtutibus hærent,
 Iratis similes. Vix, discedente Magistro,
 Quattuor, aut tria dant reddentia verba salutem;
 Ne videantur inhumani, atque rudes Galatæi.
 Cur iræ tantum, aut tantum gravitatis in illis?
 Causa latet; sed enim causam scrutare latentem.
 Scilicet hæc miseri est apud illos culpa docentis:
 Quòd non aut ventis ingentia vela secundis
 Impleat; ignaramque maris, Coelique carinam,
 Littora deferere, atque altum vetet ire per æquor:
 Seu quòd nec crebro mulcet poppysmate molles
 Auriculas; nec jam precibus, lacrymisque decoris
 Dat veniam, quoties aljis par culpa pianda est.
 At gravitas aljis eadem, et par vultus in omnes,
 Quidquid agant: dubites, vtrum dixisse modestos,
 An tumidos, præstet; sed dicere præstat utrosque.
 Talis erat, quem præterito spectavimus anno,
 Spectandum verè ante alios, digitoque notandum.

Ille salutabat rectus, rectusque bibebat,
Scribebat rectus, faciebat cætera rectus,
Ipfas vel nugas: tanta olli cura Catonis.

Sed mihi nec promptas, inquis, natura ministrat
Verborum phaleras, nec inanis dulcè sonantes
Officii voces: tum scitè compta venusti
Corporis obsequia, et varias vultûsque, manûsque
Blanditias nondum didici, et didicisse molestum est.
Falleris hîc, Scyllamque petis, Theodore, Charybdin
Dum vitare cupis: via tutior inter utramque est.
Est medium in rebus: locus hic virtutis habetur,
Extra quem vitium est, partem in quamcunque recedas.
Dum tumidos nimium minùs approbo; non ego molles
Laudo tibi vultus; nec, nostris Cantaber oris
Si minùs arrides, te mox Allobroga poscam.
Quid deceat, quid non, (quando præcordia finxit
De meliore tibi limo, multumque saporis
Miscuit, et lucis) prudens natura docebit;
Si comitum accedant præsertim exempla tuorum.
Sunt tibi in his plures, quorum intractabile nulli
Ingenium, moresque, et vultus cuique faventes;
Nec jam naturæ, aut fortunæ ingentia dona
Grande supercilium, sed sola modestia laudat.
Ergo, tibi quamvis nulli fortasse secundum
Ingenium; quanquam e prisco tibi sanguine surgat
Nobilitas, sint et dotalia prædia Matris,
Et grandes tituli, tibi quos ex assè relinquet
Patruus hæredi; et quidquid superaddere majus
Hinc fortuna potest, hinc verso Copia cornu:
Nunquam sublimi majores vertice cristæ
Insurgant; nec te gallinâ progenitum albâ,
Nec reliquos vulgus natum infelicibus ovis,

Esse putes. Tibi quam faciant hæc omnia laudem;
 Si non mens sapiens, si non Deus adsit in illis
 Providus, et sanum fortunæ indulgeat usum?
 Ut tibi, quod dubium tamen est, sit vita superstes,
 Majorum hæc fieri possunt tibi causa malorum.
 Adde, quòd, ut vincas plures, longèque relinquas,
 Invenies, qui nil tibi cedant, quiquè minorem
 Despiciant. Sed enim quænam inter mille carinas
 Consimiles; portu dum vix incerta relicto
 Carbasa dant ventis, pelagoque impune feruntur,
 Usque adeo velis, animisque inflata secundis
 Puppis eat, dici ut meritò Victoria poscat?

Quod sequitur, parvū est; et mens mihi fluctuat anceps,
 Eloquar, an fileam. Sed et hoc tamen eloquar, at non
 Ut moneam; mixto ut placeant sed seria risu.
 Grandes nescio quæ voces, et pondera dictis
 Addita firmandis, magnique vicaria cordis,
 Barbatos deceant equites, rerumque peritos.
 Quis ferat infantes jurare viriliter, et se,
 Tanquam homines falli ignaros, ac fallere, testes
 Addere, perque suam rebus dare pondera dextram?
 Septenes vixdum pueri, dum prælia secum
 De lana miscent caprina, de nuce cassa,
 Sæpe Equitem jurant. Poterant jurare puellum,
 Tantumdem est: eques est puer ipse in arundine longa,
 Cui nondum vivo fas est equitare caballo.
 Forsitan, ut credam, Stygiam jurare paludem
 Præstet idem; quando nobis mera fabula Styx est.
 Paucorum tamen hæc res est; neque plectere talem
 Audeam ego morem. Ad summum prudentior ille
 Audiet, emeritos quando expectaverit annos.
 Quanquā, Eques, atque Equitem mulier sortita parentem,

An sint (quod plures jactant) certissima fidæ
 Nomina virtutis, nullique obnoxia labi,
 Nec scio, nec tibi nunc, si scirem, dicere vellem.
 Hoc unum sanè, quorum sapientia major,
 Exclamant passim; nec quidquam dicere contra est:
 Ipsi Trojugenæ argillâ formantur eadem,
 Iliadesque nurus, qua Tityrus, atque Philemon,
 Qua Glycere, et Baucis. Quin multò mollior illis
 Forsitan, humorem nondum decocta tenacem:
 Forsitan et nullis durata laboribus unquam,
 Fingitur in vitium facilis; stimulosque repellit
 Ægrius, et blandum Pueri penetrabilis arcum.
 Multa quidem decoris ratio, et respectus honesti
 Gentilis prohibet; sed longè fortior, intûs
 Arcanos etiam, Virtus, quæ pugnet in hostes.
 Hæc tamen, atque alia id generis majoribus annis
 Conveniant, aliisque locis. Hinc, auspice Cœlo,
 Hinc procul est, monitis quidquid reprënditur illis.
 Quin etiam, quo se vitiorum adversus iniquas
 Exinde illecebras tueatur grandior ætas,
 Gravior hîc teneræ virtus, animusque paratur.
 Atque adeo quantum plures hoc nomine vincis
 Cognatos equites! Quantum, Theodore, secundis
 Cœlitibus debes, cui molles contigit annos
 Exigere, Herculei ad laudem quâ dextera ducit
 Pars bivii; nec jam mora blandior obstat eunti,
 Deliciis Fortuna suis; nec tramite recto
 Lubrica sejungunt magnorum exempla Penatum!
 At nostrum repetamus iter; pars maxima quamvis
 Jam nobis exacta viæ est, ac terminus instet.

Sæpius obliquè mihi, comptulus unus, et alter,
 Perstrictus, (nec te latet) aut dum suggerit ipsa

Lectio tale aliquid, prompta aut occasio poscit,
 Erubuit fortasse, alijs ridentibus; at vix
 Inde minùs crines compsit, speculumque revisit.
 Nunc autem, quæ de nostris Ganymedibus, et de
 Narcissis mihi sit, misso, sententia, risu,
 Scire velis. Paucis rem protinus accipe; quamvis
 Id nostræ præter stadium, officiumque Minervæ est.
 Hic quoque crediderim extremum tibi utrumq; cavendum.
 Nam quisnam ingenuos, Urbisque exempla futuros,
 Discipulos amet incomptos, similesque Cyclopi;
 Quales Diogenes mallet, vel Stoïcus alter,
 Cui pulchræ sordes, cui tantum gloria barbæ?
 Aut quales etiam veniunt ad Palladis artes,
 Extimulante fame, ac fati majoris amore,
 Heu! nimio plures: alji de montibus altis,
 Gentili dignum referentes vomere vultum
 Nimirum, atque habiles Cereri, Martique lacertos:
 Ignotis alji e laribus, curtaque taberna,
 Queis toga sordidula est, tonsi, erective capilli,
 Et pexi nunquam, nisi festis fortè diebus;
 Aut pleno recitant septem cum verba theatro,
 Commodat atque illis vestemque, ensenque, galerumque,
 Et thecas, manibus ridendum tegmen in istis,
 Mæcenas aliquis, vel dives Patris amicus,
 Aut Dominus; namque hi de nato magna Parenti
 Promittunt faciles, miseroque subinde Magistro
 Bœotum invitâ commendant usque Minervâ.
 Adde, quod hic ipsum poëna maiore docentem
 Afficit auditor; dum scriptum corrigit uncto
 Thema in codiculo, productos sordidus ungues,
 Illotasque manus: dum tota sedentis in ora
 Aut porrum, aut cæpam, aut pesti metuenda, sed ipsa

Majorem, haud rarò eructat simul allia, pestem.
 Sæpe etiam, rauco dum pendet stiria naso;
 Inversâve manu abstergit, digitisve duobus
 Exprimit in lævam, et solea terit inde sonanti.
 Id tamen optandum potiùs; ne pinguior ultro
 Decidat, et picto maneat pituita Magistro.
 Nil, equidem fateor, vel longè hìc tale timendum;
 Quippe loci ratio vetat, et civilis honestas,
 Et juvenum genus egregium, patriique penates.
 Curandum potiùs, ne quis contrarius erret:
 (a) Sive frequens nondum natam sibi fingere barbam,
 Inque diem rasis majorem ostendere frontem
 Crinibus ediscat: manicasve indutus odoras,
 Vel dum adstat sacro, lustralemque accipit undam,
 Pyxidulas Tusco ex ebore, argentove Britanno,
 Sæpius offenso quæsita piacula naso,
 Extrahat: aut crebris tonforem Allobroga vexet
 Questibus, et miseros futores in cruce figat.
 Hæc, haud inficior, levia, et quæ comptior ætas
 Excuset; si non aliquid mihi majus in illa
 Significant. Sed enim studium mentisque, comæque,
 Ardua res; nec rara minùs facundia culto
 In vultu, et mores muliebri in fronte viriles.
 Consule mansuras facies in fronte Librorum:
 Invenies calvum Ciceronem, acrisque minorem
 Cæsariem Taciti: fusco simul ore Maronem
 Aspicies, atque ora tuo pallentia Tasso.
 Ipse etiam, quo se Ganymedes teste tuentur,
 Scilicet ingenio, vultuque insignis Apollo,
 Pulvere

(a) Nonnulla hìc, et in Sermone reliquo, perstringis Poeta,
 quæ vix in uno, aut altero Convictorum observaverat, ceterique
 omnes irriserant.

Pulvere nec Paphio sincerum verticis aurum
 Polluit, et nunquam se compfit more Sororis.
 Virtutis quod opus fuerat, non artis, in anno
 Vix Xanto lavit bis, aut semel anne capillos:
 Hic olli ingenua trepidans crySTALLUS in unda
 Pro speculo, et breve consilium vultusque, comæque.
 Momentum tamen ut majus rationibus addam,
 Dic age: Præceptor dum festis antè diebus
 Lethalem procul ex animo depellere noxam
 Admonet, et pensum nulla non luce diurnum
 Virginæ Matri persolvere: dum docet arctos
 In Cœlum, et latos patefacta in Tartara calles;
 Atque adeo hærendum paucis, turbanque cavendam:
 Quis stertit, quis dormitat, gratique moratur
 Impatiens æris sonitum? Vix unus, et alter
 Bellulus; et cui mens longè, latèque vagatur,
 Inque suis tantum longa est patientia nugis.
 Tanti cura comæ est, et formæ grata voluptas.
 Sed quid ego, ad mores quidquid conducat honestos,
 Ingenuasque artes, frustra dixisse laborem?
 Expediam citiùs, quoties latrantibus Umbris
 (a) Salenses per agros, profugos erraverit ignis
 Missilis in Lepores; et notas sæpe myricas,
 Aut salices, aut innocuas offenderit ulmos:
 Quin ipsos quandoque Canes nil tale timentes;
 Nam quis tam luscus, Lepores ut crederet illos?
 Promptiùs enumerem, quoties, displosa sonantem
 Fistula dum fumum emittit, mortemque paratam
 Aut Turdis, aut conspectis Perdicibus, inde
 Infantes viduæ pulli cecidere Columbæ;

Aut

(a) Sala, Villa insignis, ac venationibus celebris; ubi Parmensis
 Collegii Convictores autumnales ferias agunt.

Aut dubio quoties Auroræ a lumine primæ
 Jam medium ad Solem venantes usque sodales
 Per nemora, et sylvas, et inhospita lustra ferarum,
 Viribus exhaustis tandem, vacuâqua lagenâ
 Pulveris, et madidos crines post terga revincti,
 Inclusi vel post humeros pendente crumena,
 Nil præter magnum sudorem in tecta tulerunt.
 Usque adeo in multis tot sunt, quæ carpere solers
 Censor jure queat. Sed pleraque corriget ætas,
 Et sapiens locus, inque loco mora longior ipso.

Tu porrò, quod agis, magnis insistere cœptis
 Perge libens. Sed mens curâ non ampliùs unâ
 Anxia, præcipuum, morum, studiumque Minervæ,
 Credat opus; nec sit quidquam præstantius illo.
 Ego cave, sis ardelio; curæque secundæ
 Sint cithara, et ^(a) *Corvi* gladius, saltusque ^(a) *Mieggj*,
 Ludicra vexilla, et secto de robore Xanthus;
 Et quidquid sani tantùm post seria discunt.
 Jamque vale; et, nostra est unquam tibi siquid opella,
 Quò me cunque feram, memor utere. Perbreve vocis
 Instar epistolium, credas, præsentis habebò.

ADO.

(a) *Digladiandi Magister*. (a) *Magister saltandi*.

155

A D O L E S C E N T I B U S

P O E T I C E S S T U D I O S I S

*Plurium simul Poetarum lectionem obesse plerunque;
ab iisque legendis cavendum maximè, qui amatoria,
ac minùs honesta pertractant.*

S E R M O Q U A R T U S .

FInge tibi, qualem Aufonio Cleopatra marito
Instruxit, quæsitam elementa per omnia cœnam :
Aut qualem ostentat nostro quoque tempore laudis
Ambitiosa fames ; quoties celebrans hymenæos
Jamdudum optatos, uni patrimonia mensæ,
Speratasque impendit opes, dotemque futuram.
Ergo ibi, quæ nostris nascuntur fercula terris,
Ut fileam : quidquid vehitur pelagique, folique
Rarius externi, lassamque invitat orexin,
Concipias. Non jam sylvæ Calydonidos Apri,
Non volucres, Medea, tuæ ; Lucrinave defint
Ostrea, et ingentes Rhombi, Mullique trilibres :
Quemquæ sibi descripta super convivia semper
Ponebat Rhetor Picens, avis unica Mundo
Phoenix, attonitæ spatium admirabile mensæ.
Adde novam cœnæ faciem, luxumque secundum,
Ignotos fructus, alioque ex orbe petitem
Autumnum, et gelidam æstatem, viridemque decembrem.
Adde merum, cujus pretium metuenda senectus
Augeat : adde cados, et Bacchi nomina centum,
Indice quorum opus est miscenti pocula longo :
Et quidquid lento sorbendum molliùs haustu

Advenit

Advenit in cyathis, mensæ ultima cauda, pusillis.
 Quæ malesuada fames, ventrisque insana voluptas;
 Accumbens siquis patina se ingurgitet omni
 Anxius, et nullum impatiens nescire saporem?
 Pallidus insurget cœnâ, crudumque silurum,
 Pavonemque gravem, pugnantiæque ostrea mixtis
 Boletis stomacho eructans nebulone, priorem
 Malit habere famem, vacuæ simul invidus alvo.
 Ut sano potiora forent convivia ventri,
 Ingenuâ dapibus præmissâ pulte futuris,
 Elixum vitulæ pectus lactentis, et assum
 More Italo par pullorum; quos villica misit
 Selectos toto cristatæ de grege chortis.
 Inde aliquid mensæ, stomacho fera grata, secundæ:
 Quattuor, hæc inter, mordentis pocula Bacchi,
 Et veteris; quamvis nostris in collibus orti!
 Cætera turba dapum picturâ pascat inani.

Doctorum scripta, et veterum quoque carmina vatum,
 Quis non ingenuæ ducat convivia menti?
 Magnum operæ tamen est pretium cognoscere, quantum
 Librorum farrago ingens discentibus obstat.
 Non ego, qui notas exercent Palladis artes
 Jamdudum experti, moneo; robustior illis
 Quippe vigor mentis, par et majoribus escis,
 Digerat apta sibi plures in pabula libros.
 Vobiscum nunc sermo mihi est, mea maxima cura,
 O Juvenes; quos grammatico vix pulvere nuper
 Deterfos parte ex omni, et sermone Latino
 Instructos, bifidum ad collem nunc lætus Apollo
 Excipit, ac teneros Musis commendat alumnos.
 Gratum porrò mihi est, quòd non ignota Poesis,
 Quòd placeant versus; quòd vobis nomina vatum

Dicere

Dicere jam promptum est, quos et longinquior ætas,
 Quos ætas et nostra tulit. Sed, protinus omnes
 Evolvat siquis nullo discrimine, nec, qui
 Præcipuè expediant, discat ratione magistra;
 Olli diversæ rudis, indigestaque venæ
 Sorbitio nec jam validas in carmine vires
 Sufficiat, nec de tot præstet vatibus unum,
 Quem referat versu similis, fingatque canendo.
 At pulchrum est juveni quemvis dixisse Poetam
 Extemplo, et partem Tassî, partemque Marini,
 Atque aliquid^(a) Bevilaquæ, aliquid recitare^(a) Pradoni;
 Si jubeat Pater, aut Præceptor notior illo,
 Cognatis circum mirantibus, et plaudentum
 Longo equitum festam ad mensam, et simul ordine matrum.
 Sit pulchrum id fanè; quando tam pulchra fatetur
 Turba, atque accumbens mensæ Præceptor eidem.
 Nil ego reclamo, quamvis fortasse mereri
 Psittacus hanc posset, vel Pica domestica laudem;
 Par illi quando doctor, studiumque fuisset.
 Adde, quòd hinc puero jam grandes vertice cristæ
 Altiùs exsurgunt; quid enim non credere de se
 Audeat, ignotum cui nil putat esse, quod usquam est,
 Quandoquidem rerum titulos, et nomina novit?
 Nec tamen Etruscè est olli, certusve Latinè
 Dicendi stylus: et, siquid scripsisse jubetur
 Aut vincto interdum, aut etiam sermone soluto;
 Plurima materies, sed nec pes, nec caput ulli
 Reddetur formæ; pinguesque subinde soloeci
 Occurrent, phaleris circum, phrasibusque nitentes
 Invitis. Qualis, mavortia ferreus ora,

Nudus

(a)(a) Boileau, Pradon, *Poeta Gallici*;
ille Satyricus, hic Tragicus.

Nudus villosum pectus, fævosque lacertos,
 Et reliquo grandes indutus corpore brachas,
 Pannonides miles nobis spectacula nuper
 Pulchra dedit; dites postquam bacchatus in ædes
 Et manibus speculum, et muliebres vertice cristas,
 Suggestumque comæ, vittasque exinde fluentes,
 Haud tali assueta, heu! capiti ornamenta, gerebat.
 Hoc illud pulchrum est, propter quod publica gymnas
 Spernitur, et multo conducitur ære magister
 Comptulus, urbanoque tenuis tantum ore disertus.
 Ergo, ad propositum ut redeam, si tramite recto
 Ire juvat doctæ paulatim ad culmina rupis;
 Nunc vobis, Juvenes, (id magnus suadet Apollo)
 Qui monstrent iter, et vestigia tuta relinquant,
 Binos, et veteres tantum, concedo Poetas.
 Qui magis expediant, (neque enim fors omnibus iidem
 Expediunt) vestrum quemvis exinde docebo.
 Christiada interea Vidæ, Stellasque vagantes
 Pontani, atque alios illo post tempore Vates,
 Et quidquid mittit laudatis Gallica chartis
 Ad nos Melpomene, paulum seponite. Siquid
 Illorum hinc, atque hinc selectum agnoscere fas est,
 Ipse legam; et, si res poscat, tempusve, locusve,
 Tradam ultro, ex illis vestrum quid cuique legendum.
 Ast alios venæ insulsæ, Marsique nepotes,
 Et Volusi, quorum nunc dicere nomina nolo,
 Quamprimùm aut unctæ, famulo mandate, tabernæ
 Deferat, aut ^(a) lusco det dono Pharmacopolæ;
 Hæc quid enim sperent, nisi scombro carmina, vel thus?
 Audio sed, vestrum quid secum mustitet alter.

Sunt

(a) *Pharmacopola Parmensis Nobilium Collegii.*

Sunt mihi nescio qui Latii, Etruscique libelli
 Versibus insignes: ipsorum in fronte videtur
 Forma Deæ, sive illa Venus, sive illa Diana est;
 Atque faces pueri circum jaculantur Amores.
 Hos ego fortè domi vetera inter scripta repertos,
 Laudatosque mihi, patria huc ex urbe libellis
 Cum reliquis mecum ipse tuli; jamque unus, et alter,
 Quanquam obiter tantum, et vix hic mihi lectus, et illic,
 Mirum est, quàm placuit. Sanè et mihi dulcior ipso
 Virgilio, et magis ingrediens, facilisque videtur.
 Quis vestrum nunc hæc, et talia plura loquatur,
 Dicere non possum. Quis vestrum dixerit olim,
 Nec volo, nec prudens possum, sed dicere possem.
 Ergo, quisquis is est, illos si fortè Poetas
 Servat adhuc, nec fat notos, nondumque nocentes:
 Ilicet aut sancto studii, morumque Catoni
 Deferat; aut rapidis ipse ultro, sævior illo,
 Addicat flammis. Poenâ nil pulchrius istâ
 Hinc læto spectet Pudor, inde Modestia vultu.
 At Vates cur in teneros, et amare docentes
 Durus ego vates? Id lubrica scilicet ætas
 Imperat, et nimium pueris, heu! dulce venenum;
 Siquod in argento præsertim, aut splendet in auro.
 Unde, rogo, sæpe hæc ætas, virtute relicta,
 Vertit iter? Primæ veniunt in carmine flammæ.
 Inde novus venis calor, ignotumque medullis
 Serpit nescio quid, longæ præludia febris.
 Cedit laudis amor, discendique æmulus ardor
 Languet iners: jam desipiunt et Palladis artes,
 Et pietas, et cura Deo, divæque placendi
 Parthenidi. Vultus alios, alia ora tueri
 Jam placet; et, formas dum mens jejuna revolvit

Carmi-

Carminibus pictas, amor est jam cernere veras.

(a) Vosque mei quondam comites, o terque, quaterque
Felices, tota fas est quibus urbe vagari,
Quandocunque libet! Primi nunc vespers ortu,
Mollia quâ lentis captantur frigora bigis:
Nunc quâ festum implet templum peregrinus Arion,
Aut tacitum Siren longè conductâ theatrum:
Nunc compti quâ conveniunt equitesque, nurusque,
Ut choreis, ludoque vacent; aut noctis amicæ
Innocuas lætis ducant sermonibus horas.

Ecquando longas liceat rupisse catenas
Et mihi; quamquē miser jam nunc intelligo, cara
Libertate frui? O sævi mihi carceris instar
Triste Sodalitium! O durus Pater! Ergo manendum est
Hic mihi tres propè adhuc annos? Jurisne peritum
Esse Equitem juvet; aut Logicen, Physicenque, aliasque
Patritium hic deceat juvenem nunc discere nugas?

Sed jam cæca loquor plerisque ænigmata. Quidnî?
Non hæc historia est, aliquid sed verius ipsâ;
Id vobis tamen est Sphingis, quod gratulor, instar.
Ergo, ne morbo quisquam, votoque laboret
Consimili, vatem prudens procul arceat omnem;
Unde novum tenui pectus pice lubricus ardor
Molliat, et vafro sensim præludat amor.
Quin veteres quosdam haud tutum evolvisse Poetas,
Eunuchi nisi sint, atque hinc, atque inde minores;
Quippe illic Jovis insidias, et Apollinis ignes,
Pluraque de genere hoc, vittis quæ Naso solutis
Concinit, inversis dum narrat corpora formis,

Inve-

(a) Verba Adolescentis cujusdam, qui in Collegium redierat; postquam autumnalium vacationum tempore major, quàm par est, agendi, vagandique libertas a Parentibus permissa ipsi fuerat.

Inveniat simplex puer, et magis hæreat illis.
 At quid in hoc vitii est? Ficti narrantur amores
 Scilicet, et toto nihil est, nisi fabula, libro.
 O magnum fanè Sophon! An non sæpe theatro
 Das lacrymas, nec habent quidquam infortunia veri?
 An non, si pudor est, velo pictura jubetur
 Obduci, qua vel Danaes, vel fabula Ledæ
 Cernitur, aut libro desumptum crimen ab illo?
 Usquè adeo mentemque, animumque immissa per aures,
 Perque oculos, pulchri species, et amica voluptas,
 Ingreditur blandè; neque enim, licèt addita falso,
 Ipsa simul falsa est: aliter nec falleret illud.

Sed magis Etruscos quosdam exhorrescere vates,
 (Vix notos famâ tantùm mihi, credite, vates)
 Siquis amor, siqua est vitrei tutela pudoris,
 Discite nunc, Animæ insontes. Præsentius illis
 Virus inest, et dira lues; quippe illico mentem
 Vel sine Farnabio, et præcordia molliùs intrant.
 Quid quòd et (o nostri labes, et dedecus ingens
 Permessi!) haud rarò bacchantur fronte minori,
 Quàm veteres; quod enim non implet Cynthia carmen,
 Aut quæ non oculos, aut crines pagina Cœlo
 Evehit, et lenam locat inter numina formam?
 Cùmque suos, eademque sui pulcherrima Nati,
 Parthenis exhibeat, nova Cœli gaudia, vultus,
 Christiadæ causam vati, pretiumque canendi:
 Cùm simul ipsa suos vati promittat amores,
 Quodquè magis mirum, vatis cùm poscat amores;
 Ah! malè secreta læves de pyxide vultus,
 Imbellesque genæ, cognataque vermibus ora,
 Eripiunt vati mentem, ingeniumque profanant
 Mollius, et vetitis incessant carmina votis.

Nec jam secretus pudor, aut reverentia famæ
 Hæc alios celare jubet. Jam publica fiunt,
 Versarique manu miseræ placet usque juventæ;
 Et memor hinc læto speratur gloria vati.
 O pudor! O, castæ quondam, fors impia Divæ!
 Hoc prodesse tuum est, hoc delectare, Poesis?
 Causa tamen jam nunc longum levat una dolorem:
 Nempe legit, laudatque eadem, quæ protulit, ætas
Lemenios, *Madiosque*, et ^(a) quem Florentia jactat
 Patritios inter vates; Patresque togatos.
 His quippe, atque alijs tam magna exempla sequutis
 Ingenuum debes cultum, tutamque pudori
 Virgineo formam; nec jam minus ore modesto
 Pulchra places, nec pulchra minus tibi gratia morum est.
 Ergo, tibi quondam, atque alijs gratissima, Vatum
 Turba minor, (sive id mores, seu cæca ferebant
 Tempora) cui Paphio fractum, atque imbellè sonabat
 Uncta chelys lardo: dignum melos æthere puro,
 Ignotumque sibi, nec jam sperabile carmen,
 Attonita bibit aure procul, vocemque, lyramque
 Ipsa suam premit ultro, omnique ex parte relinquit
 Vatibus Etruscam venientibus Hippocrenen.
 Diffugiunt latè turpis Lepor, oraque picti
 Fœda Sales, junctique dolis Risusque, Metusque;
 Atque omnis falsæ Cypridos, Puerique procacis
 Turba sequax. Festo succedunt agmine contrà
 Virgineo Charites vultu, Pietasque, Pudorque,
 Et sanctus Dolor; et quidquid Jordanis ad undas
 Tristia Jessæo deduxit carmina plectro.
 O nostri nova nunc facies, et gloria Pindi!

Atque

(a) Vicentium Filicaja, Senatorem Florentinum, eundemque præstantissimum Poetam.

Atque utinam At num, quæ videor mihi pulchra tueri,
Prospiciunt alji; an me ludit amabilis error?

Vos ergo, hîc pueris morum Deus esse Magistros
Quos dedit, ac studio Patres, et amore secundos:
Pergite damnatos procul hinc avertere Vates;
Quippe, licet profugi, mentita fronte vagantur
Huc, illuc; et adhuc miseris vis sæva nocendi est.
Præcipuum vobis sit, ut est, inquirere, nequis,
Tuta velut captans mus tempora, tramite cæco
Subrepat furtim, curamque eludat inanem.
Tum juvenum (fani nimirum id sponte Parentes
Concedunt) nec vos intrò suspecta tueri
Scrinia; nec pigeat secretâ evolvere dextrâ,
Quos etiam exponunt ipsi longo ordine, libros.
Forſan in his a tergo aliquis sit nomine sancti
Inſcriptus falſo auctoris; ſed aperta docebit
Frons libri, quàm non idem, ac diverſus ab illo eſt.

Intererat Sacro, meus olim auditor, Alexis,
Egregii puer ingenii; ſed mobilis idem,
Nec patiens ſtudii. Quid quòd, malus hoſtis utrique,
Obſtabat genus, et ſpecies: nimiùmque Parenti
Dilectus, moroſus erat, graviorque Magiſtro?
Ergo inter reliquos Sacro ſemel ille ſodales
Cùm, matutino jam ludo egreſſus, adeſſet;
Sæpe obſervanti (pars hæc quoque magna Magiſtri eſt)
Longè alium mihi tunc ſpectare videbar Alexin.
Quippe gravis, tacituſque, et vultu immotus eodem,
Neſcio quid, ſacro meditantis more, legebat:
Virginea aut credi poſſet Pſalmodia, pœnas
Aut Enchiridion monſtrans poſt fata timendas.
Hæc mihi jure tamen potuit ſuſpecta videri
Tunc pietas, et jure fuit; nam tempore Sacri

Lædere nunc pedibus, cubitoque urgere sodalem,
 Nunc oculos circum, mentemque assuetus euntem,
 Vertere, cur subito tantum mutatus ab illo?
 Inde ego posticus, ne quid deprendere posset,
 Paulatim accedo muto pede, jamque legenti
 Adsum improvisus: nec me venisse putavit
 Ille tamen; nisi dum, subito ceu fulmine tactus,
 Sensit sublatum e manibus, stupuitque libellum.
 Sed quid in hoc metui posset fraudisve, dolive;
 Cui geminam nigro piscis de tergore frontem
 Jungebat duplex, niveo perfecta metallo,
 Anfula: quod frontem extantem medium inter utramq; est,
 Vivaci obductum fulgebat lævius auro?
 An non hæc deceant sacrum, ostendantque libellum?
 Hæc erat ipsa tamen potior mihi causa timendi.
 Inspicio titulum, tituloque exterritus hæsi:
 Hei mihi! *Pastor* erat, sed falso nomine, *Fidus*:
 Qui tot oves, qui tot per mollia subdolus agnos
 Pascua seductos Cypriis immiserit agris;
 Unde capræ rediere, hædique subinde petulci.
 An non sub tanti pius, atque modestior idem,
 Pastoris curâ noster simul esset Alexis?
 Nempe preces, aptosque Sacro tunc, doctus ab illo,
 Volvebat Psalmos, sanctumque bibebat amorem.

IN IMAGINES

Minùs modestas , ac liberiores ,
Quæ venalibus in Chartis præsertim visuntur.

SERMO QUINTUS.

AD THEODORUM,

Suum olim discipulum.

Nunc age, jam molles cautus legisse Poetas,
 Cognatos cave Pictores; quibus æqua potestas
 Quidlibet audendi semper fuit. At mihi torvæ
 Rumpantur buccæ, vitreusque exardeat acri
 Felle dolor; si cuncta oculis metuenda pudicis
 Irato feriam Pictorum crimina plectro.
 Ergo alji sævum tragico bacchentur hiatu
 Carmen, et incestas poscant ab iudice morum
 Ad flammam tabulas; nec pœnam vitet Apelles.
 Parrhasios agitet tantùm mea musa minores.
 Quanquam et in his dubius labor, et res plena pericli est.
 Jamque novus castæ, ut video, subit ora Camænæ
 Pallor, et insuetus totos tremor occupat artus;
 Quippe, utrinque tenax ne sit, timet anxia, limus,
 Lubricaque in medio via, nec pede latior uno.
 An non præstet iter Musæ differre timendum,
 Dum paret aut ocreas, aut altos illa cothurnos,
 Atque animum; ne quid via, vel metus obstet eunti?
 Id porrò expediat, nî tu tamen usque repugnas.

Ipse datam cras deinde fidem, promissaque verus
Exequar; aut certè, si non cras, luce sequenti.
Interea, de proposita tibi scilicet ut re
Dicam aliquid, lepido dignam nunc accipe risu
Historiam; lapso nuper quæ contigit anno.

Sub medium Martis mensem, cùm Sole tepenti
Sepibus excurrunt propiùs, fossisque lacertæ,
Et nostro apricas Progne quatit aere pennas;
Perque cruor venas teneris salit acrior annis,
Nec potis est illos raucus frænare Magister:
Venerat et doctis nostræ Ganymedibus urbis,
Ipsis et nuribus, quibus est sapientia major,
(Scis bene, quas multis sapientes dicere mos sit)
Jamdudum nullam non expectatus in horam,
Gallus homo. Gentis communi nomine notum
Sic illum dicunt: proprio tibi nomine notus
Fòrs erit: ipse unum id memini, quod desinit in *Tet.*
Jam verò, Ausonium patriæ postquam intulit aurum,
Inde redux capfas librorum quattuor, et tres
Attulerat pictis confertas undique chartis,
In quibus insignes spectes equitesque, nurusque,
Præcipuèque nurus; namque harum copia major
Venditur, atque illas jam passim fingere mos est
Nunc ludo intentas: nunc quales excipit aula,
Comptas, atque graves: nunc quales pulchriùs ipsæ
Excipiunt venientem equitem: nunc denique quales
(Mitto alias formas) morosum fingere se se
Ad speculum, Nisumque solent audire videntem.

Ergo hominis post adventum Sol tertius ibat:
Ipse domo, atque alter mecum collega laboris
Palladii, simul egredimur. Pomœria propter,
Undantis procul a strepitu, populique tumultu,
Mens

Mens erat ire; frui Cœlo quâ posset aperto
 Fessus uterque graves post longæ gymnadis horas.
 At, seu nos tulerit fors, seu mens prævia Cossi,
 (Collegæ id fuerat nomen) transivimus illac,
 Quâ nitidam Galli, notissima signa, tabernam
 Monstrant expositæ longa cum casside Nymphæ.
 Tum Cossus, paulò Gallis addictior, et quem
 Scire juvat, quidquid librorum Gallia mittit:
 Mecum adsis paulisper, ait, quando ipsa taberna
 Nos ultro invitat. Nova secum, dignaque lectu
 Plura tulisse ferunt hominem; mihiq; unus, et alter
 Est opus, haud aliàs inventus, Gallicus auctor.
 Ingredimur, quando per me mora nulla volenti est.
 Ille hominem amplexus, veterem compellat amicum;
 Et quid agat, cur hoc tam ferus venerit anno?
 Ecquid Racini secum ferat? Anne Pradoni
 Exierit quidquam melius? Nuribusne disertis,
 Contra Ignatiadas, Iprensis turba legendum
 Ediderit quidquam probrive, salisve recentis?
 Annè legi tandem facundia sacra Ruæi
 Possit; et ^(a) alterius, cui Gallia tota loquenti
 Plaudit, et invictus Lodoix? Tum plura requirit
 Impatiens diversa, neque illum verba parantem
 Respondere finit: discendi tanta cupido est.
 Interea varias circum tunc ipse figuras
 Intentus meditor, si fors ea tædia fallam;
 Namque hîc, ut video, nobis mora longa futura est,
 Speratas captare licet nec jam ampliùs auras.

Mutatas hominum datur illic visere formas,
 Quas tener, heu! nimiùm cecinit Sulmonis alumnus.

L 4

Hic

(a) P. Bourdalove.

Hic et Cyrrhæus fugientem Daphnida vates
 Insequitur: vaccas idem pavisse Pheræas
 Cernitur, ignota turpis mercede bubulcus.
 Hic miserum totæ discerpunt Orphea Bacchæ;
 Fatalique suum Meleagron stipite damnat
 Thestias, et victrix soror est genitricis in illa.
 Hic laceras vestes meditatur, falsaque Thisbes
 Funera deplorans, perimit se vulnere vero
 Pyramus. Adveniens ferrum in sua viscera Thisbe
 Vertit idem, neque adhuc gelidum complexa cadaver
 Procumbit: sola, heu! miseros mors jungit amantes.
 Hæc argumento peccant; sed imagine nullos
 Offendunt oculos: amor est miserabilis illic,
 Et furor. Et cui tam carè insanire voluptas?
 Plura tamen post hæc tenero nocitura pudori
 Prostabant, flammæque dabant, flammæque merebant.
 Nam cui spectetur currens Schæneia Virgo;
 Aut monstro, evinctis manibus, devota marino
 Filia Cassiopes; aut quales vidit in undis
 Inscius Actæoni Dryadas, Phœbique Sororem?
 Inde Jovis falsi vultus, et cætera Divûm
 Furta sequebantur, quibus olim fabula Cœlum.
 Tunc læso trepidos averti lumine vultus:
 Forsitan et subitæ mihi torva vicarius iræ
 Ora pudor subiit; quis enim prohibere pudorem,
 Aut justam possit, dum talia conspicit, iram?
 Senferat id prudens Gallus, digitoque videndas
 Ostendens alia diversas parte figuras:
 Hæc sacra Historia est; nil non sanctum, inquit, in illa.
 At calidam fugiens vivos elabor in ignes.
 Primam conspicio longis cum crinibus Evam;
 Qualis erat nondum fatalis conscia pomi,

Et poterat salva tunc solùm fronte videri.
 Inde eadem textas fonti cum conjuge frondes
 Induit, et trepido simul hæc, simul ille pudori
 Consulit; at neuter sat consulit inde pudori.
 Plura dein timidæ veniunt innoxia fronti,
 Quæquæ metum faciant sceleri, et virtutis amorem.
 Ast aliquid tamen haud rarò se se inserit illis,
 Cujus ab aspectu trepidet Pudor anxius, et quod
 Narratum cautè patiens vix audiat idem.
 Nam cujus, quæso, vultus (ut cætera mittam)
 Haud procul Hethæi conjux incauta mariti
 Avertat; qualem specula prospectat ab alta
 Jessiades, cæcumque avidis obtutibus ignem
 Ebibit imprudens? Cui, quamvis casta, probetur,
 Qualis se nulli credit Susanna videndam;
 Visa tamen vafre ferit anxia corda senectæ?

Quod tamen irati major mihi causa doloris,
 Et te, Pictorum crimen commune, videre est,
 Magdalis: ah! quàm non eadem, quàm degener illi,
 Quæ læsi veniam meruit, laudemque Magistri!
 Hei mihi! Qualis eras? Vix audeo dicere: stantes
 Nuda sinus, studioque comas neglecta fluentes,
 Gemmarumque loco, quas vani projicis usus
 Damnatas, lacrymis instructa decentiùs ipsis;
 Et tota ad speculum meditato compta dolori.
 Quis talem credat vultum sua crimina tangant?
 Quem tali doctum vultu sua crimina tangant?
 Ah! non illa dolet, sed amat, sed quærit amari
 In luctu tam culta; neque est ea forma dolori.
 Heu! nimium vel post lacrymas, melioraque fata
 Infelix! Vix talis erat, dum lubrica cerni
 Mortales traheret, quorum nunc tædet, amantes.

Et

Et nunc, credo equidem, mutato nomine fiet
 Hæc eadem, Phryne; vel quam, patriæque, sibi que
 Exitium, Phrygius rapuit Lacedæmone pastor.

Hæc oculos in humum dejectus, pluraque mecum
 Effabar tacitus. Sed, ne morosior essem
 Spectanti Gallo, bilem, stomachumque tenebam.
 Quin, age, tunc dixi, divinæ siqua Parentis
 Est tibi, siue alium vultus gravioris Imago
 Cœlicolûm referens; mihi quam spectare subinde
 Componat mores, mentemque in sydera tollat,
 Exere. Continuò plena depromit ab arca
 Plures ille: Deas veterum, similesve putabam
 Ipse nurus, vultu nitidas, comptoque capillo;
 Quales esse student nostræ, gaudentque videri.
 Falleris at longè: nihil hîc damnare profani,
 Nil potes haud sancti: subjectum conspice nomen
 Cuique suum, tunc Gallus ait, propriamque triumphî
 Materiem. Hæc Agatha est; illa immaturior, Agnes.
 Quæ tenet, hæc, citharam, digitisque intendit eburnis,
 Cæcilia est. Quis non lætis cum floribus illam,
 Dorotheam agnoscat? Plures simul addit; at idem
 Vultus erat plerisque, et cultus corporis idem:
 Omnes Lutetiæ credas hoc tempore natas;
 Aut ubi nunc sanctam Solymen conjungere comptæ
 Lutetiæ, vultuque utramque ostendere eodem,
 Sæpe solent quædam, si vera est fama, Sibyllæ.
 Ergo mihi hærenti dudum, et nihil usque probanti,
 Acriùs obliquo subridens lumine Francus:
 Næ tu, inquit, timidus nimium, imbellisque pudoris
 Religiosus homo es: vultu quem terreat ipsa
 Fœmineo Pietas, et pulchro in corpore Virtus.
 Hoc ipso magis arrident, et pluris emuntur

Sanctæ

Sanctæ Parthenides, si nescis, pluribus. Hinc nos
 Illas, hinc tales Belgæ pinxere priores,
 Vos Itali quoque; nam quantò culpantur apud nos
 Prothogenes vestri tabulis pejoribus? At, si
 Mavis ipse nigra vultus in veste viriles,
 Et mœsta Patrum venerandam fronte senectam;
 En tibi non tot, quin plures. Simul explicat ipsas
 Cœlicolûm effigies; inter quas altera magni
 Lojolæ; Mauros circum erudentis, et Indos,
 Altera Xaverii fuerat. Ne longior essem,
 Nève homini labor esset inutilis; utraque Imago
 Empta mihi. Quanti? Justo dedit ille minoris,
 At duplo pluris, quàm si foret edita Romæ:
 Parisiis siquidem pretium venisse secundum est.

Tum Cossio tandem, (neque enim jam exire parabat,
 Nescio quid sacri postrema in parte tabernæ
 Dramatis evolvens: (a) *Ataliam* nomine dicunt)
 Ohe! jam serus latè crescentibus umbris
 Vesper adest, dixi: quid adhuc impune moramur?
 Ille, velut longo somno excitus: O mihi magni
 Racinum, exclamat, Senecæ instar! Blandus ut intrat
 Pectora, seque fibras versat sinuosus in omnes!
 Hinc laudata mihi lecturus carmina surgit,
 Innectitque moras. At, cùm non segnior illum
 Urgerem, quantum nostras repetentibus ædes
 Restet iter, primasque invitet ut hora lucernas,
 Pluribus inculcans; Gallo committit in aurem,
 Plurima, mox eadem rursus commendat eidem.
 Inde domum tandem obscura jam nocte redimus.

Ad

(a) Racini *Tragædia sacra, quæ inscribitur Atalia*.

A D E U M D E M, IN IDEM ARGUMENTUM.

*Et quàm incommoda Pietati, ac Sapientia sit hodierna
Seculi Mollities.*

SERMO SEXTUS.

EN tibi me, Theodore, hesternis stare paratum
Promissis. Sed adhuc, dum certus scribere tento
Nec puero, et cauto venturum carmen amico,
Anxia scribentem nigris circumstrepit alis
Suspicio; et centum Pudor ipse ante ora Timores
Ire jubet misero, calamumque subinde moratur.
Et, tibi agenda quidem est totis mea causa lacertis,
Exclamat; quid enim misero non usque Pudori
Damnorum tulit, heu! peior Pictura Poesi?
At, ne quid noceas, dum vis prodesse, cavendum est,
Nève sit exemplum nimio ^(a)*Rosa* percitus œstro;
Nam nec sæpe loqui tutum, quod turpe videre est,
Nec pictum quod damnatur, fas carmine pingi.
Hæc, et plura monet; tum singula verba canentis
Ad trutinam dubius vocat, adstantesque Timores
Consultit: hoc nimium est, hoc est audacius, illud
Prætermittendum, dicendum obscurius istud.
Me miserum! Tusco similis nunc esse Philæto
Ipse mihi videor, dum tentat, nec tamen audet
Effari, quod dudum agitatur. Primò anxius hæret,
Mox idem ambages, et longa exordia lentus

Premitt-

(a) Salvator Rosa, Etruscus Poeta, cujus extat liberiores in Picturas liberior fortasse Satyra.

Præmittit; tum rem aggreditur, paulùmque moratur,
 Et timet, et dubitat; gaudetque interprete mentis
 Auditore suæ, sic ut sciat iste, quod ipse
 Dicere vult, neque vult tamen id dixisse videri.
 Ergo, quidquid habes hîc, tu bonus accipe, quanquam
 Aut truncum, aut curtos exuccum forsitan artus;
 Quandoquidem rigidi exactum ad præcepta Pudoris;
 Effugit nisi siqua ipsum vox fortè Pudorem.

Unde, putas, tanti fiunt, quas Gallia mittit,
 Illius et noster quas pingit finius Orbis,
 Venales Chartæ; quid enim raræ artis in illis,
 (Excipio paucas, ut opus majoris Apellis)
 Fingere cùm similes tentet, qui limina pingit
 (a) Crine ruber, rorisque emendat signa canini?
 Imbelles, quamvis invito nomine, vultus
 Nempe gerunt: fòrs inde placent, et pluris emuntur.
 Credere quid dubites? Res jam notissima clamat.
 Aspice, mutatis jam nunc Elementa figuris,
 Fluminaque, et Fontes, et Tempora quattuor anni,
 Quattuor et Mundi Partes, tum singula Regna,
 Virtutes, Vitia, et res demum quælibet, (unos
 Deme viros, quanquam multum quoque foeminæ in illis)
 Ore Deas, humerisque Deas, frontemque, comasque,
 Et vestes referunt, et cætera more Dearum.
 At quales illic tu Divas, aut quibus aris
 Dignas invenias? Quales vidisse severus
 Nimirum fugiat Pudor, et procul arceat; ut se
 Ipse Deo dignum fingat, precibusque paratum.

Id tamen, ut dictum est alio mihi carmine, longè
 Intolerabilius, quòd tales sæpe videmus

Pictorum

(a) *Tapinographus quidam in Parmensi Nobilium Collegio frequens.*

Pictorum vitio veras Heroidas; et quas,
 Emeritis dignas aris, Cœloque receptas,
 Parthenidas colimus: Nam quis tam frigidus, et tam
 Bilis inops, cui non acrem Deus excitet ignem;
 Cui non impatiens sancto jecur ardeat œstro?
 Jam luxu circùm indecori, cultuque profano
 Distinctæ; ac variis digestum, et stare coactum
 Ordinibus crinem comptæ; truncoque patentem
 Expressæ thorace sinum, (quidnam audeat effrons
 Ultra Parrhasius?) passim spectacula fiunt:
 Quæ crines olim insontes, floremque juventæ
 Virgineum, tunica in vili, et sub paupere velo,
 Devovere tibi, tuaque, o Pulcherrime rerum,
 Connubia optârunt tantum: tædasque minores,
 Mortalesque procos, promissaque vana Parentum
 Exosæ, castumque decus vel morte feroces
 Contempta fervare, animamque dedisse pudori.
 Me miserum! quænam chartis se noscat in illis
 Parthenis, aut animi vultumque, habitumque pudici
 Inveniat; nec se potius, suaque abneget ora,
 Heu! nimium diversa suis, inscriptaque radat
 Nomina dissimiles longè poscentia vultus?
 Admiror tamen ingenium Pictoris avari,
 Execrorque simul; neque enim pinxisse patellas
 Quæret inops posthac, supremaque tigna domorum,
 Quando Cœlitibus vultus appingere nôrit,
 Quales nunc multi per templa, viasque, fenestrasque
 Explorant oculo circùm, et venantur eunti.
 Sic veteri (si parva datur componere magnis)
 Crediderim Mundo priscos placuisse Poetas,
 Dum vitiis augent animos, demuntque pudorem
 Grandibus exemplis: dum molli voce, lyrâque

Nunc

Nunc Cypriis actos stimulis in prælia mittunt
 Heroas; nunc igne pari vexata relicto
 Numina deducunt Cœlo, placidumque Tonantem,
 At nuribus tantò metuendum impensius albis.

Sed jam omnem potuit paulatim auferre timorem
 Picturæ, positus rigor, et mos cautus agendi;
 Qualis erat Generis quondam, Nuribusque Latinis.
 Nec jam illa inscripto Pietatis nomine lenas
 Commendat tabulas, et crimina blanda tuetur.
 Simplicius res nunc agitur: pinguntur eodem,
 Quo teneri latè mores candore triumphant.
 Præter Cœlicolas, mos olim exponere passim
 Aut pictâ expressos telâ, impressosve papyro,
 Præcipuos terræ dominos, belloque potentes
 Induperatores; tum siquem publica virtus,
 Sive supercilio dignum quid in æthera ferret.
 Privatis tantùm laribus spectare licebat
 Uxoremque, nurumque; et siquid lævius ipsis
 Depictum vel sanctus Hymen, vel pravus amaret.
 At nunc, sint quamvis, imbellibus ora, animumque,
 Et nuribus plenæ, et plenæ Ganymedibus urbes;
 Quæ non illarum, quis non se conspicit horum,
 Tanquam aliquid spectandum alijs, oculisque nepotum
 Discendum attonitis, venales iconas inter?
 Cui non exemplar, cui non occurrat imago
 Vel lecti Paridis, vel lectæ Heroidos ex his,
 Quas circum properat, quas circum plaudit euntes
 Flagrantum hinc, atque hinc turba anxia Cirratorum:
 Quales aut lacerum Crabrones agmine denso
 Festinant avidi circum volitare caballum;
 Aut fatuos moto fingentem vertice ludos,
 Cognatam Bubonis avem, caramque Minervæ,
 Spectant

Spectant attonitæ circum, exultantque volucres?
 Quid quòd pyxidulis etiam pinguntur eburnis,
 Atque hinc æstivis spectandæ, atque inde flabellis,
 Clorides, atque Helenæ? Nimirum, pulvere flavo
 Quod pascit nares, oculos simul icone blanda
 Recreat Euryalis: et eodem sæpe flabello
 Ipsi nempe sibi ancipites frigusque, caloremque
 Efficiunt. O quot dicenda, tacendaque in hanc rem
 Occurrunt, Theodore! Quot o mihi mascula verus
 Suggestit, atque acri rorantia Phœbus aceto
 Carmina! Sed prudens ultrà vetat esse disertum
 Hic Pudor, et sævo gelidam bonus injicit œstro.

Quod superest; quisnam teneris, Theodore, ruinam
 Moribus, atque annis infontibus inde timendam
 Explicit? An non et calido sub pectore nutrit
 Accensum, et nondum tepido primum excitat ignem,
 Blandior, et vafræ haud rarò lenæ instar Imago?
 Adde, quòd hoc etiam Pictura nocentior ipso est,
 Quòd nunc emendat, nunc celat crimina vultûs,
 Nedum animi; atque novum formæ adjicit ipsa decorem,
 Et nunquam vero Charites in corpore visas.
 Quàm multæ hinc vellent, aliquis Corregius ipsas,
 Aut Raphael, leges doctus, moremque Poësis,
 Exprimeret; neque enim speret se fingere talem
 Ad speculum Venus ulla, diu ut, multùmque labore,
 Qualis apud Vates, aut Zeuxidas ipsa videtur.
 Ergo, si duram paulatim inflectere mentem,
 Propositique tenax pectus mollire videndo
 Vera potest facies; quamvis et nævus in illa
 Plurimus, et vitiiis animus majoribus obstet
 Officio: quid non fictæ mendacia formæ,
 Qualem vota proci, et studium vix exigat artis,
 Posse

Posse putes rudis in fibras, primumque calorem
 Ætatis; neque adhuc, quanto spargatur amaro,
 Edoctæ, pictum potuit quod dulce videri?
 Nec jam opus exemplis; quamvis nec plurima defint
 Exempla. Ipsa hominum Ratio, et natura magistra,
 Siquid corde salit, fatis erudit; ipsaque morum,
 Et juvenum, documentum est, experientia, majus
 Omnibus exemplis. Nam cur, Theodore, Philandro,
 Ut reliquos fileam, nunc molles ore venusto
 Icones arrident; dum mollior ipse severos
 Jam posuit mores; dum cœtus utque frequentat
 Invisos sibi jam, et placituros tempore nullo?
 Et tamen idem annis hinc ab tribus, æmulus Hector
 Dum tibi, virtutis studio, Phœbique vacaret;
 Seu veras fixo, seu pictas, ore tueri
 Qualescunque nurus, ut noxia monstra, timebat.

Ast audi, super hac apud ipsum nempe Philandrum
 Haud pridem mihi re quod contigit. Illius ædes
 Ipse (salutatum nam me convenerat antè
 Humanus) causâ officii vix integrum adivi
 Post bîdium. Excepit venientem humanior, et me,
 Post habitos unâ variis de rebus, ut est mos,
 Sermones, sibi nimirum haud multò antè paratum
 Idem in Musæum duxit: sic ipse vocabat.
 Hoc mihi sed, verum ut fatear, Theodore, vocari
 Grande Gynæceum potuisset: in icone multa
 Pendebant parte ex omni cristæque, comæque
 Fœmineæ, stantesque sinus, mollesque lacerti,
 Et facti ad speculum vultus. Venisse putares
 Lutetiam huc omnem; vel quidquid comptius illi est,
 Et pictum nostras spes lucri mittit in oras:
 Nî tamen id nostris natum mentitur in oris.

Lutetiam, namque hinc merces jam pluris habetur
 Quælibet: Aufoniæ tanta est prudentia gentis.
 Illic et, triplici distinctos ordine, plures
 Conspicio corio tenui, croceoque libellos
 Indutos. Et Narcissis, et vultibus illis,
 Quos ibi cernere erat, bene dignos dicere posses;
 Sequanici plerique etenim, Etruscique Poetæ,
 Rhetores ex aula blandi, Historicique minuti,
 Alter erat scriptor nugarum, atque alter amorum.
 Hæc contemplabar tacitus simul omnia; cum me,
 Ecquid sentirem, blando rogat ore Philander.
 Omnia concinnè, (quis enim neget?) omnia bellè,
 Tunc ego. Sed, veteri si das mihi posse magistro
 Hic uti, quando hoc nunc me quoque nomine donas:
 Hosce libros, vultusque inter quid, quæso, Philander,
 Palladis addiscat prudens, aut Martis alumnus;
 Qualem te nobis jactas, gaudesque vocari?
 Quàm mallem hic, fateor, vates spectare viriles,
 Et magni vultus animi; qui mentis amicam
 Segnitiam excuterent, et fortia facta docerent!
 At non picta Helene, aut mendacis gratia formæ
 Expresit Cajo lacrymas, sanumque pudorem:
 Nempe id Pellæi potuere in Cæsare vultus.
 Nec lævem, cum se formaret Rhetora, frontem
 Spectavit demens, quem postea libera dixit
 Roma Patrem Patriæ, sellâ dignata curuli.
 Nocturno macrum studio, fumoque lucernæ
 Pallentem ante oculos habuit Demosthena prudens
 Tullius: ex illo venit facundia vultu
 Terribilis Catilinæ, atque hoste potentior omni.
 Annè aliquid mollesque genæ, similesque libelli
 Promittant tibi tale? Sed est quoque major in illis
Perni-

Pernicies ; quippe ingenuis et blandiùs obsunt
 Moribus , heu ! faciles , et missum coelitus ignem
 Sæpius extinguunt. Ipsum te consule , nec te
 Forsitan invenies ; nec quæ fuit antè pudoris
 Cura tibi , nec qui pallens ad criminis umbram
 Vultus erat , trepidique pio sub corde timores.

Ille autem (sed mutato tamen ore rubebat)
 Impiger : ingenui passim , respondit , Ephœbi
 Scilicet id faciunt ; quod enim , cedo , crimen in ipso est ?
 Adde , quòd et dandum est aliquid juvenilibus annis ,
 Et studjjs . Plura et decus , et natalis origo ,
 Et , magnæ vim legis habens , mos ipse requirit .
 Nec mihi , quod patrios , vitæ genus , inter agendum est
 Nunc equites , tetricum Brunonis ferre cucullum ;
 Parîetibusve finit nigras suspendere mortes .
 At non hæc , (tunc rursus ego) nec talia quisquam
 Exigat a vobis ; quis enim , quod tristis eremi
 Cultor agit , juvenes prudens , equitesque reposcat
 Urbanos ? Vitæ ratio sua cuique , Philander ,
 Conveniat , Deus ut jubet , et Prudentia ; sed non
 Idcirco vitiis Deus , aut Prudentia quemquam
 Imbellem probet . An Cypriis Carthusia flammis ,
 Urbe procul , lubricisque a vultibus , horridaque inter
 Temporis extremi , et vitæ simulacra futuræ ,
 Sola patet ; stimulisque suis Puer improbus urget ,
 Quos aljjs dura exercet Metanœa flagellis ,
 Jamdudum emeritos rigidæ Pietatis alumnos ?
 Vos contrà , quibus et nondum decoctior ætas ,
 Et curare cutem labor est , genioque vacare
 Præcipuus , solusque dolor minus apta voluptas :
 Nunc veras inter , nunc inter ludere pictas
 (Quamvis quandonam liceat non cernere pictas

Et veras?) juvat Euryali, Nisique sorores?
 Nec tamen infelix audet tela ulla Cupido
 Mittere; nec, quo jam piceum miser excitet ignem,
 Ullus adest fomes. Quodsi tamen excitet, et jam
 Extendat latè, voto frustratur inani;
 Quippe omnis prorsus vobis innoxius ignis:
 Ceu Pueris, quos Afsyriæ reverentia flammæ
 Lætantes stupuit circùm, atque impune canentes.
 Me miserum! cui vel magni scintilla perîcli est,
 Nî celer excutiam; quamvis nec vultibus illis
 Lumina defigam, et sacras operatus ad aras
 Quotidie, precibus reliquum, doctisque diei
 Impendam chartis, nisi quantum intervenit ipsis
 Vix aliquid mensæ, ac somni, et sermonis amici.
 Ast Parides, mollesque nurus præcordia jactant
 (Siqua fides vobis, si nobis vera refertis)
 De meliore luto, nimirum infontis Adami
 Progenies: nos, heu! soboles infauſta nocentis.

Talia fatus eram; nec me jam credere talem
 Poſſe tamen, quales alios plerosque videmus,
 Uſu exploratum longo mihi nempe Philandrum,
 Mitior adjeci. Ne tu, Pater, ille reponit,
 Hic ſacri nil eſſe putes, quod ſæpe videri,
 Sæpe legi ſoleat. Parvam ſimul icona magnæ
 Virginis, (hæc oculos mihi quippe effugerat antè)
 Quæſitumque diu, atque alios, jam pulvere multo
 Undique ſordentem, poſt libros fortè repertum,
 Gerſonem oſtendit: notum ſcis ipſe libellum.
 Ergo nihil ſuper hoc addens, cùm pulvis in ipſo
 Jam ſatis argueret, ſubitoque pudore Philandrum
 Nequicquam invitum afficeret: Pulcherrima, dixi,
 Hæc ſanè mihi præ reliquis arridet imago.

Jamque

Jamque tibi hinc, alto dudum sub corde calentem,
 Extinctum nondum divinæ Matris amorem
 Agnosco, gratorque libens; nec pignus ineptæ
 Hoc, licet exiguum, tamen est pietatis in illam.
 Ast iterum, si das veniam bonus, utar amici
 Libertate: tot hinc me terrent undique vultus,
 Quos aulæ parat, aut festo nova nupta theatro.
 Frustra diva Parens digito monstretur in illis,
 Et minor, et vultu vix conspicienda pusillo.
 Quid faciat nempe illa tuas Heroidas inter,
 Nec pictas vestes, nec fictos compta capillos,
 Nec quidquam ore gerens speculi, morisque recentis?
 Proh! quanto has ipsi comites reor esse pudori
 Dissimiles! Quàm neglecto se mallet in antro
 Nunc iterum, quo læta nurus excepit agrestes,
 Pastoresque bonos; quanquam vultusque, comæque
 Incultæ, atque animus tantum spectandus in illis!
 Quid quòd vix possit, nuribus commixta profanis,
 Virgo tuo sub corde locum sperare secundum?
 Ipsa equidem castos animis inspirat amores,
 Sola pudore suo, solo pulcherrima Nato,
 Quem gremio, vultuque gerit; sed vincit in illis
 Fortior humanos, forma altera, fallere sensus:
 Idque ultro, ne dissimules, potes ipse fateri.
 Ut tamen hinc certi desit tibi causa periculi;
 Virginea cur imprudens de Matre recentes
 Consceleras oculos, et vanis vultibus imples?
 Ah! ne fors alias oculis, aut pectore flammæ
 Accipias, vult sola coli, vult sola videri;
 Nisi prudens alias adsit tibi causa videndi.
 Hanc sancto legem Regina indicit amanti.

Hæc, ut Virgo mihi dabat ipsa, et plura Philandro

Fortiùs inculcans, placido mox ore rogavi,
 (Namque cadens jam Sol, et erat mihi tempus eundem)
 Respiceret famulo priscum in præsente Magistrum,
 Inque locum obsequii veterem excusaret amorem.
 Ille autem (nempe et causa inferiore laborans,
 Atque idem, cum res poscit, tempusve, locusve,
 Dexter, et humanus) priscis hæc addere dixit
 Officiis; quibus usque adeo se jure teneri,
 Ut meritas nunquam par sit mihi reddere grates.
 Inde, extrema domus abeuntem ad limina dum me,
 Obstantem frustra, deducere comiter instat,
 Comptiùs hæc eadem phrasibus repetebat honestis;
 Orabatque simul, si non foret usque molestum,
 Ut sibi me posthac invisere sæpe liceret,
 Atque animi certum, vitæque adhibere magistrum.
 Hæc ille. At nec me quarto post mense revisit
 Vel semel; et bis occurrens mihi fortè per urbem
 Vertit iter callem in lævum, erubuitque videri.

C A R M E N

Suis , exterisque Auditoribus

A B A U C T O R E D I C T U M ;

Cùm , post exactum docendi literas humaniores quinquennium, ad studium Theologiae jam pararet .

*Optimam esse Vitæ magistram , frequentem
Mortis meditationem .*

S E R M O S E P T I M U S .

EXtremum , siquid merui , mihi , Phœbe , laborem ,
Et vos cum Phœbo faciles concedite , Musæ .
At non antiquas leges , certumque paciscor
Judicium . Fesso liceat cantare Poetæ ,
Quod venit in buccam ; dum ne bacchetur ineptè ,
Aut vitio faveat . Solis mihi Pegasus alis
Præstò sit , et nullo lentus captiva lupato
Ora gerat ; sed libertas sit vatis in illo .
Nil tamen haud sanctum mihi , nil haud moribus aptum
Excidet . Et calvi possunt audire Catones ;
Cirrati audirent , mallet licèt ipse , Nepotes .
Annuitis Musæ ? Si non , tamen eloquar ultro ,
Quod libet , et venient invitis carmina Musis :
Qualiacunque mihi verus furor , iraque dictet
Fortior , et qualem imbellis facit ultio sexûs .
Jam nil , Castaliæ (sit fas dixisse) Puellæ ,
Nil opus est vestro posthac mihi numine ; nec , si

Ambas iratus mihi buccas inflet Apollo,
Idcirco sacri lateant arcana Lycei.

Sæpe meos (ipsi vobis testentur) alumnos
Edocui, sceleris puros, formidine lethi,
Exegisse dies, vitamque impendere morti.
Atque utinam non vana illis Cassandra fuisssem!
Namque, ut Zacharides furdæ clamabat eremo
Nequicquam raucus, solaque auditus ab Echo:
Sic ego, vel pueris metuendam funeris horam,
Infidasque moras fati, falcemque paratam,
Parietibus nudis inculco, aut auribus illis;
Quas vigili cera fallax armavit Ulysses,
Dum tacita Siculas vitavit puppe Camœnas.
Quis crebræ fructus, longæque Paræneseos? Vix,
Claudite jam libros, dixi, jam debita sacris
Imminet hora: sacris debentur sabbata: nullum
Sit vobis tanti studium. Pars protinus omnes
Obnubit vultus, extensaue pallia jactat
In lævam: (sed rara tamen sunt pallia, nam nunc
Idem ensis brumæ, idem æstatis pallia supplet:
Remque ultro laudo; nam pallia sæpe teruntur
Tantum uno, at plures idem ensis durat in annos:
Nec ferrugo nocet, nec tempore Scanderbechi
Quòd fuerit: fatis est oculis, laterique quieto,
Si quidquam vaginam implet, capuloque relucet.)
At res quæque mihi remora est: rem persequor ipsam.
Sollicitos tunc componit pars altera libros,
Compositosque loco removet, rursusque reponit.
Pars calamos tergens atramentaria claudit,
Et strepit: hæc eadem, strepitu majore, secundo
Includit mox doliolo: (sic nomine dicunt
Ex fago bifidam, nectit quam cochlea, pixîn.)

(a) Vix tantum resonant fora primo vespere, quando
Fixa catenatas claudit compago tabernas.

Demisso hic frontem petaso tegit, atque minori
Seria promittit vultu, tristisque minatur.

Implicitis curvus scamnum premit iste lacertis;

Sustinet erecto mentum cubito alter, inertis,

Et lasso similis: placido præludere Morphee

Haud posset melius. Vel apertis sæpe fenestris

Somnus sponte venit, cum sævus verba Magister

Criminibus factura moram, segnesque medullas

Intratura parat. Sed quadrans effluit, et vix

Expectata diu venire silentia tandem.

Excreat antè tamen certatim, omnemque sonanti

Gymnada quisque replet tussi. Jam tunc ego sacrum

Tristior effatum pulla voce intono, sanctos

Incussisse metus ardens, animæque tumultus.

Illud mox patrio repeto sermone, subinde

Inculcans, partesque secans industrius omnes

Pluribus expono: tum, discere quidquid ab illis

Expediat, clara doceo, facilique Minerva.

Utque magis faciant aliena pericula cautos,

Horrendos Juvenum interitus, inopinaque subdo

Funera: nec me de libro dixisse pudebit

Hæc eadem; neque enim tales mihi fingere casus

Aut libet, aut promptum est, ut, nobis tempore macro

Auditus, bonus ille Orator sæpe solebat.

At, dum sollicitus toto me pectore vexo,

Pallentesque metus quærens, lacrymasque paratas,

Intellecturum duco circum undique vultum;

Me

(a) Plura hic, et infra per hyperbolem dicta, et tantum poetice.

Me miserum ! cubito urgentem premit ille sodalem
 Callidus, atque oculo doctorem respicit uno .
 Juglandes parte ex alia, vel sicca Bathyllus
 Semina corrodit peponis; metuensque videri
 Protegit ora manu, et crebrum sine rheumate tuffit .
 Pars blandè stertit, pars e regione sedentem
 Nutibus alloquitur certis, digitosque loquaces
 Explicat; et similes reddit pars altera voces .
 Grandior haud quisquam deerit, qui fronte Catonis
 Castaneas, aliasque nuces, nugasque minores
 Ruminet; atque utinam nugas tantum. Unus, et alter;
 Quattuor ad summum bibulo tunc pectore, vel sex,
 Excipient avidi, quæ possint scalpere fibras
 In melius; stertentque minùs cervice solutâ .
 Ut tamen id faciant, quidnam speremus ab illis?
 Ut mulier, puer est: eadem mutatur in horam,
 Et vultu, et capitis nunquam spectabilis uno
 Suggestu; nisi si mens sit, pietasque virilis .

Sed postquam crebri tinnitus æris acuti
 Indicunt ludo finem, atque exire jubentur
 Invisis tandem loculis, et carcere sævo
 Discipuli: jam nil memores post terga relinquunt,
 Quidquid Præceptor crepuit, mortemque, minasque
 Judicis, et Stygio Lemures in gurgite nigros .
 Hoc opus, hic labor est cunctis exire priorem:
 Jam clamant, jam festinant, se seque vicissim
 Urgent solliciti. Temerè properantibus obstat,
 Qui præit; hunc cubito feriunt illi: Ciceronem
 Hic jacet iratus, facit hic sua tela Maronem;
 Nec scriptis illis parcit, quibus usque parandis
 Præceptor coenam, somnumque reliquerat. Ille
 Pallia scissa dolet, raptum petit iste galerum;

Amis-

Amisſum hic quærit caliendrum, et vertice nudo
 Jam minor eſt. Pleno feſtiva cucurbita riſu
 Spectantum excipitur; mox caſum imitantur ineptum
 Hinc, atque hinc alji, raptâque ignobile ſyluâ
 Sinciput oſtendunt, colaphiſque ſonantibus olli
 Dant plauſum. Pugnat circum pro crinibus emptis
 Pars fugiens, comitumque manus eludit inanes.
 Cætera quid memorem? Sed in hoc plerunque Parentes
 Culpandi, aut pueros cuſtodi tradere nulli,
 Aut nunquam mores ipſorum ex ore docentis
 Diſcere ſolliciti; nam prolis maxima cura eſt,
 Quòd minimi conſtet, quòd nulla moleſtia fiat.

Hæc miſerum plerunque manet fortuna Magiſtrum
 Poſt bilem, laſſamque animam, vocemque minorem.
 Seria vix intrant pueros, niſi numine dextro
 Inſinuet ſeſe Deus, et præcordia tangat.
 Hic bonus adſpiret: nugis, mora nulla, relictis
 Exuit Euryalus mores, vultumque priorem,
 Et ſolo Muſas, Phœbumque in carmine jactat.
 Cura prior placuiſſe Deo, parere Magiſtro
 Altera: nil ultra leges, nutuſque docentis
 Excurrit; niſi ſi plus æquo fortè laboreſcit,
 Impiger æquales dum vincere certat Achilles.
 Primum Gymnaſ habet; ſed poſtquam Virginis aram
 Inviſit pius, et Muſæ cœleſtis amicam
 Imploravit opem. Feſtis celebrata diebus
 Primum Tempſa vident, neglecto ſæpe capillo;
 Dum ſtertunt molles cara in lodice ſodales,
 Nec rumpit pingues vox Palladis ænea ſomnos.
 Solus abit plerunque, aut uni junctus Achat
 Moribus, et ſtudjiſ ſimili; nec triſtè facetos
 Narciſſos metuit, patienſque, Beatulus, audit.

Sed

Sed niger hic cycnus, corvoque simillimus albo,
Semiviroque pio, fortunatoque Poetæ.

In rectos flecti quantumvis cerea mores,
Ætas impressum referat juvenilis amorem;
Mollior hæc eadem vitio se præbet amico:
Nec tantum Alcidis tenero sub pectore servat,
Laudatos ut amet dumos, floresque sinistros
Despiciat, Samios ubi pandit ^(a) Litera ramos.

Ast alji hæc eadem meliori nota carina
Æquora fulcabunt, et me mea fata sequentur.
Jam propè donatus merita rude, libera tristi
Exuo colla iugo; postquam ævo longius omni
Exegi lustrum jussâ gladiator arenâ.
Jam pulchræ valeant nugæ, sterilesque Camœnæ:
Majoris breviora petam subsellia ludi
Auditor jam barbatus, soloque Magister
Nomine; quod commune tamen mala syncopa fabris
Efficit, et par Vulcano pede claudicat uno.
Tunc tamen et brevior labor est, nunquamque timendum
Manè Jovis mense hyberno, nec lectio quarta.
Tunc nec scitari dubias, nec quærere causas
Nugarum; nec vocis opus, ferulæque minacis,
Nec speculatorum. Mihi tunc duo lumina tantum
Sufficient; corioque meo duntaxat amarum
Flagrum unum, postquam a cœna commissa diei
Expendi, atque meos, me teste, et iudice, mores.
Sed quò proposito rapior de tramite, mortis
Immemor; et, nondum Chironis mense propinquo,
Prudentes rixas, et prælia docta Sophorum
Præcipio, atque animum pictura pascor inani?

Ad

(a) Id est I.

Ad vos, o Juvenes, redeunt mea Carmina. Vitæ
 Securum monstrabit iter, meminisse sepulchri.
 Hos vobis monitus, extremaque verba relinquo.
 Sed vereor, ne mox rimosâ defluat aure
 Vox gravior, raptamque levis ferat Auster in altum.
 O mihi si toto pectus nunc bulliat œstro;
 Quo plenos stupuit Solyme, quos spreverat antè,
 Mira loqui, atque alias populis inducere mentes!
 Si par lingua sonet, similisque in vocibus ignis;
 Quàm vellem hæc altis monita infixisse medullis!
 Vos chorus Aonidum, et Cyrrhæ procul este profanæ:
 Reddo libens macras lauros, et inanè sonantem
 Barbiton appendo deserti ex abiete Pindi.
 Nunc opus est majore Deo, Mundique Poeta.
 Tuque adeo felix adsis, Sanctissime rerum:
 Tu mea victrici venias in carmina flamma,
 Musarum, Phoebique loco. Tibi præbeat aures
 Ad mea dicta puer, nec me cognoscat in illis.
 Quid nobis sperare vetes? Tibi certa potestas
 Fortiùs obstantis Cœlo perrumpere murum
 Pectoris, et blandum sinuoso irrepere cordi,
 Et parvas Veneres, et curvas vellere fibras.
 Ergo mihi facilis, mea cura novissima, Pubes,
 Nunc animos adhibe, ac totam, precor, adjice mentem.
 Quidquid agas, quidquid reputes, præsentia mortis
 Adsit, et admoto dictet meliora pheretro.
 Nos ultra longæ tantùm spatia ultima vitæ
 Prospicimus Libitinam, et nunquam aditare putamus:
 Intret ceu tumulum vix octogesimus annus,
 Atque aliquam exoret veniam vel curva Senectus.
 Fallimur hic crassum: digitis a funere septem
 Absumus, et fortasse minus; nec subdola cuiquam
 Monstra-

Monstravit Lachesis, quantum de flamine restet.

Sed color, et densi crines, validique lacerti
Nestora promittunt, et longæ Vatis arenam.
Quid quòd ver primum est, et adhuc in floribus ætas?
Nonne vides virides, et vivaces Amaranthos?
Exhaustas olim quercus, cariosaque tantùm
Secula sylvarum truncabat sæva bipennis:
Nunc etiam Salices, et nondum caudice firmo
Surgentes Cerasos, et passim gramina cædit.
Nulla mora est ferro lætus florum decor, et spes
Fertilis Autumnî: patet omni tempore Messis.
Non Phaetontæas lacrymata electra Sorores,
Non pulchra OEbaliden puerum suspiria servant;
Narcissique, Rosæque manu carpuntur eadem.
An non proposito veteri jam themate: *Nulli
Mors parcit*, vos hæc eadem cantare soletis?
Cur, si non alijs, vobis non creditis ipsi;
Et juvat ignaras imitari carmine Picas,
Aut rubras volucres, quas nobis India mittit?

Ut tamen hæc animo sedeant impressa fideli,
Nunc habitu juvat, atque novo producere vultu.
Mortem, nec pravè, vetulam finxere Poetæ,
Pictores etiam: at non qualem altaria circum
Baucida conspiciamus, quæ mente, annisque laborans
(a) Bajulat incurvo centum propè frigora dorso;
Quæquè in spem veniæ patientes inspuit aures,
Dum plura extanti mento balbuit ineptè,
Et steriles gerras gingiva mandit inermi.
Cruda Neci, viridisque, et formidanda senectus;
Et vino similis, cui vires addidit ætas.

Tardior

(a) Alludit Poeta ad piam quamdam Vetulam satis in Templo frequentem, ubi Missæ sacrificio discipuli intererant.

Tardior illa quidem fuerat, quo tempore simplex,
 Et melior natura fuit; nondumque sagaci
 Fallebat vitium specie virtutis, et umbrâ:
 Nondum tot molles parvis in curribus irent
 Heroes; nec tot turrita fronte Cybellæ
 De trivio, quas conductus præit afflecla passim
 Tempore festivo: nec adhuc imbellè canentis
 Sirenis, vel semimaris, vox lubrica gentes
 Attonitas traheret; quamvis prius exigat aurum,
 Quod famulus, quod mercator sibi jure reposcat.
 Tunc equidem fuerat Mors tardior, et pedibus se
 Ipsa suis tulerat, dextram subeunte bacillo.
 Nunc eques incedit, curruve inuenta volucris
 Ipsa etiam exultat: turbam præmittit euntem,
 Cursoresque suos; nam quid non militat illi?
 Et Bella, et Casus, laudisque, aurique Cupido,
 Et Venus, et Bacchus, Morbi, Medicique vicissim:
 Ipse amor, ipsa etiam vitæ Cura. Omnia Morti
 Decertant: jam posse mori, ut moriamur, abundè est.
 Quid quòd zelotypa est, et acerbo pollice carpit,
 Quod placuisse videt? Siquis grandem Hectora matri
 Spondeat Astyanax, animæque Polixena magnæ
 Contemptrix uno se prodat foemina vultu:
 Siqua domi Charis est, si parvus ludit Alexis;
 Hos citiùs rapit, et crudo Mors funere mergit.

Hinc stupor, et lacrymæ, et vitæ documenta futuræ,
 Funeris ad famam. Ludisne, an vera reponis?
 Formosus periit, periit formosus Alexis?
 Quo tandem morbo? Quantum, cedo, temporis æger
 Decubuit? Tria vix expièrat lustra, valebat
 Strenuus haud pridem: paucis fuit antè diebus
 Obvius, et longo tenuit sermone morantem.

Illâ nulla unquam fugit mihi dulcior horâ.
 Vix totum febris ostiduum correptus acutâ,
 Jam gelidus putet. Nil vox, nil dextra Medentum
 Profuit, aut flavos olli secuisse capillos
 Artis in auxilium: madidis altaria votis
 Nulla carent; sed nulla favent altaria votis.
 Mors aderat victrix. Mœsto sonat undique luctu
 Tota domus: vixdum hoc audito funere, Mater
 Semianimis cecidit, gelidoque simillima nato.
 Quin etiam Brennus (scis, quantum Brennus Alexin
 Dilexit) cari fatum miseratus amici est
 Deliquio; et jam nunc parcit somnoque, ciboque,
 Et loquitur solum, et solo nutritur Alexi,
 Iratus Morti, quod se non antè tulisset.
 Mira refers, et quæ videantur somnia. Vah! quis
 Crederet hæc unquam? Proh quantum in rebus inane est!
 Vitæ nulla fides. Sed nos imponimus ipsi,
 Et montes stulti nobis promittimus aurêos;
 Cùm malè nota dies, et inexorabile fatum
 Disiicit aerias inopino turbine moles.
 At quonam accepit venientem pectore falcem?
 Quis sensus morientis erat; quis vultus, et ora?
 Principio nimium de fato visus avaro
 Penè queri; sed mox totus mutatus ab illo.
 Vota dabant, et spes vitæ, lacrymasque Propinqui:
 Ipse tamen plenusque Deo, divæque Parentis,
 Securusque sui, lacrymas prohibebat amantes,
 Optabatque mori, terrasque impendere Cœlo:
 Tristior hoc uno, quod non prius illud amâisset
 Fortior, et laudi forsan studuisset inani.
 Quàm tibi maturum invideo, puer optime, Cœlum!
 Felix, heu! nimium felix, si me quoque tali

Funere

Funere donarent Superi! Sed, siqua supersit
 Longa dies, certum est Mundo dare terga relicto,
 Et vitæ requiem, et solatia quærere morti.

Hæc hominis prima, hæc res ultima: cætera frondes.

Hæc effatur, et his quamplura simillima, tanquam
 Cecropiis nuper venisset doctus Athenis
 Socratis auditor; vel magnæ transfuga Romæ
 Ducere Bethlemio vitam statuisset in antro,
 Extincti Nisus de funere moestus amici.

Sed, postquam lacrymas posuit dolor, et malè junctâ
 Inclusum pinu celat domus atra cadaver

Ex oculis, animoque; solo conduntur eodem
 Et Mors, et Mortis sensus, doctique timores;
 Et redeunt veteres post grandia gnomata nugæ.

Interea toto crescentem corpore mortem

Accipit infossus Juvenis, sævamque mephitim

Evomit, averso vultu, strictisque videndus

Naribus. Ast eadem Mors nostri sedula fati

Ferrum acuit, similemque parat jam proxima cædem;

Atque aliquem coetu forsan signavit in isto.

Ah! nimium fidens annis, et mobilis ætas,

Quid tantum formæ insudas, nimiumque beatæ

Pelliculæ indulges? Ornatur victima Morti.

Expectant avidi de te convivia vermes.

Semina vicinæ putredinis abdita nutris

Vel pulchro in vultu, et citò fies alter Alexis.

Hesternas sed fors epulas, crambenque recoctam

Appono, et nimio patinæ vitiantur aceto.

Ultima quin dulces meliùs dat Mensa placentas?

Et pueros, quamvis grandes, bellaria vincunt.

Jam mihi nescio quis naso Crispinus adunco

Exprobrat hæc: Quid funesto malus omine Corvus

Tristè canis, solasque neces, et funera portas?
 An non hæc triduo nimium discussimus illo,
 Quæsitis clausi tenebris, et nocte diurna;
 Quod capite obstipo, et vultu trutinare silenti
 Venturi docuit pœnas, et præmia Mundi?
 An non hæc anno toties audivimus uno,
 Ut vel Lucillo jam sint morosa beato?
 Seu Turnum ferus Æneas sub Tartara mittat,
 Seu Clodî cædem describat Tullius, aut Mors
 Occurrat quocunque libro vel nomine solo:
 Fit mora lectori, Mors hîc sua tempora poscit.
 Litera Parmensis seu funus narret alumni,
 Hanc legit extemplo, præfatus multa Magister:
 Fòrs etiam, feralis epistola terreat ut nos,
 Multa subinde legit, quæ nemo scripsit in illa.
 Hæc deîn, Filioli, vobis præludit imago:
 Fato maturi, nullam sperate senectam.
 Fòrs vestrum similis referet mihi pagina bustum.
 Sic omnem arripiens ansam per fasque, nefasque,
 Ingerit hos monitus, et terret morte propinquâ
 Mense vel Augusto, et propè jam Septembribus horis.
 Quis pius, et patiens adeo, cui vitrea bilis
 Haud tumeat, quamvis alia sit natus in Urbe?
 Hæc scimus dudum, et nimium meminisse necesse est.

Audistis quàm multa? Papæ! dabit hic Ciceronem
 Crispinus, si bruma sinat. Quo pondere rerum,
 Quo sale, quàm vivo dicentem tangit aceto!
 Hæc scimus dudum, et nimium meminisse necesse est?
 Hæc scitis; nec vos lacrymæ, nec pectora sanus
 Mœror habet, nec jam instantis lux nigra pheretri,
 Nec cinerum putris mores emendat imago?
 Hæc scitis; et vos Soles impune ferenos

Exigitis

Exigitis tamen, et Siculo pendentia filo
 Funera ridetis; nec vel semel ægra voluptas
 Permittit tremulo vultus attollere fato?
 Hæc scitis: et vix tunc, cum scheda poscitur, aut cum
 Nomina, sorte duce, exigua ducuntur ab urna
 Saturni luce, ad tacitas acceditis aures?
 Quid quod, festa dies cum feria poscit ad aras
 Otia, Campus habet longas sat cognitus horas:
 (Atque utinam tantum campo ludatur in illo,
 Non etiam pejore loco) Quod Inertia sæpe
 Ingeniosa febrim fingit, semperque paratum
 Fida patrocinium nugis mendacia præstant?
 Quod nî spectandus spectet, Minosæque vultu
 Induat, atque oculos gerat in statione Magister
 Sollicitos; ridere juvat, vultuque joculari,
 Et manibus, vel dum trepidos Mysteria vultus,
 Atque animos poscunt, et, Cœlo teste, litatur
 Ipse Deus, læso rursus data victima Patri;
 Et pavet attonitis hæc ad spectacula pennis
 Aligerum chorus omnis, et obtutu hæret in illo?
 Non ego vos facere hæc, Juvenes, tamen assero; sed, qui
 Hæc faciat, necis oblitum, fatigue minantis
 Immemorem propè jurem, adscribendumque Poetis,
 Aut pueris, dignumque manus supponere tauro,
 Aut caput Antyciræ, et mortis meminisse dolendo.

Sed jam contractis repetamus littora velis.
 Ultrà, quàm fatis est, excurrimus; et video vos
 Penè subiratos, ac tristi fronte modestos
 Splendentem falso bilem defendere risu.
 Nil mihi vobiscum est, Juvenes. Bona verba: Magister
 Vos monet extremum; fortunatumque precatur
 Autumnum, atque omni (quæ vobis prima voluptas)

Immunem libro, sævique timore docentis.
 Hoc tantum haud pigeat ruri fecisse subinde;
 Vel cum manè novo, vel cum jam Sole cadente
 Captandas huc, atque illuc vos fertis ad auras;
 Perque viam matura manus invitat euntes
 Arbor, et alternos carpit gula languida botros:
 Non alias (tunc quisque sibi) decerpere ficus,
 Non alios forsan dabitur libare racemos.
 Augusto fors me carpet Mors atra futuro,
 Inque meo putres pinguescent corpore blattæ.
 Sed nimis id longum est: September proximus aut me
 Forsitan, aut aliquem vestrum lugubrè jacentem
 Spectabit pheretro. Quisnam, cedo, se neget illum?

**ODARUM,
ET
EPIGRAMMATUM
LIBER UNUS.**

ODARUM

ET

EPIGRAMMATUM

LIBER UNUS.

ODARUM,
ET
EPIGRAMMATUM
LIBER UNUS.

IN POETAS MALEDICOS,
ET IMPUDICOS,
APOLLINIS EDICTUM.

Apollo ipse coram Musis loquitur.

O D E.

Rgo, quod venit in buccam, sub iudice Phœbo
Mævi canant, et Zoili;
Idque impune ferant? Nec tantum avertere Pindo
Pugnent Camœnæ dedecus.
Nec pudeat pingues Lernæo carmine chartas;
Quas horreant thus, et piper,
Quas scombri tunicas, quas nolint pabula blattæ,
Violis coronari, ac rosis?

Nunc agite, o Musæ, fontesque ediscite Vates,
 Certamque poenam fontibus.
 Quod canat hic pravè mordax, e fœcibus urbis
 Colligere pergit anxius.
 At non pannofo signari gaudet aceto
 Plebeja tantùm Pallia.
 Inficit et nigra pice Prætextasque, Togasque,
 Idem Catoni, ac Troffulo.
 Quid veniæ sancti possint sperare Cucullī,
 Vittæque Parthenidum sacrae?
 Nil illi vetitum est. Intrat penetralia versu,
 Regum ferox, ac Præfulum
 Æacus; expectat senior dum filia dotem,
 Aut ægra conjux esurit.
 Quin et, dum gnatos queritur Præceptor inertes
 Abeffe ludo sæpius,
 Cudit amans pater in bardos Epigramma Magistrōs:
 Ipsosque morum Tullios
 Eloquii vocat ad trutinam; atque expendit in ipsis,
 Quid rostra peccent publica,
 Quis vultus, quæ vox potior, quid vellicet aures,
 Quoties decenter expuant.
 An laurum hic meritò poscat, collemque disertum?
 Non ille dignior tamen,
 Cui mores, œstrumque facit Cytherea phrenesis,
 Communior Vatum lues.
 Audiat hunc fanus; nec naso rideat unco,
 Nec bile tumeat mascula.
 Zelotypis Phrynes oculos nunc exprobrat astris,
 Solique præfert invido.
 Lilia nupta rosis, et mixto pulchrius ostro
 Vix exprimit genas ebur.

Vix aurei vinctam funes, vix aureus amnis
Comam referret liberam.

Nunc tenero vivos commendat in ore pyropos,
Nunc lubricas colli nives:

Nunc, quæ cæcus amor sibi plurima fingit in una,
Ac suspicit muliercula.

Hinc votis, ac mente minor suspirat ineptè; et,
Plorantis instar Mænados,

Laudatæ vultum supplex, nomenque Puellæ,
Ceu numen, invocat, suum.

Fors etiam priscos, ut nomine peccet honesto
Securus, infamat Deos;

Nigraque furtivæ referens mendacia tædæ
Auctore Cœlo consecrat.

Huccine nugarum venit divina Poësis,
Scelerumque; nos et stertimus?

Nec vestro, Divæ, tandem, Cœlique pudori
Vindicta succurrit memor?

Ah! lenæ pereant Citharæ, Venerisque maritus
Incesta perdat carmina:

Nullaque sit flammis placituri gratia nasi,
Satyræquæ pietas impiæ.

At, vetitos posthac quisquis canat ebrius ignes,
Narive Cynicæ indulgeat:

(Hoc mihi jam certum stat, et immutabile) textâ
Præcinctus aures brassicâ,

Piceno infideat (sit Pegasus iste) caballo,
Spectanda Pindo fabula;

Mox ulmos dorso frangat, largâque (a) cerebrum
Purgetur Antycirâ diu.

POE-

(a) Id est secundum cerebrum, juxta illud Horatii: qui purgorem
bilem &c.

P O E S I S,

Pietatis operâ utilior, et jucundior!

Ad R. P. JACOBUM VANIERIUM Soc. JESU,

Poetam celeberrimum.

O D E.

Q Uod ipse narro nunc tibi versu rudi,
 Tu cultiori carmine
 Aljis renarres; siquis hîc erit, tuus
 Nec laudis, aut frugis bonæ
 Labor ibit expers: Gallico usque adeo canis,
 Pindoque gratus Italo.
 Quanquam quis unquam, quod canit vates minor,
 Cecinisse sit labor tibi,
 Cui sponte de re qualibet versus eunt
 Torrentis instar nectaris?
 Exclusa Cœlo, invisa Cœlitibus, sibi
 Irata, Mundo ignobilis,
 Errabat olim mentis in vultu ferens
 Curas, Poësis, anxîæ.
 Frustra Puer pharetratus, et Jocus levis,
 Et Lepos, et obscœni Sales
 Solantur ægram; tacita quin ipsis sui
 Causas doloris imputat.
 Jam nulla doctæ templa Sireni patent,
 Omnisque clausa est Curia.
 Scholis Platones amonent illam suis,
 Suis Lycurgi mœnibus.

Qui-

Quicumque mores curat, ac menti studet,
 Si fortè videat obviam:
 Qualis Sicanum cautus effugit melos
 Surdus Ulysses puppibus;
 Prætendit oculis dexteram, ceram auribus,
 Metuitque, ne placeat sibi.
 Vix sola eunti lustra dant Musæ locum,
 Scenæque plausum fordidæ.
 Unum, alterumve Thesea, aut Paridem trahit,
 Vilemque Ganymedum gregem;
 Similes et ipsis, ore formoso inclytas,
 Ac fronte trita, Lesbias.
 Sed his amari grande ducit dedecus;
 His et placere jam pudet.
 Ergo procis irata, nec minùs sibi,
 Turpes amores devovet;
 Cœlumque longa vincit, ac Superos prece,
 Meliora fata postulans.
 Certam Poesi quæ ferat præsens opem,
 Pietas ab astris desilit.
 Olli minorum turba Virtutum comes,
 Parata certatim obsequi,
 Decoris adest, eademque præsidii loco,
 Nullâque sterni vî potens.
 Favens precanti, Diva princeps ilicet
 Longè jubet faceffere,
 Quidquid Jocorum, quidquid et Cupidinum
 Adstabat, atque Amantium
 Vulgus profanum. Tum Poesin arguit,
 Ut blanda soletur tamen.
 Formosa fuco, dixit, et vitio placens,
 Quid fontis æumnas doles?

Si pergis ultrà talis, heu! quantò imminet
Fatum merenti tristius!

Age jam, pudica fronte Jessæum refer,
Sanctoque vatem barbito.

Quid ore fractum tinnit imbelli melos,
Vultumque Cypris inquinat?

Et Terra flores, sydera et Cœlum exhibet,
Et facta Semidei sua:

Deus ipse formæ veniet in pretium tuæ,
Poeta rerum maximus.

Cernin? Volenti nulla non Virtus erit
Et decus, et auxilium tibi.

Speculum Pudor præstabit, et Modestia
Impendet ornatrix manus.

Turba reliqua, ornamenta certatim afferet,
Et mille formæ nomina.

Quantò placebis tunc tibi, ac Mundo magis,
Aris, et astris dignior!

Aberunt Amores improbi, atque animæ leves,
Devota Cypro pectora.

Alios amores excitabis, et canes;
Alios trahes felix procos.

Merces Poësis fiet Heroum; Sophus,
Poeta, solus audiet.

Hæc fatur: omnis interim Virtus comes,
Virtutis in vultus nurum,

Moresque fingit; ipsa quin vultus libens,
Mores et induit novos.

Poësis inde prodit (id, Pietas, tuum est)
Utilior, et jucundior.

IN FUNERE

Eminentissimi, ac Reverendissimi

* GREGORII S. R. E. CARDINALIS

BARBADICI,

EPISCOPI PATAVINI.

O D E.

Illustrissimo Viro, Comiti

JOANNI BAPTISTÆ TRENTO.

Euganeo, nec vana fides, de Præsule nuper
Certamen in Cœlo fuit.

Pugnârunt utroque pares a cardine Stellæ,
Herois in spem singulæ.

Quælibet hospitium jactat se dignius illo,
Titulosque prætendit suos.

Hic *Libra* incoctum constanti pectus honesto,
Vitioque inaccessum exprimit.

Illic *Ara* sacros testatur Præsulis ignes:
Myſtes ut idem, et victima

Arserit: ut populum vindex fervârit amantem,
Animæque magnæ prodigus.

Ipsa refert fuci expertes *Via lactea* mores,
Cordisque parthenias nives:

Lucifer

* Nunc temporis etiam VENERABILIS.

Lucifer exemplum vitæ, jejunia *Pisces*,
 Piasque lacrymas *Plejades*.
 Et *Geminis* suus ardor inest: gerit ille *Galerum*,
 Ostendit alter *Infulas*.
 Quin et tergemina præferrent ambo *Thiaram*,
 Si peteret astra seriùs.
 Sed tamen oblata, si famæ credimus, olli est
 Majus, nec acceptæ, decus.
 At *Virgo*, cui spica manu numerosa faventem
 Promittit annum frugibus:
 Talis erat, dixit: saturos quoque præstitit annos,
 Quos ipsa steriles dixeram,
 Providus usque *Parens* inopi. Pretiosa supellex
 Ut *Præfulis* abesset domo,
 Horrea plena patent miseris, *Cererisque* paratæ
 Pretium est egentium fames.
 Usque adeo spes docta novo super hospite cunctis
 Syderibus ingenium facit.
 Præ reliquis tamen hanc laudem sibi vindicat astris
Adriacus in Cœlo *Leo*;
 Quippe ^(a) vetus, nedum Patriæ, simul ipse paternæ est,
 Gentisque maternæ decus.
 Jamque *Cleonæas*, causâque, et robore princeps,
 Erexerat collo minas,
 Tunc ardens gladium ingentem nudavit *Orion*,
 Tunc extulit clavam *Hercules*.
 Ergo alias pugnas, majoraque bella parabant,
 Utrinque cedere nescii;

Cùm

(a) LEO, quod Insigne est VENETÆ REIPUBLICÆ, locum ha-
 bet in Stemmata insignium Familiarum BARBADICÆ, & LEO-
 NI; ex qua posteriori Mater Eminentissimi Præfulis.

Cùm Pater omnipotens nutu vocat Astra severo,
 Et pulcra diffidia increpat:
 Quæ vos insueti speciosa superbia voti
 In mutuas pugnas agit?
 Parcite. Non unum satis est Heroibus Astrum:
 Majora Virtus exigit.
 Singula quid faciant, si vix satis omnia dignum
 Dant Astra GREGORIO locum?
 Hæc dudum me cura manet: cur tenditis ultra?
 Sat cuique laus imaginis
 Sit vestrum: quovis niteant in Sydere dotes
 Herois, et Cœlum impleant.
 Ipse autem, post se Stellas, Cœlumque relinquens,
 Huc propior accedat Deo.
 Sollicitæ magni de funere Præfulis Urbi
 Id nuncies, precor, meo
 Nomine, clare COMES. Sed tu, cui grandis Avorum,
 Cui mentis, atque animi haud minor
 Nobilitas, Phœbusque favens, et dulcius œstrum:
 Decora alta GREGORII tuâ
 Perge lyrâ cecinisse, ac surdum carmine fausto
 Lenire luctum Patriæ.
 Dic, sibi adhuc vigilem speret, Cœloque potentem;
 Quin ipse, quamprimûm fore,
 Ut caræ ingentem, nec decessore minorem,
 Exoret Urbi Præsulem.
 An non talem habeat; si, ^(a) quem prædixerat, olli
 Nunc impetret GEORGIUM?

Cum

(a) Communi fama vulgatum est Venerabilem CARDINALEM
 BARBADICUM prædixisse, successorem sibi in Episcopatu futurum
 GEORGIUM CORNELIUM, CARDINALEM nunc amplissimum,
 illiusque de facto Successorem in Episcopatu dignissimum.

Cùm primùm prodiret in lucem
LAURETUM LYRICUM,

Posthumum opus

P. JACOBI FRANCISCI VIÆ PLACENTINI S. J.,

Sub auspiciis

S E R E N I S S I M I

**FRANCISCI PRIMI,
 PARMÆ, AC PLACENTIÆ DUCIS:**

*Poeta idem erectas moles adversus Padum, unde
 magnum Placentiæ periculum imminebat, Se-
 renissimo eidem Principi e Superis
 gratulatur.*

O D E.

ET nos, emeritis Vatum chorus additus astris,
 Terras subinde pristinas
 Respicimus; neque amor Patriæ, aut fortuna secundæ
 Curam prioris abstulit.
 Quin et cognatæ quondam pia gaudia gentis,
 Mentemque Regum providam,
 Et quidquid majus terris, ac Numine dignum
 Huc vera Virtus evehit,
 Excipimus plausu, et plectro laudamus amico,
 Adhuc Poetæ Syderum.

Hic

Hic, largo pleni majoris Apollinis haustu,
 Spiramus æternum melos
 Dulcius, et pulchro foecundi pectora vero
 Nil indigemus fabulis.
 Tu quoque, Coelicolûm citharâque, et voce canendus,
 Huc voce vectus publica
 Virtutum, morumque venis FRANCISCE, tuorum;
 Et gaudium Cœlo facis.
 Sed tua præcipuo decora, et merita inclyta cantu
 Referre, muneris mei est.
 Hoc amor, hoc Patriæ, quæ te nunc Principe gaudet,
 Mihi cura dulcis imperat.
 Haud potui terris, tuus audiar æthere Vates;
 Urbisque adhuc civis tuæ.
 Illa suum nuper pallens exhorruit amnem,
 Pretium antè, nunc periculum.
 Aggeris impatiens, et ripæ nescius ibat;
 Urbique propius in dies
 Vicinæ minitans, quod fecerat antè Cremonæ,
 Et major exlegi alveo
 Terrebat cives, solitus terrere colonos,
 Instans agris, et mœnibus.
 Ah! sævum optavi quoties avertere fatum,
 Caræ imminens Placentiæ;
 Atque adeo votis, et, quas finit infcia fletûs
 Sedes, difertus lacrymis
 Oravi Patriæ causam, dulcique Tonantem
 Certans querela vincere:
 Eridani fluctus, petii, frænaret iniquos,
 Et legis indocilem impetum;
 Quiquè Mari quondam, Fluvio nunc arbiter idem
 Imponeret ripæ modum.

Nî faciat, lentum exitium, certamque parari
 Tandem ruinam Patriæ,
 Pro dolor! Et quas infelix tunc adderet amni
 Inauspicato lacrymas!
 Ut medjis ignota suos in fluctibus agros,
 Seque minor ipsa quæreret!
 Hæc ego sollicitus: sed amico parce timori,
 Reposuit adridens Pater.
 FARNESIO PRINCEPS, quo non mihi carior alter,
 Jam debitus REGNO imminet,
 Degeneris trepidam Fluvii qui sospitet urbem,
 Suoque reddat nomini.
 Hanc illi mentem injiciam, curamque potentem, et
 Manum laboranti dabo.
 Ergo, nulli antè auspiciis felicibus orsum,
 Absolvat immortale opus
 Ipse brevi, et magnis frænabit Molibus amnem,
 Certoque sistet littore.
 Hinc Urbi Padus, et campis innoxius ibit,
 Et qualis in Cœlo fluit.
 Hæc me sæpe Deus Patriæ sperare jubebat.
 At gaudium jam spem expulit,
 Ex quo tu factis oracula grandibus imples,
 Urbique, Fluvioque imperas,
 Expulso, FRANCISCE, metu; solumque relinquis
 Culpæ timorem Subdito.
 Jam veteri minor Eridanus se colligit alvéo,
 DEOque paret, et TIBI.

Padumque testor; quem Pelagus stupens
 Multa rubentem cæde: quis hic, ait,
 Germanus audet, Gallicusve

Adriacum petere amnis æquor?

Hic terra fœdo corpore pinguior,
 Ferax in herbas squallet inutiles:

Hic tibiis, nudisque equorum,

Atque hominum lapidosa costis.

Deserta muris oppida dirutis

Spectantur illic; tectaque pervia

Ubique ventis, jamque soli

Noctis avi domus, ac lacertæ.

Ut pauperum gens crevit, et exulum

Latè vagantum! Quot profugæ virum

Nurus, quot ablatum pudorem

Indomito referunt Gradivo;

Parvosque gnatos, patribus exteris

Nunquam videndos, uberibus gerunt,

Colloque pendentes, et uni

Matris opi miseræ relictos!

Ecquando tantis exitus, aut modus

Tandem ruinis adsit, et ebrium

Tot cladibus Mundi nocentis

Lassa Themis gladium recondat?

Hæc auspicato gloria Nomini

Servatur uni debita, cui statim

Adstat vocanti Pax, tremensque

Mars positus famulatur armis.

Tu bella, magni consilii sciens,

Bellicque causas funditus erue:

Tu, pacis haud fallax sequester,

Necte manus, animosque Regum,

Heu!

Heu ! vana post tot foedera sæviùs
Depræliantur. Te lacrymæ rogant,

Te vota, squalentesque supplex
Relligio populorum ad aras.

Felix relictas, auspice Te, Fides
Revifat, et Fas, et bona Faustitas

Terras; per et cognata festo
Fertilitas eat arua curru.

Damnata præter littora Japonum

Cedant inermes, et Furia, et Minæ,

Iræque, Fraudesque, auctorque Mavors
Innumerabilium malorum.

Tunc tota clausum carmine publico

Europa Janum, ac thure pio canet;

Et Pacis auctorem innocenti

Pace colet, precibusque pacis.

AUGUSTISSIMUM
 J E S U N O M E N,
 ETHNICIS GENTIBUS TERRORIS,
 CHRISTIANIS PRINCIPIBUS
 AUGURIUM VICTORIÆ,

Ex illo Malachiae cap. 1.

Nomen meum horribile est in gentibus;

Et ex illo Isaiae cap. 8.

Voca Nomen ejus : Accelera spolia detrahere &c.

O D E.

Q Ualis, Palæstinæ et decor, et pudor,
 Contaminatis nobilis Urbs rosis,
 Clangore Jefsæo tubarum,
 Et strepitu lituorum acuto
 Excussa muros undique territos;
 Versisque propugnacula turribus
 Disjecta circumquaque, latam
 Per medias subito ruinas
 Fecere magno Nuniadæ viam,
 Cæde expiature immiserabili
 Terram execrandam, unoque gentis
 Excidio scelus omne iniquæ:

Tales

Tales tui vis horrida Nominis,
 Invicte JESU, (strata satellitum
 Quam turba retrorsum, diuque
 Vocis inops, animique sensit;
 Sudore quamvis sanguineo madens,
 Ultroque flagris aptus, et obviis
 Tunc ipse vinclis, irruentes
 Exciperes moriturus hostes)
 Nunc ominoso frigore pallidos,
 Ægro et trementes poplite, concutit
 Scythasque, regnatosque latè
 Odrysio populos Tyranno.
 Edona conjux, cum furit acrior,
 JESU maritum devovet ebrium;
 JESUMque Comagena mater
 Flebilibus pueris minatur.
 Inscripta tanto Nomine Bistoni
 Vexilla priscas omine lugubri
 Clades renarrant, et recentis
 Vulnus adhuc refricant Gradivi.
 Testem mearum Pannoniam voco
 Sententiarum; teque, Pelops dedit
 Cui nomen, et laudata Grajis
 Vatibus, et Regio Latinis.
 Cæsas quot illic, quot malè perditas
 Thracum phalangas, capta quot oppida,
 Excepimus læti frequenter,
 Hinc Aquilæ simul, hinc Leoni
 Plaudente Mundo! Cur modò Turcicos
 Pax regnat intra florida limites;
 Interque te, JESU, vocantes
 Bella flagrant lacrymanda gentes?

Cur non in hostes Relligio suos
 Tot signa ducit; nec sacra Martias
 Commendat iras, nec triumphos
 Causa meret Latio canendos,
 Nullique tristes? Vertite Thracii
 Pulchrum furorem, magnanimi Duces,
 Junctasque turmas in Neronis
 Excidium, Hæreseosque diræ.
 Illuc, Gradivi cura quibus sedet
 Navalis, et vos tendite carbasa;
 Totoque regnent fœderatæ
 Jonio, Cyprioque puppes.
 Invieta sacri gratia Nominis
 Præstabit Euris, ac pelago fidem;
 Victâque frondentes Idume
 In patriam revehet carinas.

DD. PETRUS MARTYR,

E T

THOMAS AQUINAS;

Christianæ Religionis Propugnatores clarissimi.

O D E.

Reverendissimo Patri

JORDANO VIGNALI

Ordinis Prædicatorum, Inquisitori Bononiæ.

Semina Christiadûm jacet inconsulta Tyrannis,
 Dum Martyras ferro metit.
 Ac veluti, jussos terra Bœotide dentes
 Dum Tyrius hospes obruit,
 Continuò seges erupit clypeata virorum,
 Terribilis agricolæ suo:
 Haud secus emerito Pugilum de sanguine crescunt
 Jurata Christo pectora.
 Stant plures uno avulso, et numerosior ultro
 Exsurgit Heroum seges.
 Non tamen, ut quondam ferro Cadmeia proles
 Alterna miscens funera,
 Discordes certant; nisi fòrs in mutua sancti
 Ruant amoris prælia.

Quin

Quin Erebo potiùs, quaquè utitur ipse ministrâ,
 Tyrannidi bellum movent.
 Quis dubitet? Largo redivivum fœnore PETRUM
 Irata sentit Hæresis.
 Quot parit Heroes exemplum mortis honestæ,
 Et pectoris vis mascula,
 Haud timidos animam pro Relligione pacisci
 Casti cruoris prodigam!
 Adde, quòd intrepido comes it Sapientia Bello,
 Magnoque mens animo haud minor.
 Nempe, auges ut, PETRE, animos in prælia; mentem
 Dextramque THOMAS instruit.
 Ipse novas pugnandi, ignotasque hostibus artes,
 Viresque, et ingenium parat.
 Hinc Fidei Pugiles clypeosque, et spicula Veri,
 Hinc omne telorum genus
 Accipiunt; ultroque vocant in bella sagaci
 Addicta Falso pectora.
 Prælia defixis faustum pugnata trophæis
 Relligio testatur memor.
 Exanimes videas, ingentia monstra, Gigantas,
 Truces Arios, ac vafros
 Pelagios; teque, o Lutere, immanior, et te,
 Calvine, terrarum lues:
 Atque alios Romæ innumeros, Coeloque rebelles,
 Scelerumque, et Errorum duces.
 Victa catenato suspirant Schismata collo,
 Tristesque pendent Hæreses.
 Cæca Superstitio minor est, Cultusque profanus,
 Truncis jacentes artubus.
 Plena triumphatis sed quis Capitolia signis
 Referre vates audeat?

Exprimit Heroum toti par nobile Mundo, et
 Virtus Nepotum prædicat:
 Tuque adeo in primis, similem quem spectat utrique,
 Fideique Custodem suæ
 Felsina nunc fruitur, VIGNALI. Improvida sed quò,
 Thalia, tendis? Desine
 Invitum laudare; tua hæc nisi carmina luci
 Vetet ille, mavis, publicæ.

D. THOMAS AQUINAS,

VEL E CONVIVIO DEBELLATOR HÆRESEOS.

Alluditur ad illud, quod, cum mensæ assideret

D. LUDOVICI GALLIARUM REGIS,

EXTEMPLIO PROTULIT:

Conclusum est contra Manichæos.

O D E.

ET Mars festa petit convivia, crebraque multo
 Bellona nubit Libero.

Classica prima canunt cyathi, mox tela volantes
 Parata lances suggerunt.

Ah! quoties rixas, bellicque exordia cœnat
 Solemnis ingenium gulæ!

Dant animos epulæ, madido præsentior ira est:
 Majora surgunt omnia,

Dum

Dum caput, et tectum vertigine nutat eadem,
 Et mens, et ædes ambulant.
 Nam cui non Lapithum, Centaurorumque recurrat
 In mutuas cædes furor
 Post calices? Cui non media inter fercula Fratrum
 Audita sæpe funera?
 Carmina sed cur in cœnas irata profanas
 Jamdum, Camœnæ, perdimus?
 En sacras meliora foveant convivia pugnas;
 Cœloque prandens dimicat,
 Quem sibi præcipuum Sapientia legit Achillem,
 Fides et Alcidem suum.
 Aspicias, ut tacito meditetur prælia vultu,
 Fatumque cudat Hæresi.
 Hæc THOMÆ pretiosa fames; has esurit escas
 Pius ille librorum helluo.
 Appositas hinc furda epulas vix spectat orexi:
 Hinc alia quærens fercula
 Mens alibi, mensæ jejunam commodat umbram,
 Et innocentem Tantalum;
 Exercetque ducem longè, quando agmine Manes
 Stipatus errorum nigro
 Occurrit, pugnatque iterum contraria Mundo
 Adstruere demens Numina.
 Nil metuit tamen, et certum parat impiger hosti
 Exitium AQUINAS Hercules.
 Ægide nunc facili tutus propulsat inanes
 Ictus in auctorem suum.
 Nunc trepido cautus latebras intercipit omnes,
 Vilesque præcludit dolos.
 Nunc tota ratione premit, clavâque magistrâ
 Pestem renascentem ferit.

Hæc

Hæc secum tacitus: subito mox percitus œstro
 Lethale vibrat spiculum;
 Et domiti tandem, dextrâque, ac voce triumphans,
 Victoriam monstri canit:
 Jam cecidit Mânes: victo nihil usque minarum,
 Animæque restat impiæ.
 Cætera jam THOMÆ, majus poscentia plectrum,
 Trophæa, Melpomene, file.
 Quantum acie valeat, campo quid præstet aperto;
 Hæc monstra si prandens domat?

I N A T H E U M.

O D E.

Ullumne credam tam caput impium
 Extare terris, cui Superûm Pater,
 Gentisque nostræ; qui sagaces
 Arbitrio regit unus æquo
 Cœlique, terræque, et pelagi vices,
 Regumque fortunam, atque humilem domum
 Vulgi jacentis, fabulosus
 Juppiter, aut videatur error?
 Non illud Afro protulit in specu
 Marita Pardo Tigris adultero;
 Monstrove concretum biformi
 Caucasæ genuere rupes.
 Non illud atro tristè gemens sinu
 Effudit Alecto; aut Soror altera
 Involvit exceptum colubris,
 Terque nigro Phlegetonte lavit.

Aucto-

Auctorem et ipsæ Marmaricæ suum
 Novere sylvæ ; nullaque non Deum
 Cocyti ad undam vox nocentum,
 Et memorem canit, et potentem
 Torquere fontes. Quæ tulit, aut quibus
 Parens in oris, vultum hominis gerens
 Immane monstrum, belluisque
 Horrificum, ac Furiis pudendum?
 Ah! nosco. Adulto jam Sceleri comes,
 Aut furda Erynnis pectoris edidit;
 Aut cæca Libertas procacis
 Ingenii, et veterum Sophorum
 Contemptus audax. Scilicet omnium,
 Quæ certa mundo Numinis est fides,
 Vox Seculorum, Nationumque
 Hinc potuit meruisse risum.
 Hinc, quidquid invictum et Ratio, et potens
 Natura, certans utraque Numini,
 Extruxit adversus rebelles
 Terrigenas, labor inquietus,
 Votumque vanum est sternere. Jam lapis
 Movetur omnis, quò ruat arbiter
 Invisus; atque insanientum
 Triste redit facinus Gigantum:
 Cùm dux Typhœus, et validus Mimas,
 Et torvus alto Porphyrius statu,
 Cæusque, Rhætusque, et superbis
 Cætera par animis juvenus,
 Mirantem anhela sustulerant Athon
 Cervice, et Ossan, et Rhodopes jugum, et
 Tellure divulsum profunda
 Pelion imposuere Olympo.

At cum suis quid Terra Gigantibus
 Pugnet Tonanti? Jam temerarium
 Disjecit extemplo tumultum,
 Fulmineos jaculatus ignes:
 Mimasque, Fratresque illacrymabilem ex-
 Perti ruinam mole cadunt sua;
 Imoque conclusi barathro
 Impositum gemuere Mundum.

LEO VENETUS INTER ASTRA;

Ejusque præcipua decora.

O D E.

Longo impotentum jam grege criminum
 Infame Coelum Græcia vindicet;
 Et, nomen Astrorum, et beatum
 Nacta locum, melius reponat
 Cognata nocti monstra Acherontiae.
 Ultro vocantum lucida Syderum
 Ad vota, succedunt Olympo
 Christiadum decora alta Regum.
 Quantum tuæ nunc ætheris occupant,
 Invicte, laudes, Cæsar! Ut emicant,
 Utrumque spectandi per axem,
 Magne, tui, Lodoix, triumpho!
 At dicta magnis maxima Vatibus
 Sunt ista; plectro nam quid ego minor,
 Cantuque, consecrata toto
 Borbonidum, Austriadumve Cælo,

Domi-

Domique, bellique inclyta nomina, et
Transmissa feris facta nepotibus,

Frustra renarrem? Me canentem,

Attoniti nova lux Olympi,

Me jure poscit Marciades Leo;

Ex quo Nemææ nobile belluæ,

Plaudente Cœlo, sydus implet,

Et titulo potiore gaudet.

Ille et minorum mobile Syderum

Vulgus, jubarum luce comantium

Perstringit; invictique vultum

Regis habet, meritumque regni.

Illi et feracem Sol generosior

Debet calorem; et Signa sequacia,

Quocunque se fert, ire pergunt

Libra comes, propiorque Virgo.

Ut cautus accendi, ac dominus fui,

Quas una magni pectoris æquitas

Persuadet, immutatus iras

Induit, ac facilis reponit,

Subjecta parcens lædere, proterens

Superba tantum! Nec timet improba,

Nec provocat securus arma,

Pacis amans, validusque belli.

Ensem illi Orïon, si libeat, suum,

Clavamque amicus commodet Hercules;

Quin sponte conjurata certent

Sydera, magnanimoque pergant

Juvisse bello. Sed VENETUS LEO

Regnare mavult mitior, et suæ

Debere prudens innocentes

Consiliis Themidos triumphos.

CAPITOLIUM

VENETÆ LIBERTATIS.

Illustrissimo, atque Excellentissimo

ALOYSIO FOSCARENO.

O D E.

HUC paucis volo te, Patriæ spes magna, ^(a) Parentis
Nec gaudium, ALOYSI, minus.

Hic reliquos inter, Proavûm decora ampla tuorum,
Heroas, ipse intelliges;

Et ^(b) magnum in primis, Batavis quem nuper in oris
Mors dura rapuit, Patrum.

Sed quid ego rerum in turba prius eloquar; aut quo
Satis ore, quæ vidi, exprimam?

Nunc etiam attonitam rapit admiratio mentem;

Animusque, quod fruitur adhuc,

Narrare indocilis, viduas, rebusque minores

Voces Poetæ commodat.

Proh! quisnam, ignoto correptum pectora Phœbo,

Me nuper ales Pegasus

P

De-

(a) *Excellentissimi* NICOLAI FOSCARENI, Senatoris amplissimi.

(a) *Excellentissimum* SEBASTIANUM FOSCARENUM Equitem, ac D. Marci Procuratorem ex merito, paucis antè annis in Hollandia defunctum, cum esset ibi pro Serenissima Republica Legatus extraordinarius ex occasione pacis, de qua tunc agebatur, inter Christianos Principes.

Degeneres ultra terras, intraque beatos
 Vexit Penates Gloriæ?
 Talia victricis nunquam Capitolia Romæ
 Suspexit hospes faxeus,
 Dum bello Magni reduces, Paulique referrent
 Spolia ampla Tarpejo Jovi.
 Nescio quid Venetæ Capitolia Libertatis
 Plus exhibent spectaculi.
 Urbs patriis latè princeps dominatur in undis,
 Biffena jam post secula
 Nullum docta jugum, nulli unquam addicta Tyranno,
 Aut extero, aut domestico.
 Ipsa quidem, fateor, scalpro cælata perenni
 Sua prædicat pericula,
 Et decora, heu! nimium duris exercita fatis,
 Invieta Libertas tamen:
 Seu conjuratam nocturno foedere totam
 Cum sensit Europen simul:
 Seu captâ propius Ligures extrema minantes
 Cum vidit anceps Clodiâ.
 Nil ratibus, turmisque tamen victricibus ultrâ,
 Ut plura tentent, jam licet.
 Scilicet invicti caræ pro mœnibus Urbis,
 Rerum et suarum prodigi,
 Stant circum Heroes, nullamque horrentia cladem, et
 Devota morti liberæ
 Pectora pro muris, et inexpugnabile vallo,
 Sistunt vocanti Patriæ.
 Ergo Virtutem admirans Fortuna relictam,
 Causam priorem deserit.
 Inde comes Veneto, partem ut sectetur eandem,
 Victoriâ secum vocat:

Iam-

Jamque (hominum, heu! fati malè conscia corda futuri)

Ubi nuper et spes, et minas

Extulerat victor; victus ferroque, fameque,

Venetique totam sentiens

Vim belli, duris miseram sub legibus, hostis,

Optare pacem cogitur.

Ipsa olim Adriacæ Carthago Ligustica Romæ

Animisque, et armis æmula,

Magna licèt stet adhuc, et libera, sponte secundo

Nunc assidet prudens loco;

Majoremque videt dum te, Adria, jure superbit,

Certare quòd potuit diu.

Cætera quid memorem? Longum est, terrâque, marique

Præclara belli Nomina

Dicere. Nullus ibi Cæsar, nec Cæsaris ullus

Armatus in Socerum Gener.

Non populo Gracchi indomito, Mariique faventes;

Plebsque, et Senatus imperans.

Hinc sceptrû procul, atque jugum est: Plebs Patribus ultro

Subjecta, Patres Legibus.

Ipsa suos inter, mediis innixa trophæis,

Regina Libertas viros

Imperat; et, similes illis habitura nepotes,

Majus parat Capitolium.

A D N. N.

*Insignem Philosophum, ac publicum Philosophiæ
Professorem.*

O D E.

Q Ualem, minores despiciens aves
Regina, fulvam progeniem docet
Nidum reliquisse, atque anhelis
Ponè sequi per inane pennis
Ducem parentem; tum patrio admovent
Cœlo probandam, quâ nitet acrior,
Regem Planetarum intueri
Luminibus jubet irretortis:
Qualemve cæsis nutrit ovilibus,
Taurique duris artubus, aut equi,
Foetum e papillis vix recentem
Marmarico Lea mater antro;
Docetque paulatim, ut gerat impiger
Ventura mixtis prælia cum feris,
Unoque rugitu minetur
Funera, perniciemque sylvis:
Te Diva Pallas matris ab ubere
(Testor tuorum jam memorem fidem)
Excepit infantem, et diserto,
Ipsa parens nova, lacte fovit;
Finxitque primos erudiens sonos,
Doctèque vagiri, et teneris adhuc
Expromere argumenta labris,
Et docuit manibus pusillis

Tracta-

Tractare chartas Cecropii senis,
 Pictoque letum plaudere Socrati,
 Cunisque reptantem relictis
 In mediis recubare libris.
 Quidnî eruditam nunc juvenis vomas
 Tussim Stagiræ, doctaque jurgia,
 Mentemque scruteris recentum
 Ambiguum, ac veterum Sophorum,
 Quæfitor æqua lance severior:
 Experta quod te mox Ratio docet,
 Mundique, Naturæque causas,
 Et genus, interitumque rerum,
 Moresque, pergas ingeniosior
 Narrare prima doctor ab exedra,
 Plaudentis exceptus theatri
 Laudibus, attonitæque turbæ?
 Tantæ rudimentum sapientiæ
 Cùm poneres jam parvulus; alterum
 Tunc ipse Gassendum parenti, et
 Certus Aristotelem sponpondi.

220
DEIPARÆ VIRGINIS,
EX AMORE
IN CHRISTUM DOMINUM

Singulas ejusdem poenas perferentis ,

IMAGO LYRICIS VERSIBUS EXPRESSA.

Ad R. P. BARTHOLOMÆUM SPINELLUM
Societatis JESU,

*Cultorem Divæ Virginis studiosissimum,
ac Poetam.*

CULTOR VIRGINIS, et Poeta felix ;
Quando quælibet est Imago tantæ
MATRIS cara tibi, colique digna:
Hanc ne despicias, amicus ultro
Quam vates tibi mittit, imperito
Expressam calamo, rudique versu ;
Ipsi sed similem tamen Parenti,
Sensu quam tenero refert dolentem,
Forti pectore nec minus ferentem,
Heu ! dulcis lacrymanda iata Nati.
At tu, cui melior manus, colorque,
Cui plus suppetit artis, ingenique,
(Namque ipsa ingenii magistra, et artis
Est VIRGO tibi, quam colis, canisque)
An ! mittas aliquam, precor, perito
Expressam calamo, tuoque versu,
Tantæ MATRIS Imaginem: vel ipsum,
Unde

Unde est incolumi pudore mater,
 Strato vix paleis Locantis antro
 Infantem tremulum gelu: vel intra
 Maternas tibi Blandientis ulnas,
 JESU parvule; vel tuas Vocantis
 Ad cunas residem venire Somnum:
 Vel, Cœlo duce, conjugisque sancti
 Ad nutum, in Pharias Euntis oras,
 Caro pondere, quod simul ferebat,
 Longæ grande viæ levante pondus:
 Vel quidvis aliud Gerentis, istas
 Dum mortalis adhuc trahebat auras;
 Namque est carmine, barbitoque dignum,
 Quidquid PARTHENIS ipsa gessit, istas
 Dum mortalis adhuc trahebat auras:
 Vel festo emeritum Petentis axem
 Curru, Cœlicolûm canente circùm,
 Et toto simul obsequente regno:
 Vel, quidquid Superûmque, Adamidûmque
 Reginae libeat, Potentis omni,
 Quà latè patet, imperare Mundo,
 Ipso protinus annuente Nato:
 Vel (quod dulcius, et quod ipse malim)
 Felici e folio, suoque Cœlo,
 Vix ipso minùs invidente Cœlo,
 Sese sollicitam Exhibentis ultro
 Imis vel famulis, clientibusque,
 Patronam simul, et simul Parentem.
 Quantò pulchrior hæc erit MARIÆ,
 Unàque ingenii, tuique cordis,
 Illâ, quam tibi mitto nunc, Imago,
 Cultor VIRGINIS, et Poeta felix!

DEIPARA VIRGO

AD

CHRISTUM DOMINUM;

*Cùm ab ipsa, subiturus extrema supplicia,
discederet.*

O D E.

Certumne tandem stat tibi tot libens
Subire poenas? Nec, licet innocens,
Reusque tantum caritatis
Heu! nimiae, fieri perhorres
Mundi nocentis supplicium, et scelus?
Præfaga certè mens tibi militum
Ostendit iras, ac furorem
Isacidum, Solymæque probra,
Et quidquid ultra est; nec tamen aut tui,
Aut, Gnate, paulum te miseret mei,
Tecum usque consortis futuræ
Supplicii, horribilisque fati?
Ipsa antecedo, si moreris; sequor,
Si vivis. Illud me sine non potes,
Istud potes. Quid jam Parentem,
Ut valeat, moriturus oras?
Casurus unâ filius opprimit
Matrem ruinâ. Si sociam tamen
Fatalis horæ, si sequacem,
Heu! prohibes miseræ dolorem

Paren-

Parentis; omnem nil moror en Patri,
 Tibique Matrem subdere. Quod tuæ
 Intendis optatum, levamen
 Istud erit, pretiumque, morti.

E A D E M,

CHRISTO DOMINO

SANGUINEUM SUDOREM EMITTENTE.

O D E.

Stipate malis semianimem, ac rosis
 Fulcite Amorem. Num tribulos adhuc,
 Spinasque tellus innocentis
 Germinet imbre ferax cruoris?
 O Sponse verè nunc mihi sanguinum,
 Quidnam laborum nuntiat hic novus
 Per membra fudor; quid dolorum
 Purpurei lacrymantur artus?
 An sic propinquæ accingeris, impiger
 Athleta, pugnae? Vulnera prævenit,
 Sævique præludit flagellis
 Profiliens tibi sponte sanguis.
 Vultus quis autem non suus occupat
 Pallor serenos? Quis tremor, aut metus
 Invadit artus; quæ beatam
 Tristities subit atra mentem?

Quid

Quid vota, Patri promptior obsequi,
Anhela mittis? Quid Calicem abnuis?

En, Gnate, Matrem: quidquid hoc est,
Ipsa feram, patiarque tecum.
Patrem quod oras, hoc fieri potest;
Factumque jam hoc est. Scilicet ad tuam,
Cruore plenus, lacrymisque,
Transiit iste Calix Parentem.

E A D E M, C H R I S T O D O M I N O

AD COLUMNAM FLAGELLIS CÆSO;

Ex illo Psalm. 128.

Supra dorsum meum fabricaverunt, *sive, ut
alii legunt*, araverunt peccatores.

O D E.

DUro ficcine Virginis
Tellus, heu! domino cedit, et effero
Altè vomere scinditur?
Ah! vos Agricolaë, sistite, criminum
Crudeles. Meus est, meus
Hic, et floribus, et messibus aureis
Omni parte beatior,
Campus; nec metuens temporis invidi,
Et

Et nunquam Domino suo
 Infelix. Et erunt militis impii
 Hæc tam culta novalia;
 Floresque, et segetes undique verberum
 Tempestas ruat impotens?
 Quid ferro validas, turba procacior,
 Exercetis adhuc manus?
 An thesaurus agro quæritur abditus,
 Imi et visceribus soli
 Inferre indomitam barbariem juvat?
 An non effluit undique,
 Non uno veniens flumine, ditior
 Pactolo cruor, et Tago?
 An non vincit adhuc vos adamantinæ
 Thesaurus patientiæ?
 At quid verba mihi mittere proficit
 Surdis irrita cautibus?
 Hunc o virgineum quisquis agrum vides
 Sulcis tot malè faucium, et
 Vestrorum lacerum vomere criminum;
 Aut illum lacrymis riga,
 Aut illo fueris marmore durior.

E A D E M,
C H R I S T O D O M I N O
S P I N I S C O R O N A T O .

O D E .

HUc, o vos celeres, precor
 Regnantis Solymæ gloria, Virgines,
 Castis e penetralibus
 Mollem efferte pedem, si quis adhuc tenet
 Ignis vos, et amor vetus;
 Formosumque, notâ tempora regiâ
 Cinctum, visite Principem.
 At non hoc Genitrix, mi Salomon, tua
 (Urbem nî tamen impiam
 Matris nunc etiam nomine consecras)
 Impressit tibi ludicrum,
 Et fertum solidis vepribus horridum.
 Heu! quale intueor caput,
 Et nuper placido Sole serenius,
 Auro et purius Indico!
 Heu! quàm dissimiles nunc video comas,
 Tristes sanguine depluo,
 Et vulsis laceras undique crinibus!
 Hæc, et cætera pallidæ
 Spectant Parthenides, notaque amabilis
 Quærunt ora Didascoli;
 Sævusque attonitis et dolor, et stupor
 Voces, ac lacrymas vetant.
 Vobis interea, turba ferox Veprium,
 Poenam

Pœnam quos simul, et decus

Indulget capiti sistere Rex suo,
Indignantur, et invident.

At mox compositis (usque adeo facit
Invictus similes amor)

Ipsæ Parthenides et caput, et sinum
Ultro floribus exuunt,

Iratæ simul et floribus, et sibi.

Tum formæ speculum novæ,

Vultus, Christe, tuos, oraque consulunt
Pœnis horrida tristibus;

Contextisque, pius quos furor invenit,
Raptim sentibus, ac rubis

Gaudent ingenuum cingere verticem.

E A D E M,

C H R I S T O D O M I N O,

Cùm ad Calvarium duceretur,
Crucem sibi ferente.

S C A Z O N.

P Roh quantum ab illo, quem modò triumphantis
Excepit instar Vatis, ac sui Urbs Regis,
Nunc ex eadem prodit urbe diversus,
Adamidûm Servator! Ubi sacri plausus,
Lætusque passim gratulantium clamor?
Ubi festa nuper mœnia, et solum flore

Stra-

Stratum obsequenti, nec suis virens palmis,
 Quacunque transit certa Davidis proles?
 Scilicet amorem vertit in odium majus
 Infida Solyme; quemque frondibus lætis
 Nuper canebat Vindicem diu optatum,
 Sontem fatetur impiam ad necem raptans,
 Sontisque dorsum lurido premens ligno.
 Illum exeuntem foeda plebis ingrata
 Ludibria prosequuntur, et joci turpes,
 Et quidquid amens, ac potens furor suadet.
 Adeste mecum rursus, et sequi vestrum
 Properate, turba Virginum comes Matri,
 Regem, Magistrum; quodque dulcius, Sponsum.
 Vobis sat illum, cæteris sit ut nudus
 Bonis, suus commendat, atque amor vester.
 Quanquam quid illi desit, aut quid optemus
 Amplius in ipso? Nempe raptus ad sævum
 Collem, mihi, vobisque jam libens secum
 Sua portat omnia bona, dum Crucem portat.

E A D E M,
C H R I S T O D O M I N O
J A M C R U C I A F F I X O .

S C A Z O N .

E Heu! quid ultrà quæro? Jam satis vidi
In monte Myrrhæ, Thuris et super collem,
Ubi cubet æger in meridie Sponsus.
O florido pro lectulo torum sævum,
Quamvis ab ipsa Caritate constratum!
O trîstis, et laboribus quies pejor,
Nigrique Somni mater, ac soror Mortis!
Medius latronum nempe cordium raptor,
Hominumque Vindex, foditur aureas plantas,
Manusque vernas, arbori malæ fixus;
Ibique jussus perpeti necem longam.
O Sponse rursus sanguinum mihi, quando
Ad te trahis nunc cuncta, me trahe huc primam,
Durique thalami redde, quæso, consortem.
At id negas, et aliquid exigis majus:
Ut nempe vivam, teque patiar extinctum.
Quid hîc reponam? Dura lex quidem Natum,
Sponsumque amanti, dura; sed tamen Patrem,
Dominumq; in illo, et, quod mihi omnium est instar,
Deum colenti, sancta lex, potens, prudens,
Et cui Parens, cui Sponsa jam lubens subsit!
Ergo (tuæ levamen hoc habe mortis)
Vivam; et sub ista fortiùs gemens planta,
Amoris ingens, ac doloris exemplum,
Myrrham fluentem colligam, et sinu condam.

GRAM-

GRAMMATICUS, IN MINIMIS ALIQUANDO RELIGIOSIOR.

*Alluditur ad Zoilos illos, qui, rebus gravioribus
omissis, levissimis plus æquo immorantur, in
iisque magnos subinde viros reprebendunt.*

EPIGRAMMA.

Grammatici plures de lana sæpe caprina,
De nihilo plures grandia bella gerunt.

Utrum *Vergilius*, lis est, an *Epistula* dici
Debeat: an *Suboles*, an melius *Soboles*.

Culcitra nonnullis pugnatur, *Culcita* multis;
Patriciusque aljis, *Patritiusque* aljis.

Quidnam significant *Holophantæ*, *Sy-que-cophantæ*:
Quid sibi *Mecastor*; quid sibi vult *Edepol*.

Cujus sit generis *Spintber*; cuius numeri sit
Præsto: *Auctor* probat hic, ille sed *Author* amat.

Hæc longi cùm sint, reliquis jam rebus omissis,
Materies studii, dissidjique frequens:

Vos, o *Grammaticæ Summæ*, *Inferioris*, et *Imæ*
Induperatores, terque quaterque precor,

Per *Verba activa*, et *Neutra*, et per *utrumque Supinum*,
Dicite: quid sibi vult hoc *Titivilitium*?

DE FUCATO QUODAM,

AC PERPERAM ACUTO DICENDI GENERE,

*Quod baud multis ab hinc annis apud Oratorum,
ac Poetarum plerosque invaluerat.*

EPIGRAMMA.

Quondam Rhetoricæ fuerat Romana vetustas,
Et matronali cultus in ore decens.

Nunc eadem crines fingit morosa; suisque,
Ut placeant, emptas addit inepta comas.

Ora linit fuco, falsis quoque floribus ornat
Tempora; nec decus est, sed decor in pretio.

Erroris, non artis opus, decor: ipse magister
Laudem artis quamvis, dum placet, error habet

O ætas mala! Sic annis decrescitur; et quæ
Jam matrona fuit, vana puella modò est.

V E T U S, AC ROMANUM DICENDI GENUS,

*Apud omnes passim tum Oratores, tum Poetas, in dies
magis nunc temporis invalescens.*

P H A L E U C I U M.

Vestro plaudite Seculo sagaci,
Et Rhetor bonus, et bonus Poeta.
Jam non amplius, ut placere possit,
Audet Rhetorice, Poesis audet,
Empto crine caput, colore vultum
Mendax, et vitreis nitens pyropis,
Nunc se credere publico videndam.
Hoc felix studio, venusta cultu,
Spectandam simul, et simul probandam
Ætati utraque se dabat priori;
Cum Rhetor bonus, et bonus Poeta,
Qualis Virgiliusque, Tulliusque,
Audiret mediocris, ac pedestris.
At nunc, dum sapiens, et eruditus
Jam mos invaluit, placetque passim,
Quod pridem poterat placere paucis;
Artem Rhetorice, Poesis artem
Germanam didicit diu placendi.
Ergo rejiciunt, et ire longè
Cerussamque jubent, rubensque nitrum,
Suggestumque comæ, comasque fictas,
Et fictos adamantas, ac smaragdos,

Et

Et picto positos in ore nævos ;
 Et quidquid manus impudica fingit
 Venali pretium datura formæ.
 Expertæ didicere, quæ venustas
 Nunc doctos mereat potens amores,
 Et blandis animos trahat catenis :
 Fuci scilicet, ac tumoris expers,
 Vultusque ingenuos ferens venustas,
 Et cautam speculi latentis artem,
 Et nil, quod decus, aut pudor recuset.
 Talis, Marce, tuæ decor Suadæ :
 Talis forma tuæ, Maro, Poesis.
 Vestro plaudite Seculo sagaci,
 Et Rhetor bonus, et bonus Poeta.

P O E T A,

Negligentis plerunque vir paupertatis.

S C A Z O N.

HAbui Poetam nuper obvium quemdam.
 Proh ! quàm mihi pannosus, et macer totus,
 Pædore vultum plenus, horridus crines,
 Magnique meditans nescio quid est visus !
 Poterat figura dicier *Tapinosus*.
 Talemne te conspicio, (tunc ego) magni
 Alumne Phœbi ? O ut habitat malè Poesis !
 An elegantes efficit fames versus,
 Doctusque, si non esurit, tacet vates ;
 Corvi ut poetæ, vel poetriæ ut Picæ ?

At ille: Fatum quem latet Poetarum?
 Frugifera Pindo planta nulla confurgit;
 Et liberales arbores ibi tantum,
 Hortisque doctæ divitum inferi, crescunt:
 Hederæ sequaces, Laurus et triumphalis,
 Et hospitalis Platanus, et flagrans Myrtus.
 Nemus omne gloriæ viret, fami nullum.
 Ipsæ carentes dote cœlibem vitam
 Egere Musæ; jamque sunt anus canæ,
 Quamvis puellæ audire gaudeant blandæ.
 Natus parente pauper ipse Latonâ
 Phœbus, Pheræi sordidus gregis custos
 Mulcebat antè fistulâ pecus lassum;
 Quàm, carminumque, barbitique præceptor,
 Doctæ in bicorni colle Phocidos sacris
 Sororibusque, Vatibusque regnaret.
 Regnum at quod istud? Nempe jus habet nullum,
 Nec habere quærat in quod impotens regni
 Libido, paupertate jam sua tutum,
 Magnisque tantum mentibus coli dignum.
 Quid plura? Vel Poesis, ut solet Virtus,
 Aut excipit nudos opum, aut facit tandem.
 Hæc ille. Ne me pluribus moraretur,
 Vatis probavi dicta; sed tamen risi.

245

DE MEDICO IMPERITO,

A C P A U P E R E.

EPIGRAMMA.

ÆGrotas, Chrysippe; simul Chrysippe, mederis:
Hinc es mendicus scilicet, hinc medicus.

Plures febris habet, stomachi fastidia plures:
Hic caput, ille frequens viscera torta dolet.

Te malesuada fames, te languida vexat orexis;
Et nihil, huic medicus quo medearis, habes.

Hinc alijs aliud præscribis pharmacon ægris;
Una sed est morbo sat medicina tuo.

Illam æger præstare solet, tu quæris ab ægro;
Utque illam accipias, tu quoque ais, *Recipe*.

Dumque manus ægri tangis, venamque micantem;
Tangit et ipse tuas, ungit et ipse manus.

Cætera conveniunt; Medicusque, atque Æger uterque est.
At non successu gaudet uterque pari.

Nempe, ut sit melius Medico, bonus efficit Æger:
Æger post Medici pharmaca pejùs habet.

ARS CHIMICORUM,
SIVE AURI CONFICIENDI, VANISSIMA.

EPIGRAMMA.

AUri sacra fames quidnam mortalia cogat
Pectora, certa fides Chymicus esse potest.
Non illum fulvi dubium spes blanda metalli,
Quæ toties alios, seque fefellit, habet.
Erroris causam jam repperit ipse prioris:
Hoc satis, Ars iussas fida ministrat opes.
Ergo, fibros postquam centum, centumque caminos,
Mercurium in primis consuluitque suum;
Sub tacitis cæcum sibi construit ædibus antrum:
Bronti aptum, et Steropi dixeris esse locum.
Quot rerum hîc species, et barbara nomina, certis
Digerit ordinibus, ponderibusque suis!
Quot varios ignes, quot præparat ignibus ollas;
Ignotosque tibi, Pharmacopola, tubos!
Nulla quies misero. Nunc huc, nunc advolat illuc:
Hîc adhibet certas totus, ibique moras.
Sic malè sperato longè pallentior auro,
Et noctes illic exigit, atque dies.
Olli magna tamen servatur gloria; quamvis
In fumum merces, et labor omnis eat.
Scilicet ex nihilo quondam Deus omnia fecit;
Chymicus at nihil ex omnibus ipse facit.

DE QUODAM,

*Ad alienas præsertim mensas, doctrinæ suæ
præcone celeberrimo.*

PHALEUCIUM.

O Monstrum sapiens, et eruditum !
 Pictor, Grammaticus, Poeta, Rhetor,
 Jurista, Astronomus, Theologusque,
 Naturæque Sophus, Sophusque morum,
 Bellandique sciens, et imperandi !
 Quantos, et quot habes viros in uno !
 Credas Pithagoran, et Archimeden,
 Et Demosthena, et inclytum Solona,
 Zenonem, Periandron, et Platonem,
 Smyrnæumque senem, et senem Stagiræ,
 Orpheum, Callimachum, Eschylum, Philætam,
 Atque omnem veterum gregem Sophorum,
 Quos et Græcia prisca, quos et omnis
 Prudens Italiæ dedit vetustas,
 Tot grandes animas migrasse in unam.
 Si quæras, referet, quid in Britannos
 Nunc magnus Lodoix paret ; quid Istro
 Cæsar debeat, aut cavere Rheno :
 Sperandum quid utrique, quid timendum
 Jam regno Hesperix super labanti.
 Huic Reges faveant, an huic minores ;
 Illa quis valeat, quis hac in aula.
 Si quæras ; refert priori ab ovo

Regnorum genesim, ordinemque Regum,
 Et quo quisque, quotoque vixit anno;
 Decertataque bella tot per annos,
 Clades, damna, metus, fugas, triumphos;
 Omnes historiasque, fabulasque,
 Que sunt uspiam, et uspiam fuerunt.
 Quidquid scire velit, docebit ille:
 Nemo scire velit, quod ille nescit,
 Rerum syllabus omnium, omniumque
 Ingens bibliotheca seculorum.
 O monstrum sapiens, & eruditum!
 Sic Romam esuriens petebat olim
 (a) (Salso siqua fides habenda vati)
 Magnæ, Græculus, helluo culinæ.

JESUS

(a) Vide Juvenal. Sat. 3.

JESUS INFANS, ²⁴⁹

Regum Magorum munera excipiens.

EPIGRAMMA.

THus, Aurum, Myrrham, Christo dant munera Reges;
Et super hæc animum, munera prima, suum.

Dona bonus prensat puer, et lætatur in illis.
Dona tamen puero sunt duo læta minùs.

Non illum Thus, non illum jam detinet Aurum.
Plus longè in Myrrha, quo teneatur, habet.

Sistit in hac Infans, et dicere velle videtur:
Cætera dona decent, unica Myrrha placet.

Gratum Aurum vestrum est; sed erat pretiosius illud,
Quod Cœli nobis Regia pulchra dabat.

Thus etiam gratum est; sed erat fragrantius illud,
Cœlicolæ obtulerant quod mini sæpe mei.

Dêerat apud Superos mihi Myrrha: hanc quærere terris
Venimus: hæc terris invenienda fuit.

Ergo Aurum tibi sit, Joseph; tibi Thus, bona Mater:
Hæc pro me tantum, totaque Myrrha mea est.

AD DIVAM VIRGINEM,
 Infanti JESU somnos conciliantem.

EPIGRAMMA.

Quid puero lentam, pulcherrima Virgo, quietem
 Pergis amans vultu conciliare tuo?

Claudat an ille suos, nequicquam expendis, ocellos;
 Ora per Infantis blandaque somnus eat.

Nempe suos Infans quî claudere possit ocellos,
 Dum cernit vultus, perfruiturque tuos?

Dulcius est illi somno spectare Parentem.
 Et cui sit somni, te modò spectet, opus?

Vin' Puerum dormire? Tuos procul abstrahe vultus.
 Tunc oculos claudet forsitan ille suos.

A L I U D.

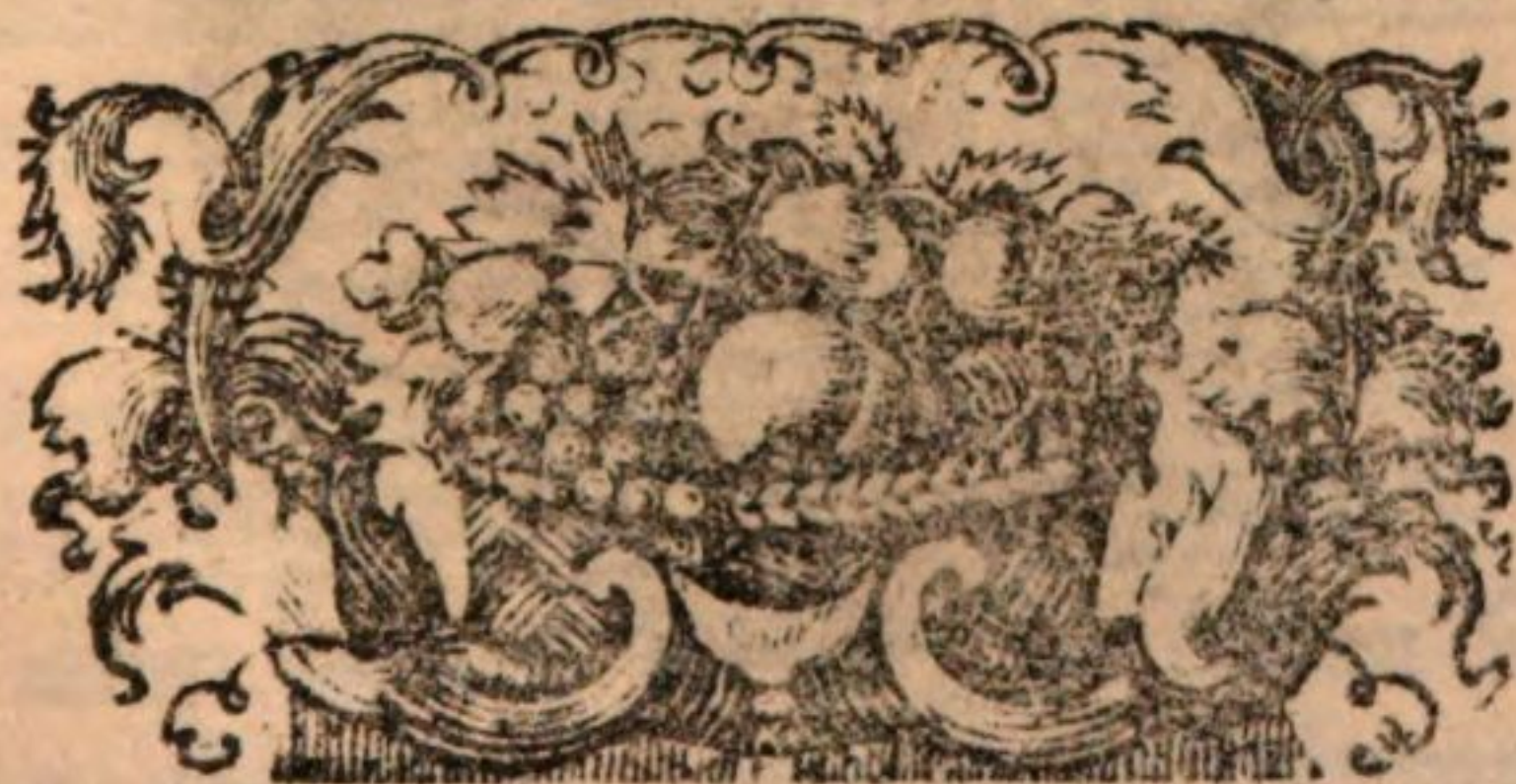
U T veniat, quid, Virgo, vocas, dulcissima, Somnum
Ad pueri cunas; nœniolamque canis?

Jam venit, jam Somnus adest, auditque canentem;
Totus adhuc vigilat sed tamen usque puer.

Nec madidis cunas Somnus circumvolat alis,
Nec blandâ pueri lumina tangit aquâ.

Nempe tuæ sacra captus dulcedine vocis
Hæret, et oblitus muneris ipse sui est.

Desine paulisper cantûs, tunc dormiet Infans.
Infantem cupias cùm vigilare, cane.

IN NOMINE JESU
OMNE GENU FLECTATUR,
Cœlestium, Terrestrium, et Infernorum.
Ad Philippenses c. 2.

EPIGRAMMA.

QUI, meritæ pretium fidei, supera alta tenetis,
O nunquam læso turba beata Deo:

Qui colitis, miseri, Stygiæ loca pallida noctis,
Digna quidem ingratae præmia perfidiæ:

Qui medji Cocytum inter, Cœlumque profundum,
Mortales, patriam nunc habitatis humum:

Excipite augustum venerantes nomen JESU;
Et trepidet flexo poplite quisque minor.

Cernitis? Audito procumbunt nomine; meque
Obsequio terrent cuncta, docentque suo.

INDUIMINI DOMINUM JESUM CHRISTUM.

Ad Rom. c. 13.

PHALEUCIUM.

VAni spem Patroclus sequens triumphhi,
 Sacris Æacidæ superbus armis,
 Stulto provocat Hectorem duello.
 At nil blanda juvat Chimæra frontis;
 Nil, sculptus Siculi manu Cyclopis,
 Thoracis metus, ægidisque terror.
 Quæsit domini manum prioris
 Ensis, nec sua vis fuit sagittis;
 Et falsus patuit cadens Achilles.
 At se, quem Stygius laceffit hostis,
 Aut Mos improbus, aut proterva Cypris,
 (Quando bella frequens vel imparatis
 Horum quisque movet) timoris expers
 Toto muniat, induatque JESU.
 Hic ultro arma ministrat, et suarum
 Virtutum exuvias, sacrisque in illis
 Artem militis, et fidem triumphhi.
 Quin testis simul, et patronus idem,
 Pugnanti favet; ac novas in hostem
 Vires, intrepidumque pectus addit,
 Et grandes animos, Deoque plenos.
 Nec mirum; sua præpotens JESUS
 Nam, dum nostra juvat, trophæa servat,
 Et, cùm vincimus, ipse tunc triumphat.

D.D. EN-

²⁵⁴
D.D. ENRICUS IMPERATOR,
ET CONJUX CUNIGUNDE,

In thalamo Casti, in aula Sancti.

EPIGRAMMA.

Quid procul invisa, Pietas, fugis exul ab aula?
Nomina connubii cur tibi sæva, Pudor?

En folio, thalamoque Enricus, et Uxor in uno.
Cernite; mox vestrum clamet uterque prior:

Consulat hunc Thalamum, casti cui cura pudoris:
Intret in hanc Aulam, qui cupit esse pius.

B. ALOYSIUS GONZAGA,

Inter ardentis lectuli flammæ illæsus.

EPIGRAMMA.

SUbdolus incautos Gonzagæ fallere somnos
Dum parat, et lectum Mulciber omnis habet;

Cauta diu timidæ circum reverentia flammæ
Serpit; et in medio est pulchrior igne quies.

Nempe minor meritò Gonzagam hæc flamma timebat:
Ille, Venus, flammæ vicerat antè tuas.

D. ROSULA
VIRGO, ET MARTYR.

EPIGRAMMA.

HÆC Rosa pulchra quidē fuerat, sed candida tantū;
Candor et hic animi, candor et oris erat.

At Venus: a nostro rubet omnis turba rosarum
Sanguine, ait: sanguis sit rubor iste tuus.

Cui Rosa: ne casti pereat mihi candor honoris,
Purpura mī potior sit cruor iste meus.

Dixerat. Addictam Christo, frustra ausa Tyrannis
Flectere, tunc rigido sauciat ense Rosam.

Sanguine ab ipsa suo sic, casto pectore tantū
Candida quæ fuerat, nunc quoque rubra Rosa est.

MARGARITA,

Apud Latinos nomen Gemmæ,
Apud Italos hodiernos Floris.

DE D. MARGARITA
VIRGINE, ET MARTYRE.

EPIGRAMMA.

Margaris augustæ præferebat nomina gemmæ;
Margaris ingenui nomina floris habet

Quàm bene, seu mores, seu mentem expendis in illa,
Nomen utrumque implet, nomen utrumq; gerit!

O dignum te, Christe, decus! Si florea ferta,
Flos est; si mavis gemmea, Gemma tibi est.

FLOS PASSIONIS,

257

S I V E

B. CLARA IN PICENO,

*Cujus in corde impressa visuntur Christi Domini
patientis instrumenta.*

EPIGRAMMA.

FLoribus impressit sacros Natura dolores,
Signaque supplicii conscia, Christe, tui.

Aspicias, ut parvam referat Granadilla columnam,
Et flagra; cum spinis diraque ferta suis.

Et crux, et clavi, color et morientis in illa est:
Vulnera penè legas, carnificumque manus.

Quas Natura tamen poenas expressit in hortis,
Pulchriùs in CLARÆ pectore sculpsit Amor.

Impressos sentis, nedum geris, ipsa dolores:
Cætera divini, Partheni, Floris habes.

R

CON-

CONSTANTIA

D. AMARANTHI MARTYRIS,

In flore Amarantho expressa.

PHALEUCIUM.

O Ætas brevis, et caduca florum!
 Languent vespere, manè qui virebant;
 Hesternosque licet videre nunquam.
 Nullus flos adeo, nisi recens, est.
 O ætas brevis, et caduca florum!
 At flores Amaranthus inter omnes
 Fati gaudet amore liberalis.
 Non illum nebulisve, Solibusve,
 Non illum pluviis iniquus æther,
 Lætæ destituat decore formæ.
 Ridet sibilon insolentis Euri,
 Et duri Boreæ minas inanes;
 Ceu vernâ, viridis, fruatur aurâ.
 Quin et, dum Scythicas dolens pruinas
 Desolata riget per arua Chloris;
 Mæstæ Chloridos est honor, decorque,
 Unus, nec Scythicas timet pruinas.
 Quis longi meritum, decusque Veris
 Flori præstitit, usque cæterorum
 Turba scilicet invidente florum?
 Hoc debet tibi, cuius ipse nomen
 Præsefert, AMARANTHE, Christiani
 Vindex strenue nominis, nec ullis
 Hinc blandi precibus, furentis inde

Fle-

Flecti suppliciis potens Tyranni.
 Jam non debuit exprimi caduco
 Hæc Constantia flore, sed perenni.

ADSCITITIÆ, PROLIXÆQUE COMÆ USUS,

Nationem apud omnem cultioris Europæ jam communis.

EPIGRAMMA.

QUÆ fuit Europe, jam Gallia tota comata est:
 Vix patriæ vultum gens habet ulla suæ.

Ipsos Heroas tangit, Patresque severos,
 Gloria compositæ quantulacunque comæ.

Nec, falsis redimens ætatis damna capillis,
 Sola studet focrus junior esse nuru.

Hæc alios quoque cura tenet: circumspice crines,
 Qualibet occurret rarus in urbe senex.

Barbatos Curios, et nudo vertice Gracchos
 In tabulis monstrant atria sola suis.

Laudo tamen, quidquid præsens tempusque, locusque;
 Quidquid in hoc prudens virque, senexq, probant.

Nec sua cæsaries animos infregit Achillis:
 Par illi longis crinibus Hector erat.

Tales fors crines amat et civilis honestas;
 Et multum res hæc utilitatis habet.

Tantum vir caveat, ne cui videatur ephebus:
 Ipse senex caveat, ne videatur anus.

AD SENEM QUEMDAM;

Formæ suæ studiosissimum.

EPIGRAMMA.

Q Uem te, vane senex, dicam; cui pluris habetur
Judicio capitis iudicium speculi?

Jam pater est alter solitus te dicere patrem;
Jamque nepos dudum te vocat alter avum.

Magna tamen (quis credat?) adhuc tibi cura placendi est.
Vix Paris ad cultus ipse, quod addat, habet.

Mitto leves phaleras, et vix florentibus annis
Dignam, qua gaudes pulchrior ire, togam.

Cura comæ potior. Mos est tibi radere canos,
Ut major sit frons inde, minusque caput.

Quas Anglæ misere nurus, Germanave virgo,
Succedunt flavæ, sylva parata, comæ,

Nec satis hoc: Cypri conspergitur imbre minutæ
Aurea cæsaries, parsque propinqua togæ.

Quin glabro prius aufertur seges hispida mento,
Et vulsas pumex lævigat usque genas.

Tyndaridum, Paridumque hinc blandis coetibus adstas,
Blandior ipse; frequens risus utrisque licet.

Qui putet esse senem, vix est tamen ullus in illis;
Vix ullus, qui te tunc putet esse virum.

Unde virum credant, cui toto foemina vultu;
Cui melior capitis pars, aliena coma est?

UXOR

UXOR LOTI

In statuam Salis.

EPIGRAMMA.

ARfuram Lotis ne lumina vertat ad urbem,
Nuntius irato missus ab axe monet.

Dura quidem lex est, et quam vix foemina fervet.
Hæc poterat certè quidlibet antè pati.

Ergo retro vetita indociles ad mœnia vultus
Conjicit imprudens, nec memor ipsa sui.

Vix tamen ut vidit, mox desit illa videre;
Totaque jam sal est, cui nihil antè salis.

Hæc ego cùm canerem, tunc fortè auditor Alexis:
Quod narras, miri nil mihi, dixit, habet.

Lotida quæ referat, mulier mihi plurima nota est:
Nunc sapit illa nihil, nunc sapit illa nimis.

NABUCHODONOSOR,

Ex Aula brutum, ex Sylvis homo.

EPIGRAMMA.

QUI domitos latè populos, Solymamque subactam
Addiderat regnis, altera regna, suis;

Degener Assyriâ regnator pellitur aulâ,
Jam brutum formâ: moribus antè fuit.

Ignotum accipiunt monſtrum ſtabula alta ferarum;
Seque feras inter jam ſtupet ipſe feram.

Sic tamen et mores hominis, Cœlique timorem,
Et noto diſcit ſuccubuiſſe Deo.

Hinc, ubi præteritæ vindex, vitæque futuræ
Olli annos ſeptem ſylua magiſtra fuit;

Tunc potuit, rex nempe ſui, rex eſſe ſuorum,
Jam ſibi, jam ſolio redditus ipſe ſuo.

Ille quidem ſapiens nunquam rediſſet in aulam;
Hæc erat at ſcelerum poena luenda ſuper.

PRUDENTIA.

LIBRI DUO.

EDITIO ALTERA,

AUCTIOR, ET CORRECTOR.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

OF THE EAST ASIAN LIBRARY
AND THE MUSEUM OF THE HISTORY OF ART

PRINCE OF GEORGES
LIBRARY

OF THE UNIVERSITY OF ALBERTA
LIBRARY

OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

OF THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARY

Illustriss., atque Excellentiss. Domino
D. CRISTINO MARTINELLO

JOANNES ANTONIUS BERNARDI S. J.

Uam paraveram magna ex parte Adriaco in Pindo poeticam hanc Prudentiae Didascaliam, auditoribus exinde meis, Prolusionis Rhetorica loco, enuntiaturus, nisi ex Rhetore paucis post mensibus iussus essem Philosophum agere; cum rudis prorsus, eademque veluti neglecta jacuisset apud me diu, absolutam jam tandem, auctioremque, ^(a) Parmensi nunc e Lyceo non tam publici juris facio, quam Veneto quodammodo iuri repono. Id enim vero exigebant a me
jam-

(a) Editum primò Venetiis fuit Opusculum hoc de Prudentia, cum quætor Philosophiam Parma doceret.

jampridem argumentum Operis, & , quam
 pluribus amicorum feceram, illius expecta-
 tio: ut omittam cetera, eaque potiora lon-
 gè nomina, quibus Opus ipsum, quaecun-
 que demum futurum esset, vixdum primò
 conceptum Venetiis addixeram, atque obli-
 gaveram. Quare, cum res jamdiu, uti
 dicitur, clamaret ad Dominum, eoque
 iniquius apud me retineri videretur, quòd
 in nullum fermè usum inserviret mihi, Ve-
 netis tantum Adolescentibus destinata; ma-
 lui vel in re tantula, (accedente præsertim
 virorum prudentium amica vi quadam,
 cui hominum plerique, ut diu, multumque
 pugnemus, pares esse non possumus) priva-
 tum humanissima Urbi debitum exsolvere,
 quàm publicam illius censuram effugere.
 Quid quòd facile futurum speravi, ut hanc
 ipsam scilicet vel propitiam mihi, ac pla-
 nè faventem, vel mitiorem certè subirem;
 si, quod humanitas, ac sapientia tua,
VIR AMPLISSIME, præstare possunt
 nec

nec ignoto prorsus homini , nec fortassis ingrato , ingens erga me patrocinium aliorum iudicio prætenderem ? Quanquam , ut verum fatear , alia me impulit , eaque præsentior haud dubiè ratio , ut Libellum hunc meum tuo nomini inscriptum vellem , consecratumque . Exposueram tenni metro , ut quod maximè congruere rei didascalicæ videbatur , prima , ut ajunt , Prudentiæ Principia , et receptas maximè regulas ; (idem fortassis , si per occupationes cæteras liceret mihi , & in reliquis Virtutibus exinde præstiturus) cùm videlicet mentem subiit tritum illud iam Senecæ , nullique non notum : Ad Virtutem longum iter per præcepta ; breve , et efficax per exempla . Hinc fore mihi visum est , ut hoc in Opere partem ipsius præcipuam nonnemo desideraret ; nisi cæteris omnibus Prudentiæ præceptis , quo brevius ad illam , ac facilius iter esset , grande simul , ac Venetis Adolescentibus jam planè conspicuum , illi-

us exemplar præponerem. At hoc ipsum scilicet, ut non desint prudentissima in Urbe quamplures alii, hac laude insignes, patrii viri, cumulatissimè præstas, **CRISTINE MARTINELLE**; quodquè longè majus est, continenti virtutis laude per omnes ætatis gradus huc usque præstitisti. Et sanè ita omnis instituta tibi jamdudum vitæ ratio est; nulli prorsus ut officio tum publici, tum privati hominis, non facias ubique satis. Suis res quaslibet temporibus, suis negotia qualibet momentis ita distinguis; ut, cùm plura sæpenumero, eademque planè diversa unus, atque idem complectaris, totus tamen in illo uno videaris esse, quodcunque ex omnibus eligatur. An tua major esse possit vel rebus in divinis pietas, vel in alienis æquitas, vel honestas in tuis? An æquabilior afferri a te possit ad omnem rerum eventum tenor animi, atque vultus: quorum ut alterum Rationi submittis, animo alterum; ita neutrum ostendis aut alienæ

*alienæ obnoxium fortuna, aut tuæ? ^(a) In-
 tēgritatem, quod agebat ille, atque absti-
 nentiam in tanto viro referre injuria
 virtutum fuerit; cū præsertim vel in
 lubricis maximè prioris vitæ annis, inter-
 que voluptatum illecebras, atque irrita-
 menta vitiorum, nihil in te unquam oc-
 currerit vel oculatissimo cuique, quod, ut
 in plerisque fieri solet, aut condonaret ata-
 ti, aut imputaret fortune, aut reliquis na-
 turæ dotibus, ac virtutibus animi, quæ sa-
 nè vel ad protegenda in adolescente nobili
 magna vitia satis esse videbantur, vel de-
 fenderet, vel excusaret. Illud potiori jure
 maxima tibi laudi, ac singulari commen-
 dationi adscribendum duxerim, quod amo-
 rem doctrinæ, non impedimentum civilis
 vitæ in te ipse ostendas, sed auxilium; mul-
 tòque facilius tibi esse modum retinere ex
 sapientia, quàm aliis ex desidia. Nihil
 temporis, aut studii, vel Reipublicæ detra-
 his,*

(a) Tacit. in Vita Agric.

his, vel amicitia, vel urbana, ut ita di-
 xerim, ac domestica humanitati; Et tamen
 quantum utriusque tibi superest uni ad eru-
 ditam solitudinem! Ipsa quippe negotiorum
 intervalla non tam otio fallis, quam ani-
 mo impendis; ipsas ex occupationibus sub-
 cisivae horas non studio voluptatum tran-
 sigis, sed Literarum. Neque in his specio-
 sa tantum, atque inania sequeris, intra
 quae omnem civilis hominis scientiam non-
 nulli concludunt. Ipsa ingrederis artificis
 Naturae penetralia, ipsa expendis erudita
 Literarum dissidia; sacrisque adytis altio-
 ris Sapientiae admitteris, non ut hospes,
 aut admirator, sed ut domesticus, Et in-
 telligens. Haec tibi voluptas praecipua, quae
 mentis disciplina: haec suavissima laborum
 relaxatio, quae morum institutio est. Inde
 tibi iis de rebus aptè, sapienterque disse-
 rendi facultas illa, sive, ut vulgò dicimus,
 felicitas veriùs; quae nimirum, ut in homi-
 ne privato, eodemque otioso laudem facit,
 sic

sic in publico, eoque pluribus occupato ad-
 mirationem. Quanquam, quæ præcipua
 prudentiæ laus est, ac modestiæ tuæ, tuam
 ipse doctrinam, ac sapientiam, vel dissi-
 mulas plerunque, ac premis quodammodo;
 vel, si pro loco, ac tempore adhibere fas
 sit, uteris verius, quàm ostendis: eamque
 propterea, qui tecum familiariter agunt,
 aut intelligunt subinde, aut interpretantur;
 quod ^(a) ipsa videlicet multarum artium
 scientia etiam aliud agentes nos ornat,
 atque ubi minimè credas, eminet, &
 excellit. Non hæc ego, VIR AMPLIS-
 SIME, tui in laudem prædico, sed in rem
 meam vix attingo; cùm præsertim plura id
 genus de te, ac longè majora, & intelligere
 possit quicumque te noverit, & dicere de-
 beat quicumque laudaverit. Patere igitur,
 ut hanc qualemcunque Imaginem Tui in
 exemplum adhibeam Operis mei; meoque
 tuam erga Patriam obsequio aut indulgeas
 ultro

(a) Auctor Dialog. de claris Oratorib.

ultro, aut egrè saltem permittas, quod impetrari nulla ratione posset ab obsequio erga te meo. Nemo sanè unus, **VIR PRUDENTISSIME**, meum hac parte consilium minùs probabit, cùm non expressam viderit in fronte Libri, quod ab alio fortassis factum esset, poeticam aliquam, elegantemque Prudentiæ Imaginem; sed verum quodammodo, nullique non probandum illius Exemplar: atque adeo una ab hac Operis Nuncupatione longè plura didicerit; quàm ab ipsa omni, quanta est, ipsius Didascalia.

AD LECTOREM.

Optimū agitur jam annus, dum Venetis typis impressum Opusculum istud de Prudentia prodiit, Didascalicae Prolusionis titulum præseferens. At neque ultimam adhuc auctoris manum acceperat, Philosophicis in rebus tunc maximè occupati; et pluribus insuper scatebat Typographi erroribus, quos absens ille emendare minimè potuerat. Ut malo utrique, pro consilio amicorum, quoquo modo mederer, (quid enim hic Operis auctorem me ipse dissimulem?) severioribus a studiis ægrè tandem impetravi. Opus omne duos in Libros distinxi, quorum altero Prudentiæ naturam exposui, atque Officia; altero Vitia, five Extrema, ut ajunt, ipsi opposita; et quæ studia præsertim, qui mores ad Prudentiam maximè

faciant. Frequentes ad hæc similitudines præceptionibus ipsis inferui, aliaque id genus multa, quæ materiam et per se aridam mollirent, et involutam quodammodo, ac repugnantem explicarent. Qua in re, ut nimius fortasse peritioribus, ac prolixior videri possum, et sanè mihi ipse videor; ita minùs ingratum, atque adeo profuturum magis adolescentibus me fore confido, quibus haud aliter ediscendas Prudentiæ leges parare debueram; quàm ^(a) *pueris*, ut agebat ille, *absinthia tetra medentes cùm dare conantur &c.* Hac etiam de causa excusabitur, nî fallor, stylus ipse inæqualis subinde de industria: utque modestior plerunque in præceptis, ac simplicior; in exemplis tamen aut comptior fortassis, aut audentior. Quanquam, ut rem ingenuè fatear, alia in ipso veriùs reprehendi possit inæqualitas; quippe quæ non prudenti auctoris iudicio referri debeat, sed aut studio minori, aut ingenio. Hanc tamen ipsam, et siqua sunt alia tum styli, tum metri vitia, quæ plura fortasse, ac longè majora sunt, excusatum iri apud illos facilè crediderim; qui sibi planè persuaferint Opusculum a me istud, diversa prorsus inter studia, alienisque, ut ita dicam, nedum subcisiuis, ut ajunt, ac subsecundariis temporibus, magna ex parte elaboratum.

Cæte-

(a) *Lucret. lib. I.*

Cæterum , non tam ut fatear , quod ille tamen commendabat maximè , per quos ipse profecerim ; quàm de Prudentia ne quid temerè dixisse videar , atque imprudenter : eos in rem meam consultos præ cæteris hîc volui , atque adeo veluti duces , ac magistros adhibui , quos doctissimi quique Moralis , ut dicunt , Philosophiæ Præceptores maximos habent ; Aristotelem dico , ac D. Thomam. Horum ego in multis aut interpres quodammodo , aut παραφραστὴς , rem exponere aggressus sum periculi alioquin , atque invidiæ plenam : cùm præsertim , ut alios faciliùs prudentiam docueris , quàm habueris ipse ; ita meliùs docere nemo fortasse possit , quàm qui habet. Quare , ut curæ mihi præcipuæ fuit meas inter præceptiones hæc nihil admodum adscribere , aut commendare , quod non aut ab auctoritate , aut ab ipsa certè ratione probari posset ; ita , siquid fortè excidisset mihi , quod prudentiori cuiquam minùs probaretur , næ illud ego aut indictum , irritumque malim , aut in eo tantùm sensu accipiendum , cui Sapientum plerique consentiant. Quid plura ? Eam tandem , ut hoc etiam moneam , in adumbranda veriùs , quàm exprimenda , Venetis adolescentibus Prudentia , rationem , ac methodum adhibendam mihi duxi ; quæ , si minùs philosophica , aptissima fanè visa est , ut pulcherrima Virtus et intelligi facilè ab illis posset , et

amari . An id ego pro voto , ac studio confectus sim , *nec satis scio* , ^(a) *nec , si sciam* , ut agebat ille , *dicere ausim* . Tui hoc , Lector optime , ingenii est , atque iudicii . Ut ab utroque haud parum mihi timendum sit ; ab ipsa sanè prudentia , atque humanitate tua haud minus sperandum .

PRU-

(a) *Liv. Dec. I. lib. I.*

PRUDENTIÄ²⁷⁷

LIBER PRIOR

ARGUMENTUM.

Argumentum totius Operis, & Venerorum Patrum Invocatio. 2. Prudentiæ præcepta tenuiori versu tradenda; idque Musam præstare ægrè posse, quæ et argumentis assueta sit minùs severis, et Stylo longè liberiori. 3. Prudentiæ Virtutes inter locum habet, tum quæ Mentis, ac Rationis propriæ sunt, et Intellectuales vulgò dicuntur; tum quæ spectant ad Mores, ideoque Morales nuncupantur. Harum ipsa princeps, ac veluti dux est, medium illis extrema inter Vitia ostendens. 4. Quàm arduum Adolescentibus subinde sit medium istud tenere; et quid illis interea faciendum, dum ætate prudentiores fiant, ne alterum in Extremum incidant. 5. Quid sit

Prudentia, quas hominis actiones spectet, ac moderetur; et quod esse nunquam possit sine virtute, atque honestate. 6. Dum Prudentiæ Partes, siue Officia explicare aggreditur, excusat obiter auctor, quod Prudentiam doceat minus ipse fortasse prudens. 7. Munus Prudentiæ primum, bene consultare; idque ut ritè fiat, atque opportunè, quid curandum maximè, quid cavendum. 8. Prudentiæ munus alterum, bene eligere; et quænam ad hoc inserviant. Quanti præsertim periculi sit deliberare, atque eligere, dum aut dolore afficimur, aut voluptate. 9. Munus Prudentiæ tertium, bene judicare, siue imperare; et quænam pro re, ac tempore in hoc maximè adnotanda. 10. Prudentiæ Fortuna plerunque comes; quamvis haud certò subiecta. 11. Quàm magni præsidii adversis in rebus Prudentia sit, Veneti satis ostenderunt funestissimo sibi tempore Camera-censis Fæderis.

1. **A**Rma, Virosq; canant alji. PRUDENTIA nobis;
 Invictos quæ prima viros facit, armaque Marti
 Nunc auferre potest, nunc addere, visa canendi
 Materies. Vos Arctoi propè syderis instar
 Este mihi insuetum per iter, cursumque docete,
Adriaci Proceres, Venetique augusta *Senatûs*
 Lumina. Jam vestris Prudentia coetibus ultro
 Prima sedet, grandique parem sibi nacta Magistræ
 Gymnada, quod vestro meliùs discamus ab ore,
 Edocet; et *Veneta* PRUDENTIA major in *Urbe* est.

2. Hinc procul, excussis qui me trans nubila frænis
 Præcipitem, nemorumve ferat per amœna vagantem,
 Pegasus exultans, cristasque indutus ovantes:
 Hinc absit procul, atque alios fervetur in usus.
 Tam grandem vetat esse suum Prudentia vatem;
 Ipsaque materies, ægrè contenta doceri,
 Excludit phaleras, nec se cognoscit in illis.
 At contrà, facilis priùs, arridensque vocanti,
 Calliope durum Vatis jam tristior audit
 Propositum; et lætis jamdudum exercita nugis
 Horret opus tetricum, detrectatque ore modesto.
 Nubilis haud aliter, (si fas mihi dicere) vocis
 Hæret inops, animique, et vultu immobilis uno,
 Filia; cui mollem ad speculum jam fingere crinem,
 Et capiti flores, et vultibus addere nævos
 Assuetæ, et reliquo vix Matri cedere cultu,
 Ipsius exemplo Matris, cultuque magistro:
 Extemplo, heu! durus Genitor nil tale putanti
 Aut nigrum in clatris velum, aut denuntiet album.

Nî velit ipsa; domi nunquam penetralibus altis
 Exeat, et Patris nomen, vultumque relinquat.
 Talis tristè mihi filet, invisumque recusat
 Carpere iter; neque idem tamen audet Musa fateri.
 Sed, quæcunque via est, certum est contendere, quò me
 Jam Virtus dudum stimulis agit. Ipsa sequatur
 Musa comes, nisi dux præcedere malit, euntem.

3. Quà rudis hinc hominum Mens, et quà prava Voluntas
 Inde queat rectæ certissima discere vitæ
 Dogmata, Virtutum geminus distinguitur ordo.
 Has Intellectus (sic nostram dicere Mentem
 Consuevere Sophi) ducto a se nomine donat;
 Quippe suas, extraque ipsum nil prorsus agentes.
 Morales illæ alterutra ratione vocantur:
 Seu quòd per crebros ipsas Mos efficit actus;
 Seu mores hominum quòd perficiantur ab ipsis.
 Ipsa tenet geminam, Virtus utriusque Senatûs,
 Dissimiles inter comites Prudentia sedem.
 Sed tamen, ut gemini pars sit, plerunque secundi
 Nomen habet coetûs: coetum quoque dirigit ipsum,
 Totaque formandis Prudentia moribus instat.
 Ipsæ adeo reliquæ, morum, vitæque Magistræ,
 Virtutes illi auscultant, parentque docenti.
 Quippe, licèt contenta suo Prudentia regno
 Omnibus intactum jus, et sua cuique relinquat
 Munera Virtuti; cunctas tamen ordine certo
 Dirigit, atque adeo extremum dux inter utrumque
 Ipsa viam signat mediam, et deducit euntes.
 Nî vocem intentæ fervent, dextramque monentis,
 Exerrent medio; (medium tenet ardua Virtus)
 Aut Scyllam hac subeant, aut illa parte Charybdin.
 Usque adeo, nisi dux filum Prudentia præstet,

In vitium ducit vitio contraria Virtus.

4. Hoc primum moneo, hoc iterum monuisse juvabit,
 O Juvenes, quorum minor experientia, quosque
 Cæcus agit plerunque, et fræni nescius ardor.
 Seu falsis blandâ Vitium spectabile formâ
 Sensibus illudat, nec non ignota Voluptas
 Sese illi adjungat comitem, et nova gaudia monstret;
 Ilicet, heu! dexter nisi præcipitare paratos
 Detineat Cœlo Genius, cursumque moretur,
 Abripimur miseri: rupto velut aggere torrens,
 Ingentemque trahens pecudum, nemorumque ruinam,
 Exundat Padus, et latos circumtegit agros.
 Seu contrâ, qualis primos invitat amores,
 Ipsa suo se se Virtus pulcherrima vultu
 Exhibeat menti, et præcordia blandiùs intret;
 Haud mora, protensis illam impatientiùs ulnis
 Aggredimur, nimioque Boni peccamus amore.
 Talis, Cecropios Ursus cùm repperit alvéos,
 Huc avidos rictus, animamque effundit hiantem
 Imprudens; neque Apum ultrices considerat iras.
 Sic trahit indocilem nunc huc, nunc impetus illuc;
 Non jam certa regit Ratio, ducitque juventam.
 Vix pauci; quorum melior præcordia limus
 Excipit, et præcox teneram Prudentia mentem,
 Contra torrentem velis, remisque feruntur.
 Ergo memor, donec veniat maturior ætas,
 Majorum quisque emeritos interroget annos
 Sæpius: hi medium, et, quæ sit via tuta, docebunt.
 Sed jam agite, atque alacres, quamvis ætate minori,
 Quid sit, quaquè homini Prudentia ab arte paretur,
 Accipite; et vitæ præcepta adhibete futuræ.

5. Pars hominis princeps, et quæ fortasse vocari

Totus

Totus homo possit, Ratio (quis nesciat?) una est.
 Hac ille excedens terras, et corpore major
 Accedit Superis, et longè bruta relinquit.
 Ipsa tamen Ratio, primi post crimina Patris
 Se minor, atque animo sensus experta rebelles,
 Errores contra, et pravi contagia cordis
 Virtutem adsciscit sociam, seque instruit illâ.
Recta audit *Ratio* hinc Virtus: hinc, rebus agendis
 Cùm reliquas inter comites Prudentia præsitet,
 Idcirco *recta* hæc *Ratio* appellatur *agendi*.
 Ast *agere* hoc ipsum, cuius Prudentia *recta*
 Est *Ratio*, non res hominis complectitur omnes;
 Humanos sed quæ mores, humanaque spectant
 Officia, atque adeo vitæ inservire beatæ
 Utiliter possunt, et quarum finis honestus.
 Hinc, varia siquis præcellens Dædalus arte
 Aut Cretæ fallax iter, ambagesque viarum
 Extruat, aut liquidum secet aera remige penna:
 Siquis Mygdonio vivos de marmore vultus
 Ducat Praxiteles: siquem super æthera tollant
 Zeuxida deceptæ Volucres, pictique racemi;
 Non hunc prudentem, sed dicimus esse peritum.
 Nec magis hac illum insignem virtute fatendum est,
 Cui vis ingenii, et cautæ solertia mentis
 Turpiter in Venerem, aut lucrum studiosa labore:
 Vel cui laudis amor, victique potentior hostis
 Gloria, mille dolos, atque artes mille nocendi
 Suggestit, et magnam Ambitio dat provida mentem.
 Hos, equidem fateor, stolidæ vox inscia plebis,
 Illustres falso prætendens nomine culpas,
 Virtutesque inter fortunæ dona reponens,
 Prudentes vocat, et magnis Sapientibus infert.

Sed

Sed rudis errorem vulgi, cæcumque refellit
 Judicium Natura suo, et ratione magistra.
 Nulli præstat opem Vitio Prudentia. Quod si
 Degener aut Vitii comitem, aut agat ipsa ministram;
 Illius in mores paulatim, et nomina transit,
 Non jam animo, at solo fallax Prudentia vultu.
 Hoc mihi præcipua servandum mente videtur,
 Idque libens moneo; ne, qui tot decipit, et nos
 Alliciat color, ac Virtutis imagine fallat.
 Spectandum semper, quò mens collimet, et unde
 Mens agat: hinc Vitium, aut Virtus. Reliqua omnia, tantùm
 Materies operis sunt, instrumentaque Agentis.
 Hinc et Prudentem sua semper ducit honestas,
 Quidquid agat; neque agit quidquam, nisi ductus ab illa.

6. His animadversis, quo se Prudentia sensu,
 Quoquè modo *rectam Rationem* præstet *agendi*,
 (Idque opus, is labor est; nam quædam haud posse latine
 Musa cani dudum inclamat) jam dicere tandem
 Aggredior; veniamque mihi pro laude paciscor.
 Forsan at hîc aliquis, cui longo ego cognitus usu,
 Rideat audentem peregrinæ tradere leges
 Virtutis; dumque inde mihi me comparat, atque hinc,
 Aut me præceptis nequicquam exquiret in istis,
 Aut mea præceptis facta idem damnet in istis.
 Quid referam hîc, aut quo dubius me tramite vertam?
 Nempe haud cuique datum est facili pertingere gressu,
 Quem sublimem oculis potuit conscendere montem.
 Exempla ex alijs, ex me documenta referte.
 Quid deceat, quid non, moneo: ceu saxæus index
 Signat iter, monstratque alijs, immobilis ipse.
 Quanquam nescio quos in me simul excitat ignes,
 Dum canitur, fingitque suum Prudentia vatem

Paula-

Paulatim erudiens, et ab illo discit amari.
 Hæc etiam nostri merces, pretiumque laboris.
 Sed jam longa mora est, et nos via longior urget.

7. Ergo eadem triplici, ut perhibent, Prudentia fungi
 Officio solet, atque omnem se ostendit in illo.
 Principiò, certum ad finem quæ ducere possint,
 Consultat *Media* expendens; (*Media* ipse vocabo,
 Cùm dixisse *Modos* rem non satis explicet; et fòrs
 Nomen utrumque ad rem non sit satis usque latinum.)
 Sæpe autem *Media* id generis quamplurima menti
 Occurrent; sed quæ non ipsi cuncta probentur.
 Hæc studium poscunt per se satis obvia nullum;
 Ast eadem minùs apta, et quæ manet exitus anceps.
 Illa magis certa, at contrà nimis ardua; nec quæ
 Ipsa suo speret tandem superanda labori.
 Utile proposito, si non pugnaret honesto,
 Id foret: hoc rectum, sed idem minùs utile voto est.
 Cætera de genere hoc oculo sic illa sagaci
 Explorat turba in magna, atque aptissima discit.
 Ac veluti (exemplis liceat popularibus uti)
 Fœmineas inter, quas mittit Sequana, merces
 Dum nurus explorat, quæ fronti rectiùs extent,
 Sive comas, seu, quæ longè supereminet illis,
 Compagem petasi, vel, cujus nescio nomen,
 Partem aliam ingentis cultus, formæque secundæ:
 Intento nunc has studio, nunc inspicit illas,
 Nunc alijs confert alias, nunc damnat easdem,
 Nunc probat, inde alias oculis interrogat omnes;
 Nec jam certa satis, si quas habet usque repositas
 Aliobrox, jubet apponi, tum comparat illis
 Appositas: (tanti est emptæ pars tantula formæ)
 Haud aliter veris adhibet Prudentia rebus

Confi.

Consilium, et longo dubias examine pensat.
 Sin autem *Medium* ad finem vix suppetat unum;
 Tum verò haud dubiam rationem exquirat, ut illud
 Utilius fiat, nec spe frustretur inani.
 Sic, cui sola via est, trepidam qua tendat in arcem,
 Infestas inter turmas, inimicaque castra;
 Fingit agens aliud, securaque cogitat hosti
 Tempora, et intento gressum molitur ab astu.
 Hic verò paucis semel admonuisse juvabit,
 Prudentes quod ritè docent, rerumque periti.
 Ut magnam poscant mentem, ingeniumque requirant
 Fœcundis aptum inventis, prægrandia rerum
 Consilia; at nimium morosæ mentis acumen
 Consiliis nocet, humanisque in rebus ineptum est.
 Scilicet aut facilem inveniunt subtilia quædam
 Ingenia in scirpo nodum, et nihil inde probatur:
 Aut gracili aerias texunt subtegmine telas,
 Et Phrygiâ distinguere acu ambitiosa laborant.
 Nec meliùs Pallas, meliùs nec pingat Arachne
 Pulchrum opus; at visu solùm, et mirabile dictu.
 Hos, alijs porrò in studiis plerunque sagaces,
 Consuluisse viros prohibent in rebus agendis
 Experti rerum, et quibus est prudentia major.
 Ergo illos Sophiæ in dubiis, studiisque Minervæ;
 Hos idem contrà tu consule, siquid agendum est,
 Quod certam rerum praxin, moresque requirat.
 Nec verò ipsorum mentem immemor, oraque temnas;
 Idque, licèt videare tibi prudentior ipsis.
 Nec, quod prima sui menti commendat imago,
 Protinus id placeat; nec menti protinus illud
 Displiceat, quod prima sui condemnat imago.
 Subdola res rerum species, primumque subinde

Obtu-

Obtutum eludit color. Intus, et in cute nosci
 Ut possit, curas res postulat usque secundas.
 Inde fit, ut lento gravior Prudentia passu
 Incedat, longumve sedens iter antè futurum
 Exploret. Sic Romani vicere sedendo;
 Sic Veneti, quorum major Prudentia, Patres.
 Ne tamen, ah! factis nimio mora longior obstat
 Grandibus, atque rei finat opportuna gerendæ
 Tempora dilabi. Fugit irreparabile tempus,
 Inque mora haud raro lacrymandi causa periculi est.
 Hinc, Latio secum longis certante Senatu
 Consiliis, Pœno eversum oppugnante Saguntum;
 Speratumque diu longa obsidione coactis,
 Victis subsidium ridemus inutile Pisis.

8. Quare festinet lentè, properèque moretur
 Consultans de re Prudentia qualibet; inde
 Eligat: hoc illi munus vult esse secundum.
 Scilicet exclusis, quæ non invenerit ad rem
 Aptæ, vel apta magis, *Mediis* e pluribus illud
 Seligit, inque suos Prudentia destinat usus,
 Quod reliquis præit, et cui dat victoria palmam.
 Sic, postquam indicto prudens examine Præsul
 Audiit Officii cupidos majoris alumnos,
 Consuluitque simul docti suffragia cœtus;
 Quem clarum ante alios meritis, onerique ferendo
 Vota parem plura exponunt, ex omnibus illum
 Eligit, et sacri titulo largitur honoris.
 Sin autem *Medium*, ut dixi, vix suppetat unum,
 Quo sibi propositam teneat Prudentia metam;
 Nempe legit tunc ipsa modis e pluribus illum,
 Certior unde fides *Medio*, et fiducia major.
 Tale quid et brutis prudens Natura videtur

Consilii,

Consilii, et partem mentis largita sagacis.
 Aspicias, ut trepidum, pedibusque, et naribus acer,
 Dum Cervum longè insequitur, Leporemve Molossus:
 Si fortè occurrat, quæ se via dividit anceps
 In trivium, & cursus dubios ignota moretur;
 Ilicet ille viam hanc olfactu explorat, et illam,
 Utra, petens, noti referat vestigia odoris.
 Quod si neutra refert; certus, qua parte sequatur
 Sublatam ex oculis prædam, non consulit antè,
 Sed mox urget iter, quâ tertia semita ducit.
 Sin autem, instantem ut cædem, propiùsque prementem
 Eludat, cautum obliquo tera tramite cursum
 Convertit; Canis inferiùs (mirabile dictu!)
 Flectit iter, mediæ superans compendia sepi,
 Anticipatque viam, et victo superimminet hosti.
 Quid non humani feliciùs eligat usus
 Ingenii, si tanta subest prudentia brutis?
 Id verò ut fiat rectè, ac discrimine nullo,
 Artificis primò felix industria mentis;
 Tum solers usus rerum, mens altera, præstat.
 Quin varios hominum mores meminisse juvabit:
 Quid placitum juveni, quid amet robustior ætas,
 Quid senibus lubeat. Non omnia poscimus omnes.
 Nec minùs expediat, quos nobis vincere cordi est,
 Ingenium nosse, et quæ sit sua cuique voluptas.
 Ipsa etiam nobis audita, aut lecta recurrant
 Exempla: exemplis meliùs plerunque docemur.
 Scilicet aut nostro, aut aliorum errore magistro,
 Discimus admoniti rerum; eventùsque futuri
 Præteritis senior rationem reddit ab annis.
 At, licèt hæc adsint, licèt adsint plura; Voluptas
 Si non ex animo procul, et Dolor anxius absit,
Heu!

Heu! rectam frustra speret Prudentia mentem.
 Quippe vafras olli tenebras offundit uterque
 Cæcus, et erroris causas prætendit amici.
 Quis matrem, cui pulcher Hylas, aut dulcior illo
 Iphigenia domi est: an proles debeat aris
 Mactari, (Patriæ id casus, et Numina poscunt)
 Consulat? Ah! Civis sensus, et publica vincet
 Prolis amor fata, et melior se iudice mater.
 Ipsi Cecropidæ, justissima pectora, Patres
 Infidam thalamo, et Danaïs, Asiæque ruinam,
 Absolvant Helenen; si præsens ore refellat
 Objectum scelus, et facies incesta peroret.
 Talia turbatæ metuenda pericula menti,
 Cum non officio, sed longo optata dolori,
 Ultio deligitur: nihil est jucundius illâ.
 Talia jus, et amor regni, magnique cupido
 Imperii metuant; si quando sæva minorum
 Consilia armatis flammisque, irasque ministrant.
 Martius hinc sæpe effusis bacchatur habenis,
 Cuncta ruens latè, Furor: hinc comitantur, et illinc
 Læta Latrocinia, et miseris Incendia campis
 Jussa palam, ac sævæ, Belli decora inclyta, Clades.
 Et tamen, heu! quantum irarum, scelerumque caveri;
 Quàm latè undantes lacrymarum, et sanguinis amnes,
 Christiadûm decori, et melioribus usque triumphis
 Prædonem in Lybicum, ac Geticum potuere Tyrannum
 Servari: quot adhuc nobis feliciùs arces,
 Infontesque suis starent cum civibus urbes;
 Si, nova dum premeret flagrantia corda cupido,
 Fortior obstâset Ratio, spatiumque dedisset
 Obnitens contrà, dum vires illa remittit
 Paulatim minor, ac mentem placabilis audit!

Ergo

Ergo Voluptatem longè, longèque Dolorem
 Amoveat; vel, dum perstant in corde, suumque
 Eripiunt mentique diem, rebusque colorem,
 Nil legat, et nitidum expectet Prudentia Coelum.

9. Tertia sed jam me, quæ Græco nomine *Gnome* est,
 (Altera nam *Synefis*, prima *Eubulia* vocatur)
 Pars vocat: extremum hoc sibi vult Prudentia munus.
Judicium appellant alji, pars maxima dicunt
Imperium; meritòque potest utrumque vocari.
 Qualis nempe, gravem longo cùm tempore Minos
 Impendit mentem discussæ ex ordine causæ;
 Inde jubet, quidnam velit actum, remque, modumque
 Præscribit; jamque exequitur data jussa minister:
 Talis agendarum judex Prudentia rerum,
 Consilii jam certa, expensi et lance sagaci
 Usque tenax *Medii*, magno jubet ocyùs omnes
 Admovisse manus operi, quoscunque ministros
 Huc ciet, et laudis vocat, in partemque laboris.
 At, quod opus factu est, si fortè silentia quærat,
 Alteriusque manum excludat, sociumque laborem;
 Judicis haud rarò partes agit, atque ministri,
 Aggrediturque manu, quidquid sub pectore versat.
 Jam verò, seu res comites facienda requirat,
 Sive eadem excludat: quidquid Prudentia certi
 Constituit, licèt opportuno tempore agendum,
 In primis caveat, ne differat. Optima sæpe
 Consilia eventu rerum frustrantur amico;
 Nî mox exequitur certam manus impigra mentem.
 Inde etiam invaluit vetus illud: *Consule lentè,*
Ociùs exequere: audacem sic esse juvabit.
 Ipse adeo Magni victor, Patriæque subactæ
 Julius imperio major, si prospera Martis

Spes vocet, et retro ventos, et tarda relinquit
 Fulmina. Læta Duci Victoria passibus æquis
 It comes, et ponè innumeras fert Gloria palmas.
 Atque utinam talis meliori dextera causæ,
 Talis pro Patria mens olli impensa fuisset!
 Heu! quantos contrà belli mora longa triumphos
 Perdidit! Heu! quoties facta ad memoranda paratum
 Clausit iter tardæ sterilis sententia mentis!
 Nec tantùm ignavi: prudentes hìc quoque peccant
 Ambigui plerunque. Vident meliora, probantque;
 Sed dubitant, et adhuc hærent: seu frigidus humor,
 Seu timor in causa est; sed qui magis ipse timeri
 Debeat. Hos nunquam, nil magni audere paratos,
 Ut caveant adversa, manent felicia fata;
 Privatosque decet tuta requiescere in umbra.
 Par culpa illorum est, qui, quanquam mente sagaci
 Decernant; quanquam firmo quoque pectore fixum
 Præcipiant, quod longa velit Prudentia factum;
 Haud tamen advigilant rebus satis usque gerendis,
 Contenti iussisse; omnemque impune relinquunt
 Curam aliis, quid agant alii, dignoscere segnes.
 Quid formam egregiam, et domui cæmenta futuræ
 Instruere, ac longè accitos conducere fabros,
 Immanesque operi jam cœpto addicere sumptus
 Expediat; si securum domus altera longè
 Detinet, et somno dominum, ludoque vacantem?
 Nempe Operæ tunc desidiâ dominique, suâque
 Ignavæ stertent; et, crescens arboris instar,
 Vix domus accipiet feros habitanda nepotes.
 Ergo operi instantes famulos præsentia Turni
 Urgeat: ipse frequens etiam vocemque, manumque
 Impendat, nulli sat credulus. Inde futuri

Certa fides operis, nec magna mente minoris.
 At non propterea, nisi præsens urgeat usque
 Discrimen, differre vetat Prudentia rerum
 Judicia. Ipsa dies aliquid fors suggeret illis
 In melius; fors ipsa dies diversa reponet
 Judicia, inverso mutatis ordine rebus.
 Quid quòd et expectanda diu sunt mollia rerum
 Tempora? Quid quòd prudentes decernimus antè
 Temporibus quædam meliùs facienda futuris?
 Sæpe etiam fecisse nihil pars magna negotj est,
 Cautaque momentum rerum sunt otia primum.
 Sic, quos nec ferrum, nec amaris pharmaca succis,
 Sola quies morbos, et victûs regula curat.
 Has, simileſve moras, mentis novisse sagacis;
 Posse pati, cæcumque rudis contemnere vulgi
 Judicium, magni est animi. Ne vos morer ultrà:
 Romanam Fabius cunctando restituit rem,
 Dum victor mavult committere prælia Pœnus:
 Idem dum victus detrectat prælia Pœnus;
 Auxit Romanam pugnando Scipiades rem.

10. His demum exactis lætum Prudentia fatum,
 Eventumque potest rerum sperare secundum.
 Si votis tamen adversæ vis invida pugnet
 Fortunæ; (campi hæc Domina, et rerum arbitra fallax
 Consilio haud semper, sanæque obnoxia menti est)
 Haud ideo facti pigeat, pudeatve sinistra
 Successus; neque enim hic, certa ut contingit in arte,
 Exitus acta probat: fatis est ratione probari.
 Hinc mea laudari, quamvis Fortuna repugnet,
 Facta velim; sed enim menti plerunque sagaci
 Subdita Fortuna, et major Prudentia fato est.

11. Nec mihi jam veterem hîc Romã, Latiumq; Senatum

Consulere, externosque opus est producere Reges.
 Ipsa sibi argumentum ingens Respublica vestra est,
 Exemplumque aliis, quo non præstantius ullum:
 Rebus in adversis quantum Prudentia possit.
 An non Adriaci excidium, manifestaue clades
 Imperii, et nunquam victæ suprema timeri
 Fata Urbis potuere; omnes viresque, manusque
 Europæ in Venetos tacito dum foedere junxit,
 Securos meditans, Cameracum, in pace triumphos?
 Hinc validas, atque hinc ipso cum Cæsare mittit
 Euganeos intra fines Germania turmas,
 Aggrediturque urbes: Aquilas simul invehit intra
 Moenia pacifico dudum regnata Leoni.
 Inde viris, animisque ferocem Insubria Gallum
 Effundit campis; tum latè plura minantem,
 Audentemque comes Fortuna, atque Abdua, nomen
 Infaustum Veneto, trepidas deducit in arces.
 Quid quòd et extremo Italiæ se littore Iberus
 Exerit extemplò infensum, quæquè oppida pridem
 Abstulerat votis, nunc aufert providus armis?
 Quid memorem, ante alios ut vires exerat omnes
 Ipse suas, addatque suas ut viribus iras,
 Julius, invisæ memor, impatiensque repulsæ?
 Quin et finitimi, ne nullum sentiat hostem
 Adria, conjurant Proceres, Regesque minores,
 (Tantus amor prædæ) ac magnis se Regibus addunt:
 Ingentem ceu cùm Taurum invasere Molossi,
 Ipsi etiam erumpunt latebris impune catelli
 Latratu circùm audaci, lambuntque cruorem.
 Heu! quid agat; quò se Respublica vertat in arctis
 Rebus inops; quos jam Reges exoret amicos?
 Partem olli timor, et partem ferus abstulit ensis
 Militiæ;

Militiæ; nec jam pretio reparabile damnum est.
 Olli subjectas hostis dominatur in urbes,
 Et tota passim victor regione vagatur;
 Atque ipsam, caput Imperii, penè obsidet Urbem.
 Sola tamen Venetis, Fortunâ major iniquâ,
 Militat, atque hostes Prudentia pugnât in omnes.
 Hæc stantem adversos inter Spem sustinet ictus,
 Consiliumque, animumque, et vires insuper addit
 Ignotas; sua mox Fortunam in castra reducit
 Paulatim recti memorem, nec jam ampliùs hostem.
 At non, illa tamen vel dum defævit, honesti est
 Cura minor, vel laudis amor. Stat gloria cordi
 Tunc quoque, degenerem mercari nescia pacem.
 Hinc centum lectas equitum, peditumque phalangas,
 Venturum bello auxilium quas exhibet ultro
 Thracia, tunc duros Veneti miserata labores;
 Ipse tamen, non his fociis, nec talibus armis
 Audax laudatam Cœlo defendere causam,
 Respuit, atque suo se tantùm jure tuetur.
 Usque adeo dux ambigui Prudentia Martis,
 Tot contra validos diversis partibus hostes,
 Incolumem potuit Romanam servare secundam;
 Et dominam latè imperio extendisse recepto.

PRUDENTIA.

LIBER ALTER.

ARGUMENTUM.

UT eam quis Prudentiam consequatur, cujus naturam, atque officia descripsimus, suis ipsi in studiis, ac moribus vitanda plura, plura procuranda. Ut hæc etiam versibus exponat, languentem jam Musam, ac repugnantem Auctor hortatur. 2. Fundamentum Prudentiæ præcipuum Natura; et qualis hæc esse debeat in viro maxime prudenti. 3. Quàm cæteris excellant hoc naturæ beneficio homines Itali; et hos inter Veneri. 4. Nonnullæ ad Prudentiam addiscendam Regulæ: earumque præcipua, tum eos libros sæpius evolvere, in quibus et moralia hujusmodi præcepta continentur, et illustria maxime referuntur virorum prudentium exempla; tum eos expendere subinde, atque consulere

viros hac laude insignes, quibus cum vivimus.
 5. Regulæ aliæ: illud in dubiis eligere, quod alteri
 maxime amico in re haud absimili ipsi nos consulere-
 mus: et cavere ab immoderatis affectionibus animi,
 in iisque ab amore præsertim; cum Temperantia ju-
 re, ac meritò dicta sit apud Græcos conservans Pru-
 dentiam. 6. Quenam dici possint, et quæ re vera
 sint apud Philosophos Extrema, seu Vitia Pruden-
 tiæ opposita. 7. Calliditas, sive Astutia; ejusque
 mores. 8. Stoliditas, sive Simplicitas; ejusque in-
 genium. 9. Viros cæteroquin prudentes in alterum
 subinde Extremum seu naturâ, seu vitio inclinari.
 Hos inter describuntur nonnulli, verbis quidem offi-
 ciosi quàmmaximè, at factis plerunque falsi. Ut
 recta iidem a Prudentia, nedum germana ab huma-
 nitate, atque amicitia, longissimè aberrant. 10. Sim-
 pliciores alii, ac minùs providi, dum suas ipsi lau-
 des confidentiùs prædicant. Cavendum illorum
 exemplo, ne quid nobis nostris de rebus gloriosius ex-
 cidat, atque adeo imprudentius. 11. Ne quis plùs
 æquo fidat Prudentiæ suæ; et quod citra pietatem, ac
 Dei timorem, præpostera Prudentia sit, et maxime
 fallax. 12. Operis Conclusio ad patritios Adole-
 scentes Venetos.

1. Uid sit, quam socias inter PRUDENTIA sedē
 Virtutes teneat ; quæ rebus præstet in ipsis
 Munera , Calliope , (nec te labor iste peremit)
 Qualicumque tibi jam tandem carmine dictum est .
 At, fieri prudens, aliquis, qua possit ab arte,
 Ulteriùs scitatur ; et hæc cupit antè doceri :
 Quid vitet potius , quid in ipsis sedulus idem
 Moribus , et studiis curet ; quibus arceat hostes
 (Namque suos etiam Prudentia pugnat in hostes)
 Consiliis alios , alios quibus opprimat armis .
 Hæc, et plura simul Prudentem scire necesse est .
 Ergo age, perge libens, superest quodcunque laboris,
 (Nam superest aliquid) jucundo fallere cantu .
 Idem cantus erit labor, auxiliumque laboris .
 Quid mihi mœsta files, torvumque averfa tueris ,
 Calliope ; et malè jam lacrymis trepidantibus iram
 Dissimulas , jussumque negas deducere carmen ?
 Nempe rudi tractas, et furdo pollice plectrum :
 Ignotum Pindo plectrum, quodquè horrida tantum
 Porticus, et durus queat exercere Cleanthes .
 Nulla adeo inviti tibi laus speranda laboris ;
 Forfan et ingrati pudeat te deinde laboris .
 At quantò de te major mihi causa dolendi est !
 Annè semel tantum, cum me tam sæpe vocares
 E Pindo puerum, (neque enim meminisse negabis)
 Obrepsti sævum in montem metæque, viæque
 Ignarus ; tuaque ut possem vel nocte maligna
 Jussa sequi, cœnam imprudens, somnumque reliqui ?
 Annè semel tantum vivos mihi nescius ungues

Arros,

Arrofi, quoties mordax urtica canendi
 Ad citharam, studia oblitum graviora, trahebat;
 Nec tamen optati pandebas ostia rivi,
 Et noto vati, et vati Dea furda vocanti?
 Cur non, qui memet rigido tuus usque Lyceo
 Subripio toties, semel extra mollia Pindi
 Mecum adsis paulisper; et ausis grandibus instes
 Mascula jam virgo, curasque exosa minores?
 Sed jam age, rumpe moras: quid adhuc timor anxius obstat?
 Materies operi veniam dabit, ipsaque forsan
 Forma Sophos possit meritò sperare faventes.
 Quin, ultro, viden', ut plaudant, animosque canenti
 Sufficiant, quod adhuc superest, audire parati.

2. Ut non omne solum fruges, non omne ferendæ
 Admittunt vites, neque humus fert omnia quævis;
 Haud aliter cuivis ægrè Prudentia menti
 Inferitur, curamque inserta eludit inanem.
 Sæpe reluctatur duro natura labori
 Improba; vel, siquid longæ respondeat arti
 Culta diu, tamen in vitium memor usque recurrit.
 Sæpe etiam externis frustratur semina causis
 Mutari facilis; tristisque obnoxia Cœlo
 Surgentem extinguit segetem, spemque uberis agri.
 Optandum est, ut non præceps, obtusave mens sit,
 Credula nec nimium, nec quavis mobilis aurâ.
 Quin eadem longè aspiciens, speciosaque veris
 Sejungens, ipsumque sagax dignoscere verum,
 Quodquæ illi simile est: nihil hoc nocet acrius illi.
 Tum certi, rectique tenax; at conscia falli
 Se posse, atque adeo facilis ratione doceri,
 Mutarique etiam: neque enim Constantia semper,
 Nescia mens flecti est; et habet quoque cedere laudem.

Talem magna sibi poscit Prudentia mentem,
 Tali radices agit, et lætissima surgit;
 Privatos regat ut mores, et publica fata.

3. Hanc tibi, dum veteris transgressa est gloria Martis
 Subjectos olim in populos, Prudentia laudem
 Servat adhuc, victus longum cui paruit Orbis,
 Ausonis ora; tibi nec, quæ Sors invida priscum
 Abstulit imperium, hoc etiam decus auferet unquam.
 Ut vincant alii ferroque, atque ignibus arces;
 Judicio tu prima animos, et pectora vincis.
 Ut tamen hoc Itali præcellant nomine; cunctos
 Excellunt Italos Veneti, gens inclyta Mundo
 Pondere consilii, et solertis acumine mentis.
 Quippe illis docilem, et vinci ratione volentem
 Effinxit Natura animum; rerumque capacem
 Canitiem cordis primis impressit ab annis.
 Quid non his studium civile, ususque magister
 Dotibus ingenii, præclaraque indole possit?
 Hinc regere imperio populos, et legibus urbes,
 Diversasque suo norunt submittere gentes
 Arbitrio; bellicque simul, pacisque sequestri,
 Consilio sæva arma suis a finibus arcent,
 Consilio, (siquem longo fata aspera bello
 Dent finem; si pax tandem sperabilis orbi est)
 Consilio et reliquos jungent in foedera Reges.
 Usque adeo se se primum Prudentia debet
 Naturæ: juvat hanc, at non industria supplet.

4. At, si quis tamen est (neque enim sat fertilis omni
 Parte sui Italia est) fato sortitus iniquæ
 Triste solum mentis; studio nil lentus, et illud
 Arte colat. Quid non studio debemus, et arti?
 Ipsa etiam in fruges sterilis mansuescit arando

Paula-

Paulatim tellus, atque audit vota coloni.
 Ergo memor, si te Prudentis gloria tangit,
 Sive minor, seu major erit tibi copia mentis,
 Excole. Multa dabit certas tibi lectio leges;
 Et meliùs, quid agas prudens, exempla docebunt.
 Inde manu pretium est operæ versare frequenti
 Doctorum scripta, et veterum monumenta virorum:
 Seu quibus exacti Sophiæ ad præcepta sagacis
 Formantur mores, certamque ostenditur omnis
 Ad vitæ normam pretium virtutis, et usus:
 Seu quibus Heroum, quos nulla haud prædicet ætas,
 Narrantur passim illustres moresque, manusque,
 Et virtus, vitæ casus spectata per omnes.
 Atque utinam, rerum steriles quas projicit horas,
 Nunc sexum imbellem meditans, imbellior ipso,
 Nunc fictas acies, commissaque prælia nunquam
 Sæpius evolvens, oculisve errantibus ultro,
 Seu quid agat, seu ne quid agat, per compita quærens,
 His mallet florens ætas impendere chartis!
 Hic inter plura humanæ discrimina vitæ
 Sæpe suos legeret casus, artemque ferendi.
 Hic modus in lætis, animusque in tristibus idem,
 Consilium in dubiis; Odiumque occurreret illi,
 Atque Amor, et patiens sua quævis fræna Cupido;
 Fræna tenet Ratio, simul audit currus habenas.
 Quis non hæc oculis relegens, animoque revoluens,
 Virtutem Heroum insignem miratur, et ardet;
 Induit et similes habili jam pectore mores?
 Talis, Pellæi tacitos in imagine Martis
 Dum figit vultus, et secum grandia Cæsar
 Paucis facta refert, et adhuc iuvenilibus annis;
 Dat gemitus corde ex alto, et se comparat illi

Segnitiam increpitans longam: simul æmula virtus
 Exemplo stimulos addit, ducitque volentem
 Terrificam ad laudem, et sævi decora alta Gradiui.
 At non viva minùs stimulis ingentibus urgent
 Exempla, et visæ inspirant virtutis amorem.
 Ergo, felicitis siquem tibi munere fati
 Moribus insignem, et maturæ pondere mentis,
 Fabritium agnate lares, patriive penates
 Exhibeant; hunc tu vita studiosus in omni
 Addisce, ac tanto dignum te finge magistro.
 Præterea, quoties tibi fors occurrat agendum
 Grande aliquid, dubiique ferens incommoda secum
 Eventûs, certam illius tunc consule mentem.
 Ipse, quid expediat, jam longo doctus ab usu,
 Inspiciet meliùs; tutoque in tramite sistet
 Incertum, et monitis iter instruet omne futuris.
 Tu monita auscultes bonus, et servare memento,
 Tanquam missa tibi sacris oracula Delphis.
 Ah! quoties; cauti levior dum verba Magistri
 Troffulus irridet, suaque ipsi dira cupido
 Fit Deus, illam audit miser, illam interrogat unam;
 In præceps mox lapsus opem imploravit inanem,
 Et sero agnovit veras in funere voces.
 Talis Lydorum Princeps ditissimus olim,
 Respicere extremæ frustra spatia ultima vitæ
 Admonitus; regno, atque opibus spoliatus avitis,
 Feralique pyræ impositus, dum subditur ignis,
 Non auditurum suprema voce vocavit,
 Jam non auditum fato meliore, Solonem.
 Tanti est consulere expertos, et credere canis.
 5. Illud præterea dubiis in casibus, absit
 Si fortè aut senior Chiron, aut sanus Achates,
 Prode.

Proderit: experto certè mihi profuit illud.
 Finge tibi, quòd te dubius roget alter eadem
 De re consilium: quid tunc, ratione magistra,
 Consuleres caro Pylades meditatus Orestis?
 Id tibi, crede, freto si fortè vagaris eodem,
 Expediat: tua te mens consulat ipsa, tuoque
 Utere iudicio, ceu non tua causa geratur.
 Sed talem præstare suis res ardua mentem:
 Rebus in alterius meliùs plerunque videmus.
 Scilicet aut oculos velat sua cuique cupido,
 Ne videat meliora; aut, ne meliora sequatur,
 Innectit laqueos animo, placitasque morandi
 Prætendit causas. Cedit tunc mente voluntas
 Invitâ; si mens olli tamen ulla superstes.
 Ut ratis, amisso jactata per æquora clavo,
 Abripitur cursu indocili, quòd ventus, et unda
 Cæcam major agit; nec vanæ obtemperat arti:
 Sic animum trahit, excussa jam mente, minorem
 Fortior, atque omni jam victrix parte Cupido,
 Heu! frustra tunc tota suas Prudentia leges
 Exerat, et velis frustra, remisque labore.
 Majorem res poscit opem, majoris eget res
 Usque manûs; Numenque manum nisi præstet amicam,
 Haud valeas certam rebus sperare salutem.
 Ergo cave, ne stantem unquam tibi flectere mentem
 Possit Amor: reliquos animi sub pectore motus
 Vincit Amor, causasque illis, viresque ministrat.
 Molliùs ingreditur, nec quidquam tale minatur
 Principiò; sed paulatim per viscera serpit
 Dulce malum, gliscitque furens, uritque medullas.
 Tum verò, jam non amor, at furor, omnia vertit:
 Jam latè vagus excurrit per fasque, nefasque,

Nec

Nec Superos flecti indocilis, nec Tartara curat.
 Principijs prudens obsta: nisi sedulus obstes
 Principijs, seram amittet Prudentia curam.
 At cur hæc toties repeto, et jam dicta repono,
 Durior, ah! nimio tenerorum censor amorum?
 Scilicet, ut recto nunquam Prudentia cedat
 Tramite, et invicta solidas ferat indole vires,
 Olli præcipuè præstat comes addita Virtus,
 Lege voluptatum rigida quæ temperat usum,
 Inde et nomen habet. ^(a) Sed vero non minus ipsam
 Nomine, prudentisque animi, mentisque sagacis
 Conservatricem, Graij dixere priores.
 Hinc eadem repeto, et toties jam dicta repono,
 Ah! nunquam fatis in teneros crudelis amores.

6. At, ea nunc tandem quæ sint Extrema, requiras;
 Intra quæ certos figit Prudentia gressus
 Cautior, et medio vestigia tuta relinquit.
 Hæc tamen occurrent memori fatis obvia menti;
 Si recolas, quænam, ut dictum est, in rebus agendis
 Ipsa ex officio Prudentia præstet, et illis
 Quæ pugnent adversa: hæc namque Extrema vocari
 Et possunt, hæc et debent Extrema caveri.
 At, quando binis tantum diversa laborat
 Quælibet extremis Virtus: quo nomine dicam,
 Inquiras rursus, Vitia, et quid singula præstent;
 Quorum unum interior dextrum Prudentia, lævum
 Alterum habet, sibi que infensum declinat utrumque.
 Hanc ego præcipuam, præceptaque multa ferentem,
 Partem operis nunc expediam; mox carbasa vento
 Fessa traham, atque alacrem deducam in littore puppim.

Ut

(a) Apud Græcos Temperantia dicitur σωπρωσύνη; hoc est conservans Prudentiam. Arist. Ethic. lib 6. c. 5.

Ut fors non eadem sedeat sententia menti
 Omnibus, et doctos lis in contraria coetus
 Distrahat, (in multis fieri quod sæpe videmus)
 Ipse tamen trito, ut perhibent, plerisque Sophorum
 Optatam ad metam vestigia tramite figam;
 Nec falli pudeat tam magna exempla secutum.
 Ergo, nî rectè caveas, peccabis utrinque;
 Hinc mentis vitio, hinc animi. Plus criminis istic,
 Plus erroris ibi est: medio tutissimus ibis.

7. *Calliditas*, seu, si mavis, *Astutia*, majus
 Crimen habet. Propiùs fallax accedit ad ipsam
 Virtutem cultu, atque habitu, et vult ipsa videri.
 Sic oculos, sic illa manus, vocemque, coloremque,
 Illius et mores fingit: fors comptior illâ est.
 Tu tamen, ah! vafro facilis ne crede colori.
 Expendas animum: quamvis invitus, in ipso
 Emicat hic vultu, nec totus fallit in illo;
 Ipsaque, ne lateat, sæpe obstat cura latendi.
 Qualis, ubi, quæ vult nimum formosa videri,
 Solliciti studium speculi, longamque placendi
 Curam præsefert; (si doctis credere dignum est)
 Tunc minùs illa placet, minùs et formosa videtur:
 Talis Calliditas, dum vult Prudentia credi,
 Artis opem perdit nimia prudentior arte.
 Illius at mores, et veros accipe vultus;
 Præcipuè quibus illa modis, quibus artibus illa
 Virtutem excedit mediam, exteriorque relinquit.
 Ultrà, quàm Ratio finat, aut quo tramite Honestas
 Ire vetat, tacitis circum defensa tenebris
 (Seu lucri jubeat, seu regni dira cupido)
 Calliditas studet ire; neque huc tamen ire videtur.
 Hic primus labor illi, hæc illi maxima cura est.

Hinc

Hinc comites olli Technæ, Fraudesque, Dolique,
 Argolicæque artes, et nunquam verus Ulysses,
 Fido adstant lateri. Stant altâ mente reposita
 Consilia, et bifrons abscondit pectora Janus.
 Hinc illi obliquum est iter, ambagesque viarum
 Innumeræ; qualis Creta jam textus in alta
 Tramitibus cæcis, et inobservabilis Error.
 Hæc, aliis ignota, placet via. Consule filo
 Inde putat, quando illius data copia nulli,
 Calliditas certam meliùs contingere metam.
 Ipsa tamen plerunque, alios dum fallere tentat,
 Fallitur imprudens, suaque intra retia pendet:
 Seu quòd longa via est, multisque obnoxia sæpe
 Casibus: ipsa suis seu quòd sat prodita technis,
 Aut aliò, quàm quòd fingit, procul ire putatur;
 Aut aliò, quàm quòd vellet, procul ire tenetur.
 Objectis alter nunc molibus obstat eunti;
 Nunc alter filum abrumpit, cogitque reverti
 Turpiter, et cursu deprênsam eludit inani.
 Hæc, vulgò ut perhibent, nulla non regnat in aula
 Servilis virtus animi; consuetaque verum
 Nunquam animi, at solùm Fortunæ sumere vultum.
 Hæc tamen adversam (quid enim mendacia profint
 Consimiles inter famulos, dominosque sagaces?)
 Fortunam queritur plerunque; ac tristibus aulæ
 Imputat auspiciis lævæ fata aspera mentis.
 Tu meliùs, quò vis, (credas mihi) tramite recto
 Pervenies. ^(a) Aquilam hæc infert via regia Cœlo;
 Intulit hæc Superis Heroas, et addidit illis.

8. Nec tamen Extremum tibi sit vitare secundum

V

Cura

(a) Sola Aquila inter Aves rectâ viâ, non obliquâ, fertur in Cœlum. *Aldrovandus.*

Cura minor. Cura id poteris novisse minori ;
 Quippe ipsi magis adversum distare videbis
 Virtuti, longèque alios ostendere vultus.
 Dicitur hæc multis hebetis *Vesania* mentis :
Simplicitas meliùs Tusco sermone vocatur.
 At non dilectæ Superis laudata ^(a) Columbæ
 Hæc ea *Simplicitas* est, cui *Prudentia* cauti
 It Colubri comes, et nunquam discedit ab illa.
 Hæc ea ^(b) *Simplicitas* est, cui nil rebus in arctis
 Cordis inest, quâque imprudens seducta Columba est.
 Scilicet, optatis rerum quam multa frequenter,
 Fortunæ, atque hominum vitio, successibus obstant,
 Illa rudis, nullo aggreditur sæpe ardua quæque
 Consilio; nec, quid sperari, quidve timeri
 Jure queat, priùs expendit, secumque volutat.
 Quæ menti prima occurrunt, ea protinus ipsi
 Arrident: nec, quid poscant tempusque, locusque,
 Quæquè rei majus momentum adjuncta gerendæ
 Præstant, aut ultro videt, aut aliunde requirit.
 Quin malè dignoscens, quid distent æra lupinis,
 Accipit inventos, non lectos quærit amicos,
 Ah misera! Et cui non credet peritura Sinoni,
 Tam novisse rudis, quàm nescia texere fraudes?
 Quid quòd agens aliud, cur se quis fallere possit,
 Suggestit ipsa ultro causas ignara, suâque
 Fila manu, unde sibi ponantur retia, præbet.
 Dissimulare nequit; quin, clauso pectoris antro
 Quæ celanda forent, patulo finit ore subinde

Efflue-

(a) Estote prudentes, sicut Serpentes, et simplices, sicut Colum-
 bæ. *Matth.* 10.

(b) Ephraim, quasi Columba seducta, non habens cor. *Osee*
 c. 7.

Effluere, atque animum rimosa effundit apertum.
 Nec tamen hæc surdus semper fert irrita ventus:
 Excipiunt alii, et memori sub pectore condunt.
 Sin autem semel, atque iterum versutior alter
 Decepit morum ignaram, et nil tale timentem;
 (Usque adeo facilem versat contrarius error)
 Tum verò mentem aggreditur comitantibus umbris
 Suspicio. Jam cuncta timet, jam credere nulli,
 Jam verbis, verisque suam sub vultibus artem
 Concipere; ac molles nullo discrimine fraudes
 Undique, et arcanos anceps pavet undique Ulysses.
 Haud aliter, quem perpetuis cruciatibus urget
 Sæva dies animi, ultricesque in pectore Diræ,
 Illum omnes auræ, sonus illum territat omnis.
 At non tot dubio tutam sub corde timores
 Efficiunt. Cui se forsan malè credidit uni,
 Ille artes, fraudesque, ille omnem abscondit Ulysses.
 Hæc bona Simplicitas, quæ fraudis fallitur ipso
 Sæpe metu, nostras rarò tenet accola terras:
 Hospes adest nonnunquam e frigidioribus oris,
 Seque suo prodit nil fuci conscia vultu.
 Hic autem, ingenio Calabri delusa sagaci
 Vix semel Autolyçi, posthac timet Itala semper
 Pectora: ceu calidæ memorem vel frigida terret
 Unda canem, et patulis longè jubet ire fenestris.
 Ipsa tamen, siquid lævæ sub parte mamillæ
 Palpitat, hinc meliùs sapit, et decepta docetur.

9. Hic mihi finis erat; sed menti plura recurrant
 Nunc simul, observata memor quæ suggerit usus.
 Forsan et hæc paucis ad rem monuisse juvabit.
 Maxima pars hominum, quamvis ad cætera prudens,
 Haud rarò tamen Extremum declinat in unum;

Ingenio quàm quisque suo, vel more sinistro,
 Aut vafer, aut simplex trahitur, medioque recedit.
 Ut quos robusto firmos in corpore vexat
 Aut capitis dolor, aut violentum rheuma subinde,
 Aut quid tale ipsis morosum, aliisque molestum,
 Non hos incolumes, non ægros dicere possis:
 Sic plures, quorum tamen est prudentia menti,
 Ex omni nequeunt prudentes parte vocari.
 Et primùm quosdam adverti, quos dicere nolo,
 Expertus nimium. Gratos prudentia pridem
 Fecerat, et dulcis pietas, et dexter agendi
 Mos in amicitia. Quis falsos crederet unquam?
 Ecce autem, seu quid poscam, seu poscar ab illis
 Ipse aliquid; quamvis contingat sæpius istud:
 Fronde tegunt molli laqueos, et floribus ornant,
 Albaque pro nigris, proque albis nigra reponunt.
 Hei mihi! quot tales Latio sub sydere Prothei,
 Quamlibet in formam citra scelus ire sagaces;
 Nî tamen hoc ipsum scelus est in amore vocandum,
 Læsa fides scelus hoc ipsum nisi credat habendum!
 Hos ego, (dicamnè, an fileam? Sed dicere præstat)
 Hos ego vel dominos, vel amicos usque recusam,
 Vel famulos etiam; quid enim mihi cætera profint,
 Si, quæ sola probo, mens, aut cor desit in illis?
 Ergo cave, ne te quis talem credere possit.
 Iphis plura quidem, si res ita poscat, amicis
 Dissimules, liceat; sed nil simulabitur unquam.
 Præterea ne, siqua tibi prudentia cordi est,
 Promissis sit lingua ferax, sed frigida factis
 Dexterâ: neu coram laudes, et in æthera tollas,
 Quod carpas clam deinde, ac pressô pollice damnes.
 Nec te adeo vafrum credas, ut fallere tutò

Posse

Posse putes alios. Animi hoc, mihi crede, superbi,
 Mentis et exiguae est. Fors, qua te fallere possint,
 Mens alijs major; sed, qua te fallere nolint,
 Mens eadem melior. Decus hoc Prudentis utrumque est.
 At contra nec te lacero sat vellere totum
 Curta teget Vulpes, (ceu quondam turpis Afellus,
 Vah! malè consulti tunicatus pelle Leonis,
 Risus erat) nec te quisquam gaudebit amico.

10. Nec minùs ingentes Fabios, rectosque Catones
 Invenies, quibus est prudentia semper in ore,
 Semper in incessu gravitas, et regula morum
 Grandior in vultu. Sed et hos (mirabile dictu!)
 Deficit in parvis Prudentia sæpe minores.
 Seu rebus mentem impendant majoribus omnem;
 Seu quædam incautos reddat fiducia morum,
 Securosque sui: seu, quod mihi credere pronum est,
 Humano Heroes etiam sub pectore manes
 Sæpe suos patiuntur; et hinc mens effluit illis
 Simplicius, notâque alijs penetrabilis arte.
 At non hic nostri pretium est exempla referre
 Temporis invidiosa. Virum novisse sagacem
 Ipse puer memini: (pueris res altiùs hærent)
 Quippe suæ dudum fuerat spectabilis Urbi,
 Et meritò; mores nam convenienter in illo
 Ibant, et voces, et magnæ cætera menti.
 Excipienda tamen res una, vel altera tantum,
 In qua idem multis tunc admiratio, multis
 Risus erat; sed erat tamen idem magnus utrisque.
 Nempe suas aut ipse loqui, aut audire libenter
 Dictus erat, non hoc laudandus nomine, laudes:
 Præcipuè siquid Patriæ, aut sibi sanguine junctæ
 Stirpis, et antiquis sua facta referret ab annis.

Hic nimum bonus, hic simplex, et se minor ipso
 Aut erat, aut poterat, si non erat, ille videri.
 Tu memor advertas, ne quis tibi blandius intret
 Pectora; quâ faciles aditus venientibus offert
 Mollior affectus, redditque, auditque libenter,
 Quas vix ægra pati possit Prudentia, voces.
 Lubrica res lingua est, dum te, tuaque ipse sagaci
 Auditore refers coram bonus. Ille latentem
 Dignoscet labem, atque ægri tectoria cordis;
 Seu te laudabis, seu te culpaveris idem.
 Usque adeo in minimis, quamvis ad grandia prudens,
 Magnæ mentis inops potes, atque incatus haberi.
 Sic, totam instanti Coluber dum subtrahit ensi
 Cervicem, reliquo tutum se corpore credit;
 Vulneribus spatium quamvis immane relinquit.

II. At satis usq; datum est monitis. Tamen omnibus illis
 Addere supremum, penitæque infigere menti
 Nunc superest. Non hoc monitum præsentius ullum est;
 Quippe auctor Deus ipse, idem Deus ipse magister.
 (a) Ah! nimum ne fide tuæ, malè credule, menti;
 Neu spem nota tibi Prudentia præstet inanem.
 (b) Fallimur incerto, mortalia pectora, rerum
 Eventu; nec, quod Deus alta nocte futurum
 Contegit, ignotis gaudens involuere causis,
 Humanæ valeas studio promittere mentis.
 Quin etiam, omnipotens rerum auctor, et arbiter idem,
 (Siquid præcipuè calcato intendimus æquo,
 Fraudibus et Pœnis molimur, et arte Pelasga)

Mo-

(a) Ne innitaris prudentiæ tuæ. *Prov. c. 3.*

(b) Cogitationes Mortalium timidæ, et incertæ providentiæ
 nostræ; *Sap. c. 9.*

(a) Mobilibus nixa, heu! stipulis ex æthere ridet
 Consilia, et magno extructas conamine moles,
 Ceu (b) quas vana leves suspendit aranea telas,
 Vix tenui exturbat flatu, et dissolvit in auras.
 Ergo (quod magnus rectè Loyola monebat)
 Sic tua se rebus mens, et manus addat agendis,
 Ceu nil usque tibi præstet Deus auctor in illis:
 Ceu tua nil rebus mens, et manus addat agendis,
 Sic auctor, credas, Deus omnia præstet in illis.
 Inde suas Pietas aget, et Solertia partes;

(c) Quidquid enim tradant alji, doceantque Magistri,
 Altera si desit, nusquam Prudentia vera est.

12. Sed jam littus adest, cymbamque ex æquore longo
 Gratatur reducem, et læto clamore salutat.

Hic mihi portus erit. Quantum dedit usque repugnans
 Musa operi insueto, mensque ausis grandibus impar,
 Dicta mihi tenui satis est Prudentia versu.

Vos autem, quibus haud pridem præceptor alumni
 Clarus eram, mixtoque oneri lætabar honore:

Splendida tantorum spes, et jam gaudia Patrum,
 ADRIACI Juvenes; quando Prudentia tanti est,
 Quæ vel adhuc teneris vos longè major in annis
 Ostendit Venetos, exempla domestica circum
 Consulite, et memores augusta per atria telas.

Hic vultus Proavum insignes, venerabile magnis
 Mentibus hospitium; veterisque incocta Senatûs
 Consilia, et grandes animos expendite in illis.

V 4

His

(a) Væ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium,
 et non ex me: et ordiremini telam, et non per spiritum meum.
Isaiæ c. 30.

(b) Telas araneæ texuerunt. *Idem cap. 59.*

(c) Scientia Sanctorum, Prudentia. *Prov. c. 9.*

His stetit adversam Respublica fulta columnis
 Fortunam contra, et conatus tristè furentis
 Invidiæ: his latè ducibus terrâque, marique
 Protulit imperium, et famam super æthera vexit.
 Ipsos par vobis studium observare Parentes,
 Affinesque alios; quos et virtutis avitæ
 Hæredes, patriique futura exempla Senatûs,
 Et præsens videt, et veniens mirabitur ætas.
 His vos patritia, simili quos ore refertis,
 Fingite mente pares. Quid sit PRUDENTIA, quâque
 Arte queat pro re quavis diversa parari,
 Ipsi vos dictis meliùs, rebusque docebunt.

UT RUM
VENETO ADOLESCENTI,

*Qui, administraturus exinde Rempublicam,
dat literis operam, potior esse debeat*

M. TULLII CICERONIS

Lectio, an verò

CORNELII TACITI.

PROLUSIO

IN INSTAURATIONE STUDIORUM

Anni M. DCC. IV.

Venetiis habita,

Eodemque anno typis edita.

THE
OFFICE OF THE
ATTORNEY GENERAL
OF THE STATE OF NEW YORK
IN SENATE
M. TULLI CICERO

Acting
GOVERNMENT
INSTITUTION
NEW YORK

1891

Illustriss., atque Excellentiss. Domino

D. CAROLO RUZINI

EQUITI, AC SENATORI AMPLISSIMO. ^(a)

JOANNES ANTONIUS BERNARDI S. J.

*Uem propitium præ ceteris audito-
torem experta est, domesticos intra parie-
tes enuntiata, Prolusio hæc mea; eum
videlicet in te sperat, Illustriss., atque
Excellentiss. D., humanissimum pariter
lectorem sui, publica jam luce donata alie-
no magis iudicio, quàm meo. Tu sanè
occurristi mihi (dicam statim, quod de
te sentio, non ut captem mihi presidium
tuum, sed ut gratuler) inter illos præci-
pius, quibus non alius opportunior con-
tinge-*

^(a) Nunc etiam ab annis ferme decem, D. Marci Procuratori ex merito; simulque ab annis pluribus Patavini Gymnasii Reformatori.

tingere poterat vel argumento Judex, vel Oratori Patronus. An non utrumque scilicet cumulatissimè præstat ea mentis prudentia, integritas animi, experientia rerum, et hæc omnia præseferens honestissima quædam totius corporis dignitas; quibus in Urbe Italia Principe adeo oculos omnium, atque animos imples, ut, quàm molestas tibi tuas laudes facit virtus tua, tam reddat aliis ad maiorem tui famam, tuum nomen supervacaneas? Quanquam eas, ut ita dicam, vel exteris gentibus necessarias jam fecisti splendidissimis Legationibus tuis; quibus Hispania, Germania, Pannonia, atque Italia^(a) demum nostra pulcherrimam sapientissima Terrarum Reipublica et faciem, et mentem exhibi-

(a) Addi potest, Thraciæ, atque Hollandiæ; cùm Serenissima Reipublica Orator Extraordinarius fuerit, anno 1706. Constantinopoli apud Acmetum III. Turcarum Imperatorem, quo tempore, Venetiis absens, insueto planè suffragiorum numero, et concursu, renunciatus est D. Marci Procurator ex merito: annis verò 1712., et 1713. Ultrajecti, ubi tunc temporis Oratorum congressus habebatur de Pace inter Christianos Principes &c.

exhibuisti. Mirantur illæ adhuc relictæ a
 te ubique gloriosissima Venetæ magnificen-
 tiæ non tam vestigia, quàm exempla;
 quanquam inter illa Oratoris insignia ve-
 riùs, quàm auxilia, publicæ admirationi
 major ipse emineres, omnemque dignita-
 tis, ac fortune tuæ comitatum virtutum
 tuarum speciosior longè pompa præcelleret.
 Hæ porro quàm grande sui spectaculum fe-
 cerint, quanquam nunquam non similes
 sibi, ac maximo ubique Theatro pares,
 satis tamen, superque testatur tum illud
 Viennensi tot Oratorum in Conventu, cui
 vicariam Patriæ manum, ac præsentiam
 impendisti, Serenissimam inter Rempubli-
 cam, ac potentissimum, quem Czarum
 vocant, Moscovia Principem initum fe-
 liciter Fædus; tum ille præcipuè, qui pro-
 ximè habitus fuit Carlovitii ad Panno-
 niam, de firmanda tot inter Nationes
 Pace arduus planè Congressus; ubi palam
 ostendisti, iis frustra repugnantibus, quæ
 ma-

magnis etiam Virtutibus vel metum aliquando injiciunt, vel pretium subinde apud imperitos imminuunt, cuius esses causa patronus, cuius Legatus Reipublicæ. Adeo utrique in te non defuit vel lyncea mentis sagacitas, vel invictum robur pectoris, vel, quæ rarò illis jungitur, mira quædam, ut ajunt, agendi dexteritas; ut non modò fœderati Proceres, quibus erat diversa causa, sed hostes etiam ipsi, quibus erat contraria, Veneti Oratoris prudentiam probarent, fortitudinem admirarentur. His ingentibus sanè meritis, ac prorsus tuis, plurima accedunt felicia additamenta, et merita, ut ita dicam, secunda, vetus nobilitas generis tui, totque clarissimæ, ac pares ipsi affinitates; nullique demum non perspicua natura, virtutisque decora: hinc Majorum tuorum, ac Fratrum, quorum, ut nihil attingam singillatim de rebus tum in Patria, tum extra Patriam præclarè pro ipsa gestis, recens

cens adhuc imago præcipuis in urbibus Ve-
netæ Ditionis , ac præsens admiratio est :
hinc tot , tantorumque ex Fratre Nepo-
tum , quorum , ut priores tres silentio præ-
teream , quos in oculis omnium , atque
adeo pectoribus clara satis Venetiis non tam
fama commendat , quàm præsentia ; postre-
mos duos adhuc publico immaturos Disci-
plina nostra magnificè ostentat , ingenio ,
studio , pietate , modestia , reliquisque ado-
lescente nobili dignis dotibus tam nobis glo-
riosos , quàm similes tibi ; tales demum præ-
cæteris in Schola , qualis est Patruus in
Republica . Hæc certè omnia vel tenuissi-
mo Oratori , mihiq̃ue persimili , utcunque
peregrino homini , tibiq̃ue prorsus ignoto ,
luculentissimum ab humanitate tua patro-
cinium pollicerentur . At idem videlicet
sperandi alia suppetunt præcipua mihi , ea-
que præsentissima haud dubiè nomina , præ-
terita erga me Excellentiss. Gentis Tuæ
beneficia . Hæc porrò animum mihi fa-
ciunt

ciunt non tam hominis grati, quàm securi; cùm nemo plerunque confidentius oret, quàm qui sæpius exoravit. Liceat tamen mihi fateri palam, quod ego iampridem in votis habeo; idque magis, ut debitum exsolvam, quàm ut impetrem beneficium. Enimvero, si eorum nos debitores fateri meritò debemus, quæ magnis scilicet viris accepta illi referunt, quibus plurimum in terris secundum Deum debemus; quantum tibi, Tuisque debeam, Eques Excellentiss., intelligere magis possum, quàm meminisse. Sanè, ut omnem retro memoriam studiosè mittam, non ante nosse vos cæpi, quàm vobis debere; vestraque in me singularis planè benignitas nè dixerim, an verò beneficentia, an utraque veriùs, adeo nunquam per tot annos aut desiit, aut stetit, ut continentis instar fluminis propitio mihi alveo non effluxerit tantùm, sed etiam exunda verit. Hac ipsa Prolusio mea, ut omittam cetera omnia,
satis

satis per se una testatur tuum præcipuè erga me, ac maioris natu Fratris ingenium. Ut habuit ab humanitate patronos, quos iudices a sapientia expectabat! Ut experta commendatores sui est, quos timere iure, ac meritò censores debuisset! Fecistis tunc argumenta laudis meæ, quæ favoris erga me vestri præconia veriùs erant; ut cordatissimam propterea gratulationem vestram, omnique Oratoris meritò, ac voto maiorem, cùm alius non intelligeret, alius etiam interrogaret, necesse mihi fuerit interpretari. Quamobrem cuinam iure potiori, quàm tibi, sive obsequium deferrem, sive quærerem patrocinium, inscribenda hæc erat Prolusio mea; quam sanè a pudore meo vix impetrâssem, ut publico iudicio committerem, nisi magnum illi priùs Mæcenatem non dicam facerem, sed invenirem. Illud ergo jam superest unum, Eques Excellentiss., ut, quam excepisti humanissimis auribus, simili planè vultu digneris;

ris ; tuumque illud , quod patrocinium ego
in me intelligo , existiment alii de me iudi-
cium . Quanquam , illud utcunque inter-
pretentur alii , satis gloria consecutum me
publicè credam ; si grande præsidium tui
nominis Prolusioni huic meæ aut meruisse
dicar , aut impetrâsse .

P R O L U S I O .

Novamne dixerim vobis exhibet hoc anno sui speciem, an veterem reddit veriùs, Rhetorica nostra, N. N.; dum bicipiti Jano illi haud absimilis, cujus Templum tot jam annos apertum Musæ nostræ deplorant, gemino quodammodo in vultu ipsa quoque spectandam se præbet? Habuit illa pridem vestra in hac Urbe non semel, idque plures continenter annos, binos sui Professores; at, nescio quo calamitoso sibi magis, quam Urbi fato, integrum jam ferme decennium uno tantum Didascalo aut damnata sit, aut contenta. Fuerit quidem Scholæ satis (quis enim id neget?) Rhetorices Professor unus; at non Urbi fortasse satis erat, quæ tantum cæteras eloquentiæ studio, ac laude præstat, quantum potentia, ac libertate. Quid quòd decebat, ut in maxima Terrarum Republica omnem prorsus eraderemus vel minoribus e Scholis imaginem regni; eaque in Urbe, quæ veterem Mundo Romam una nunc exhibet, ipsa quoque Rhetorice (absit verbo invidia) haberet Consules suos? Ergo, ut præteritos Venetæ Rhetorices annos nec damnamus, nec absolvimus; ita Præsides illi duos veluti postliminio nunc reddimus. Ostendat jam se majorem se ipsa quodammodo Rhetorica nostra, ubi meliores, quam alibi, ingenuas artes, ac liberales disciplinas admiramur; atque adeo, si auditorum sibi numerum gratulari aliàs solet, quantò magis nunc Præceptorum! Quanquam, ut verum fatear, potiori quodam jure gratulandum istis sit, quòd artem ex æquo suam Veneta in Urbe jam exerçant: major haud dubiè futu-

rus uterque , si divisum hîc teneat Rhetorices imperi-
um , quàm si integrum alibi , atque adeo totum . At ,
si res ita habet , (audio jam vestrum non neminem) ge-
minam hoc anno Prolusionem jure quidem , ac meritò
et expectamus a vobis , et exigimus ; cùm non alio fa-
nè pacto spectaculum sui majus Ars apud nos vestra fa-
cere possit , qui non eam in scholis docemur , sed in
Præceptoribus hîc probamus . Quid reponam ad hæc
vobis , N. N. ? Faciendum porrò satis justissimæ senten-
tiæ , atque adeo expectationi vestræ . Præfabitur Rhe-
toricæ suæ Professor uterque , sed unius scilicet ore tan-
tùm ; idque tum ut recepto jam ubique Scholarum mo-
ri , tum ut vestro præcipuè commodo consulatur . Uti-
nam ad majorem Scholæ nostræ commendationem hæc
illi provincia contigisset , quo ego scilicet non tam so-
cio muneris impositi gloriôr , quàm gerendi magistro
quodammodo instruor ! Sed videlicet et dignam ille sui
speciem jam fecit , auditus vobis aliàs ex hoc loco ; et
periculum sui nunc facere apud vos debet , de quo
haud satis constat . Ergo , ut ad rem ipsam jam veniam ,
en vobis Rhetorem utrumque una , eademque Prolusio-
ne præfantem Rhetoricæ suæ . Dabit illi argumentum ,
atque adeo materiam omnem habita ruri inter ipsos ci-
vilis maximè disputatio : *Utrum Veneto Adolescenti , qui ,*
administraturus exinde Rempublicam , dat literis operam ,
potior esse debeat lectio Ciceronis , an verò Taciti . Alius
fortasse nemo veterum Scriptorum vestra in hac Urbe
aut studiosiùs legitur , aut feliciùs exprimitur ; ut Vene-
torum Patrum sapientiam cogitanti sæpe mihi incertum
fuerit , utrum magis in illis admirarer Romanos Consu-
les , an verò Romanos Cæsares . Quare non erit , ut pu-
to , infra dignitatem fortunæ , ac sapientiæ vestræ , eru-
ditam ,

ditam, ut ita dicam, duorum Rhetorum rusticationem excipere; et ipsa saltem argumenti aut novitas, aut utilitas, paulò fortassis confidentiorem apud vos Prolusionem excusabit.

Secefferam ex Urbe autumnalibus proximè feriis, ut a longo studiorum strepitu aliquot ruri dies agerem, quietos magis, quàm otiosos. Et sanè amœnior illa Cœli, ac loci libertas, nescio quam excutiebat ingenii fervitutum; eamque maximam ruris voluptatem ducebam necessitatis impatiens, ac desidiæ, quòd studere mihi liceret nec anxio, nec occupato. Adfuit illic eam in rem peropportunè paucis post diebus *Hellenicus*, veteri morum consuetudine, ac longa studiorum cognatione, si quis alius, mihi apprime carus; cuiquè, ut ad augmentum amoris mutui deesset nihil, destinatus non ita pridem collega fueram Rhetorico in Consulatu. Nunquam porrò magis animo indulgere videbar mihi, quam cùm *Hellenico* vacarem; nec facilè dixerim, utrum horas cum illo jucundiùs fallerem, an utiliùs impenderem. Disceptabamus plerunque (quid enim frequentius tractarent aliud amici Rhetores?) de Rhetorica nostra; utque in omnibus idem ferme utrique animus, non idem subinde iudicium, vix aliquando intra rixas, ac voces indignantium disputatio stetit. Dixisset aliquis nostram illam, quanquam alio de nomine, similem planè Cæsaris, ac Pompeji Villis quibusdam, quas in summis Montium jugis extructas, ac veterum adhuc ingenium dominorum referentes, non Villas (a) Seneca nuncupavit, sed castra. Adeo tamen nihil officiebat amicorum caritati literarium hoc dissidium, ut in ipso pugnae æstu, quos di-

(a) Senec. ep. 52.

versos agebat mentis studium, fortiùs jungeret amor veritatis. Quin et frequens illa ingeniorum digladiatio mirum quantum voluptati inserviret, nedum eruditioni; cum dicere aliquid contrà subinde alteri opus esset, non ut nobis ipsi tantum, sed ut alijs etiam, duo videremur. At non alia nobis disputatio aut prolixior fuit unquam, aut jucundior; quàm, cum nil tale meditati, arreptaque ex tempore, seu quæsita veriùs opportunitate, disquirendum nobis decrevimus, quod hodiernæ Prolusioni meæ argumentum facit. Inambulabat semel *Hellenicus* adulto jam manè, quà geminus ordo bellè sibi respondentium arborum amoenum planè, atque adeo a Sole innoxium, non tam oculis prospectum, quàm spatium pedibus extendebat. Hac tamen amœnitate loci dixisses illum uti veriùs, quàm frui: adeo vacans animo, sibi que intentus uni, incedebat planè solus, ac tacitus; nisi quantum cogitationes ipsi suæ turbam facere, ac studium magis videbatur illud esse, quàm silentium. Ipse interea haud ita longè decurrentem propter rivum hospitali sub umbra confederam, ibique Agricolam *Tacti* lenta lectione suavissimè degustabam. Ita suo uterque negotiationè, an solatio suavissimè tenebamur; cum post tertiam, quartamve inambulationem propior ad me *Hellenicus*: Ecquid, inquit, illud est, *Philander*, cujus te lectio tandiu tenet, atque extra te, quodammodo rapit? Novinè aliquid Gallico e Pindo, an tale quidpiam ultra Alpes elaboratum, indeque huc properè transmissum; ut, quod peregrinis mercibus cæteris usuvenit, felicius apud nos fatum inveniret. Cui ego subridentem inter, ac propè subiratum: Ludis videlicet, ut video, *Hellenice*, qui me intus, et in cute tibi jam notum, vel adeo inimicum suspiceris Italiæ nostræ,

træ, ut, quod multi faciunt, externa tantum probem: vel sic infensum ingenio meo, ut hominibus magis, quam sapientibus studeam; eaque animi parte, quam liberam maxime natura voluit, non admittam modò servitutem, sed et amem? At alias de hoc plura. *Taciti*, ut vides, *Agricolam* legebam, auctoris enimvero, si quis est alius, apprime disertus; et cujus ego præ cæteris cum ingenium, tum judicium plurimi facio. Nec miror fanè, quòd Venetis ille civibus adeo probetur; cum non arcana tantum civilis prudentiæ publicis hominibus luculenter explicet, sed privatum etiam lectorem quemlibet acuto quodam, ac robusto dicendi genere excitet mirum in modum, atque adeo oblectet. Ut hæc omnia, tum mihi *Hellenicus*, concedam *Tacito* tuo, quem tamen haud te latet vel doctissimos apud viros in multis reprehendi; alius tamen est mihi *Tacitus*, isque, pace dixerim tua, et melius loquens, et Venetis fortassis auribus magis arridens. Sub hæc libellum deprompsit, ac scitanti mihi, quis ille demum esset novus *Tacitus*: immo verò, reposuit, vetus est, et antiquior tuo. En inquit, *Epistolas M. Tullii Ciceronis*: librum videlicet majoris sapientiæ, quam famæ; et cui quotidianus jam usus, ut expositis Coelitum simulacris, non tam venustatem imminuit, quam venerationem. Hinc tamen ediscenda, *Philander*, præcipue est eloquentia liberi hominis, et digna prorsus Veneto Cive sapientia. Mihi fanè, qui et *Epistolas* easdem haud semel evolvi, et virorum prudentum de illis judicium sæpius audivi, persuasum planè est ad formandam non linguam modò, sed etiam mentem Veneti adolescentis, qui ad regimen Reipublicæ educetur, adeo *Tacito Ciceronem* præstare, ut hujus potiore ipsi, quam illius lectionem, haud du-

biè pronuntiem. Utinam liceret hæc mihi aliquando in disputationem afferre, ac præjudicium pro *Tacito* quodam ab plurimorum mentibus evellere, qui videlicet, ubi de civilibus præceptis agendum sit, ac de politica, ut ipsi loquuntur, dictione quadam, nulla *Ciceronis* mentione facta, unum ad *Tacitum*, quasi Delphicum ad oraculum, confugiendum esse deprædicant? Hæc *Hellenicus* dicebat acriore spiritu, et vultu planè disputantis, ut me quodammodo ad sustinendas *Taciti* partes provocare videretur. Quare, etsi ab illo nil tale tunc temporis expectarem, ad eruditum certamen animum adjeci, et: Falleris, dixi, *Hellenice*, si me quoque hominibus illis adnumeras, qui forenses tantum doctrinam, ac popularem eloquentiam in *Tullio* mirantur. Ego verò et capacem illum civilium negotiorum, et publicæ rei peritum nunquam non duxi: uno verbo non Oratorem modò bonum pronuntio *M. Tullium*, sed etiam bonum Consulem. At dicam planè, quod sentio, cum in eandem præcipuè sententiam viros doctissimos convenire mecum videam. Ut necessaria prorsus, nedum perutilis sit, Veneto illi adolescenti, quem modò dicebas, lectio *Ciceronis*; potiolem tamen habendam ipsi *Taciti* lectionem palam affirmo. Hoc ipsum, si libet tibi; immo verò, quia, ut video, jam libet, hoc, inquam, ipsum pluribus expendamus. Stabis ipse pro *Tullio*, ego pro *Tacito*. Interea pedibus insistere diutiùs te veto longiùs fortasse disputaturum. Quin potiùs

*Hic quoque tu mecum sedeas, ubi margine ripæ
Explicat ingenuum plenior herba torum.*

*Non hic hospitibus pretiosam commodat umbram,
Cecropii, Platanus, digna Palæstra senis.*

Pro

Pro viridi tamen est viridis locus ipse Lyceo;

Et talem facilis gymnada Pallas amat.

En tibi lata salix Soles defendit iniquos;

Nec, quæ tuta satis, vilior umbra mihi est.

Ipse sonans rivus lites invitat amicas;

Ne strepitu tantùm murmuret unda suo.

Solæ, dicturis ut grata silentia præstent,

Dulcè silent Volucres, et levis aura tacet.

Quid dubitamus adhuc? Hic liber Tullius oret.

Hic grandi Tacitus gaudeat ore loqui.

Excepit *Hellenicus*, ut qui soletet meas esse aliquid putare nugas, subitarios versiculos humanissimo plausu; eoque mihi, ut hoc etiam addam, jucundiore, quòd non mentis illud iudicium esse, sed pectoris; atque adeo non tam carmina laudari ab ipso intelligerem, quàm Poetam amari. Inde, cùm nudo in gramine mihi assedisset, duas proposuit futuræ disputationis condiciones, quò illa scilicet certa methodo procederet, nec fraudaretur, ut sit in plurimis, fructu suo: quarum porrò ea prior erat, ut primò quidem *Ciceronis*, ac *Taciti* stylum, seu extimum, ut ita dicam, rerum corticem; mox ipsum quodammodo doctrinæ nucleum, seu latentem rerum medullam expendere-mus: altera verò, ut ne dicentem alter alterum importunus abrumperet, quo sanè vitio sciebat expertus ille, quàm insigniter ego sive ex ingenio, sive ex argumento, plerunque peccarem. Cùm in has illi condiciones manus dedissem, hoc ferme pacto pro *Tullio* exorsus est.

Videor mihi, *Philander*, hodierna hac controversia non tam causam *Ciceronis* agere, quàm injuriam illi quodammodo inferre; quis enim non videat multum jam detrahi divinæ prorsus tanti viri eloquentiæ, si stylus eidem *Taciti* non dicam præferatur, sed tantum-

comparetur. Habemus certè *M. Tullium*, quod satis esset mihi ad victoriam, ^(a) *in omnibus, quæ in quòque laudantur*, ut loquar cum Quintiliano, *eminentissimum*: quantò magis in ea Rhetorices parte, qua non cæteros tantum, sed, et se ipse quodammodo superavit; ut mihi quidem videatur reliquis Oratoris dotibus primus, absolutissima elocutione fuisse solus? Sed videlicet, (repones hinc mihi) dum auctoris utriusque stylum expendimus, non illud nobis disputandum est, uter in se alteri præstet, sed uter Veneto Civi magis expediat: quasi verò, quod *Ciceroni* maximè favet, id scilicet obesse debeat *Ciceroni*. Quis enim dicendi stylus magis deceat liberam Civitatem, atque alteram veluti Romanam, quàm ingenuus, quàm Romanus, quàm Consularis, et non solum Reipublicæ libertatem præseferens, sed etiam majestatem? Quid hinc faciat tuus ille Cornelianus stylus, concisus, abruptus, obscurus, et quo loqui plerunque solent, aut qui turpiter serviunt, aut qui perperam dominantur? Adeo certè non fuit ille in pretio stante Republica, ut ne usui quidem fuerit; tunc enim servire Romæ lingua vix cœpit, cum regnare Roma jam desiit, idemque eloquentiæ fuit exitium, ac libertatis. Inde porrò factum est, ut ingenua dicendi vis, ceu virtus, ac sapientia, paucorum res esset: invaluitque primò quidem in Palatio, mox etiam in Foro, novum quoddam dicendi genus, acutum illud quidem, ac vitio temporis placens; sed asperum idem, atque incultum, et haud facilè dixerim, oraculone dignius, an mancipio; cum non alio fanè pacto loqui mos sit aut Tyrannidi, aut Adulationi. Quare tam indignum Veneta Urbe genus istud dicendi videtur mihi, quàm igno-
tum

(a) *In Vit. Agric.*

tum veteri Romæ; ubi et principem dicendi locum *Cicero* tenuit, et alii quicunque aut ante, aut post illum hac laude claruerunt, aut rudimenta *Ciceronis* fuisse videantur, aut simulacra. Quid quod ipsa causarum genera, quæ Venetiis ut plurimum pertractantur, stylum maximè desiderant plenum, solutum, oratorium, *Ciceronianum*? Habeat per me quidem laudem suam *Senecæ* stylus, ac *Taciti*, quanquam sciam repugnare mihi eruditorum plerosque, *Didascalico* fortasse in genere, ac *Demonstrativo*: quisnam sanæ mentis, ubi *Judiciale* genus occurrat, ac *Deliberativum*, discedat a *Cicerone*? Quisnam non planè rudis, atque indoctus, si non colludere velit, ac prævaricari, ad *Tacitum* confugiat, ut reum apud *Judices* defendat, ut bellum, aut pacem *Reipublicæ* persuadeat? Quod si ad ea ipsa veniamus, quæ aut medium, aut tenuem stylum exposcunt, privatas scilicet publicis de rebus consultationes, easque, quæ publico nomine conscribi solent, id genus epistolas; næ tu, *Pbilander*, ni fallor, frustra contendes, ut *Tullio Tacitus* præferatur. Ego sanè ea præcipuè de causa adolescenti Veneto *Ciceronis* adeo lectionem commendando; ut, si cætera, quæ certè sunt bene multa, deessent omnia, hoc uno tamen de nomine legendum ipsi præ *Tacito Tullium* judicarem. Quid enim, rogo te, *Ciceronianis* epistolis aut grandius infra tumorem, aut elegantius sine fūco, aut argutius citra affectationem? Ut res quasque et longissimas paucis narrat, et difficilissimas dilucidè explicat, et dissipatas ordinatim componit! Ut delectat nunc acutus, ut gravis idem nunc docet; ut demum movet affectus omnes, magnus enim verò vel familiaribus in epistolis Orator! Quid tale porrò mihi dabis in *Tacito*, quem, ut amicus olim meus

fate-

fatebatur mihi, de tripode loquentem ut plurimum vix intelligas sine interprete, quiquè oraculis sæpe suis haud scias facile, plus admirationis excitet tibi, an indignationis? Sed, ut alia in rem nostram missa faciam, quæ sanè suppetunt mihi plurima, instar omnis argumenti demum sit Venetorum Scriptorum exemplum: eorum præcipuè, qui Reipublicæ gubernaculis admoti noverant optimè, quanam præ cæteris dicendi stylus Veneto in Cive magis esset probandus; eumque ipsi, ut credere haud dubiè fas est, lucubrationibus suis exprimere studuerunt. Consulamus, si libet, *Justinianos*, *Barbaros*, *Bembos*, *Maurocenos*, *Donatos*, *Parutas*, aliosque id genus quamplures, non Venetæ tantum, sed toti etiam literariæ Reipublicæ, clarissima nomina. Utrum demum imitandum sibi in dicendo proposuere prudentissimi Patres? *Taciturnè* tuum; an meum, si-ve, ut veriùs loquar, *Ciceronem* nostrum? Tuam hìc sententiam expecto, *Philander*; qui et illorum scripta haud semel evolvisi, et ea mihi sæpius, ut planè Ciceroniana, commendasti.

Audieram hucusque dicentem non attentus modò, sed, quod arduum mihi magis, planè tacitus; quam ægrum haud semel silentium conventioni magis præstarem, quàm conscientiæ; cum et ingenium, ususque repugnaret, et tacentem subinde timor incesceret, ne responsum perderem, dum differrem. At verò, ubi dicendi non tam finem ille sibi, quàm locum mihi fecit: Utinam, inquam, tam esset mihi facile *Taciturnum* apud Venetos exprimere, quàm in promptu est defendere! Innocentem planè illum ostenderem ab imagine sui; neque objecta ipsi a te crimina refellerem melius, quàm si eadem et ipse ratione peccarem. Sed, cum am-
bigu-

biguum adhuc sit, sua *Tacito* vitia plus admirationis attulerint, an invidiæ; illud certè fatendum nobis est ultra imitationem plerunque esse, quidquid aut admiramur, aut invidemus. Nam, quod ultimò objiciebas mihi, eloquentiam Venetorum Patrum, qui uno, alteroque ab hinc seculo scripserunt; stylus ille non tam *Ciceronis* fortassis erat, quàm temporis. Licebat tunc vel ferviliter quodammodo Tullianum esse, multaque in dicendo laudi dabantur, quæ nunc tamen excusaveris faciliùs, quàm laudaveris. Quid quòd illorum plerique latinè scripserunt; ea scilicet lingua, quæ, ut optimè ^(a) Pallavicinus noster, et longiores periodos amat, et anfractus verborum quosdam, ac veluti labyrinthos, quæ omnia fanè nemo non videt, quàm Etrusca hæc nostra reformidet. At nunc, ut loquuntur, ita italicè plerique scribunt; invaluitque fato feliciore dicendi genus, quod non tam numerum in verbis amat, quàm pondus. Id enimvero, quanquam per te ipse haud nescias, constabit magis, si non exteros modò consulas, sed et Venetos ipsos (ut omittam etiam veterem illum *Hermolaum Barbarum*, quem nulli ego secundum judico) Scriptores neotericos, *Nannios*, *Valerios*, *Fuscarenos*, aliosque ætatis adhuc, ac Reipublicæ suæ gloriam exornantes, quos Posterì nominabunt, nos intelligimus. Hæc dicuntur a me pro *Tacito*, quem ipse, ut videris mihi, non de gradu tantùm eloquentiæ, sed etiam Latinæ locutionis deicere aggressus es; non ut aliquid gloriæ detraham Oratorum eloquentissimi, cum nil fortasse mihi magis in votis sit, ut agebat ^(b) ille, quàm ut vel umbram *Ciceronis* assequar. Equidem scio audivisse illum apud quos-

(a) *Tract. de Styl. c. 5. n. 8.*

(b) *Politian. Ep. 1.*

quosdam sui temporis elumbem, exsuccum, nimium, inflatum magis, quam plenum; et cothurnis surgentem verius, quam pedibus suis. At fuerint ista non vitia *Ciceronis*, sed *Zoilorum* mendacia; quanquam fortasse veritatis umbra aliqua occasionem illis mentiendi fecerit. Valeat per me *Tullius* in *Rostris*, triumphet in *Foro*; dum fateamur tamen popolare illud dicendi genus, quod *Romana*, hoc est semipopulari, in *Republica* tanti erat, non adeo probandum in *Veneta*, quæ unis constat ex viris principibus, estque tota prorsus *Aristocratia*. Quis tamen *Tacito* eloquentiæ laudem usque adeo neget, quem et ^(a) junior *Plinius* eloquentissimum sæpius appellat, et ^(b) *Sidonius* dicentem cum pompa, et nunquam sine laude tacendum? Quòd si descendamus (quod ego maximè specto) e *Rostris* in *Subsellia*, atque e *Foro* migremus in *Senatum*; quisnam *Taciti* stylum haud summopere probet, quo non alius certè aut opportuniùs ibi ferviat, aut feliciùs dominetur? At concisus, et brevis est? Ita scilicet et pampinis expedita vitis majores in botros exuberat; et longæva quercus non frondibus, sed trunco vires habet. At abruptus idem est, atque obscurus? Ita videlicet et in picturis umbræ laudantur; et sacris in adytis manufacta veluti nox quædam non tam caliginem intendit, quàm venerationem. Quid quòd in *Conciliis* haud semper vacat esse eloquentem; et meliùs plerunque loquitur, qui multa paucis exponit? Quid quòd multis sæpe de rebus, ubi præsertim aut ad externos *Oratorem* agas, aut exterum ipse *Oratorem* alloquaris, nec tacere licet, nec expedit intelligi? Quòd autem *Taciti* stylum eo nomine cul-

(a) *L. 2. ep. 1. et ep. 11.*

(b) *In Paneg. ad Anthem.*

culpas , quòd aut stante Republica non esset in usu , aut illâ jam sublatâ esse cœperit in pretio ; næ tu vide-
ris (sit verbo venia) hallucinari speciosius , *Hellenice* :
quasi verò aut libertas , cui nihil ægrius , quàm verba ,
præscribas , eo dicendi genere uti non posset , quod
servituti licet , nedum dominationi ; aut non aliquid for-
tassis eo nomine deberemus exitio Romanæ Reipubli-
cæ , unde habuit magna ex parte Serenissima hæc Ve-
neta , quòd et nasci posset , et loqui . Sed tamen , ut
hunc etiam gladium , quo *Taciti* stylum male impetis ,
aut extorqueam tibi , aut retundam ; quis eruditorum ,
nesciat accedere illum ad Sallustii stylum , quem tenes
optimè *Ciceronis* seculo dixisse , atque adeo et scripsis-
se Reipublicæ tempore , et locutum lingua libertatis ?

Hæc cùm ego declamarem , jamque nonnulla repone-
re vellet *Hellenicus* , quibus ostenderet non adeo infen-
sum se *Tacito* , ut mihi quidem videbatur , quippe quem
plurimi in multis faceret , etsi minoris in re nostra ,
quàm *Ciceronem* ; ecce nobis extemplo , carissima capi-
ta , Gymnastici pulveris Commilitones reliqui , qui ad
fallendum antemeridianum tempus eò usque inambulan-
do processerant , quò ipsos scilicet audita longè dispu-
tatio invitaverat . Et commodum , inquit *Hellenicus* ,
huc appulistis , amici , magnæ videlicet litis , quæ mihi
cum *Philandro* nunc est , non auditores futuri tantum ,
sed etiam iudices . Inde , cùm paucis ab ipso docti es-
sent , quæ pluribus uterque antea dixeramus , jamque
paribus nobiscum subselliis super herbam confedis-
sent ; tum verò ita rursus *Hellenicus* .

Altera porrò propositæ disputationis pars erat , uter
quoad civilis medullam doctrinæ , sive quoad politica ,
uti vocant , qui vim hujusce nominis haud perperam in-
tel-

telligunt, documenta, pluris apud Venetos habendus sit, *Tullius*ne, an *Tacitus*; atque adeo, utrius lectio Veneto adolescenti, qui, administraturus exinde Rempublicam, dat literis operam, debeat esse commendatior. Qua in re (si, omiſſis orationibus, atque operibus cæteris, quæ cum de Rhetorica, tum de Philosophia *Tullius* egregiè conſcripſit, Libros accipiamus, quos de Officiis nominavit, atque Epistolae ejusdem omnes, easque præcipuè, quas *Attico*, quas *Quinto Fratri*, quas *M. Bruto* inſcripſit) præferendum haud dubiè *Ciceronem Cornelio* non affirmo ſolùm, verùm etiam ostendo. Et primò quidem nemo fortasse unus inficiabitur mihi longè *Tacito* præſtare *Tullium* quoad priores duas Ethicæ, ſive moraliſ Philoſophiæ partes, quarum altera, quæ Monastica dicitur, ad dignos bono viro mores hominem informat; altera verò, quæ Æconomica appellatur, hominem inſtruit, quonam pacto bonum ſe aut filium, aut Patremfamilias præſtare debeat. Hanc ſanè partem Ethicæ utramque egregiè pertractat *M. Tullius* tum in plerisque familiarium Epistolarum, tum maximè in omnibus Officiorum libris: id verò nullibi præſtat, quod ego ſciam, ex profeſſo *Tacitus*; vixque obiter tale aliquid, et, ut ajunt, in tranſcurſu pertingit, ubi de vita Agricolæ, ac de Moribus Germanorum. Jam verò quis non videat geminam hanc Moraliſ Philoſophiæ partem mirum in modum inſervire nobis ad tertiam percipiendam, quæ Civilis appellatur, ſive Politica, atque hominem maximè docet, qua potiſſimùm ratione aut in regno bonum Principem exhibeat, aut in Republica bonum Civem; cum et nemo faciliùs alienos mores moderetur, quàm, qui regit ſuos; et ^(a) *plerisque* (ut

(a) In Vit. Agric.

(ut egregiè in hoc *Tacitus*) domum suam coercere haud minus arduum sit , quàm Provinciam regere ? Sed , ut ad hanc ipsam veniamus tertiam Ethicæ partem , de qua nobis præcipua quæstio est ; quem porro mihi dabis , *Philander* , ex omnibus , quos admiramur , Latinis Scriptoribus civilis hujusce prudentiæ Veneto adolescenti præstantiorem Magistrum *M. Tullio Cicerone* ? Fuit ille sanè Reipublicæ scientissimus , quippe qui per omnes dignitatum gradus ad Consulatum pervenerat ; idque non commendatione natalium , aut affinium , amicorumve potentia , sed ingenio , sed judicio , sed meritis , ac virtutibus suis . Quid quòd habuit non familiares tantum , sed amicos etiam , viros Romæ tunc principes , *Lentulos* , *Catones* , *Brutos* , *Cæsares* , *Pompejos* , ad eosque publicis de rebus tum belli , cum pacis tempore , frequentissimas literas et dedit ipse , et sibi ab iisdem missas accepit ? Quid quòd erat amantissimus publicæ libertatis , ad quam propterea vel servandam a furore *Clodii* , et *Catilinæ* , vel a tyrannide *Cæsaris* , atque *Antonii* vindicandam , vel pristinæ gloriæ restituendam sublato prorsus Triumviratu , dicta , facta , consilia omnia sua dirigebat ? Hæc ferme omnia adeo elucent ipsius in *Epistolis* , ut mirum sit , quantum luminis , ac doctrinæ ab earum lectione , non dicam ad procurandam Patriæ salutem , sed ad augendam gloriam ipsius immortalem , *Venetus Civis* percipere possit . At verò , ut multa fortassis legantur in *Tacito* civilis prudentiæ documenta ; ea tamen non Reipublicæ propria videntur , sed Regni . Quin malè audire apud ^(a) nonnullos invenio *Tacitum* , quòd crudelem , ac detestabilem quamdam *Tiberii Pœdian*

(a) Vide *Balthas. Bonifacium de Romana Hist. Scriptoribus* , ubi de *Tacito* .

dian scripserit, qua Principes scilicet ad Tyrannidem non quidem perfunctoriè, sed accuratè instruantur. Quibus ego ut minimè assentior; ita illis libentiùs accedo, qui eo nomine *Tacitum* haud immeritò culpant, quòd Principum dicta, factaque deteriore in partem plerunque interpretetur. Et ea, ni fallor, inter cæteras causa est, cur ejusdem lectione capiantur nonnulli suoapte ingenio in vitium creduli, et odio dominationis magnis Principibus infensi. Illud præterea negaverit mihi nemo, quòd, ut in rerum narrationibus non quæ facta sunt, sed quæ fieri probabiliùs poterant, exponit aliquando *Tacitus*; ita suis in animadversionibus verisimilia sæpius, quàm vera, confectetur; quo planè fit, ut delectet ille quidem, atque addicat lectorem sibi, sed ita tamen, ut Poetam subinde veriùs agat, quàm Historicum, et Conjectorem civilis prudentiæ, quàm Præceptorem. Quantò prudentior sanè, ac verè sapientior *M. Tullius*, qui non ingenio utitur pro judicio, nec vasser videri vult, sed verus! Ut ab ipsis rebus prudentiam addiscit! Ut temporibus sapienter inservit! Ut amicis consilia suggerit, quod ajunt, in arena enimvero præsentissima! Huc porrò spectasse crediderim, dum *Tacito Tullium* præferret, Christinam illam Svecorum Reginam prudentissimam, quam relicto regno majorem, quàm gesto, longum sibi spectaculum Roma jam fecit. Dicere videlicet solebat Herois illa, in qua fortunæ muneribus adeo præstabant animi dotes, ut nihil foeminae in ipsa præter sexum dixisses; dicere, inquam, solebat: Qui regnandi artem percipere vellet, non ad *Tacitum* confugeret, sed ad *Tullium*. Umbratilem illi Politicem esse, ac poeticam quodammodo, quæ nunquam scilicet, aut rarò admodum vel caderet in praxin, vel
usu

usu confirmaretur. Contrà isti ingenuam prorsus, ac planè germanam; et quam longus rerum usus, et continens publicæ rei procuratio docuisset. Video fanè, quid hìc objicere mihi possis, *Philander*: Delectat *Tacitus* mirum in modum, atque adeo lectorem sui blandiùs docet; cujus illud argumento est, quòd acuta maximè ipsius dicta et imprimuntur faciliùs, et firmiùs retinentur, ut nullo propterea negotio mentem instruant luculenter, cui occurrant opportunè. At verò, ut multum *Ciceronis* legatur, aut pauca admodum hærent menti, aut inde facilè omnia effluunt; quo fit, ut, siquæ sunt in ipso civilis prudentiæ documenta, in nullos ferme usus reserventur, quippe quæ minùs acuta, atque Asiatico stylo illi similia, cum ipsa quodammodo lectione trans-eant. Sed hìc te vellem *M. Tullii* Patronum, ^(a) Per-roni Cardinalis Amplissime, quem dicere solitum accepimus plura te addiscere ab una *Ciceronis* pagina, quàm ab integris quatuor, ac multò pluribus *Senecæ*; cui tamen *Tacitum*, nec acuto dicendi genere, nec morali-bus præceptis, quisquam meritò præferat. Intelligebat profecto vir doctissimus *Ciceronis* lectionem cibum planè esse, non qui fallaciter sapiat, sed qui plenè nutriat, et corpori totus accedat. Contrà *Senecam* (idem de *Tacito* dictum velim) cibos præbere illecebroso quidem, ac blandè irritantes; sed qui fortassis non tam stomachum juvent, quàm palatum. Cæterùm, quod ais plura retineri ex *Taciti* lectione, quàm *Tullii*; ut ab eadem similitudine minimè discedam, et simplex, robustusque cibus, qui fanè homini utilissimus, jam stomacho dimissus nihil in ore relinquit sui; et dulciaria quædam,

(a) *Apud Bouhurs Maniere de bien Penser pag. 401.*

dam, aliaque id genus condimenta, quibus ingenuas dapes violamus, quanquam jam mansa, ac penè digesta, adhuc sapere palato videntur. Sed, ut hæc minùs probes, illud certè crediderim in causa esse, cur plerisque parum *Ciceronianæ* lectionis retineatur; quòd videlicet scholasticum extra pulverem parùm ab illis *Cicero* legitur, aut ne vix legitur quidem. Quid enim memoriæ non reponat, in omnes Reipublicæ usus peropportuum, qui longo *Ciceronis* studio teneatur, eundemque (quod fit de *Tacito*) nocturna, ut ajunt, diurnaue manu versare non desinat? Amat ille scilicet egregia ad optimum formandum Provinciæ Præsidem documenta? Legat *libri* 1. *Epist.* 1. ex iis, quas *Tullius* inscribit *Quinto Fratri*. Vult imaginem optimi Civis, cui potior sit Reipublicæ incolumitas privatis amicorum utilitatibus? Legat *libr.* 9. *epist.* item 9. ex iis, quas *Attico* dedit. Quærit exemplar liberi pectoris, animique germanè Romani? Legat vigesimam ex iis, quæ *Bruto* inscribuntur; quanquam ipsa ad *M. Tullium* scripta sit ab eodem *Bruto*. Quid prudentius enimvero, sapientiusque *libr.* 8. *epist.* 3. ad eundem *Atticum*, ubi difficillimis Reipublicæ temporibus plena periculis omnia consilium, ac mentem omnem eripuisse videbantur? Quid amicius, si fas est dicere, atque amantius, ut tamen decet et virum bonum, et optimum Civem, *epistol.* ex *Familiaribus* 4. supra vigesimam *lib.* 9. ad *Papirium Pætum*, qua nil non facturum se pro amico pollicetur intra curam Reipublicæ, ac Patriæ caritatem? Quid sollicitiusnè dicam, an animosius *epist.* item ex *Familiaribus* 3. ac trigesima *lib.* 10. ad *Asinium Pollionem*, qua nec deesse se, nec superesse Reipublicæ velle testatur? Utinam per tempus, ac memoriam liceret alias id genus epistolas

las in medium afferre, innumeras planè, easdemque in rem nostram maximè opportunas! Non alium fanè Veneto Civi præstantiorem Reipublicæ magistrum, quàm *M. Tullium*, vestrum quisque fateretur.

Desierat *Hellenicus*; cùm omnes, qui dicentem intentiùs audieramus, facti planè sumus non alium fortasse *Tullio* contingere potuisse Patronum meliorem, et similem magis ipsi. Id porrò, ut verum fatear, dicturo mihi difficiliorem provinciam fecit; quippe qui *Tacitum* viderer haud satis posse defendere, nisi *Tullium*, quod religioni mihi erat, accusarem. At, ratus exinde non ultra cutem imprimi vulnera *Tacito* posse, malui clypeo uti, quàm gladio; et: nonnulla, reposui statim, vel mihi suppetunt, *Hellenice*, contra *Tullium*, quæ tamen vix a me recensentur, non ut altiùs efferam *Tacitum*, illo quodammodo subjecto; sed ut ostendam vel *Tullio* fortasse satis negotii futurum dicturo nunc temporis pro Domo sua. Memineris velim, quid de ipso scribat ad Atticum M. Brutus; ut hominis cæteroqui Reipublicæ amantissimi, si non voluntatem, iudicium certè in re maxima desideres. Non dicam tamen de *Tullio*, quod *Brutus* ipse, qui eum probè nôrat, asseruit: (a) *bonum quidem illum Civem fuisse, sed, dum haberet, a quibus impetraret, quæ vellet, et a quibus coleretur, ac laudaretur, servitutem, honorificam modò, non aspernantem*. Dicam tantummodo, quod et *Brutus* idem jam præviderat, et alius quisque postea intellexit: aberrâsse (b) toto Cœlo *M. Tullium*, dum civilium bellorum tempore Octavium extulit, ut deprimeret Antonium. Quid fuit hoc aliud, quàm non auferre dominationem, sed domi-

(a) *Epist. ad Brut. 21.*(b) *Epist. 20.*

num mutare; remque publicam eò adducere, ut iisdem postea *Octavio*, atque *Antonio* in communem perniciem convenientibus, nec *Cicero* superesset libertati, nec libertas *Ciceroni*? Sed nullius momenti sint ista, quippe quæ *Ciceronis* fortasse magis improbent vitam, quàm doctrinam. Ad *Tacitum* venio, cui illud, nî fallor, obiebas primò, *Hellenice*, quòd quæ spectant ad Monasticam, atque OEconomicam, de iis scilicet vix cursim *Tacitus*, nunquam agat ex professo. Ut id primò concedam tibi, quid inde porrò contra *Tacitum*? An non quosdam accuratior sui cura aut capaces minùs imperii reddit, aut aspernantes; et subinde Consules videre est (^a) quod de *Hirtio*, ac *Pansa* testatur *Tullius*) viros quidem bonos, sed bonos tantùm? An non optimus sæpe Paterfamilias ineptissimum exhibet Urbis Præfectum: seu quòd studio rei familiaris aut negligat publicam, aut prodat; seu quòd mentem habeat parem tantùm domui suæ, illamque extra aulam imperio minorem? At inserviat Monastica, ut vis, atque OEconomica Politicæ nostræ, quando eidem alia quoque multa auxiliari videmus, de quibus tamen neque *Tullius*, neque *Tacitus* ex professo unquam disputavit. Quàm nullius tamen momenti argumentum est apud me tuum! Plura videlicet *Tacitus* exemplis docet, quàm *Tullius* præceptis; ac vitam meliùs, familiamque componit alienis moribus, quàm legibus suis. Alius fanè nemo aut publicas aulas exploravit feliciùs, aut privatas domos accuratiùs intropexit: non tam Principes scilicet expendere solitus, quàm homines, et qualis esset demum quisque non in Republica tantùm, sed etiam in familia. Illud prætere-

rea

(a) *Epist. 7. ad Brut.*

rea objiciebas *Tacito* majoris fortasse in speciem momenti: quod civilia ipsius praecepta Regno magis congruerent, quam Reipublicae: perinde quasi non utrique veriùs illa conveniant, seu quod solam spectent in genere dominationem, seu quod multa, quæ regno conducunt, expedire vel Reipublicae videantur. At formet in multis *Tacitus* Regem magis, immo si libet, etiam Tyrannum, quàm liberum civem: annè isti propterea perutilem lectionem *Taciti* inficiabimur? Quid utilius sanè libero civi, quàm, dum expendit, quonam pacto Rempublicam nulli secundam Reges improbi deleverint, addiscere simul, quam potissimum ratione Rempublicam suam boni Cives servare debeant? Ad hæc accedit, quod non minùs in regno, quàm in Republica, facile intelligas, et quæ plebis ingenium libertas deceat, et quam populus pati possit servitutem: quod ex moribus, atque artibus præteritorum regum futuri reges magna ex parte dignosci possunt: quod arcana regnantum consilia, quod falsi vultus aulicorum, quod instabile demum, ac lubricum aulæ; quæ omnia callidissimè, si quis alius, scrutatus est *Tacitus*, publicum hominem erudiunt apprimè, si minùs quid ipse debeat facere, at certè quid in aliis aliquando cavere, nunquam non intelligere. Cuinam verò explorata hæc habere, atque perspecta, expediat magis, quàm Venetis Civibus; quibus cùm exteras ad Aulas, tum patria in Curia, non de suis tantùm rebus negotium sit, sed de communibus fatis Europæ omnis, atque adeo totius Orbis terrarum? Cæterùm, quæ *Tacito* nonnulli objiciunt, malignitatis, atque invidiæ crimina, majoris fortasse negotii tibi sit probare, quàm mihi refellere. Non agit ille Tyrannorum Didascalum, sed Historicum; quosquè nec

beneficio, nec injuria noverat, Tiberios, Caligulas, Nerones, descripsit quidem Posteritati; at non eidem commendavit. Quin egregiam propterea sibi laudem exposcere videtur, ^(a) *ratus*, ut ait ipse, *præcipuum munus annalium, ne virtutes sileantur, utque pravis dictis, factisque ex posteritate, et infamia metus sit*. Nec dandum illi vitio puto, quod factum, dictumvè aliquod deteriore in partem dubitantis in morem interprete-
tur; quid enim faciat prudens historicus, cui de auctoris animo minimè constat? Inesse præterea malignitatis species quædam videtur libertati, et ubi maximè viro-
rum principum mentem interpreteris, aut obrectator faci-
lè audias, aut falsus. Illud verò negare non ausim ad Poetam in multis accedere *Tacitum*; cum ipse quoque, quod Poetarum scopus est, et profit, et delectet. At se-
quitur in multis verisimilia, atque adeo insigniter pec-
cat, cum nihil magis officiat vero, ut ajebat ^(b) ille, quàm quod est ipsi maximè simile. Hic a te quæro, *Hellenice*, an id *Tacitus* præstet in narratione rerum ge-
starum, an verò in additione civilium animadvertio-
num? Si primum velis, malus fortassis Historicus est *Ta-
citus*; cum fides in ipso, ac veritas illa desideretur, quæ
ab Historicis præcipuè requiritur. At id scilicet non
facit ad rem nostram. Si verò affirmes alterum, opti-
mus enimvero; quod nunc quærimus, Politicus magister
est; quippe qui suis in præceptis id maximè spectet,
quod accidit plerunque, hoc est Verisimile. Quare
haud multum fanè moveor auctoritate Svevicæ Heroidis,
quam tot laudibus in Cælum extollis. Mallem enim-
vero Regis judicium de *Tacito* attulisses, quam Reginae.
Certè

(a) *Annal.* 3. (b) *Virg. Malvætius*.

Certè Cosmus ille Medices, primus Etruriæ Magnus Dux, qui et Posteris suis Principatum reliquit, quæ a Majoribus non acceperat, et eam, quæ vulgò Fortuna dicitur, in consilio, ac prudentia consistere assererat, *Taciti* libros in deliciis habuit, eorumque lectione avidissimè fruebatur. Quid dicam de ^(a) Paulo Tertio; ut opponam, *Hellenice*, Pontificem Maximum Cardinali Perronio tuo, quem tamen nihil unquam contra *Tacitum* dixisse legi? Intelligebat planè senex ille sui temporis sapientissimus, quiquè prudentiâ suâ non ipse tantùm ad solium pervenit, sed suam etiam posteritatem evexit, quanti *Tacitus* esset, eumque propterea sæpius relegendo contriverat, neque profanum Scriptorem ullum æquè libenter legebat! Sed quid extera ad exempla confugimus, cum Veneta nobis abunde suppetant? Accipite, quæso, si tamen ea bene memini, verba peregrini Scriptoris, qui ad *Taciti* defensionem Veneta præcipuè auctoritate sic utitur, tam infra adulandi suspensionem, quàm longè a necessitate? ^(b) *Hunc heroica vestra*, (ait ille) *Veneti Proceres*, *Diis proxima sapientia vocat Signiferum criticæ historiæ*, *Parentem humanæ prudentiæ*, *Politicorum Magistrum*, *Coryphæum Scriptorum*, quicumque ad illud gloriæ fastigium pervenere, ut in eorum lucubrationibus plura sint propè documenta, quàm versus, et plures penè sententiæ, quàm verba; cum præterita, quod est historici, ita commemoret, ut futura, quod est sapientis, prævideat, præmonstret, excutiat. Hactenus ille; et jure quidem, ut mini videtur, ac meritò. Vin' huc adducam, *Hellenice* dicta *Taciti* aliquot, quibus tamen sit, pretiosissimis ut cibus,

(quan

(a) Muret. or. 13. (b) Balthas. Bonifac. ibid.

(quando eadem tu quoque pro *Tullio* similitudine usus es) plurimum fucci, minimum molis? Quid illo sanè utilius, ac dignum magis, cuius meminerint, quibus est populi regimen, ac plebis cura? (a) *Nihil in vulgo modicum; terrere, nō paveant; ubi pertimuerint, impune contemni.* Quid illo acutius, quod enuntiat ore Vitellii deliberata jam morte ferocioris? (b) *Plura de extremis loqui pars ignaviæ est: præcipuum destinationis meæ documentum habete, quòd de nemine queror. Nam incusare Deos, vel homines, ejus est, qui vivere velit.* Quid illo brevius, et ad dignoscendam fœminæ principis sapientianè, an ambitionem, opportunius, quod de *Livia* scribit *Tiberii* Matre, *Augusti* conjuge? (c) *Mater impotens, uxor facilis, et cum artibus Mariti, simulatione filii bene composita.* Quid illo prudentius, et ad magna contentibus expendendum magis? (d) *Esse privatis cogitationibus progressum, et, prout velint, plus, minusve summi ex fortuna: imperium cupientibus nihil medium inter summa, et præcipitia.* Quid illo nobilius, atque elegantius, quod de moribus veterum Germanorum testatur? (e) *Nemo illic vitia ridet; nec corrumpere, et corrumpi seculum vocatur.* Quid illo verius, et cui fidem frequentius faciat experientia nostra? (f) *Inter impotentes, ac validos falsò quiescas: ubi manu agitur, modestia, ac probitas nomina superioris sunt.* Quid illo ingeniosius, quod asserit de *Agricola* suo, ad *Britannos* imperio Romano conciliandos, porticus illis, ac balnea, et convivaria adornante? (g) *Idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset.* Quid demum tot aliis aut grandius, aut speciosius, aut verius? (h) *Quibusdam*

(a) *Hist. 1.* (b) *Hist. 2.* (c) *Annal. 5.* (d) *Hist. 2.* (e) *De Moribus Germ.* (f) *Ibid.* (g) *In Vita Agric.* (h) *Hist. 2.*

dam fortuna pro virtutibus fuit : (a) Pessimum inimicorum genus laudantes : (b) Omne ignotum pro magnifico est : (c) Impunitatis cupido magnis semper conatibus adversa : (d) Plura sæpe peccantur , dum demeremur , quàm dum offendimus : Ut omittam alia id genus penè innumera , digna profecto singula , quæ eminerent , nisi inter paria legerentur . Sed jam tædet prolixius defendere , quem libet utiliùs admirari . Habeat sanè Tacitus vitia sua penes Grammaticos , criticum genus , et in minimis ambitiosum . Quid dicam ad hæc ? Utinam liceret mihi sic esse vitiosum ! Habent enimvero vitia illa amatores sui , habent etiam patronos , et quidem doctissimos viros , ac prudentissimos ; ut ambiguum sanè sit , an tanti essent contrariæ virtutes . Hic videlicet , si alibi unquam , illud facere crediderim Quintiliani : (e) *In quibusdam virtutes non habent gratiam , in quibusdam vitia ipsa delectant .*

Hæc ego postrema enuntiâram irascenti propior , quàm disputanti ; cùm mitiori mox vultu , atque animo , ut fit plerunque , dum æmulationi succedit humanitas , *Hellenicum* rogavi ; an vellet ulterius nostram uterque causam peroraremus . At ille , cui semper intra modestiam ingenium steterat : Satis , inquit , superque digladiati hodie sumus . Plura fortassis in aliam diem . Non a longa tantùm disputatione , sed ab ipso etiam Sole calescimus ; qui minores umbras efficiens eò nos ire compellit , ubi meliora haud dubiè subsellia Academicos jam imbecilles , ac prorsus jejunos expectant . Ergo , sine disputandi factò , causæ nostræ iudicium , quod supererat unum , amicos auditores rogavimus . Illi primò
recu-

(a) *In Vita Agric.* (b) *Ibid.* (c) *Annal.* 15. (d) *Annal.* 15.
(e) *Instit. orator.* l. 11. c. 3.

recusare, ac sententiæ periculum obtendere; cùm et utri-
que causæ rationes suæ militarent; et suus utrique Patro-
nus bonæ causæ faceret argumentum. At rogati ulterius,
ut amicitiae, atque ingenii libertate uterentur; nec enim
eorum iudicium capitale nobis futurum, quibus, ut accidit
in plerisque disputationibus, non ex conscientia convenien-
dum erat, sed ex humanitate: Unus, atque alter videri sibi
pronuntiârunt, Veneto Civi probandum magis in Foro Ci-
ceronem, in Cubiculo Tacitum: tertius malle se dixit doctri-
nam Taciti, stylum Ciceronis. At, qui supererat, quartus,
reliquis ætate grandior, et Veneta in Urbe diutius com-
moratus, ut cogitabundum diu silentium tenuit; quasi
œstro quodam correptus, in hos tandem sensus exsolvit:

*Quis Venetæ Pubi Tacitum, Cicerone relicto,
Prælegat imprudens; aut nil commune sonanti,
Totus amans Tullî, Tacito vetet addere mentem?
Libertas utrumque probat; consultus uterque
Romanos fingit mores, ac pectora format
Imperio, et mentem præceptis grandibus implet.
His similes, plenosque auctoribus Adria Patres
Ipsa suos jactat: numeronè, an pondere vincat,
Ambiguum est: tot habet facundæ robore linguae,
Consilii que pares; ut in uno augusta Senatu
Ostendat plures (nulli unquam obnoxia Regi,
Si sinis hoc uti, Libertas, nomine) Reges.
Exul ab Ausoniis dudum Facundia Rostris
Imperium Adriacis, patriamque invenit in undis;
Crimen ubi veteris reparans cum fœnore fati
Nobilius Româ gaudet regnare secundâ.
Illam equidem et Latium suspensis vocibus, illam
Auribus erectis admirarentur Athenæ
Flexanimem, et toti ponentem jura Theatro:*

Seu

Seu libeat veteres Patriæ defendere ritus,
 Et mores servare suos; seu publica rursus
 Expediat proferre novas in commoda leges,
 Et certam populo mentem suadere Senatus.
 Illa vel accensas odiis immanibus iras,
 Grandiaque insani victrix incendia Martis,
 Fluminis in morem, aut labentis ab æthere nimbi,
 Extinguat; Regumque animos, inimicaque fangat
 Pectora, sollicitæ nectens in fœdera pacis.
 Illa quoque et dubia palantes Urbe tumultus,
 Et motus plebis varios, populariaque arma
 Componit, meliùsque vetat. Quin, improba rerum
 Siquando Fortuna ausus eludat inanes,
 Adriacamque fidem, roburque immobile tentet,
 Imperium Patriæ, libertatemque tuetur
 Major in adversis Facundia. Tullius arces
 Tunc parat, et classes: simul invenit, & facit idem
 Indociles regni mentes, et pectora magnæ
 Larga animæ, Brutos alios, aliosque Catones;
 Quorum facta tamen Deus, et sua causa secundet.
 Nec minùs Adriaci moderatur fræna Senatus
 Cornelius; sed amans Fidei, Justique, Piique
 Assertor, Cœloque probans sua jura patrono.
 Prob! quàm maturas, et rerum pondus habentes
 Enumerat voces! Ut, fallere nescius idem,
 Ac falli, dubiis oracula certa ministris
 Fatidicas ultra Quercus, Tripodasque profatur?
 Ut tacitas Solio tineas, odiumque perenni
 Amovet imperio; et Populos optata volentes
 Fræna manu facili, quæ lex vocat obvia, ducit!
 Ille et regnorum interitum, et bella aspera Regum,
 Et dubiæ fata Europæ, momentaque rerum
 Expen-

Expendit, trepidos solers avertere casus.
 Ille tibi (et pridem Adriaci servata Leonis
 Auspiciis, et nunc, quantum licet) Itala Tellus,
 Sollicitam impendit mentem, ac præsaga futuri
 Consilia, et magna mundi pro pace laborat.
 Atque utinam maneat vestras ea gloria mentes,
 (Spero equidem maneat) Veneti decora alta Senatus,
 Illustres Animæ; quibus in sua fata ministris
 Italiam nobis Superi, pacemque tuentur!
 At pacis quò me ardor agit! Placet entheus error,
 Forsan et omen habet: Magnæ Pax filia mentis.
 Nec tantum Romana sedens prudentia vicit:
 Sæpius et Veneti Patres vicere sedendo.
 Usque adeo Tacitus cunctis felicius armis
 Iudicio pugnat. Non est Victoriæ dextræ
 Præcipuum, sed mentis opus; studioque paratur,
 Non gladio: tuaque, Adriaci Regina profundi,
 Scilicet incerto major Prudentia fato
 Anxia sollicitæ ridet ludibria sortis;
 Fortunamque sibi facit, et non indiget illâ.
 Vos adeo, gemini studiisque, et moribus uno
 Rhetores e ludo: quando jactatis eidem
 Mixtum oneri decus, et curæ communis alumnos,
 Egregiam tandem, me iudice, solvite litem.
 Vincat uterque Urbi, cui totum impendit uterque
 Certatim ingenium; et vestræ quoque munere linguae
 Tullius, ac Tacitus Venetæ sit gloria Pubis.
 Hæc cum ille dixisset magno audientium plausu, sta-
 tim inde surreximus, ac pedibus omnes in eandem
 sententiam ivimus. Quanquam, ut verum fatear, idem
 ferme vel antea Hellenicus, atque ego sentiebamus;
 utque alter Ciceroni studio majori faveret, Tacito al-
 ter,

ter, intelligebat uterque tamen Veneto Civi, qui ad Rempublicam maturus accedere vellet, et *Tullianum*, ut ita dicam, opus esse *Tacitum*, et *Cornelianum Ciceronem*.

Hæc habui, quæ utcunque præfarer N. N. communi nomine Rhetorices nostræ, multò sanè felicioris, quòd plures habeat in vobis Patronos, quàm in nobis Didascalos: ratus haud dubiè futurum, ut vestræ humanitatis esset non tam audire bonam Prolusionem, quàm facere. Illud jam superest, ut communi item nomine non tam præsentibus alloquar Alumnos nostros, quàm futuros; eosque maxime, quos claritas generis, ingenii nobilitas, ac spes Reipublicæ mirum nobis in modum commendârunt. Ergo pergite, ut facitis, *Adolescentes Optimi*, liberalibus studiis fortunæ, Patriæque vestræ nobilitatem ostendere. Habetis equidem vel Domi magnam prudentiæ, doctrinæque gymnadem, satis amplis præceptoribus instructi Majoribus vestris. Sed videlicet, quando nos quoque in partem oneris hujusce, atque adeo honoris vocamur: quando in vestra decora nostra omnis, quanta est, defudat industria, probate Parentibus, ac Magistris, quanti sitis. Sperare quidem utrisque fas est futurum aliquando, ut conceptam de vobis expectationem facta vestra transcendant; eosque, quos in Schola nunc promittitis, *Tullios*, ac *Tacitos* Reipublicæ exhibeatis.

CICERONIANOS
INTER,
AC SENECIANOS
CONSTITUTA TANDEM PAX.

Sive

DE STYLO
CICERONIS, AC SENECAE,

Ex Eruditorum Judicio,

QUID SENTIENDUM SIT;

Et quæ recta, quæ præpostera, Utriusque Imitatio.

PROLUSIO

IN INSTAURATIONE STUDIORUM

Veronæ habita,

ANNO M.DCIIIC.

EDITIO AUCTIONIOR.

OTCERONIANOS

INTER

AC SEINE CLANOS

CONSTITUTATA TANTUM DAX.

Rio

DB STYLO

EICERONIS, AC SEINE

Ex Eriditione Judicio

QUID SENTIENTIUM SIT

quod sentit, quod proponit, quod proponit.

PROLUSIO

IN INSTAURATIONE STATIONUM

Passus Eriditione

ANNO MDCCCIO

DE DIE NOCTIO

Illustrissimo Viro, Marchioni

JOANNI LUCAE DURATIO

JOANNES ANTONIUS BERNARDI S. J.

*Aucis te volo, MARCHIO IL-
LUSTRISSIME; neque enim mihi, rebusque
meis, quæ humanitas est, ac benignitas
tua, vel quærendus ad te, vel expectan-
dus est aditus. Quæ CICERONIANOS in-
ter, ac SENECIANOS haud ita pridem ab
Apolline constituta est, descriptam hîc ha-
bes a me Pacem: haud ingratum fortas-
se munus ingenio, ac iudicio tuo; veteris
certè erga te obsequii, amorisque mei mo-
numentum quaecunque. Utrumque istud
testari palam, idque ex animo, ac sine
fuco, nunc liceat, ita impressum mihi imo
pecto-*

pectore, nedum ^(a) alta mente repositum, ex quo nimirum Parmensi Nobilium in Collegio auditorem te tum literarum humaniorum Magister, tum Philosophia Hypodidasclus habui; nulla ut temporis, ac locorum longinquitas aut abolere potuerit, aut parte ex aliqua oblitterare. Neque id in me factum crediderim (quod in Parentibus subinde contingit; haud rarò & in Praeceptoribus) ex affectu veriùs, quàm ex iudicio; aut ex iudicio quidem, sed quale plurimorum est, expendentium plerumque in homine, quæ extra ipsum sunt, et, quod agebat ille, ^(b) fortunæ munera pro virtutibus. Nobilitas generis in præclarissima Republica; cognationum splendor, atque affinitatum; divitiarum affluentia, cæterorumque fortuna bonorum; aliaque huiusmodi bene multa, quibus in omnibus plures habebas tibi similes Convictorum tuorum, non ea sanè apud me erant, quæ
te

(a) Virg. *Aeneid.* lib. 1.

(b) Tacit. *Annal.* lib. 16.

te pluribus illorum anteponerent. Id præstabant videlicet egregia natura, virtutisque decora; eaque in primis prudentia, et studiis in omnibus constantia, quæ, ut suam togata jam in ætate laudem habet, ita singularem prætextatis in annis admirationem. Fatendum quidem mihi vel nunc est (quod non alii tantum tunc temporis, sed et ipse mihi gratulabar summo-perè) insignes hac etiam laude haud paucos fuisse Discipulorum meorum, non tam generis, quam morum nobilitate, adolescentes enimvero lectissimos; Et in his maximè concives tuos, quorum suavissima nunc etiam mihi recordatio est, CATTANEOS, PINELLOS, SALUTIOS: utque alios omittam, JOANNEM LUCAM DURATIUM alterum; quem deinde, post absoluta Roma Philosophica studia, vocatum a Deo in Societatem nostram nec Romane aule splendor, nec paternæ fortuna domus, nec senioris, quod longè majus est, amor Pa-

tris retardare potuit; quominus, tum Fra-
 tris exemplo, tum aliorum, qui præcesse-
 rant, Consanguineorum, atque ^(a) HIPPO-
 LYTI in primis, viri quondam apud nos
 et laude doctrinæ, et vitæ sanctitate con-
 spicui, ^(b) ad vexillum Crucis, ut Hiero-
 nymi verbis utar, evolaret. Sed, quan-
 quam illis omnibus condiscipulis tuis com-
 munis fuerit, ut esse solet Genuensibus Pa-
 tritiis, ea vis ingenii, ac iudicii, quam
 ætate maiorem in te ipse suspiciebam; fate-
 buntur ipsi tamen fuisse tibi propè singula-
 rem. Et sanè mutatâ tantum personâ,
 quidquid eras olim in Schola, pergis esse,
 ut ita dicam, nunc in Patria; nisi quòd
 ab experientia prudentior, moderatior in
 libertate, inter ætatis, ac seculi pericula
 ita incedis, vestigiis inherens Majorum
 tuorum; ut, cum magnæ nobilitatis, ac
 fortunæ dignitatem sustineas, licentiam ta-
 men,

(a) P. HIPPOLYTI DURATII S. J., cujus vita habetur typis
 impressa

(b) Ad Heliodorum Ep. prima.

*men, et adrogantiam effugias. Hoc etiam
 de nomine non alium malui Rhetoricæ
 Prolusionis huiusce Macenatem, quam
 quem Rhetorices apud me Candidatum,
 auditoremque olim meum, et aliis ostende-
 re nunc possum, et mihi maximè gratula-
 ri. Ut plura mihi, quæ de te prædicem, oc-
 currant hic in rem meam; non est tamen,
 quòd te pluribus morer, MARCHIO ILLU-
 STRISSIME: tum quòd certò sciam ingra-
 tum maximè tibi esse sonum illum laudan-
 tis, quem ex omnibus concentibus suavis-
 simum sibi Atheniensis Themistocles fate-
 batur; tum quòd fore facile sperem, ut
 gratum sit non humanitati tuæ tantum,
 auctoris obsequium, sed etiam ingenio ar-
 gumentum Prolusionis. Illud unicè te mo-
 nitum velim, quod ex facili tamen per
 te ipse intelliges: insignium videlicet Scri-
 ptorum sententias, ac verba, frequentius
 hic a me proferri, quam mos sit in huius-
 modi Prolusionibus; non quòd eam affe-
 ctum*

etiam eruditionis pompam, quæ nec homi-
 nis modesti est, nec ingeniosi; sed quod ita
 ferat operæ pretium, et necessitas argumen-
 ti. Ut enim quosdam jure ridemus, ac sæ-
 pe contemnimus, qui pro arbitrio tantum
 suo tradunt aliis bene dicendi præcepta, et
 quidquid amant, quod agebat Augustinus,
 volunt esse veritatem: ita, ut in re si-
 mili abessem longius ab erroris periculo, at-
 que invidiæ, nihil admodum docere volui,
 quod non & ipsa per se ratio probaret, &
 illorum maximè confirmaret auctoritas,
 qui vulgò habentur bene dicendi Magistri,
 & excellentes, ut dicitur, in arte se-
 culorum omnium iudicio comprobantur.

P R O L U S I O .

Adsum vobis ex hoc iterum loco, non ut anno superiori, ^(a) interpretis ullius belli; sed exactæ nuper pacis narratorem dixerim, an veriùs gratulator, N. N.? At non ea mihi de ^(b) Pace sermo est, quam Europe ferme omnis, continentibus tot annorum bellis laborans, oravit huc usque; nunc tandem exoravit. Hæc videlicet non unos tantum pax Rhetores tangit, aut quidquid ubique est hominum dumtaxat literatorum. Ut omnium propè, quot universa in Europa sunt, negotium hominum est; ita foederatas quodammodo mentes omnium, ac voces, in sui laudem, prædicationemque vocat. Aliam ego vobis Pacem affero, N. N., eamque gaudium vobis præcipuum, ac singulare allaturam; quippe quæ, Apolline tandem auctore, CICERONIANOS inter, ac SENECIANOS constituta sit, quorum pars aliqua et ex vobis plures, ut viri dicendi laude clarissimi, aut nunc estis etiam, aut aliquando certè fuistis. Expetenda quidem pax hæc magis videbatur, quàm expectanda; quis enim fore sperâisset unquam, ut eos aliquando certa pax jungeret, quos dissimilium planè Scriptorum amor, atque orta inde æmulatio, contrarias veluti in acies jampridem distraxerat? Ad hæc illud etiam accedebat, quòd, ut acriùs calamo pugnatur, quàm gladio, neque ingenio faciliùs, quàm manu,

ce-

(a) Argumentum Prolusionis, quam auctor habuerat superiori anno, erat: Militia est vita homini super terram.

(b) Alluditur ad pacem inter Christianos Principes, paucis antè mensibus Resvikii, ut vulgò dicitur, in Hollandia constitutam.

ceditur : ita nulla difficilior fortassis , quàm Literatos inter , pax est ; quos nimirum videmus plerunque , vel cùm arma ponunt , prohiberi veriùs bellum gerere , quàm volentes in concordiam ire. Sed erudita , quam dicebam modò , Literatorum æmulatio Apollinis dicto , atque imperio , aut cessit tandem bona fide , aut cessisse potuit certè , ac visa est ; neque pars alterutra pacem ægrè tulit , tanquam alterâ minor , cùm , illo iudice , parem utraque laudem vel in diverso dicendi genere consequi posse speraverit. Vos pro ea humanitate , quæ tam magna , cùm vestra sit , quàm quæ maxima , est , bonas mihi aures adhibete ; dum rem omnem paulò longiùs , atque ab ovo , ut adagio fertur , ad mala usque vobis expono . Novam ego fortasse personam nobilissimo juxtà , ac eruditissimo cætui huic vestro exhibebo . Historicum aliquem expectatis , ut video , vel Poetam , vel Rhetorem certè . Ego verò Protheum vobis agam , ac Vertumnum ; aut tale aliquid , quod neque dedeceat Rhetorices Professore , et huic , quod agimus , Bacchanaliorum tempori apprimè congruat . Vos me tamen , si lubet , ut Apollinis Antistitem , sive Nuntium , accipite , et quidquid loquar ab illius sacrario literati Numinis interpretes ,

(a) *Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.*

Etsi defierit apud nos tandem , neque in usu ampliùs sit , nisi apud imperitos fortasse quosdam , corruptum , maximè dicendi genus , ac vitreo quodam vel fulgore splendidum , vel mucrone acutum , quod ab annis pluribus invaluerat passim apud Oratores etiam , ac Poetas magni nominis ; nondum tamen , si eruditis nonnullis

(a) *Juvenal. Sat.*

lis credimus, quibus ingenuum, ut dicunt ipsi, palatum est, ac germanè Romanum, aut loquimur sine vitio, aut nomen Eloquentium meremur. Regnare passim tum apud Gallos, tum apud Italos Scriptores nostros, Elocutionem quamdam, non quidem vitream, ut Avorum nostrorum tempore, ac malè fucatam; sed in qua tamen speciei plus sit, quàm fucci, plus coloris, quàm sanguinis. Posteriores isti, quòd ad *Senecam* accedant magis, quàm ad *Tullium*, quanquam in eodem dicendi genere dissimiles inter se specie sint, *Seneciani* appellantur: priores illi contraria ferme de causa *Ciceroniani*. Viros insignes, atque optimè meritos de literaria Republica pars utraque numerat; neque utrique desunt ex veteribus Patroni, quibus suos in hostes uti possint recentiores ipsi, vel ut exemplo, vel ut clypeo. Hoc ipsum tamen fuerat huc usque fomes præcipuus civilis belli; cùm enim ea hominum natura sit, ut, quidquid amant, etsi per se ipsum minimè sit, bonum tamen esse velint, ne vel falsos se fateri cogantur, vel malos; tunc enim vero tuentur acriùs, ut fanos, ac viris sapientibus dignos, amores suos, cùm eos possunt sapientiorum iudicio, atque exemplo apud alios probare. Ergo utrosque audire erat disceptantes subinde pro domo sua, tanquam communi Literatorum causæ perorarent; idque præsertim, cùm aut alterum diversæ partis, cujus a pluribus oratio probaretur, dicentem ipsi audivissent, aut aliquem diu alloqui hac de re possent neutri partium addictum, ut in suam illum paulatim ducerent, ac, velut aliud agentes, pertraherent.

In hanc ferme sententiam loquebantur *Ciceroniani*. Dolendam maximè nostrorum temporum calamitatem, quibus, ut plus eruditionis vagæ, ac promiscuæ, quàm soli-

solidæ, robustæque doctrinæ; ita exquisitæ loquentiæ multum, parum admodum Romanæ eloquentiæ. Eandem ferme, in adolescentibus præsertim, elocutionis, ac morum elegantiam, seu corruptionem veriùs; cui videlicet honesta ideo nomina obtendantur, ut, non quod licet, decere videatur, sed quod libet. Quam enim aliam studiorum suorum rationem plerique prætexunt, et orationis in primis fractæ, imbellis, et tantum cum vitio jucundæ; quàm quæ vitæ planè similis afferri ab aliquibus solet, cujusmodi ferme sunt, qui junioribus quibusdam foeminis familiarius idcirco obsequium profitentur, quòd sapientiam in illis, ac virtutem admirantur. Nimirum, si gravior ab annis, et moribus hæc virtus eadem accederet; hæc eadem sapientia si longè major, ac securior, virili vultu, atque animo adesset; adeo neutra humanitatem inter illos, atque obsequium inveniret, ut veriùs utraque fortassis hominem quæreret. Hinc Eloquentiam, ut gravior emineat, ac fortior in *Tullio*, et digna prorsus Romano Consule, mollem in *Seneca* amari, ac dissolutam; et qualis Neronis aulæ probari posset, adolescentis, et effoeminati. Hinc passim *Senecam* diligere, *Senecam* legere; aliosque, quod longè deterius est, recentiores *Senecæ* Simiolo quosdam, qui alia omnia ipsius habeant præter virtutes. *Tullium* contrà, si literarias Palæstras excipias, ubi rudibus adhuc pueris explicatur, neque prorsus intellecturis Rhetorices Candidatis, jacere apud plures otiosum, ac neglectum, tineisque dumtaxat, ac pulveri celebrandum relinqui. Quotum enim quemque vel ex iis, quos in urbibus monstrari videmus, tanquam sapientum Coryphæos, et censores Oratorum, reperire fit, qui plus unâ, alterâve *Ciceronis* oratione legerit; qui epistolas ad Atticum omnes; qui Tusculanas Quæstiones,

nes, qui elegantissimos de Officiis libros, qui alia *Marci Tullii* plura, non dicam diurna, nocturnaue manu versaverit, sed vel obiter tantum, et oculo, quod ajunt, transeunte percurrerit? Inde *Tullium* plerisque nesciri magis, quam non probari; neque enim fieri unquam posse, ut illum quis intellexerit, neque idem summè laudaverit. Quanquam hæc eadem, quæ *Marci Tullii*, veterum Scriptorum propè omnium eruditos apud plures fortuna sit; quibus nimirum doctrinæ suæ grande piaculum videatur recens editos libellos quoslibet non evolvere, ac de illis statim, si rogentur, non posse rationem reddere; nulla contrà religio sit veteres illos terrarum magistros, non intus dumtaxat, et in cute, ut vulgò dicitur, sed etiam de nomine ignotos habere. Hac etiam de causa umbratilem in multis, ac superficialiam, ut rerum aliarum scientiam, ita dicendi vim, ac facultatem videmus; quî enim consequi possimus, ut aquæ plurimum, et quidem purioris, nostros in usus derivetur, si neglectis videlicet fontibus rivulos tantum consectamur? Hæc in *Senecianos*, aliaque hujusmodi plura, *Ciceroniani* quidam supercilii severioris, & antiquæ disciplinæ. Reipublicæ nempe causam tueri se credunt, stare illos pro seditione; atque adeo nullas pacis condiciones admittendas censent, nisi fortè vis, ac fortuna victoriam hostibus despondeant.

At contrà, non tam minùs fortes, quam feroces minùs, *Seneciani* optimam asseriebant bene dicendi regulam, vel ipsos apud *Ciceronianos*, ita demum dicere, ut auditoribus persuadeas. At verò persuadere quis possit, nisi doceat idem, ac placeat? Placere autem quisnam aliis contendat pro arbitrio tantum, ac palato suo? In hoc maxime spectandum auditoris ingenium, atque affectum, et
juxta

juxta utrumque ita illi accommodandam orationem, sicut ægro medicinam. Se quidem *Tullium*, quantum deceat, imitari in pluribus, in omnibus admirari, quanquam probè sciant ne inter veteres quidem defuisse, qui ejus sty- lum minùs probarent, vel ut minimè doctum, vel ut accuratum nimis, vel ut plùs æquo redundantem. Sed fuerint præterita secula *Ciceronis*. *Senecam* illi seculum nostrum anteponit, non quidem ut majorem, cùm satis habeat parem non negari; sed ut aptum magis auribus su- is, atque accommodatum. Quis porrò nesciat varium hominis ingenium, ac multiplex, neque idem semper placere hominibus iisdem? Quantò minùs aliis tempori- bus, ac moribus aliis? Hominis esse vel maligni, vel ru- dis, præteritis tantùm favere, et in iis etiam, quæ adia- phora, ut Græci vocant, per se ipsa sint, sive, uti nos di- cimus, indifferentia, repugnare semper seculo suo. Ipse sanè *Tullius*, si nunc temporis viveret, uteretur non minùs prudentiâ suâ, quàm eloquentiâ. *Senecam* certè (quod ingenui, ac Romani hominis est) vel dissimilem sibi laudaret, ac nimios quosdam, atque obstinatos imi- tatores sui, qui secus sentirent, jure, ac meritò repre- henderet. Addebant ad hæc *Seneciani* Oratorum pleros- que, aliorumque Scriptorum, suæ quosque nationis lin- gua nunc uti, et Gallicam in primis apud eruditos, at- que Etruscam in usu esse; quarum sanè neutram æquè, ac Latinam, admittere longiores quasdam periodos, no- minumque, ac verborum translationes, atque alia hu- jusmodi, quæ ad grandiore eloquentiam *Ciceroniani* maximè requirant. Id præstare qui voluerunt, perinde ac si Latinè scriberent, Etruscos Scriptores quosdam nec ab indoctis satis intelligi, nec satis doctioribus probari. Cæterùm, quòd ex hodiernis eruditis haud pauci rivos
magis

magis, quàm fontes, consecantur, id enimvero vel extra rem esse, de qua disputatur; vel non tam *Senecianis* imputandum, quàm *Ciceronianis*; quorum illi scilicet *Ciceronem* ambitiosius jactant, qui neque aliud quidpiam evolvere solent præter ipsum, neque aliud in ipso quidpiam aut admirantur magis, aut intelligunt, quàm quod vel homines semidocti, ac tenuis admodum ingenii, imitari facile possint.

Ita, nunc apud alios seorsim, nunc ipsi inter se simul, perorabant utrique pro domo sua, nec victores unquam, nec victi, nisi quòd utrique vicisse se crederent; ut contingit plerunque, dum ingenio certatur, neque præest litis arbiter, qui sententiam mox ferat. Hoc uno tamen superiores videri poterant *Ciceroniani*, quòd, cùm *Senecam* improbarent ipsi, vel *Seneciani* *Ciceronem* laudabant. Haberi, ut Cæsarem, volebant isti Ducem suum; suum illi, tanquam Pompejum. Nec priorem Senecâ pati possunt *Seneciani*; nec *Tullio* *Ciceroniani* parem.

Sed non ultrà ferenda duxit hæc Literatorum diffidia, illorum Præses, ac Parens publicus Literarum, Apollo: tum ut suus auctoribus clarissimis apud omnes honor constaret; tum præsertim nequid in posterum detrimenti caperent in tanta seniorum discordia Rhetorices Candidati. Ergo acciri quamprimùm ea de re jussit in Permessum, tanquam patronos utriusque partis futuros, ex *Ciceronianis* præcipuos, ac *Senecianis*; ut disceptantibus inter se arbiter ipse interesset, ac deinde, quid conduceret literariæ Reipublicæ, expensis utrinque rationibus decerneret. Ab hoc tamen Literatorum conventu, cujus partem se præcipuam futuros facile sperabant, exclusos voluit Apollo nonnullos, quos ipse
puros

puros putos appellabat Grammaticos: idque, ut senior mihi narravit Calliope, duplici de causa. Altera nimirum erat, quod lis ista minùs spectare videretur ad Grammaticos, non enim hìc disputari, Latiniùsne *Cicero*, an *Seneca* scripserit: qua in re, ut *Senecæ* suo *Seneciani* ipsi præferri *Tullium* haud ægrè patientur; ita *Senecam* ipsum, quanquam fortassis minorem, ut ^(a) *Latinitatis* tamen *peritissimum*, prudentiores *Ciceroniani* laudabunt. In eo videlicet controversiam esse, *Ciceronem* sibi, an *Senecam* proponere ad imitandum debeat, qui rectè, disertè, sapienterque dicere velit; idque, sive Latinâ, sive alia qualibet utatur linguâ. Hoc autem dignoscere, ac iudicare, ut opus ingenii præcipuum, ac iudicii, ita Oratoris proprium videri, atque Philosophi; sive hominis, ut melius dicam, doctissimi, ac prudentissimi. Alteram deinde, et quidem potiore causam, qua ab indicto Literatorum congressu abesse voluit Apollo Grammaticos illos, eam esse intellexi, quod esset ipsis iratus vehementer, atque offensus. Nec immeritò fanè; quippe qui illos acceperat non in sua tantum aula iactare se se, atque agere imperiosius, quasi Latinè loquendi Coryphæos, ac magistros planè singulares; verum etiam, tanquam publicos, et quidem Cœlo missos, literariæ Reipublicæ Dictatores, vel in veteris Latii auctores clarissimos censorium sibi ius adscribere, atque usurpare, illorumque plures pro libito, atque imperio suo, non amovere modò puerorum e scholis, sed virorum etiam e manibus extorquere. Hinc palam contemni, ac vix non irrideri, non *Plinios* tantum, ac *Tacitos*, sed et *Livios*, ac *Sallustios*, aliosque hujusmodi Scriptores

(a) *Apud Caussin. de Eloq. lib. 3. cap. 14.*

ptores celeberrimos: perinde quasi aut, tanquam Arabes, vel Scythæ, nescierint ipsi latinè loqui, quos ætas aurea Latinæ linguæ posterorum magistros reliquit; aut Latinam præter linguam nihil in ipsis aliud admirandum sit, imitandumque, qui Latinè loquentibus sui temporis hominibus tot aliarum virtutum admirationi, atque exemplo erant. Id enimvero iniquissimum sibi videri, nec ferendum diutius, exclamabat Apollo: privatos scilicet Grammaticos quosdam, neque ab ingenio, neque a doctrina dignos unquam Parnasso habitos, tribunal conscendere merito nullo, nullaque auctoritate in illos jus dicere, quorum nomina tum Apollinis iudicio, tum Eruditorum consensu, seculis omnibus commendata sint, ac veluti sacra. Quare, nequid in ipsos gravius decerneret, manerent ejusmodi homines, siqui adhuc sunt, domi suæ, ibique, quæ provincia ipsorum est, auditorum suorum soloecismos emendarent, ac barbarismos; *Ciceronianas* phrasas, ut libet, ac *Senecianas*, aliasque hujusmodi colligerent loquendi formulas; eruerent etiam, quando et hoc ipsum vellent, e mediis carinis ^(a) *abolita jam verba*, atque *abrogata*, eaque retinerent ipsi, ac rarissimas veluti gemmas, ostenderent: quod *insolentie* tamen *cujusdam* est, & *frivolæ in parvis jactantie*, ut agebat illorum Præceptor *Quintilianus*; cum ^(b) *et nihil sit odiosius affectatione*, et certissima loquendi *magistra consuetudo sit*, utendumque planè sermone, ut *numero*, cui *publica forma est*. Uno verbo, et desinerent tandem viros doctissimos ad Grammaticæ regulas expendere, et eas ipsi, quod bonos decet Grammaticos, auditoribus suis dilucidius explicarent; neque unquam, ut

A a

ma-

(a) *Quintil. Instit. Orat. lib. 1. cap. 6.*

(b) *Idem ibidem.*

magnos viros, efferrent se se, quanquam doctores artis suæ præstantissimi; quæ una scilicet plus in ipsis laboris ostendit, ac diligentiae, quam ingenii, ac doctrinae.

Ergo, seclusis Grammaticis omnibus, aliisque pluribus levioris armaturæ Literatis, quibus apprimè cordi est non tam coram Phœbo, quam Musarum in conventu, disertos esse, atque elegantes: adfuere condicta die in ædibus *Parnassi* factionis utriusque viri doctissimi; quos ex omnibus terrarum partibus non tam Apollinis imperium, quam causa ipsa coram illo pertractanda, lubentes huc traxerat. Exceptos humaniter regio in atrio, ubi parato medius ipse insidebat solio, considerare Apollo statim iussit minoribus utrinque subselliis, geminas scilicet in classes distributos. *Ciceroniani* dexteram, lævam *Seneciani* tenere. Togati illi plerique, et aut canini, aut detonsi; et quales demum, si paucos excipias, Proavos nostros, Atavosque domesticis in atriis videmus, plus venerationis habentes, quam venustatis. Istorum verò senes plures, juniores nonnulli, mediæ ætatis plerique. Cultus, atque habitus non idem omnibus. Senioribus Hispanicus, juniorum plerisque Gallicus, paucis admodum Romanus. Haud paucos tamen videre utrinque erat in hoc planè similes; quibus videlicet non tam nationis, aut ætatis insignia erant, quam officii, ac personæ. Dixisset aliquis aut Equestrem ordinem pro *Seneca*, Senatorium pro *Tullio* stare; aut isti certè magnam favere Rempublicam, Aulam illi non minorem. Re ipsa tamen contemplari videbar mihi facies utrinque dignas imperio, et quæ magnam vel ore tacito mentem ostenderent; nec facilè dixerim, utri me parti addictum voluissem, cum pares viderentur etiam dissimiles, et magis alios vultus hinc inde dignoscerem, quam alios homines.

Jam

Jam verò , cùm Apollo gravi admodum , plenoque majestatis contuitu silentium sibi , ac reverentiam fecisset ; quod utrumque tamen attulerant per se ipsi , ac præstabant ultro viri prudentissimi : Aggressos , ait , ipsos

(a) *Periculosa plerum opus aleæ .*

Nihil unquam temerè , nec nisi cum laude , de magnis Scriptoribus loquendum ; quorum nempe , siquæ sunt , vitia , ut in Sole maculæ , non careant luce sua . Illum quoque eminere , qui aut *Tullio* secundus esset , aut *Senecæ* ; quin et in magnis numerari , qui post tales duos esset . Eloquentiæ quidem *Tullium* nomen esse , *Senecam* Philosophiæ ; at neque deesse suam alteri Philosophiam , neque suam alteri Eloquentiam . Compertum jampridem sibi , dissimilem utriusque elocutionem turbas illas efficere ; atque adeo velle se , auditis partibus , longa tandem diindia componere , certasque iis leges sancire , qui vel *Senecam* in dicendo sequi mallent , vel *Ciceronem* . Hæc Apollo præfatus , aliaque his ferme similia ; cùm jam pars utraque tres e suis selegisset , qui communi pro causa verba facerent , jussit illico , ut , quo conveniant ordine inter se se , dicere singuli aggrederentur , quod antè perpensum secum ipsi attulerant , ac pro re præparatum .

Tum primus pro *Tullio* surrexit *Marcus Antonius Muretus* , vir enimvero disertissimus æquè , ac eruditissimus , et acerrimi in re literaria judicii ; idemque , si quis alius , nec serviliter , nec ambitiosè , *Ciceronianus* . Et primò quidem , tum ut invidiam contrariæ factionis effugeret ; tum ut Apollini causam ipse suam magis probaret , duo præstitit prudenter ; idque (quod majorem illi fidem ,

A a 2

lau-

(a) *Horat. lib. 2. Od. prima.*

laudemq; promeruit) non ex officio tantum , sed etiam ex animo. ^(a) Damnavit ultro , atque irrisit , in quo ipse aliquando fuerat , eorum errorem , qui non idoneos Latinitatis auctores existimant , nisi *Ciceronem* , et qui *Ciceronis* ætate , aut paulò antè vixissent ; ac dignos palam professus est , quorum exemplo Latine loqui quisque posset , ac scribere , ^(b) *Senecam* , *Livium* , *Valerium* , *Celsum* , *Quintilianum* , *Columellam* , utrumque *Plinium* , *Tacitum* , *Svetonium* , *Vellejum* , *Quintum Curtium* , *Lactantium* , aliosque ejusmodi Scriptores , quos et ab iis ipsis temporibus , quibus Latina lingua floruisse dicebatur , propius abfuisse , et suo quemque seculo disertissimos habitos esse constaret : neque quisquam unquam veterum , qui tamen longè meliores ejus rei existimatores fuerunt , quàm nos tam longo ab illis intervallo distantes , malè Latine locutos esse dixit . Tum de *Seneca* nominatim pronuntiavit , idque ductis ab ipsius scriptis argumentis præcipuis ostendere se paratum dixit , ^(c) eum et doctrinæ copiam , et scribendi elegantiam longè , multumque omnibus obrectatoribus suis præstitisse . At ab illis tamen , (subjecit post hæc *Muretus*) qui rectè , eleganterque , et ad persuadendum præsertim accommodatè , aut scribere , aut loqui velint , *Senecam* *Tullio* præferri , aut comparari etiam tantum : id fanè (liceat mihi , quod mecum ipse sentio , fateri palam) nec probatum mihi est unquam , nec verò poterit unquam probari . Fuerit , ut libet , stultissimum *Caligulae* *Cæsaris* judicium , ^(d) meras afferentis *Senecam* commissiones componere , et arenam esse sine calce . Fuerit iniquior *Aulus Gellius* , qui levi de causa , ac propè nullius momenti , *Senecam* dixerit ^(e) homi-

mi-

(a) *Muret. Variar. Lect. lib. 15. c. 1.* (b) *Idem ibid.* (c) *Muret. Orat. 3. Volum. 2.* (d) *Sveton. in Calig. c. 53.* (e) *Aul. Gell. Attic. Noct. l. 12. c. 20.*

minem insulsiſſimum; et vix dignum lectione, ac ſtudio adoleſcentium. Fuerint etiam aut imperiti, aut maligni, qui, de Seneca cū loquerentur, pronuntiārent audacter cum (a) *Erasmio: quod nemo in ipſius ſcriptis majorem ordinem non deſideret; et membrorum ipſorum, nedum corporis totius, ſtructuram, ut ajunt, meliorem: quod ejus oratio ſalutariū, quā incedit; quod non deſinit plerunque, ſed cadit: quod rarus in illa tranſitionum, rarus admodum conjunctionum, aliorumque ejuſmodi adjumentorum orationis uſus; quæ poſtrema duo mirum, quantum Ciceronianæ orationi lucis afferant, et elegantiae. Ut hæc omnia de Seneca falſa ſint, Ciceronem tamen in communi cauſa nonnihil juvant, cui ne ineptus quidem cenſor, aut malignus, tale aliquid auſus eſt unquam imputare. Sed videte, cum Seneca quā liberaliter agere velim, atque humanè, nedum juſtè, ac moderatè.* (b) *Nimirum ejus orationem profiteor preſſam quidem eſſe, ac ſubtilem, ſed concinnam, ac ſplendidam, pleniffimamque gravitatis: ſententias enim ipſas ita frequentes, ut æquent propè numerum verborum: verba autem ita inter ſe ſe apta, et cohærentia, ut nullum movere loco poſſis, ſubſtituendi alterius gratia, quin corrumpatur; nullum tollere, quin concidat oratio. Poſt hæc omnia tamen minimè dubitem, ut exemplar in omni genere bene dicendi præcipuum, et quod prudens quiſque ſpectet ſubinde, ac referre pro viribus ſtudeat, anteponere Senecæ M. Tullium: hoc eſt, ut ipſe nobis teſtatur Seneca,* (c) *ingenium illud, quod ſolum populus Romanus par imperio ſuo habuit. Hoc Rhetores*

A a 3

res

(a) *Vid. Erasm. in præfat. ad Senecam.* (b) *Mureti de Seneca judicium apud Franciſcum Bencium S. J., qui fuerat ipſius diſcipulus, atque amicus, in Præfatione ad Senecam cū notis poſthumis ejusdem Mureti.* (c) *In Præfatione ad Controversias.*

res omnes passim clamant ; et qui , cùm alios eloquentiam docere velint , ad *Ciceronem* confugere solent , non ut habeant in illo præcepta tantùm , sed etiam exempla . Hoc ætatum omnium consensus fatetur , quibus ferme unus , qui legeretur in scholis , visus est satis esse *M. Tullius* ; cùm ^(a) *Romanos inter Scriptores eloquentiæ laude ita sit primus , ut ab eo nemo numeretur secundus* . Sed hoc idem maximè , si omnia paulisper præjudicia ponat , sibi ipse testari , aliisque potest , quicumque *Ciceronis* scripta (*quanquam* ^(b) *decimam vix illorum partem nunc reliquam habeamus , eamque multis partibus mancā , ac mutilā , multis vulneribus , multis cicatricibus deformatā*) diligenti manu versaverit : eumque in illis , sive ad populum verba faciat , sive ad Senatum ; seu domesticis ad amicos scribat , seu publicis de rebus ; sive *Eloquentiæ* præcepta tradat , sive *Philosophiæ* , in quodlibet dicendi genere inveni-
nerit eminentissimum .

Hæc , & plura pro *Tullio Mureto* dixerat , sed multò eloquentiùs , et stylo prorsus suo ; ut jure , ac meritò , quod dictum de *Nestore* ^(c) dicebat ipse de audito a se *Perpiniano* , videretur mihi de ipso pariter dici posse : *cujus ex ore melle dulcior fluebat oratio* . At , qui sedebat *Mureto* contrarius , surrexit statim *Franciscus de Quevedo* , non pro *Seneca* tantùm , sed et pro se ipse dicturus . Nimirum , ut eadem illi , quæ *Senecæ* , natio ; ita nec diversum , nec fortasse minus ingenium ; et , quod facit ad rem magis , ^(d) character orationis simillimus : ubique pressus , ac subtilis ; et vel sententiis fecundus ; vel rerum imaginibus , quas phantasias dicimus , vivax , ac splendidus : salibus
etiam

(a) *Muret. Orat. 6. Volum. 2.* (b) *Muret. variar. Lect. l. 15. c. 1.*

(c) *Idem ibid.* (d) *Vid. Hispanica Quevedo Opera, tomis duobus distincta.*

etiam subinde ditior, ac facetiis urbanior; et in his haud rarò vel felicior, quàm in seriis, vel ingeniosior. Ut hanc in *Quevedo* præter alias *Senecæ* virtutes admireris, ita præter ea, quæ *Senecæ*, illud ipsi facile objicias, quòd, dum orationem non intendit modò, sed et affectat subinde, splendidam in omnibus, atque acutam; aut vitrum porrigat aliquando pro margarito; aut iridem, tanquam Solem, spectandam exhibeat, pulchram quidem, ac primò fortassis placituran, sed mox inanem, et evanidam. Qua in re tamen excusari facile possit vir ingeniosissimus, quòd hæc nimirum ultro faciat, ac de industria plerunque; idque, vel ut rideat ipse, vel ut aliis in loco risum faciat.

Ergo mirari primùm se dixit *Quevedus*, ac plurimi facere, et ingenuum *Mureti* animum, et dignum sanè viro sapiente iudicium; cùm præsertim audisset olim minores quosdam *Ciceronianos*, qui tantò deterius aut sentirent de *Seneca*, aut loquerentur certè, quantò aberant ipsi longius non a *Tullio* solum, sed et ab ejus imitatore *Mureto*. Tum ad ipsum conversus *Muretum*: Accipio, inquit, vir doctissime, quod nobis ipse das ultro de *Seneca* nostro; atque inde partem causæ alteram a te nobis adjudicatam pronuntio, id nimirum contendentibus primò, dignum esse *Senecæ* stylum, quem eruditi, ac prudentes viri tum loquendo, tum etiam scribendo imitentur. Cui enim, quæso, laudari jure non possit, nedum probari, qui eam in dicendo referre orationem studeat, quæ *splendida, subtilis, concinna sit, ac plenissima gravitatis; et in qua, ut alias ejus omittam laudes, quot verba sunt, totidem ferme sententiæ sint*, iudicio tuo? Quòd hanc ipsam deinde *Senecæ* præferamus imitationi *Ciceronis*, qua parte tantùm repugnare te nobis intelligimus; id videlicet, cùm et omnis per se ipsa odiosa sit, et hæc maximè, quam præ manibus habemus,

mus, comparatio, multò mihi faciliùs fortasse sit probare posse, quam velle. Rideo sanè, ut ineptum, ac stulto dignum, Rufi illius iudicium, ^(a) *qui toties, ut scitis, Ciceronem Allobroga dixit*; hoc est hominem eloquentiæ supervacanæ, ac superficialiæ. An verò ridendum vobis et illius Apri iudicium videtur, Oratoris et antiqui, et suo tempore celeberrimi; qui de Ciceronis eloquentia iis in Orationibus loquens, quas ille quidem composuerat nondum senex, sed quas tamen, ut exemplar eloquentiæ suæ, consulere maximè videntur ex hodiernis Ciceronianis plures: ^(b) *Lentus est, inquit, in principiis, longus in narrationibus, otiosus circa excessus: tardè commovetur, rarò incalescit: pauci sensus optimi, et cum quodam lumine terminantur: nihil excerpere, nihil referre possis?* An risu dignum Ciceronianis habebitur iudicium Quintiliani, hominis scilicet, ut verum fatear, et Romanis addicti, et hoc etiam nomine de natione sua malè meriti, quòd, ut in laudes Ciceronis effusior, ita Senecæ nostro, imò et suo, siquis alius Rhetorum, fuit iniquissimus? Hic tamen ipse (præterquamquod Ciceronem refert homines temporum suorum ausos ^(c) *incessere, ut tumidiorem, et Asianum, et redundantem, et in repetitionibus nimium, et in compositione fractum, exultantem, ac penè viro molliorem: falsò quidem, et immeritò; at non sine aliqua mentiendi occasione*) profectur posteris palam: ^(d) *Si mihi des consilium iudicium sapientum, perquàm multa recidam ex Orationibus non Ciceronis modò, sed etiam ejus, qui est strictior multò, Demosthenis?* At nolo pluris hæc apud vos contra Tullium testimonia sint, quàm quæ contra Senecam Muretus adduxit, idemque aut contempsit sapienter, aut confutavit. Ipse pro Seneca

(a) Juvenal. Sat. 7. (b) Tacit. Dialog. de claris Orator.

(c) Quintil. Instit. Orat. l. 12. c. 10. (d) Idem ibid.

ca testimonium Tullius ferat exemplo suo, et quidem jam senior; ^(a) idest postquam magis profecerat, usuque, et experimento didicerat, quod optimum dicendi genus. Tunc ille scilicet oratione pressior, ac fortior, et sententiis, quàm verbis, validior; uno verbo, futuri Senecæ stylo longè similior: idque testari satis possunt tum plures ad Atticum, ac Brutum Epistolæ; tum ejus postremæ Orationes, et in primis

^(b) conspicuæ divina Philippica famæ,
Voluitur a prima quæ proxima.

Hæc Quevedus Ciceroniano stylo propior, quàm Seneciano: seu quòd causæ id expediret; sive ut ostenderet alio se stylo uti solitum, quòd ita vellet, non quòd aliter non posset. Cæterùm (sic perrexit ille) orationem ego, qua vel alterius mentem, vel animum expugnare vir prudens contendat, exercitui comparaverim. Quis in illo ferat totidem ferme lixas esse, vel fœminas, quot milites? Nimirum non plus esset in majori numero auxilii, sed impedimenti. Verba singula, si fieri possit, milites sint; et quidem armati, & quidem veterani. Nolo in illis aut sordes vultûs, aut ferri rubiginem. Tales sint, ut hostem vel terreant, vel blandè fallant; nam et hoc ipsum sæpe vincere est. Sed absit procul inane pondus, quod ^(c) neque tegit, ut aiebat ille, neque vulnerat. Quid orationem mihi, magnam velut aciem, instruitis, incedentem ingenti strepitu, et spatium horarum plurium occupantem? Quid in illa mihi particularum elegantiam, verborum figuras, periodorum circuitiones, aliaque hujusmodi spectanda exhibetis, non ex virtute plerunque, sed vel ex metu, vel ex luxu subsidia? Nempe ingentem videre mihi

(a) Dialog. de claris Orator. (b) Juvenal. Sat. 10. (c) Tacit. in vita Agric.

hi videor, qualem duxit in Græciam Xerxes, exercitum quidem; sed exercitum Asiæ. Malo mihi, quàm trecenta Persarum millia, Lacones trecentos: multò quidem pauciores homines, sed milites longè plures. Prudenter sanè *Marcus Tullius* et in verbis abundantior olim fuit, ut qui vel ad populum verba faceret, vel hominibus liberæ Reipublicæ scriberet; et in scholis frequentius nunc legitur, ut facilius incipientibus, et securior. At nobis hic quaeritur, quinam dicendi stylus viros nunc deceat jam eruditos; et horum plerique ex gentibus sunt, quæ regnantur. Rara eo in imperio eloquentiæ liberioris facultas, nedum necessitas, in quo et publicis de rebus necesse sit verba singula expendere; et de iis maximè, quæ more Romano disertum facerent, periculum non tacere. Nec Macedonum quidem, ac Persarum (quod^(a) egregius Orator Romanus adnotavit) ac ullius gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam novimus. Rhodii quidam, Athenienses plurimi, Oratores extiterunt; apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia, ut sic dixerim, omnes poterant. Ut hoc etiam addam pro Natione nostra: loqueretur olim alieno more sub dominantibus alienis; loquatur, ut ipsi libet, nunc suo. Ciceronis tempore Hispaniæ dominabatur Italia; sibi nunc, atque^(b) Italiæ, Hispania dominatur.

Pro Tullio deinde contra Senecam dixit *Augustinus Mascardus*, vir sanè et ab ipsa natura ad eloquentiam factus, et Ciceronis studio, atque imitatione, eloquentissimi laudem consecutus; quin et eo de nomine laudandus maximè, quo Herodotus, ac Thucydides commendantur a Tullio: nimirum quòd,^(c) cum in eorum tempora incidisset, quibus

(a) *Messalla in Dial. de clar. Orat.* (b) *Habita est Prolus. anno 1698., cum adhuc viveret Carolus secundus Hispaniarum Rex, & magna partis Italia Dominus.* (c) *Cicer. de Orat. ad Brutum.*

bus tum ligata, tum soluta in oratione pueriles flosculi in pretio erant, atque inanes argutiæ, *longissimè tamen ipse a talibus deliciis, vel potius ineptiis abfuerit*. Multa præmisit in laudem Tullii, ut ^(a) dono quodam providentiæ geniti, in quo totas vires suas eloquentia experiretur; quippe qui, cum se totum ad imitationem contulisset, vim Demosthenis, copiam Platonis, jucunditatem Isocratis, et quidquid veteribus in aliis præcipuum, ac singulare miramur, effinxit in se unus, ac mirum in modum temperavit. Tum ad Senecam descendit, in eoque mirari se dixit cum Quintiliano ^(b) et multas, et magnas alioqui virtutes, ingenium facile, et copiosum, plurimum studii, multarum rerum cognitionem, multas, clarasque sententias. At, ut non omnia, (subiecit deinde Mascardus) quæ Fabius in Seneca reprehendit, hominem nobis in illo exhibens suo quidem præstantem ingenio, at alieno indigentem iudicio; qui ^(c) rerum pondera minutissimis sententiis frangat; cuius in eloquendo corrupta pleraque, eoque perniciosissima, quòd abundant dulcibus vitiis; quique adeo amore potius puerorum, quàm eruditorum consensu, comprobetur: ut non hæc, inquam, omnia probentur mihi, quorum alia minùs æquam fortasse censuram ferunt, alia paulò graviolem; fateri tamen vel invitatus cogor, quædam in Seneca jure, ac meritò reprehendi, eademque et mihi non posse non improbari. ^(d) In his autem ea, nî fallor, præcipua videri possunt; primò quidem, quòd ejus oratio, quanquam elegans, et concinna, ^(e) *infracta* tamen (utar verbis Tullii de re simili disputantis) *et amputata, non apta, et finita pronuntians*, subinde sit; et in qua ^(f) *circuitus ipse verborum brevior*

(a) Quintil. Instit. Orat. lib. 10. c. 1. (b) Quintil. Ibid. (c) Id. Ibid. (d) Vide Mascardum de Arte Histor. Tract. 5. (e) Lib. 2. de Orat. (f) Lib. 3. de Orat.

rior sit, quam aures expectent : tum verò, quòd ejus sententiae, ut viro dignae pleraeque sint, ac Philosopho, neque oculos minùs, quàm animum, feriant; vel consimiles aliquando sunt, et in idem recidentes, ut earum posteriores nihil afferant ferme novi, vel frequentiores in oratione subinde, ac se quodammodo ita prementes invicem, ut suo singulae spatio careant, quo distingui inter dissimilia possint, et eminere. Hæc ego *dulcia* esse crediderim *Senecæ vitia*; quæ longè tamen majora, et dulcia minùs in illis sunt, qui, cùm a *Seneca* tum ingenio, tum studio, atque eruditione, absint longissimè, ita ipsum imitantur, ut, quod agebat ^(a) Fabius, infament.

Vix hæc *Mascardus*; cùm, paratus jamdiu pro *Seneca* dicere, surrexit statim *Nicolaus Caussin*, vir Græcis, Latinisque literis eruditissimus, et qui Eloquentiam, quam magna cum laude diu docuerat in Gallia, ^(b) non alienis tantùm exemplis illustravit, sed etiam suis. Ergo, quòd paulò iniquior in *Senecam* *Quintilianus* fuerit, vir egregii cæteroquin judicii, ubi sine invidia, et studio, quod sit ab illo plerunque, de auctoribus sententiam profert: et ipsum primò *Caussin* dixit, qui ejus in *Senecam* auctoritate utebatur, non diffiteri *Mascardum*; et ^(c) se alias demonstrasse luculentè tum argumentis aliis, tum auctoritate præsertim senioris *Plinii*, *Svetonii*, *Frontonis*, *Dionis*, aliorumque hujusmodi: quos sanè nec magis pueros, quàm se ipse *Quintilianus* dixerit; neque honorificentius longè, quàm fecit ipse, de judicio, atque elocutione *Senecæ* locutos negaverit. Inde ad illa duo, quæ obiecerat *Mascardus* ipse, tanquam vitia *Senecianæ* elocutionis præcipua: et

(a) *Quintil. lib. 10. c. 1.* (b) *Vide Caussinum de Eloquentia, & cætera ipsius Opera tum Latine, tum Gallica.* (c) *Caussin. de Eloq. lib. 3. cap. 14.*

et ipsi possent, reposuit *Caussin*, *Seneciani* contraria vitia elocutioni illi obiicere, quam nos dicimus *Ciceronianam*. Plures ab omnibus in dicendo styli species admitti. Suas singulis virtutes esse; atque adeo proprias alterius virtutes immerito ab illis exigere, qui alteram utantur. Prudenter *Senecam* ad eum styli animum adjecisse, qui et eruditis probari jure posset, et placebat maxime seculo suo. Nihil in hoc illum antiquioribus Græcis debere; quin eo de nomine videri fortasse posse superiorem. *Tullio*: qui, nemini licet *Grecorum* secundus, ^(a) in hoc ipse sanè *Demostheni* cedit, quod et iste prior fuit, et ex magna parte *Ciceronem*, quantus est, fecit. Quid quod hoc ipsum, (addent præterea *Seneciani*) si finem dicentis spectes, decebat magis? Potuisset facile *Seneca* vel elocutione similis esse *Tullio*; cui nempe tum ingenio, tum eruditione, multo erat similior, quam plures fuerint, vel sint hodieque *Ciceroniani*. Sed ferum *Neronis* ingenium, sed imbelles aulicorum animi, nisi per orationis delicias, ad amorem virtutis flecti non poterant. Inde pugnavit ille in vitia, ut in Romanos olim *Svevi*; qui, ^(b) non ut amarent, amarenturve, adituri bella, compti, ut hostium oculis, ornabantur. Quid quod (ut *Seneciani* dicunt) hærent acrius concisa *Senecæ*, quam *Tulli* periodica? Vel effluunt ista instar fluminis; vel instar incendii diu populantur. At illa contra, ut fulguris instar aliquando transeant; subinde tamen et instar fluminis momento feriunt. Hæc a me dicta ex officio sint (ita demum dicendi finem *Caussin* fecit) pro *Seneca* veriùs, quam contra *Tullium*; neque enim illum, ubi æquitas poscat, idcirco mihi propugnare interdictum sit, quod ^(c) et antea *Ciceronem* minus

(a) *Quintil.* l. 10. c. 1. (b) *Tacit. de morib. German.* (c) *Caussin. de El.* l. 1. cap. 6., et l. 2. c. 22.

nus æquos adversus censores ex professo defenderim, et stylo ipse, ut longè meliori, plerunque utar *Ciceroniano*.

Duo adhuc dicturi supererant, alter pro *Tullio*, pro *Seneca* alter, *Petrus Bembus*, ac *Virgilius Malvetius*: magnum uterque Italiae nostrae decus, ac seculi sui, utque alter alteri dissimilis, ita suo quisque in genere præstans, ac veluti exemplar; cum præsertim convenirent in utroque extrinseca quædam, nunc ornamenta virtutis, ac sapientiae, nunc etiam auxilia, nobilitas generis, ætatis auctoritas, ac iudicii, rerum publicarum scientia, experientia civilium negotiorum, æstimatio apud Principes, apud minores veneratio. Cæterum *Bembus* tum Latinæ, tum Etruscæ linguæ peritissimus; ac de utraque apud posteros optimè meritus. Ut omne ferme dicendi genus complexus sit, Oratorium, Historicum, Didascalicum, Familiare, et si quod est aliud; stylus illi ubique elegans, et ingenuus, nec Romanus modò, sed et maximè *Ciceronianus*. Accedebat (quod rarum est in *Ciceronianis*) Latinorum, Etruscorumque carminum excellentia; et in his exemplar Poetæ tantum principes, *Virgilius*, ac *Petrarca*. Ita unus, idemque eminuit in pluribus, ut, dum singula in illo expendis, *Bembum Bembo* facilè anteponeres; nisi exinde et in reliquis parem invenires. Visus est ^(a) nonnullis imitator Veterum paulò religiosior; et qui esset aliquando in rebus Latinè exprimendis similitudinis amantior, quàm veritatis. Qua in re tamen non desunt hodieque, qui *Bembum* vel excusent, vel etiam laudent. Quanquam et hoc ipsum, ut improbandum fortasse sit in viro tanto, hominem in illo ad summum indicat, magnum non negat. At *Malvetius*, quanquam in scribendo hodiernæ tantum

Italiae

(a) Vide *Lipsum Epist. Centuria prima Ep. 61. Masenium Palesstr. styli l. 2. cap. 16. &c.*

Italiæ lingua usus, argumenta tamen amplexus, quæ nemo tutò tractaverit, nisi magno præditus ingenio, ac iudicio; nisi Græcam, Latinamque sapientiam probè callens; nisi sacræ, profanæque historiæ sciens. uno verbo, nisi similis ipsi. *Senecam* in illo, aut *Tacitum* loqui credas; sed planè Christianum. Adeo probet omnia vel severior Philosophia, Politice nihil desideret, nihil Religio reprehendat. Ejus in oratione sententiæ magis pondere, quàm impetu, validæ: acutæ plures, subtilesque, sed quæ facilè nec frangi possint, nec retundi: plures etiam splendidæ, et quæ oculos blandè percellant; sed luce nova, nec expectata, non quæ fugiat, aut fallat. Nihil in stylo luxûs, c. rursûs: virilis semper, et sanus; utque longè gravior, quàm elegantior, ornatus tamen se ipso, ac rebus suis. Asperior fortassis, ac durior videri possit, et aliquando subtilior. Sed facilè reponat quis pro *Malvetio*, quòd animis ille, non auribus scribit; nec voces componere docet, sed mores. Ad hæc non stomachi cuiusque est, quod apponit ille; sed Philosophici tantum, aut certè robustioris. Proinde, quòd imbecillis minùs sapiat, ac delicatis, vim cibi esse, ac naturam; non vitium condimenti. Ut tamen omnia de *Bembo*, ac de *Malvetio* paucis complectar: ab illo faciliùs discas artem bene dicendi, ab isto rectè ratiocinandi: elegantiam in illo præferas, in hoc doctrinam: eamque tibi Eloquentiam utingas, quam ^(a) mente tantum conceptam invenisse se nunquam *Tullius* fatebatur, plus carnis alter, ut ita dicam, ac sanguinis; plus ossium alter, ac nervorum suppeditabit.

Sed jam redeo, unde paulisper, nec sine causa, digressus sum; cùm ^(b) *neque silendus*, (ut verbis utar *Velleji*) *neque di-*

(a) *Cicer. de Orator. ad Brut.* (b) *Vellejus Paterc. l. 2. loquens de Mithrid.*

dicendus sine cura, aut *Bembus* mihi fuerit, aut *Malvetius*: tum quòd uterque, ut optimè meritis de re literarià, atque adeo de Italia nostra, nec laudari satis ab hominibus Italis possit, et apud hodiernos tamen illorum plures jaceat inglorius: tum quòd utrumque, quanquam aliis auditoribus perspectum satis, ac probè cognitum intelligerem; junioribus tamen discipulis meis, vel de vultu saltem, ut ita dicam, nunc notum volebam. Ergo pro *Ciceronianis Bembum*, *Malvetium* pro *Senecianis*, cùm suos inter quisque emineret, longè plura dicturos expectabam; quàm quæ a prioribus audieram hætenus utriusque causæ Patronis. At, seu quòd utrîque dictum jam satis putarent; seu quòd aliorum commune periculum subire promiscuè nollent ipsi, securus uterque jam famæ suæ; seu quòd veriùs timerent, nequid molestiæ longiori oratione exhiberent Apollini, quem et causam omnem satis edoctum, et affectum propè tædio prudentiores ipsi intelligerent: pauca uterque pro officio, et quæ molestiæ nullius essent, sapienter subjecit. *Bembus* quidem de illis visus est jure conqueri, qui et Tullium, quem sequi tutò possent, deserebant; nec *Senecam* tamen, quem sequi se se profiterentur, vel longo proximi intervallo sequebantur. Omittere se dixit hujus generis plures; quorum, ut alii aliam inirent dicendi viam, nemo ferme unus erat, qui non longissimè propositi sibi Ducis a vestigiis aberraret. Invectus præsertim est, vir ingenuæ, germanæque eloquentiæ, in Oratores ætatis nostræ nonnullos; quibus nescio qua ex Africa proferre mos est horrenda quædam verborum, sententiarumque monstra, quæ *Tertullianus* ipse, cujus nimirum auctoritate, atque exemplo abuti subinde solent, aut expavesceret, aut rideret. Ita nihil ipsis laude dignum videtur, nisi supra fidem illud sit, atque
ultra

ultra modum; idque in illis mirandum magis, qui cum homines plerunque sint, a quibus montium partus expectari vix possint, singulis tamen propè membris efflutiunt hyperboles, ac tertia quaque periodo paradoxa debacchantur. Eos deinde comparavit elegantissimè Sentioni cuidam: viro, ^(a) ut est apud ipsum *Senecam*, *ingenii confusi, ac turbulenti*, & qui cupiebat grandia dicere; ut in cæteris omnibus amabat omnia grandia. Quare nec servos volebat, nisi ingentis staturæ, neque argentea vasa, nisi enormia, & immania: eoque demum pervenit insanix, ut calceos quoque majores indueret, *nec ficus esset, nisi mariscas*; & hac de causa, ficto quidem, sed aptissimo cognomento, vocari cœperit *Senecio Grandio*. Ingeniosam viri gravissimi comparisonem exceperere plerique leniori risu; cum rursus ille: Tales, inquit, etsi sapientioribus longè aliis dissimiles, quibus nihil idcirco detractum velim: tales, inquam, pro *Seneca* militant: tales etiam in castris *Senecæ*, quanquam nullâ ipsius culpâ, nunc temporis fiunt; nimirum *Seneciones Grandiones*. Sint, ut libet, minoris ingenii, qui *Ciceronem* vel longè sequuntur; modò fanioris. Malo homines sic ingeniosi ingenium in me quærant, quàm prudentes iudicium desiderent.

Ad hæc statim *Malvetius*: vel tales, reposuit, imitatores *Senecæ*, quando appellare ita libet (quod a *Bembo* tamen sapienti magis joco, quàm ex animo factum, crediderim) ampullatos nescio quos, & vix non insanos, ætatis nostræ *Locutelejos*: vel tales, inquam, *Senecam* commendant. Peissimam optimi corruptionem quis nesciat; eoque casum, quò ex alto magis, periculosiorem? Æstimandum hinc etiam *Senecæ* stylum, quòd mediocres imi-

B b

tato-

(a) *Senec. Suasor. 3.*

tatores non patiatur. Vel eminent *Seneciani*, vel jacent. At illos ego *Senecianos* planè nego, quibus tantum vel *nugæ canoræ*, vel *crepantes buccæ*, & ebulliens infano ab igne ^(a) *sartago loquendi*. Quodsi propterea *Seneciani* dicendi sint, quòd *Senecam* legant aliquando, in eoque ducem elocutionis suæ habere se dicant, toto, uti dicitur, ab illo distantes Cælo; quàm malè audiant necesse est & ipsi *Ciceroniani*, cùm nulli ferme & esse se tales sibi certiùs persuadeant, et ab aliis dici jactantiùs velint, quàm quibus, post inanem verborum profluentiam, quæsitamque Tullianæ syntaxeos cacozeliam, nihil admodum, aut vix aliquid ad rem dicere, hoc demum est esse *Ciceronianum*? Cuinam potiùs comparem ego æmulatores *Tullii* tam ineptos, quàm ^(b) Vibio illi Rufo Senatori Romano; qui, ut haberetur sui temporis eloquentissimus, & *Tullius* quodammodo redivivus, audite quæso, quid fecerit? Extincti jampridem *Ciceronis* uxorem, quæ supererat adhuc regnante Tiberio, sed, ut facilè quisque intelligit, annis jam confecta, et propè Acherontia, duxit ille in matrimonium. Inde, quasi dotis nomine prioris hæc viri eloquentiam attulisset in domum suam, *Ciceronem* quamprimùm alterum futurum se Rufus credidit; idque (quod sanè videri possit indignum fide) Tiberium apud Principem non sine risu Senatus stultissimè jactavit. An non idem ferme faciunt hodieque nonnulli, ut *Ciceronis* affectuæ literaria in Republica, ac veluti hæredes, habeantur? Cùm eximiam tanti viri eloquentiam nec errore judicii probè nosse, nec consequi possint ingenii tenuitate; imitari maximè student (quod sanè multò faciliùs est) priores illius Orationes, quæ (ut

ex

(a) *Pers. sat. 2.* (b) *Apud Diem hist. Rom. l. 57.*

ex Afro Oratore adnotavit optimè *Quevedus* noster) non carent vitiis antiquitatis, et in quibus *Tullius* ipse, absolutus nondum, ac perfectus Orator, lentus est in principiis, longus in narrationibus, tardè commovetur, rarò incalcescit; atque adeo, siquid in verbis occurrit inusitati, obsoletique; siquid in sensibus redundantis, atque otiosi, siquid in oratione demum tota eneruis, ac minùs virilis, id videlicet amplectuntur omne, sibi que dicturis lætissimi despondent: perinde quasi eloquentissimi jam sint, et *Cicerones* seculi nostri, cùm nihil habeant *Ciceronis* aliud, quàm vel magnis sæpe viris communia vitia, quàm miserrimam tot aliarum virtutum appendicem; quàm (date veniam, ut dicam uno verbo) quàm quod habuit *Vibius Rufus*.

Hæc postrema *Malvetii* verba non modò plerique Patrum, sed *Apollo* etiam ipse et probavit vehementer, et vix non laudavit. Tum factò ab omnibus intentiori silentio: Nihil aliud demum (sic *Apollo* aggressus est rursus dicere) persuadere magis possunt, quæ utrinque dicta sunt hætenus; quàm quòd ardua maximè sit, ac periculi plena, *Ciceronis*, ac *Senecæ* imitatio; nisi ingenio maximè polleant, ac iudicio, quibus illos propositum sit imitari. Illud autem persuasum omnibus primò velim, non omnia, ac singula, quæ magni auctores dixerint, ex omni parte utique esse perfecta. ^(a) Summi quidem sunt, homines tamen; nam & labuntur aliquando, et oneri cedunt, et indulgent ingeniorum suorum voluptati; nec semper intendunt animum, et aliquando fatigantur. Inde fit, ut, quanquam ipsi laudari summoperè debeant, nonnulla tamen in illis reperire sit, quæ veniam magis per se ipsa, quàm

B b 2

(a) *Quintil. l. 10. c. 1.*

quàm laudem, mereantur. Hæc porrò, quæ magnis in auctoribus deteriora sunt, consequuntur plerunque, qui eos sequuntur: tum quòd ipsi minores sint; tum, quòd illa emineant aliquando, atque in oculos magis incurrant, et obtineri nullo negotio, exprimique vel ab imperitis possint: ut pulcherrimo in vultu siquid nævi, aut verrucæ sit, hoc ipsum scilicet longè facilius, quàm cætera illius pulchritudo, pennicillo exprimatur. Quare, antequam de hac ipsa, quæ inter vos est, controversia iudicium feram; duo maximè et vos meminisse, et moneri cæteros omnes velim, quibus vel *Tullianos* esse posthac libeat, vel *Senecianos*. Alterum quidem, quid afferri debeat ad imitationem tantorum Scriptorum, ostendet: alterum verò, quid in ipsa imitatione spectandum præsertim sit, quid maximè præstandum.

Prius illud *Tullius* ipse, si bene meministis, vos antea docuerat tum exemplo suo, tum disertissimo etiam præcepto; cùm enim de se ipse dixisset: (a) *Fateor me Oratorem, si modò sim, aut etiam quicumque sim, non ex Rhetorum officinis, sed ex Academiæ spatiis extitisse: positum sit, inquit, in primis sine Philosophia non posse effici, quem quærimus, eloquentem*. Neque id *Cicero* intellectum voluit de hodierna quadam Philosophia, elegantiori fortassis, liberiori certè, et seculi ingenio accomodata; quanquam et hæc ipsa nonnunquam usui esse possit: sed de veteri illa, virili planè, ac robusta, et de vobis omnibus, cæterisque dicendi laude viris clarissimis optimè merita, cuius sit disputare non solum posse, (b) *de natura rerum,*
de

(a) *L. de Orator. ad Brutum.* (b) *Cicer. l. eodem.*

de officiis, de virtute, de moribus, sed etiam genus, et speciem cujusque rei cernere, eam definiendo explicare, judicare quæ vera, quæ falsa sunt, cernere consequentia, repugnantia videre, ambigua distinguere. Quamobrem eos mirari satis non possum, qui vix decursis, et quidem obiter, levioris Rhetorices spatiis, nullo rationalis, ut dicunt, aut moralis Philosophiæ studio, sola Ciceronis lectione, vel Senecæ, Ciceronianos fieri se posse sperant, vel Senecianos; cum earum rerum prorsus ignari, quas callere maximè debeat disertus, et eloquens, tantum absit, ut, quæ optima sunt in auctoribus illis, et præ reliquis imitanda, exprimere ipsi dicendo possint, ut ne illa quidem legendo intelligant, atque ab aliis discernant. Inde fieri passim, ut sapientissimos apud viros, qui cum Tullio ipso ^(a) eloquentiam, quæ admirationem non habet, nullam judicant, eamque, quæ admiratione digna sit, comparari non posse ^(b) non modò sine dicendi doctrina, sed ne sine omni quidem sapientia: qui cum Quintiliano ^(c) pectus esse existimant, quod disertus facit, et vim mentis, habendamque a sapientibus ^(d) verborum curam, rerum sollicitudinem: tales, inquam, apud viros inepti, ac præposterii imitatores isti meritò rideantur, ut in verbis toti, in rebus nulli; eaque de causa illud ipsis subinde contingant, cum præsertim dicendi leges aliis tradunt, ac de Scriptore quolibet stantes, uti dicitur, pede in uno censuram ferunt, ut, ^(e) dum stultis videri eruditi volunt, stulti eruditius videantur.

Alterum verò, quo doceri facile quisque potest, quid intendere, quid præstare maximè debeat in imitatione illustrium Scriptorum, indicavit paucis Seneca Lucilio

B b 3

fuo

(a) Cicer. ad Brut. (b) Idem l. . de Orator. (c) Quintil. l. 10. c. 7. (d) Quintil. ibid. (e) Idem Ibidem.

suo: (a) similem esse, ait ipse, te volo, quomodo filium, non quomodo imaginem: imago res mortua est. Quid hoc ego non tam Senecæ præcepto velim, quàm meo, nemo unus vestrum non statim intelligit. Utinam illud et cæteri omnes intelligerent, qui se nunc temporis aut Ciceronis imitatores profitentur, aut Senecæ! Homini sanè longè similior, quàm ipsa sui imago, homo quilibet alter est; etsi altero illum in homine minùs fortasse dignoscamus, quàm sui in imagine. Hæc nimirum mutum aliquid est, atque inanime, et vix extremam corporis superficiem referens, ac repræsentans; neque aliud habens homini simile præter colorem. Contrà verò, ut dissimilis homo homini sit; uterque vivit, uterque homo est. Quantò ergo Parenti similior, quàm Parentis imago, dicendus filius est; quippe qui ab illo genitus, institutusque ita plerunque ipsum refert corporis habitu, atque animi, ut quanquam re ipsa duo sint, et alter altero non tantùm minor, sed et ipsi aliquando dissimilis in pluribus, attamen non modò vivum in altero exemplar alterius, sed vivam etiam, spirantemque in altero alterius imaginem dignoscamus? Tales ego, ut estis re vera plerique vestrum, et hodiernos omnes Ciceronianos vellem, ac Senecianos: ita scilicet suum isti Senecam, Ciceronem illi referrent; ut ab Eloquentiæ peritis, ac Philosophiæ, eorum filii, non imagines tantùm, intelligi possent. At quî fieri potest unquam, ut eos in dicendo vel Senecæ filios existimemus, vel Tullii, quibus deest omnino, quæ præcipua in hoc genere cum Parentibus est, similitudo ingenii, iudicii, eruditionis, ac doctrinæ, virtutumque reliquarum; et inest tantùm, quò illis similes ab imperitis credantur, extrinseca quædam oratio-

(a) Senec. epist. 88.

tionis species, et color fortasse gratus, sed sine ossibus, ac nervis, sine viribus, ac lacertis, sine spiritu, ut ita dicam, ac mente? Hoc est enimvero similem esse, non quomodo filium, sed quomodo imaginem; et quidem quæ mortua res est. Nemo sanè vestrum similiorem longè non fatebitur aut *Senecæ Tullium*, aut *Senecam Tullio*, quàm vel ipsi *Senecæ Senecianos* istos, vel *Ciceronianos Cicero- ni*; cùm dissimiles nimirum ita illi sint dicendi genere, ut in hoc tamen conveniant, quòd in suo quisque sit præstantissimus: ita illorum alterutri similes e contrario recentiores isti, ut virtutibus utriusque careant. Quid eos hìc referam imitatores longè deteriores, qui similes vix sunt instar imaginis ne suos quidem colores habentis; sed commodatos tantùm, atque ab ipso veriùs exemplari hinc inde corrafos? Illos loquor, ut videtis, quorum præcipua in eo stat industria, ut, cùm vel *Tullium* imitari velint, vel *Senecam*, decerptas hìnc inde ab Opusculis eorum pluribus, et corrogatas dicendi formulas, ac phrasas multas, quin et integras aliquando periodos, ita contexunt in unam orationem, atque confarcinant; ut *Ciceronianum* centonem, vel *Senecianum* exhibere nobis de industria videantur? Hoc porrò imitationis genus, quod ex parte saltem probatur illorum nonnullis, qui, ut agebat *Tullius*, ^(a) tantùm laudant, quantùm se posse sperant imitari; sanioribus ego Literatis interdictum, ac pœna Cornicis *Æsopicæ* damnatum volo, non ut genus modò imitationis superficialium, quale hæcenus improbavi, sed ut etiam servile maximè, ac plagiarium vix dignum.

Ergo, duabus hisce rectæ imitationis legibus jam sta-

B b 4

tutis

(a) *Cicer. de Orat. ad Brut.*

tutis, meum habetote de lite vestra iudicium; in eoque binas pacis conditiones, quam certam in posterum, ac ratam apud vos omnino velim. Prior illarum hæc sit: Prælegendum junioribus Discipulis, ut sit in Scholis bene institutis, *Ciceronem*; neque, antequam stylum dicendi ab illius maximè lectione paraverint, permittendum ipsis *Senecam*, nisi obiter, et ex occasione. Altera porrò conditio est: Quibus e contrario maturum cum ætate iudicium sit, nec Rhetoricæ modò parta jam scientia, sed etiam Philosophiæ, et ^(a) ejus in primis partis, quam *Ethicen* appellant; licere ilis pro arbitrio *Tullium* sibi, vel *Senecam* proponere, quem, veluti exemplar, sin minùs unicum, at præcipuum certè, imitentur. Qua in re tamen duo rursus Imitatores istos monitos velim. Primò quidem, ut illum sibi exprimendum seligant, cujus facilius sibi, feliciorque futura sit imitatio; eaque de causa suum ipsi ingenium, aliorumque iudicium hac super re consulant. Deinde verò, quòd, nisi spes illius sit, quam dicebam modò, imitationis vel *Ciceroniani* styli, vel *Seneciani*, ^(b) non est unus, quamvis præcipuus, imitandus; quia nunquam par sit imitator auctori, et semper est citra veritatem similitudo. Ad hoc accedit, quòd ^(c) plerunque facilius est plus facere, quàm idem; atque adeo etiam qui summa appetunt, contendere potiùs, quàm sequi debent; nam qui agit, ut prior sit, forsitan etiamsi non transibit, æquabit. Sed hæc jam satis. Quibus in causis, atque argumentis, quos ad auditores, quibus tandem hominibus expediat dicere *Tulliano* more, vel *Seneciano*; id verò definiendum differo in aliam diem.

Post hæc commendavit illis Apollo: monerent ipsi mino-

(a) Vide Quintil. lib. 12. cap. 2. (b) Sen. Pref. ad Controv.
Quintil. l. 10. c. 2.

nones quosdam in Republica literaria, ut *Ciceronis* ex æquo, ac *Senecæ*, aliorumque Scriptorum insignium, ac maximè veterum, et major esset apud ipsos admiratio, et censura longè reverentior. Insurgere nunc passim, qui, cum censi nondum, aut vix ipsi sint Literatos inter, Literatorum censores agant; in eoque studium omne impendant, ut magnorum virorum accusatione inclarescant. Quod eò sanè videtur improbandum magis, quòd, missis non tot, quin pluribus illorum virtutibus, sola, si quæ in illis sunt, vitia scrutantur; et ea quidem, non ut ipsi caveant, sed ut aliis ostendant. Quid enim hoc aliud videtur esse, quàm pulcherrimo in prato, in quo possis, vel ut Bos herbam, vel Leporem ut Canis quærere, solas malle instar Ciconiæ lacertas invenire; expansisque statim in sublime pennis toti Cœlo spectaculum facere? Sibi quidem in animo esse Censorum hujusmodi et ad impediendam multitudinem, et ad libertatem frænandam, edictum quamprimùm emittere; quo illustrium Scriptorum censuram agere interdictum graviter illi sit, qui vel non aliquid priùs ediderit in eodem genere, Eruditorum laude dignum; vel non aliquod saltem ingenii, judicii, doctrinæque suæ testimonium e Parnasso retulerit. Commendarent interea mirum in modum iis omnibus, quibus arrideret in aliorum dicta, factave inquirere, ut et Aristotelis Logicam accuratè discerent, et sextæ Parti Quintiliani diligenter stude-
rent.

Finem hìc Apollo dicendi fecit, jamque coetum dimittere parabat; cum me omnia intensissimis oculis, atque auribus accipientem ex angulo atrii, quò per eburneam portam introductus clam fueram a seniore Melpomene, per eandem ipsa portam, ne deprehendi ab ullo possem,

fem, extemplo dimisit. Quidquid in posterum novi de *Ciceronis*, ac *Senecæ* imitatione Apollo decreverit, id me vobis, N. N., magna cum fide relaturum promitto; si per bonam Anum illam, quæ me sibi, ex quo carminibus dare operam cœpi, commendatissimum nunquam non habuit, erudito Literatorum conventui adesse rursus in Parnasso licuerit.

Errata

Corrige.

Pag. 4 vers. 20

& 86 vers. 24 notis.

20 vers. 31 sævosquæ

46 vers. 21 devoveam

91 titul. PRESOPOPEJA.

97 vers. 30 eoum

109 vers. 1 Threycio

& 112 vers. 17

165 vers. 10 musa

176 vers. 4 Clorides,

183 titul. Cùm, post

194 vers. 2 triduo

213 vers. 11 auctorq; Mavors

247 vers. 23 refert

326 lin. 21 lectione suavissi-
mè degustabam.

346 lin. 6 ore Vitellii

Pag. 79 tit. ELEGIA SECUNDA præponatur titulo li-
nea superioris. In punctis, et comatis hac maxi-
mè corrigatur.

Pag. 44 vers. 1 illam.

vers. 19 Vitrum.

78 vers. 25 peremit.

79 vers. 4 fores,

87 vers. 3 saxum

vers. 13 itaris.

98 vers. 28 mali

138 vers. 16 donat,

199 vers. 4 dedecus.

236 vers. 1 precor

241 vers. 8

& 256 vers. 2 habet

260 vers. 12 comæ,

302 vers. 19 Cupido,

Notis.

sævosque

devoveant

PROSOPOPEJA.

Eoum

Threicio, vel

Threicio

Musa

Chlorides,

Cùm se, post

biduo

auctor et Mars

referet

lectione degusta-
bam.

Othonis ore

illam?

Vitrum,

peremit;

fores.

saxum.

ituris

mali.

donat

dedecus?

precor,

habet.

comæ.

Cupido.

Bernardi, Giovanni A.

Joannis Antonii Bernardi Carmina

Bononia 1715

P.o.lat. 1654

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10609420-1